



# Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'



**Betreft:**  
**Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'**

**In opdracht van:**

Het Kapittel van Sint Servaas B.V., Henric van Veldekeplein 29, 6211 TG Maastricht  
Nederland-EU. Kamer van Koophandel 91666317. Het betreft een onafhankelijke  
particuliere onderneming en niet gelieerd aan het Bisdom Roermond, de Parochie  
Sint Servaas of de Rooms Katholieke Kerk.

ISBN: 9789083682303

**Auteur:** Bureau Leisure Brains (Thijs Vossen)

**Ontwerp en opmaak:** jossiedesign.nl

**Datum:** Maart 2026

**COPYRIGHT**

Niets uit deze uitgave Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Het Kapittel van Sint Servaas. Bij gebruik van gedeelten uit dit document voor niet-commerciële of educatieve doeleinden dient altijd de bron te worden vermeld: Het Kapittel van Sint Servaas, Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'.

Dit boek is met veel aandacht en plezier gemaakt. Mocht u toch een typefout of onvolkomenheid tegenkomen, dan hopen wij dat u daar met mildheid naar kijkt.





Masterkans

# *'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'*







# “Pelgrimeren is bidden met de voeten.”

(Bron onbekend)

## Centrum Euregio

Informeel bestond er al een ‘Euregionale’ samenwerking in de tijd dat er nog geen sprake was van de huidige landen Luxemburg, België, Nederland en Duitsland, laat staan de Euregio. Zo bestond in de 15e eeuw de mogelijkheid om een ‘volle aflat’ te verdienen door deelname aan de Heiligdomsvaart met reliekentoning in Aken, daar zeven kerken te bezoeken en zeven staties naar keuze te doen uit een aantal steden rond Aken, waaronder Aldeneik (later Maaseik), Luik, Hoei, Roermond, Rolduc, Sint-Truiden, Susteren, Tongeren en Maastricht. In 1982 ontstond het idee voor een samenwerking tussen de comités die zevenjaarlijkse feesten organiseren: Luik, Aken, Hasselt, Tongeren, Maastricht, Kornelimünster en Susteren. Vanaf 1988 werd dit idee in de praktijk omgezet. De stad die het eerstvolgende zevenjaarlijks feest organiseert, neemt het voorzitterschap waar. We willen Maastricht als pelgrimsstad in deze Euregionale context plaatsen.

## Over het huidige kapittel van Sint Servaas

‘Het Kapittel van Sint Servaas B.V. is de opdrachtgever van het schrijven van deze Masterkans. Het betreft een onafhankelijke particuliere onderneming en niet gelieerd aan het Bisdom Roermond, de Parochie Sint Servaas of de Rooms Katholieke Kerk. Daar waar de titel Hoogproost wordt gebruikt, betreft het een ceremoniële niet kerkelijke titel.’ De onderneming is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel op het adres Henric van Veldekeplein 29 te Maastricht. Het huidige Kapittel van Sint Servaas heeft een moderne missie en visie, gericht op het bewaren, promoten en toegankelijk maken van de historische en culturele erfenis van Sint Servaas en de basiliek.

Daarmee is Het Kapittel van Sint Servaas een eigentijdse organisatie die verleden, heden en toekomst met elkaar verbindt.

Het huidige Kapittel van Sint Servaas verwijst in zijn naam naar het historische, seculiere Kapittel van Sint Servaas, dat tot 1797 het beheer van de pelgrimage naar Sint Servaas tot taak had.



# Voorwoord

“Al eeuwenlang heeft de sleutel een speciale betekenis voor mensen. Het alledaagse hulpmiddel kan symbool staan voor het toegang krijgen tot rijkdom, liefde en een thuis. Je kan alles wat je dierbaar is met een slot beschermen, maar de sleutel heeft ook de symbolische kracht om geheimen te kraken en raadsels op te lossen.”



Deze tekst komt van de website van het Bonnefantenmuseum, waar in 2025 een expositie werd ingericht rondom het thema: De sleutel tot Sint Servaas. We hopen dat de Masterkans ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ door zowel de kerk als de gemeente eveneens als een sleutel wordt gezien.

Voor de een als kans op het doorgeven van het geloof en voor de ander tot het vitaal houden van de stad. Het hoeft elkaar niet te bijten, maar vult elkaar juist aan.

De sleutel tot Sint Servaas is daarmee niet slechts een object of een symbool, maar een uitnodiging. Een uitnodiging om samen te bouwen aan een toekomst waarin het verleden levend blijft en waarin elke bewoner, bezoeker en pelgrim een stukje van zichzelf achterlaat en inspiratie vindt.

Deze uitnodiging is nadrukkelijk bedoeld voor iedereen: voor gelovigen van alle tradities – joods, christelijk-orthodox, rooms-katholiek, protestants en islamitisch – én voor mensen die zich niet (meer) religieus noemen. Laten we deze gelegenheid aangrijpen om samen in Maastricht te bouwen aan een gemeenschap, waarin verbinding, zingeving en schoonheid centraal staan

De gezamenlijke stakeholders hebben de sleutel in handen. Nu is het aan ons om de deur te openen.



**De deur naar een stad met minstens 1600 jaar gastvrijheid voor ziel en geest.**

Al sinds de 4e eeuw is Maastricht een plaats waar mensen komen om dichterbij God te zijn. Pelgrims uit alle windstreken kwamen en komen naar de stad om te bidden bij het graf van Sint Servaas, kracht te putten uit Maria's voorspraak in de Basiliek van Onze-Lieve-Vrouwe, en om zich te laten omringen door een stad waar het geloof letterlijk in steen is uitgedrukt. Kerken, kloosters, processies, kapellen en stille plekken, ze vertellen allemaal een verhaal dat tot op de dag van vandaag relevant is.

Jij die woont in deze stad  
Jij die pelgrim bent uit verre landen,  
op zoek naar rust en mooie dingen...  
Hier kan je even stil worden,  
bij de diepste bron  
van alle schoonheid en alle leven  
bij die God  
die een overvloed van liefde is  
voor jou  
Een God die rusteloos wachtend is  
op jou.

(Onze-Lieve-Vrouwebasiliek Tongeren)





Ook in onze tijd zijn er mensen die op zoek gaan naar betekenis en kan Maastricht een kompas zijn voor moderne pelgrims. Een stad waar religieus erfgoed en pelgrimage niet in musea opgesloten zijn, maar beleefbaar worden gemaakt. Hier ontmoeten het schone, het ware en het goede elkaar: gebed en ontmoeting, stilte en muziek, bezinning en gastvrijheid, eenvoud en schoonheid.

Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' wil:

- Het eeuwenoude religieuze DNA (erfgoed) van de stad zichtbaar en beleefbaar houden.
- Pelgrimage in de brede zin verbinden met de Euregio, waar eeuwenoude pelgrimswegen, abdijen en bedevaartsplaatsen hun verhaal vertellen.
- Een duurzaam aanbod creëren dat 365 dagen en elk jaar beschikbaar is, niet alleen tijdens de Heiligdomsvaart en op kerkelijke feestdagen.
- Bezoekers en inwoners niet alleen informeren, maar ook raken: met verhalen, ontmoetingen, kunst, liturgie, stilte, muziek en schoonheid.
- Geïnteresseerden laten ontdekken dat pelgrimage geen relik uit het verleden is.
- Een belangrijk bindmiddel tussen bevolkingsgroepen en mensen zijn op veel snijvlakken.



*“Iedereen zou een maand per jaar op pelgrimstocht moeten gaan. Alleen als je het druk hebt, dan moet je twee maanden gaan.” (Reactie stakeholder)*

Alle ingrediënten om deze Masterkans te laten groeien, zijn aanwezig. De sleutel ligt nu bij de stakeholders. Laten we hier SAMEN betekenis aan geven. Het verhaal van de pelgrim en de soepsteen in de bijlage geeft het prachtig weer: ieder brengt iets in en juist daardoor ontstaat een geheel dat groter en waardevoller is dan de som der delen. Dit is het moment om de kracht van samenwerking zichtbaar te maken en kansen om te zetten in het belang van een groter geheel.

**+ Moge God altijd met U zijn +**



Thijs Hendrix  
Het Kapittel van Sint Servaas



# Managementsamenvatting

***“Een pelgrim moet soms simpelweg lopen om nieuwe stappen te kunnen zetten.”***

*(Bron: onbekend)*

Pelgrimeren is een eeuwenoude, heroplevende praktijk, die fysieke reis en innerlijke zoektocht verbindt, vaak in tijden van verandering of crisis. Waar vroeger het wonder bij aankomst centraal stond, ligt nu vaak de nadruk op de weg zelf: leren, reflecteren, bezinnen en groeien, soms met onverwachte religieuze dimensies. Voor Maastricht, gelegen op historische routes en rijk aan religieus erfgoed, biedt dit kansen om vele typen pelgrims blijvend te ontvangen, te inspireren en zo deel te worden van hun reis.

De ziel van Maastricht als pelgrimsstad is nog altijd onlosmakelijk verbonden met haar beschermer: Sint Servaas. Zijn graf in de Sint-Servaasbasiliek getuigt van de kracht van het christelijk erfgoed dat Maastricht gevormd heeft. Waarbij ook de Basiliek van Onze-Lieve-Vrouwe niet vergeten mag worden in relatie tot de verering van Maria. .

In deze Masterkans wordt het begrip pelgrimeren in bredere zin opgevat. Een van de stakeholders wijst er echter op dat pelgrimeren juist níet draait om verbreding of om de weg ernaartoe, maar uitsluitend om het bereiken van het religieuze doel: het dichterbij naderen van de relieken en het goddelijke. Een andere stakeholder benadrukt dat een pelgrim niet op weg is naar een kerk of stad, maar specifiek naar een heilige plek, in het geval van Maastricht bijvoorbeeld het graf van Sint Servaas of de Sterre der Zee. Tegelijkertijd moedigen andere stakeholders juist aan om het begrip ruimer te interpreteren.

De bedoeling van deze Masterkans is om van ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ niet alleen een bestemming te maken, maar ook een beweging. Het is geen (toeristische) campagne, geen eenmalig project. Het is een levend verhaal over een hedendaagse pelgrimsstad, ingebed in de rijke cultuur van de Euregio, die mensen blijvend uitnodigt tot ontmoeting en verbinding, beleving en betekenis en het oprecht genieten van schoonheid in de stad en in ons.

De kern van de conclusies en aanbevelingen is dat ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ alleen duurzaam kan slagen als het gedragen wordt door een breed, intrinsiek betrokken netwerk van stakeholders, met een gedeelde missie, visie en kernwaarden. Op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd, spreken we het vertrouwen uit dat dit gaat lukken.

We denken dat stakeholders meer dan bereid zijn te werken aan een gezamenlijke ambitie om tussen 2025 en 2032 ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ uit te laten groeien tot een levendige, Euregionale beweging, die religie, spiritualiteit en cultuur verbindt.

Gebaseerd op zeven pijlers: vertellen, verenigen, verrijken, verbinden, verleiden, vermeerderen en verbreden, ontstaat een netwerk van mensen, organisaties en plekken die pelgrimeren toegankelijk en betekenisvol maken.

Met inspirerende verhalen, gezamenlijke rituelen, educatieve programma’s, kunstprojecten, muziek, internationale routes en sterke samenwerkingen, ontwikkelt Maastricht zich daardoor tot een kruispunt waar eeuwen-oude tradities en eigentijdse zingeving elkaar versterken, met een brede sociale, culturele en economische impact.





Belangrijkste punten in het kort:

Van plan naar beweging	Geen top-down project, maar een van binnenuit gedragen gemeenschap, waarin co-creatie, betrokkenheid en gedeeld eigenaarschap centraal staan.
Vanuit een gedeelde basis	Missie, visie, kernwaarden, pelgrimsbeloften (authenticiteit, verbinding, zingeving, schoonheid en devotie) verankeren en uitdragen.
Balans tussen traditie en innovatie	Historische en religieuze diepgang behouden, maar dan met eigentijdse vormen en activiteiten die ook nieuwe doelgroepen aanspreken.
Maatschappelijke meerwaarde	Gemeenschapsgevoel, ontmoeting, toegankelijkheid, stilteplekken en zingeving bieden, ook als antwoord op eenzaamheid en fragmentatie.
Educatie en kennisdeling	Denk aan rondleidingen, tentoonstellingen en programma's, die verdieping geven aan religie en erfgoed.
Fysieke en symbolische plekken	Denk aan een logische opbouw vanuit een pelgrimsthus, pelgrimskwartier, pelgrimsstad en tenslotte de verbinding naar de Euregio.
Samenwerking en herbestemming	Bundelen van krachten, o.a. voor behoud en hergebruik van religieus erfgoed en strategisch her te bestemmen kerken.

Kortom, het creëren van een authentieke en toekomstbestendige pelgrimsstad, waar verleden en heden elkaar versterken en waar de weg er naartoe net zo belangrijk is als de bestemming.

'Het Paleis van de Hoogproost van Het Kapittel van Sint Servaas' kan daarbij worden ingezet als mogelijk toekomstig pelgrimsthus. De eigenaar is bereid hierin te investeren, mits hij op draagvlak kan rekenen van de stakeholders. Het is straks meer dan een informatiepunt. Bovenal is het een open en gastvrije ontmoetingsplek waar pelgrims, bewoners, gidsen, culturele instellingen, religieuze gemeenschappen en partners elkaar vinden. Het pelgrimsthus vervult daarbij o.a. de volgende functies:

- Een ontmoetingshub voor stakeholders. Denk daarbij aan ruimte voor overleg, visieontwikkeling en samenwerking tussen alle betrokkenen.
- Het start- en eindpunt van de Camino Maastricht. Denk daarbij aan een ontvangst met ritueel of zegen. Mogelijk kan er een eenvoudig pelgrims-lunchcafé worden gerealiseerd.
- Een interactief museum, waarin de bezoeker de wereld van pelgrimage beleeft via verhalen, rituelen, objecten en moderne presentaties.
- Een gidsenlokaal als vertrekpunt voor rondleidingen door Maastricht vanuit het perspectief van de pelgrimsstad.
- Een vrijwilligersportaal als fysiek en digitaal centrum voor werving, coördinatie en begeleiding van vrijwilligers uit binnen- en buitenland.
- Een levend archief. Denk aan de verzameling en ontsluiting van documenten, kaarten, verhalen en objecten rond de pelgrimstraditie.

In deze Masterkans zijn vijf typen pelgrims als voorbeeld uitgewerkt, die passen binnen het thema 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'. Er is aandacht voor de fases die de pelgrim doorloopt. Van inspiratie en bewustwording, overweging en voorbereiding, aankomst en beleving, verdieping en verbinding en tenslotte nazorg en blijvende betrokkenheid.

Deze Masterkans voorziet ook in een voorgestelde organisatiestructuur en een fasering. De organisatie die we voor ogen hebben, heeft alle kenmerken van constante groei en verandering in zich. Er wordt gedreven gewerkt aan een langetermijnstrategie, er is sprake van een ordelijke structuur, een prettige cultuur, de beste mensen en juiste middelen worden ingezet en uiteindelijk wordt er optimaal gestreefd de gewenste resultaten te behalen.

Tenslotte is deze Masterkans rijkelijk voorzien van bijlagen die de missie en visie op diverse manieren ondersteunen en die tot een verdieping leiden om de uitgangspunten, conclusies en aanbevelingen te kunnen duiden.

Deze Masterkans is tot stand gekomen door te praten met een grote groep stakeholders (inclusief dwarsdenkers), die we grote dank verschuldigd zijn voor de openheid en de mooie gesprekken. Met het begrip 'stakeholders' bedoelen we zowel belanghebbenden

als betrokkenen. Hun bijdrage werd soms op basis van een persoonlijke visie gegeven en soms vanuit een functie of rol binnen een organisatie. Informatie uit andere bronnen is vaak door waardevolle input vanuit deze gesprekken verrijkt of aangevuld.

Met alle opsommingen die we doen, impliceren we niet compleet te zijn. Dat is ook niet nodig. Deze Masterkans is een levend document waarbij iedereen wordt uitgenodigd er verder aan mee te schrijven.



*“Lopen is heilzaam, heel veel wordt lopend opgelost. Zie het als spirituele wellness.” (Reactie stakeholder)*



# Inhoud

Voorwoord	4	Bijlagen	63
Managementsamenvatting	6	Bijlage: Brede pelgrim analyse	64
1. Inleiding	10	Bijlage: Religieuze betrokkenheid in Nederland	74
2. Herbronning Maastricht als pelgrimsstad	11	Bijlage: De evolutie van het religieuze landschap	75
3. Een Masterkans op vele snijvlakken	16	Bijlage: Zingeving in Nederland	76
4. Het archetype van de Maastrichtse pelgrim	20	Bijlage: Religieus erfgoed in de stad Maastricht	80
5. Van customer journey naar 'pelgrimsreis'	26	Bijlage: Bisdom Maastricht	100
6. Wenkend perspectief 2032	30	Bijlage: Parochiefederatie Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Pieter	102
7. Opbouw op basis van een schillenmodel	36	Bijlage: Dekenaat Maastricht-Meerssen	103
8. Het pelgrimsthus verder uitgewerkt	39	Bijlage: Lokale Raad van Kerken Maastricht	104
9. Conclusies en aanbevelingen	42	Bijlage: Toekomstverkenning gebedshuizen Maastricht	106
10. Aanzet uitvoeringsorganisatie	46	Bijlage: Bezinningshotel Maastricht	114
11. Mogelijke vervolgacties en ideeën	54	Bijlage: Bezin in Limburg	115
		Bijlage: Provinciale relatie tussen religieus erfgoed en pelgrimage	134
		Bijlage: De relatie van de Euregio met pelgrimage	140
		Bijlage: Servaas (inter)nationaal	144
		Bijlage: Trends en ontwikkelingen	148
		Bijlage: Leefstijlen	156
		Bijlage: Concepten ter inspiratie voor in en rondom de Sint-Servaasbasiliek	160
		Bijlage: De pelgrim en de soepsteen	172
		Bijlage: Brandbook Maastricht	174
		Bijlage: Relatie met andere uitdagingen in de stad Maastricht	178
		Bijlage: Bronnen	180
		Bijlage: Lijst van stakeholders en gespreksleidraad	186
		Bijlage: Profielschets kwartiermaker	191

# 1. Inleiding

***“Een pelgrim trekt naar een heilige plaats,  
maar keert veranderd terug naar zijn eigen ziel.”***

(13e eeuw, Bron: onbekend)

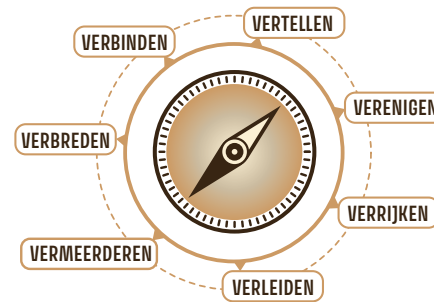
Maastricht, een stad waar eeuwenoude wegen samenkomen. Waar stenen verhalen fluisteren en mensen uit alle windrichtingen onderweg zijn, soms letterlijk, soms figuurlijk. Waar pelgrimeren niet alleen lopen betekent, maar ook luisteren, zoeken, verbinden en vertragen. In een tijd waarin velen verlangen naar rust, richting en betekenis, biedt Maastricht iets unieks: een plek om op adem te komen én opnieuw op pad te gaan. Pelgrimeren in een brede context.

De ziel van Maastricht als pelgrimsstad is nog altijd onlosmakelijk verbonden met haar beschermer: Sint Servaas. Als eerste bisschop van de Nederlanden en bruggenbouwer tussen Oost en West, bracht hij niet alleen vanuit Armenië het christelijk geloof naar deze regio, maar ook blijvende waarden van barmhartigheid, liefde, rechtvaardigheid, hoop en trouw.

Zijn graf in de Sint-Servaasbasiliek groeide uit tot een belangrijk pelgrimsoord, waar eeuwenlang mensen naartoe trokken om troost, genezing en zingeving te vinden. Tot op de dag van vandaag getuigt deze plek van de kracht van het christelijk erfgoed dat Maastricht gevormd heeft. Een erfgoed dat pelgrims niet alleen uitnodigt tot bezinning, maar ook tot gemeenschapszin en solidariteit.

Op basis van deze Masterkansen zien we ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ niet alleen als een bestemming, maar ook als een beweging. Het is geen (toeristische) campagne, geen eenmalig project. Het is een levend verhaal over een hedendaagse pelgrimsstad, ingebed in de rijke cultuur van de Euregio, die mensen uitnodigt tot ontmoeting, bezinning, verdieping en gemeenschap.

Met de thema's vertellen, verenigen, verrijken, verleiden, vermeerderen, verbreden en verbinden als kompas, bouwen we aan een krachtige gemeenschap, gedragen door mensen van binnen én buiten de stad. Moge dit perspectief de routekaart voor die reis zijn. Laat je inspireren.



***Word jij deel van deze gemeenschap?  
Loop je mee?***

**Leven is op weg zijn,  
bergen beklimmen, waden door rivieren,  
bloemen plukken bij maanlicht,  
dwalen door eenzaamheden en woestijnen,  
een kaars branden tegen de storm,  
oplopen met anderen of hen dragen,  
brood delen en vieren in de nacht.**

**Leven is pelgrimeren,  
een tijdlang werken aan de weg  
een brug bouwen over het water,  
rovers en duivels verjagen,  
waken en bidden met zieken,  
doden begraven bij de kapel.**

**Maar nooit raken de pelgrims thuis:  
'vreemdelingen' vestigen niet.  
Wanneer zij eindelijk aankomen,  
weten ze wat ze vermoedden:**

**De weg is het doel.**

**(Bron: Jan de Jongh)**





## 2. Herbronning Maastricht als pelgrimsstad

***“Het is beter om alleen te lopen, dan met een menigte die de verkeerde kant op gaat.”***

(Bron: Diane Grant)



In 2025 verscheen het boek **Pelgrimage naar Maastricht**, waarin o.a. een avontuurlijke pelgrimstocht wordt beschreven die de Delftenaar Arent Willemsz, in 1525, naar het Heilig Land ondernam. Het belicht tevens de betekenis van het graf van Sint Servaas voor Maastricht als pelgrimsstad in die tijd en laat zien hoe middeleeuwse pelgrimssouvenirs zich over heel Europa verspreidden.

Ook daarna, tot op de dag van vandaag, bleef Maastricht een stad van pelgrimage, al kreeg dit in de loop der eeuwen een andere vorm. Uit gesprekken met betrokkenen komt een spanningsveld naar voren: sommigen willen vasthouden aan tradities en rituelen, terwijl anderen juist zoeken naar een bredere, eigentijdse invulling. Met deze Masterkans denken we die verschillen te overbruggen.



*“Voor mij heeft pelgrimage, zowel persoonlijk als professioneel, altijd met geloof/religie te maken. Een pelgrimstocht is een zoektocht naar God. Er zijn best allerlei varianten van reizen naar religieuze of spirituele plekken denkbaar, maar als je dit niet doet vanuit een religieuze insteek is het toch meer een gewone wandeltocht, een toeristische reis of een sportieve uitdaging. Iets anders is dat een reis ‘neutraal’ kan beginnen en gaandeweg alsnog een pelgrimage wordt. Dit komt zelfs heel veel voor.”*

(Reactie stakeholder)



*“Inzet op het thema pelgrimage. Daar ligt zeker een kans, maar voor mij persoonlijk is pelgrimage niet de weg, maar het doel. De verbinding met God, de vergeving en de kwijtschelding van mijn zonden.”* (Reactie stakeholder)

Pelgrimeren, eeuwenlang een vertrouwde praktijk, kent tegenwoordig een opmerkelijke heropleving. Het gaat daarbij niet alleen om het volgen van een route, maar om een zoektocht met een actuele betekenis. De Zwitserse hoogleraar praktische theologie Kunz benadrukt dat pelgrimeren niet enkel waardevol is voor de reiziger zelf, maar ook voor geloofsgemeenschappen. De hedendaagse pelgrim is vaak geen regelmatige kerkganger, maar iemand die onderweg zoekt naar zingeving, verbondenheid of een spirituele ervaring, zonder dat dit noodzakelijk binnen kerkelijke kaders gebeurt.

Waar pelgrims vroeger vooral hoopten op een wonder, genezing of een intense geloofservaring bij aankomst, ligt de nadruk tegenwoordig veel meer op de weg zelf: leren over jezelf, de mensen om je heen, de wereld en soms, onverwacht, over God. Een pelgrimstocht is zowel een fysieke reis als een innerlijke weg, waarin vreugde, beproeving en volharding samengaan. Vaak wordt de tocht ondernomen in tijden van verandering of crisis, op zoek naar richting, herstel of een nieuw begin.

Volgens Kunz ligt hierin ook een kans voor geloofsgemeenschappen. Niet door pelgrimeren te claimen of strak kerkelijk in te kaderen, maar door het te ondersteunen, te waarderen en er zelf van te leren. Hij omschrijft pelgrimeren als een vorm van geloofsbeleving die doet denken aan ‘bidden met de voeten’: gaandeweg minder op jezelf gericht raken en meer bij God zijn, zoals ook theoloog Eberhard Jüngel het bidden typeert.



*“Pelgrimage is voor mij: te voet reizen met een bepaald eindpunt voor ogen, maar met de ogen open op weg, waardoor je als persoon integreert met de omgeving die continu verandert en dit je als persoon slimmer/voldaan maakt. In feite deed de Neanderthaler dit al in de Maasvallei. Nu zijn er mensen die oude Keltische wegen en Romeinse wegen te voet volgen, of die pelgrimsroutes volgen. Mensen doen dit voor de uitdaging, maar vooral ook voor zichzelf.”* (Reactie stakeholder)

In de stappen van de pelgrim klinkt een oud en universeel verlangen door: onderweg zijn naar een bestemming, terwijl de weg zelf je verandert. Voor Maastricht, met zijn rijke religieuze erfgoed en ligging op kruispunten van historische pelgrimsroutes, biedt dit een bijzondere kans. Door pelgrims onderweg te begeleiden, hen bij aankomst

welkom te heten en ruimte te geven voor hun verhalen, kan de stad niet alleen een gastvrije halte zijn, maar ook een bron van inspiratie. Zo wordt Maastricht zelf deel van de pelgrimsweg – een plek waar eeuwenoude traditie en eigentijdse spiritualiteit elkaar ontmoeten en verrijken.



*“Pelgrimeren in Maastricht hoeft niet uitsluitend te worden verstaan als een tocht naar een bedevaartsoord. Het kan ook worden gezien als een uitnodiging tot ontmoeting: een weefsel van verhalen, plekken en mensen die elkaar vinden en verbinden. In dat samenspel ontstaat iets dat verder reikt dan het fysieke reizen. Het leidt tot momenten van bezinning, tot het vertragen van de pas en het openen van de geest. Hier, in de stilte tussen stappen en woorden, kan inzicht groeien: niet als plotselinge openbaring, maar als een langzaam ontwaken tot wat er altijd al was. Zo wordt de stad niet alleen een plaats van bestemming, maar ook een levend landschap waarin de pelgrim zichzelf en de ander opnieuw leert kennen.” (Reactie stakeholder)*

Tijdens een gesprek met de heer Klaas Koelewijn (voorzitter Stichting Waalse kerk) werden we gewezen op het gedachtegoed van Johannes Hartl. Hij is een katholieke Duitse theoloog, filosoof, auteur en spreker. Hij verbindt mensen over kerkgrenzen heen en weet geloofsthema's relevant en begrijpelijk te maken voor mensen van deze tijd. Hartl stelt dat drie fundamentele elementen, in hedendaagse context, cruciaal zijn voor een duurzaam verrijkend leven: verbinding, betekenis en schoonheid.

Zijn bespiegelingen sluiten aan bij moderne pelgrimage. Pelgrimeren is immers veel meer dan een fysieke reis of alleen een religieuze uiting. Het is een innerlijke beweging, een zoektocht naar richting, verdieping en vernieuwing.



In onze tijd van drukte, versnippering en overprikkeling, groeit de behoefte aan plaatsen die ruimte geven voor herbronning. Maastricht kan zo'n plaats zijn. Een voedingsplek midden in de wereld die deze genoemde voedingsstoffen rijkelijk aanbiedt. Deze door Hartl genoemde elementen, kunnen bij uitstek de waarden zijn die stakeholders straks blijvend verbindt.



*“Wie gelooft, is nooit alleen.” (Reactie stakeholder).*

## Verbinding

Verbinding in de betekenis van samenleven, samen ademen, samen reizen en samen komen. Maastricht is bij uitstek een stad van verbinding en verbondenheid. Eeuwenlang was Maastricht al een doorgangsplaat: denk aan de Romeinse handelsroutes, middeleeuwse bedevaarten en Europese verdragen. Hier ontmoeten mensen elkaar al eeuwenlang over grenzen heen. Maar ook in de betekenis van sociale verbondenheid. Het op te zetten pelgrimsthus, het pelgrimskwartier en de pelgrimsstad, scheppen ruimte om samen te komen en verhalen te delen. Denk ook aan de verbondenheid met de (Eu)regio. De Maas en het ommeland herinneren aan de natuurlijke bedding waarin de stad ligt. Tenslotte de historische verbondenheid. Maastricht ademt gelaagde geschiedenis, van Romeins castellum tot moderne universiteitsstad. De pelgrim wordt deel van dit grotere verhaal. Deze meervoudige verbondenheid maakt Maastricht tot een stad die mensen samenbrengt, verbindt en uitnodigt tot een diepgaand gevoel van verbondenheid.



*“Voor een katholiek, dus voor mij persoonlijk, is pelgrimage de spirituele reis tijdens het aardse leven naar de hemel. Dat kan een pelgrimage overigens ook voor bijvoorbeeld een moslim zijn. Daar hoort een bepaalde persoonlijke en religieuze ontwikkeling bij en een leven dat deugdzaam is. Ik noem dit de innerlijke pelgrimage. Daar kan van tijd tot tijd ook een fysieke pelgrimage bij horen, dat wil zeggen een reis naar/bezoek aan een heiligdom/bedevaartsoord en de verrichting van bijbehorende rituelen om God te eren, de voorspraak van een heilige of troost van Maria te vragen en/of om inspiratie op te doen voor de innerlijke pelgrimage.*





Voor de mensen in bredere zin, waar ook niet-gelovigen toe kunnen behoren of twijfelaars, is een pelgrimage een zoektocht naar zingeving. De mensen die naar een concert van Andre Rieu gaan of in Maastricht Carnaval komen vieren, beschouw ik zeker niet als pelgrims. Pelgrimage zonder geloof is voor mij geen pelgrimage. Mensen die naar zingeving zoeken, zijn een randgeval, maar omdat ook zij b.v. de Camino lopen en waarschijnlijk op zijn minst interesse hebben in katholiek erfgoed/geloof (cultuurkatholieken), wat mij betreft prima om ze mee te nemen in het project 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'." (Reactie stakeholder)

## Betekenis

Dit in de betekenis van herijken van wat waardevol is. De pelgrim komt niet alleen om te kijken, maar ook om te zoeken. Niet alleen voor beleving, maar bovenal voor de diepere betekenis. In een samenleving waar zingeving onder druk staat, biedt Maastricht ruimte aan pelgrims om opnieuw te ontdekken wat er werkelijk toe doet in ons leven. Religieuze en spirituele betekenis, de stad kent immers een rijk erfgoed aan synagogen, kerken, kloosters en pelgrimsroutes, die uitnodigen tot verstillen en bezinning. Het kan ook gaan over de filosofische en academische betekenis van Maastricht. Met de universiteit en het internationale karakter is de stad een plek van reflectie en dialoog over toekomst, samenleving en mensbeeld. Het kan ook gaan om de persoonlijke betekenis van de pelgrim, waarbij de stad uitnodigt om stil te staan, om levensvragen te laten klinken, om opnieuw richting te vinden. Zo wordt Maastricht een plek waar betekenis niet alleen gezocht, maar ook gedeeld wordt in rituelen, gesprekken en ontmoetingen.



"Het zou mooi zijn als deze Masterkans het traject van transformatie en reflectie van de pelgrim weet te verbinden aan de fysieke ruimte in Maastricht." (Reactie stakeholder)



"Maastricht is al de 'Stad voor de Pelgrim'. Hier worden wij eraan herinnerd dat wij, net als Augustinus, burgers zijn van twee steden: de aardse en de hemelse. Te midden van veranderingen en onzekerheid blijven wij geroepen om te leven vanuit geloof, hoop en liefde, om zo, hier en nu, tekenen te zijn van de Stad van God." (Reactie stakeholder)

## Schoonheid

Maastricht ademt esthetiek: in de romaanse kerken en gotische torens, in de barokke pleinen en moderne kunst, in de muziek, de gastronomie en de festivals. Kunst en cultuur openen vensters op een diepere werkelijkheid en wekken verwondering. Architectuur en erfgoed laten zien dat generaties voor ons schoonheid zagen als een weg naar het goede en ware. Ook de glooiende heuvels, de Maasvallei en de stiltegebieden om de stad zijn een bron van schoonheid. Denk echter ook aan schoonheid als tegenbeweging van de koude en harde wereld vol conflicten, oorlogen en polarisatie. Voor de pelgrim is schoonheid een belangrijke weg tot heling en bezieling. Maastricht en haar omgeving bieden schoonheid in overvloed.



"Als pelgrim herken ik in mezelf de grotere begrippen: verbinding met mezelf, anderen en God; zingeving door stil te worden, te voelen wat werkelijk raakt en los te laten wat niet meer dient; en schoonheid door ontvankelijk te zijn voor het wonder van het alledaagse, waarin elke stap een uitnodiging tot verwondering is." (Reactie stakeholder)



"Het idee sluit aan op het katholieke erfgoed, de tradities en de cultuur van Maastricht en omgeving. Het versterkt de identiteit van haar inwoners. Zij mogen trots zijn om zoiets bijzonders als een eeuwenoude pelgrimsstad tot hun identiteit te mogen rekenen. Het kan hun sterken en inspireren om iets moois van hun levensweg, hun innerlijke pelgrimage, te maken." (Reactie stakeholder)

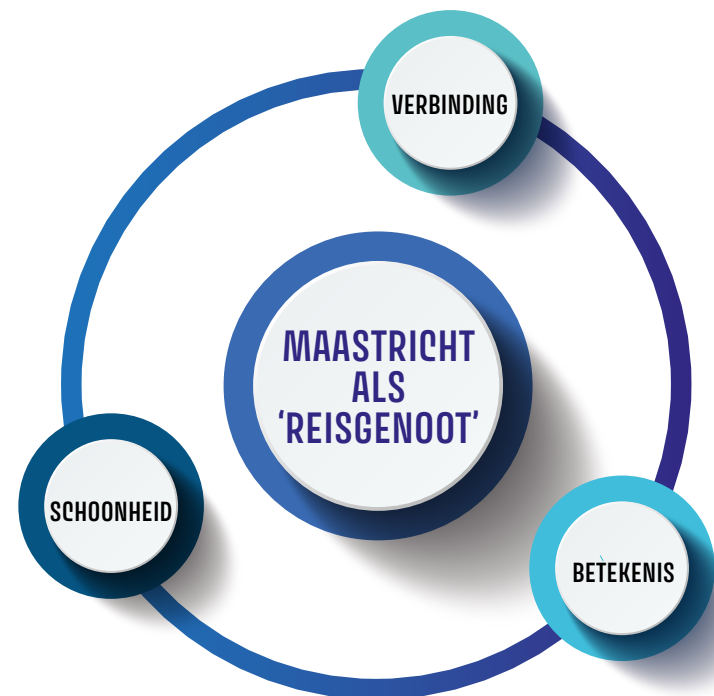
Gelegen in het hart van een bruisende studentenstad, plaatst Conservatorium Maastricht je in het middelpunt van het culturele leven. Je bent omringd door diverse evenementen, festivals en activiteiten en je bent op een steenworp afstand van België, Duitsland, Luxemburg en Frankrijk. Conservatorium Maastricht is Europa's meest internationale conservatorium, met meer dan 75% van de studenten afkomstig uit het buitenland. Alle projecten, masterclasses en programma's zijn grenzeloos en bieden een wereldwijd perspectief.

Door Maastricht op deze wijze als pelgrimsstad te herbronnen, wordt aangesloten bij brede inzichten uit de religie, psychologie, filosofie, sociologie en kunstgeschiedenis. Mensen bloeien wanneer zij verbonden zijn, betekenis ervaren en schoonheid ontmoeten. Deze drie voedingsstoffen zijn geen extraatjes om de identiteit van de stad te laden, maar de kern van wat Maastricht toekomstbestendig en menselijk maakt.



“Voor Nederlanders heeft Maastricht een bijzondere uitstraling als stad in een gebied dat ‘anders’ is. Het katholieke erfgoed van de stad springt bij een bezoek in het oog. Dat geldt ook (of misschien wel met name) voor de devotie tot de Sterre der Zee en Sint Servaas en voor de aan de basilieken verbonden Schatkamers. Ook het immateriële erfgoed, zoals de stadsprocessie, bidtochten en de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart, dragen eraan bij dat Maastricht herkenbaar is als stad van katholiek erfgoed. Ook het omliggende heuvelland en Maasland zijn rijk bedeed met katholiek erfgoed. Het is echter wat gekunsteld om toeristen die weleens een kerk in Maastricht bezoeken of langs de route van een processie of ommegang staan, als pelgrim aan te merken. Ze zijn immers meestal niet specifiek voor een bezoek aan een Schatkamer of basiliek naar Maastricht gekomen. Er zullen maar weinig pelgrims zijn die naar Maastricht komen om aan het graf van Sint Servaas, Sint Gerlach of bij de Sterre der Zee genezing te zoeken. Dat neemt niet weg dat Maastricht, met haar katholieke erfgoed en haar bijzondere verleden, geschikt is om zich als pelgrimsstad te ontwikkelen met als mogelijke doelgroepen de devote katholieke pelgrim, de zingeving zoekende/wandelende (Jacobs)pelgrim en de toerist die geïnteresseerd is in katholiek erfgoed. Die wandelende pelgrim kan b.v. een wandelaar van het Pieterpad zijn, die in Maastricht een pleisterplaats voor de ziel vindt.

Wanneer Maastricht haar heiligdommen voldoende kan laten profileren en daarbij samenwerking kan vinden met andere bekende(re) pelgrimsoorden in het buitenland, dan kan Maastricht m.i. niet alleen binnen Nederland, maar ook daarbuiten, als pelgrimsstad bekendheid verwerven. Omdat de belangrijkste heiligdommen van de stad aan Sint Servaas verbonden zijn, ligt het voor de hand dat de devotie tot Sint Servaas daarin centraal moet staan, maar vanuit Maastricht zijn er ook bedevaarten op loop- of fietsafstand naar andere heiligdommen mogelijk, zoals naar het graf van Sint Gerlach in Houthem, naar het bedevaartsoord van Sint Gerardus in Wittem, van Cornelius in Kornelimünster, naar de Sacramentsbasiliek in Meerssen, naar de kruisweg in Moresnet of bijvoorbeeld naar de heiligdommen in Aken, Visé en Luik en naar het klooster Benedictusberg in Vaals. Wat verder weg: Echternach, Trier, Banneux, Kevelaer, Scherpenheuvel etc.” (Reactie stakeholder)





## Maastricht als reisgenoot

De pelgrim zoekt geen eindpunt, maar een weg die leven geeft. Maastricht kan zich hierin profileren als 'reisgenoot'. Een stad die mensen voedt vanuit verbinding, betekenis en schoonheid. Niet als gesloten bestemming, maar als open bedding waarin het verleden, het heden en de toekomst elkaar ontmoeten. Zo wordt Maastricht een levende pelgrimsplek, waar ieder mens, iedere bewoner, bezoeker of toevallige passant, een stap kan zetten naar een dieper, rijker en voller leven. Deze Masterkans is daarom veel meer dan een project: dit is een beweging die wordt ingezet. En elke beweging vraagt om een diepere drijfveer, een gemeenschappelijke ziel. Dit zou kunnen zijn:

In een wereld vol versnelling, fragmentatie en individualisering, biedt 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' ruimte voor verbinding, zingeving en schoonheid. Vanuit de eeuwenoude kracht van religie, de persoonlijke zoektocht naar spiritualiteit en de verbindende schoonheid van cultuur, bouwen wij aan een gemeenschap waarin ieder mens zijn of haar eigen pelgrimsroute kan en mag ontdekken, alleen, maar bij voorkeur samen met anderen.

We zien veel raakvlakken van 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' met het bijdragen aan een oplossing voor de sociale problemen waar Maastricht mee te maken heeft, waaronder armoede, eenzaamheid en de integratie van nieuwe bevolkingsgroepen

als studenten en migranten in de identiteit van de stad. In bijlagen wordt verder ingegaan op raakvlakken van 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' met aspecten van brede welvaart en sociale verbinding van de verschillende bevolkingsgroepen en wijken van de stad.



*"Vroeger hadden mensen drie plekken: thuis, werk en een derde plek (zoals kerk, tempel of gemeenschapshuis) voor reflectie. Tijdens de pandemie viel werk als vaste structuur weg, waardoor alleen thuis overbleef. Maar zelfs thuis raken we afgeleid: door de telefoon en het virtuele leven verliezen we de kans om écht te reflecteren of aanwezig te zijn. Zonder een spirituele praktijk en zonder zo'n 'derde plek', kunnen we zelfs thuis niet meer automatisch een ruimte van rust en bezinning creëren. Deze bespiegeling is van Madonna in de podcast On Purpose met Jay Shetty." (Reactie stakeholder)*



*"De Bonbonnière wordt in oude luister hersteld. De gemeente Maastricht heeft er tot 30 miljoen euro voor gereserveerd. Men ziet het gebouw als een parel en een verbindend element. Deze Masterkans gaat over een parelsnoer aan religieus erfgoed dat de stad verbindt. Dat belooft wat." (Reactie stakeholder)*



### 3. Een Masterkans op vele snijvlakken

*“De eerste vernieuwing die we moeten zoeken, is die van onszelf.”*

(Bron: onbekend)

Deze Masterkans speelt zich af op meerdere fundamentele snijvlakken die de identiteit van Maastricht en de Euregio Maas-Rijn diepgaand bepalen. Op elk van deze kruispunten ontstaan niet alleen spanningen en verschillen, maar juist ook nieuwe mogelijkheden voor verbinding en samenwerking.

#### Kerk en staat

De relatie tussen kerk en staat is in Maastricht en de Euregio historisch bepaald en tegelijk toekomstgericht. De vele parochies, bisdommen (Roermond, Luik, Aken) en kerkelijke instellingen staan in direct contact met gemeenten, provincies en Euregio-partners. Waar de één de nadruk legt op spiritualiteit en ritueel, legt de ander de nadruk op beleid, economie, cultuur en toerisme. Toch blijkt, op basis van de gesprekken met stakeholders, dat er een prima vruchtbare tussenruimte bestaat, waarin beide werelden elkaar kunnen versterken. Religieuze gebouwen zijn tegelijk culturele podia, toeristische trekpleisters en economische dragers. Processies en pelgrimages zijn niet alleen spirituele rituelen, maar ook sociaal-culturele evenementen die stedelijke gemeenschappen verbinden. En gelovige mensen staan erom bekend dat zij een belangrijke bijdrage leveren aan vrijwilligerswerk, armoedebestrijding en andere goede doelen en daarmee aan de samenhang van onze maatschappij. ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ kan vanuit deze wisselwerking uitgroeien tot een proeftuin voor samenleven, waar sacrale en seculiere waarden elkaar ontmoeten.



*“Waar ooit twee heren regeerden, leerde Maastricht dat ware kracht schuilt in gedeeld gezag, in luisteren, verbinden en samen pelgrimeren.”*

(Reactie stakeholder)

#### Nederland, België en Duitsland

Het andere snijvlak is geografisch. Maastricht ligt letterlijk op het kruispunt van drie landen en vormt het hart van de Euregio Maas-Rijn. Steden als Aken, Luik, Hasselt, Tongeren, Heerlen, Düren, Verviers en Maastricht zijn op het eerste gezicht vanzelfsprekende burens: verbonden door nabijheid, handel en een gedeelde geschiedenis. Maar in de praktijk verschillen taal, bureaucratie, omgangsvormen en culturele codes sterk. In deze Masterkans gaat het niet over het benadrukken van grenzen of het benoemen van blokkades, maar om het benutten van de zachte overgangen. Het zijn juist die zones waar culturele, religieuze en maatschappelijke energie vrijkomt en waar met drie landen, diverse culturen en drie talen een unieke ruimte is voor experiment, innovatie en ontmoeting. Waar elders grenzen scheiden, fungeren ze hier als vensters: ze openen zicht op andere manieren van leven en werken. Voor Maastricht betekent dit dat het zich kan positioneren als toegangspoort tot de Euregio, waar pelgrims, bezoekers en inwoners letterlijk en figuurlijk leren oversteken.



*“Hier, in Maastricht, waar Maas en Jeker samenvloeien, werd de droom van Karel de Grote nieuw leven ingeblazen in 1992. Wat ooit het rijk van de keizer was, is nu het Europa van de burger. In Maastricht werd niet de macht geboren, maar de betekenis: de geest van een verenigd, vredig en rechtvaardig Europa.” (Reactie stakeholder)*

#### Rijk en arm, oud en nieuw, jong en oud

In Maastricht leven veel bevolkingsgroepen samen. Door de vele studenten zijn er veel jongeren, maar door vergrijzing ook veel ouderen. Er zijn wijken met veel armoede en minder kansen voor degenen die er opgroeien en wijken waar welvaart verzameld is. Er zijn mensen die zich als ‘Mestrechteneer’ identificeren en mensen die als migranten in Maastricht hun plek moeten vinden. Maar allen kunnen ze, ongeacht hun achtergrond of herkomst, door pelgrimage verbonden worden.





De 'oude' Maastrichtenaar herkent de Heiligdomsvaart, de stadsprocessie, de Servaaskermis en de devotie tot Sint Servaas en de Sterre der Zee.

De nieuwe Maastrichtenaar vindt in 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' een pleisterplaats voor de ziel, waar ook plaats is voor pelgrimages die de nieuwe Maastrichtenaar vanuit zijn land van herkomst kent, zoals de pelgrimsoorden van het Oosters christendom en de Islam voor migranten en (katholieke) pelgrimsoorden in Zuid-Europa of Latijns-Amerika voor onder andere studenten.

Zij kunnen elkaar en de moderne zinzoeker ontmoeten rond pelgrimage, omdat dit ook onderdeel is van hun identiteit en erfgoed en kunnen van daaruit ook bijdragen aan het DNA van 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'. Denk bijvoorbeeld aan het monument van de Armeense christenen tussen de Sint-Servaasbasiliek en de Sint-Janskerk.



*“Wij zijn als Euregionale Oecumenische werkgroep bezig met de voorbereiding voor een Conferentie in maart 2026 dit keer in de Bisschoppelijke Academie in Aachen. Het onderwerp is “Verdrag of conflict? Generaties op weg naar de toekomst. De werkgroep is opgericht in 1992 na het tekenen van het verdrag van Maastricht en organiseert elk jaar een Conferentie over een onderwerp wat in alle drie de regio's speelt. De voertaal is Duits - Nederlands. De werkgroep bestaat uit 6 leden, 2 uit elke regio en wel 1 namens de RK kerk en 1 namens de Protestantse Kerk.” (Reactie stakeholder)*

## Religie, cultuur, economie en toerisme

Een volgend snijvlak gaat over de verweving van verschillende domeinen. Religie, cultuur, economie en toerisme worden vaak als gescheiden werelden gezien, maar in de context van Maastricht en de Euregio vallen ze samen. Kunst, cultuur, muziek, religie en rituelen vormen de gemeenschappelijke taal. Zij scheppen ruimtes waar waarden en tradities in dialoog gaan. Hier ontstaat geen smeltkroes, maar een weefsel van zachte verbindingen, tussen parochies en gemeenten, tussen lokale gebruiken en Europese perspectieven.

Economie en innovatie zijn stevig verankerd in de Euregio. Denk bijvoorbeeld aan de infrastructuur, de industrie en de kennisinstellingen. Toerisme en erfgoed spelen een cruciale rol in dit geheel. De Euregio zet sterk in op duurzaam toerisme, met aandacht voor infrastructuur, bewustwording en erfgoed. Voor Maastricht betekent dit dat pelgrimstoerisme, in brede zin, kan worden uitgebouwd. Het gaat niet alleen om een religieuze betekenis, maar ook om economische vitaliteit, culturele zichtbaarheid en internationale profilering.

## Waar geloven samen komen ontstaat dialoog

Naast de wisselwerking tussen kerk en staat, tussen landen en talen en tussen religie, cultuur, economie en toerisme, is er nog een snijvlak dat diep verweven is met de identiteit van Maastricht en de Euregio: het snijvlak tussen geloven. In de regio ontmoeten christelijke geloofsstromen (vanuit dezelfde oorspronkelijke bron) elkaar, in dialoog met het jodendom, de islam en andere levensbeschouwelijke tradities. Deze veelkleurigheid weerspiegelt niet alleen de historische gelaagdheid van Maastricht als stad van bisschoppen, pelgrims en religieuze gemeenschappen, maar ook de hedendaagse realiteit van een pluralistische samenleving.

Waar verschillen soms leiden tot spanning of onbegrip, ontstaat tegelijk ruimte voor ontmoeting, dialoog, samenwerking en verzoening. Religieuze gemeenschappen kunnen elkaars verhalen zichtbaar maken, rituelen delen en bruggen slaan tussen generaties en culturen. Voor Maastricht en de Euregio opent dit een kans om uit te groeien tot een proeftuin van interreligieuze dialoog, waar spiritualiteit en pluralisme elkaar verrijken..



In dit perspectief kan het pelgrimstoerisme een nieuwe dimensie krijgen: niet alleen als een tocht binnen één traditie, maar als een zoektocht naar verbinding over grenzen van geloof en cultuur heen. Zo ontstaat een uitnodigende en toekomstgerichte identiteit, waarin Maastricht zich profileert als stad van ontmoeting, begrip en samenleven.



*“Wat zou het mooi zijn als binnen dit plan ook ruimte is voor het verhaal van de synagoge in Maastricht. Deze bevindt zich enkele minuten lopen van het beoogd pelgrimskwartier. Reeds in de 13e eeuw verbleven Joden in Maastricht en omgeving. Door de Joodse filosofie te implementeren in het project wordt dit zeker verrijkt.” (Reactie stakeholder)*



*“In het recente verleden organiseerde het Stedelijk Humaniora van Dilsen-Stokkem (B) jaarlijks een uitstap naar Maastricht met groepen studenten. De leerlingen werden daarbij verdeeld over drie locaties: de Sint Jan, de Sint Servaas en de synagoge. Elke groep kreeg begeleiding van twee leerkrachten. Volgens een rotatiesysteem bezochten de groepen de gebedshuizen gelijktijdig. Na een algemene toelichting en een korte rondleiding, kregen de studenten de kans om vragen te stellen over de verschillende religies. Op die manier konden zij de drie gebedshuizen en hun geloofstradities met elkaar vergelijken. De activiteit was extra waardevol omdat de leerlingen zelf uit een multiculturele context kwamen, wat de gesprekken en inzichten verrijkte. Helaas is dit initiatief stopgezet. De toenemende kosten voor busvervoer en de multiculturele spanningen die in Vlaamse scholen met een diverse populatie spelen, lagen hieraan ten grondslag. Mogelijk kan dit project in de toekomst, bijvoorbeeld binnen deze Masterkansen, opnieuw worden opgepakt.” (Reactie stakeholder)*

Onder dit snijvlak benoemen we ook mensen die zeggen niet gelovig te zijn. Deze Masterkansen geeft niet minder ruimte aan mensen die niet (meer) vanuit religie reizen, maar wél op zoek zijn naar betekenis, stilte, reflectie, verdieping of ontmoeting. Pelgrimage wordt in deze Masterkansen daarom breder gezien. Het gaat niet om het ‘moeten geloven’, maar om de ervaring van de weg en de betekenis die iemand er zelf

aan geeft. ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ biedt geen kant-en-klare antwoorden, maar een uitnodiging tot een persoonlijke zoektocht. Wat dat teweegbrengt, brengt het teweeg. Gods wegen zijn ondoorgroendelijk.

## Verleden, heden en toekomst

De stad weerspiegelt hoe mensen door de eeuwen heen op zoek gingen naar zingeving, rust en verbondenheid. De historische routes en monumenten zijn tastbare herinneringen aan een tijd waarin pelgrims letterlijk en figuurlijk op weg waren. Tegenwoordig vormt Maastricht een levendige mix van stedelijke dynamiek, culturele activiteiten en spirituele reflectie. De stad nodigt pelgrims uit om verbinding te ervaren met zichzelf, de gemeenschap en de omgeving, midden in het dagelijkse stadsleven. Moderne initiatieven, wandelroutes langs historische plekken en lokale pelgrimsverhalen maken het heden voelbaar als een ruimte van ontdekking en ontmoeting. De stad biedt kansen voor nieuwe vormen van pelgrimeren: digitale routes, kunstprojecten, educatieve programma’s en duurzame ontmoetingsplekken. Zo kan Maastricht een inspirerende bestemming worden voor pelgrims die zoeken naar verbinding, zingeving en schoonheid in een steeds veranderende wereld.

## De verbindende rol van Sint Servaas

In dit geheel neemt Het Kapittel van Sint Servaas een bijzondere positie in. Het bevindt zich letterlijk en figuurlijk tussen kerk en staat en kan als brug fungeren



tussen werelden die vaak als gescheiden worden gezien. Door de benoemde snijvlakken niet als scheidslijnen, maar als overgangen te benaderen, ontstaat een duurzaam en verbindend perspectief. Maastricht wordt zo een stad die zich niet alleen door haar geschiedenis laat dragen, maar zich juist door haar positie in de Euregio naar de toekomst nog verder opent.





### Robert Schuman: **Van oorlogsstaal naar vrede – Inspiratie voor 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'**

Tijdens een bezoek aan het bisdom van Luik werd met kanselier Jean-Pierre Deleersnijder gesproken over het gedachtengoed van Robert Schuman (1886-1963). Hij was een Duitse/Franse katholieke politicus en een van de grondleggers van de Europese Unie. Hij leeft voort als voorbeeld van verzoening, inzet voor het algemeen belang en geloof in samenwerking over grenzen heen.



Net na de Tweede Wereldoorlog zag Schuman de verwoesting, de verdeeldheid tussen landen, vooral Frankrijk en Duitsland, maar ook de angst voor toekomstige conflicten. Hij besloot dat je de oorzaken van oorlog – zoals concurrentie om kolen en staal – moest wegnemen door ze gezamenlijk te beheren in plaats van er exclusieve aanspraak op te maken. Zo werd de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) opgericht in 1950. Schuman gebruikte de natuurlijke bronnen (kolen en staal), die vroeger vooral middelen waren voor oorlogvoering, als bouwstenen van vrede en samenwerking. Daarmee haalde hij feitelijk de angel uit grensconflicten en rivaliteit. Zijn katholieke geloof en de sociale leer van de kerk, vormden belangrijke inspiratiebronnen. Integriteit, dienstbaarheid en het ideaal van het samenbrengen van mensen – vriend en vijand – stonden centraal in zijn politieke handelen. De ideeën van Schuman zijn ook nu actueel. In tijden van polarisatie, migratiecrises, klimaatverandering en geopolitieke onzekerheid, biedt zijn benadering, problemen bij de wortel aanpakken, solidariteit en dialoog in verscheidenheid, nog steeds inspiratie. Niet door te verzaken, maar door gezamenlijk oplossingen te zoeken.



Maastricht heeft als pelgrimsstad al van oudsher een rol als ontmoetingsplaats voor mensen, geloof, cultuur en geschiedenis. De levensweg van Schuman kan dienen als spirituele en maatschappelijke inspiratie. Denk aan Pelgrimage als symbool van verzoening. Net zoals pelgrims onderweg zijn, zo was Schuman onderweg Niet alleen op reis, maar in voortdurende zoektocht naar vrede en verbinding. Pelgrims steken grenzen over, geografisch, cultureel, soms zelfs van geloof of overtuiging. Schuman zet in op het overstijgen van nationale grenzen, vijandschap of wantrouwen. Maastricht, dicht bij vele grenzen én met een internationale blik, kan dit levende voorbeeld zijn. Maastricht kan bij uitstek pleiten voor beleid en initiatieven die niet alleen lokaal, maar ook internationaal van betekenis zijn. Denk aan duurzaamheid, opvang van vluchtelingen en ecologische samenwerking, steeds als tekenen van solidariteit en vanuit verbinding, zingeving en schoonheid.



## 4. Het archetype van de Maastrichtse pelgrim

***“Elk kruispunt is een keuze voor geloof,  
twijfel of verdwalen.”***

(Bron: 15e-eeuwse preek in de Dom van Trier)

Op basis van de gesprekken met stakeholders en de analyse van pelgrimage (zie bijlage), volgen hier vijf uitgewerkte pelgrimspersonen die passen binnen het thema ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Elk pelgrimspersoon vertegenwoordigt een eigen pelgrimstype en is ingebed in het grotere doel om van Maastricht de ‘Stad voor de Pelgrim’ te maken.



“De religieuze pelgrim kan ook gewoon een Maastrichtenaar zijn die met zijn kleinkind een kaarsje opsteekt bij Onze-Lieve-Vrouw.” (Reactie stakeholder).



“Bij pelgrimeren hoort *altijd* op de een of andere wijze een zoektocht naar zingeving en contemplatie. Om het eenvoudig uit te drukken: er hoort altijd een ‘lijntje naar boven’ te zijn. Dat mag best een dun lijntje zijn, maar het mag nooit doorgeknipt worden”(Reactie stakeholder)

DE RELIGIEUZE PELGRIM	
Naam	Maria Garcia
Leeftijd	62 jaar
Herkomst	Sevilla, Spanje
Beroep	Gepensioneerd lerares godsdienst
Motivatie	Diepere verbondenheid met haar geloof en de zoektocht naar vergeving
Kenmerken	Geloof, devotie, gemeenschap, ritueel, vergeving



Maria reist naar Maastricht om de eeuwenoude pelgrimsstad opnieuw te beleven, met als hoogtepunt de jaarlijkse Sint-Servaasdag. Voor haar is deze tocht een daad van devotie en spirituele vernieuwing. Ze bezoekt heilige plekken, steekt kaarsjes aan in de Sint-Servaas-basiliek en neemt deel aan rituelen. Ze ervaart Maastricht als een stad waar haar geloof niet alleen wordt

gevierd, maar ook gedeeld met anderen die haar zoektocht begrijpen. Ze bezoekt, na een voettocht door het Geuldal, het bijzondere heiligdom van de heilige kluisenaar Sint Gerlach op een steenworp afstand van Maastricht. Dat er in Noord-Europa ook kluisenaars waren, zoals in haar geboorteland, wist Maria niet. Ze spreekt er met de kluisenaar Broeder Simon, die de wintermaanden in de kluisenarij bij dit heiligdom doorbrengt. Ze kan met hem over alles praten. Ze hoort dat er in 2027, ter gelegenheid van 300 jaar Gerlachuskerk, in Sint Gerlach een bijeenkomst van kluisenaars zal zijn. Zouden er dan ook kluisenaars uit Spanje naar Maastricht komen?



DE SPIRITUELE PELGRIM	
Naam	Thomas de Ridder
Leeftijd	38 jaar
Herkomst	Amsterdam, Nederland
Beroep	IT-consultant in sabbatical
Motivatie	Innerlijke rust vinden en zichzelf hervinden
Kernwoorden	Zelfreflectie, zingeving, rust, openheid, persoonlijke ontwikkeling.



Na een periode van burn-out zoekt Thomas verstillingsplekken en zingeving. In Maastricht vindt hij bezinningsplekken, spirituele wandelingen langs de Maas en workshops over mindfulness en stilte. In de stad vindt hij gelijkgestemden om vragen aan te kunnen stellen over identiteit, richting en betekenis. Hij waardeert het dat spiritualiteit hier breed en open wordt benaderd.



“Het is belangrijk dat kritisch gekeken wordt naar alles wat verkocht wordt onder het mom van spiritualiteit. Het kaf moet van het koren gescheiden worden binnen het project. Let op met te veel zweverigheid.” (Reactie stakeholder)

DE SPORTIEVE PELGRIM	
Naam	Lotte Maes
Leeftijd	28 jaar
Herkomst	Leuven, België
Beroep	Fysiotherapeut en trailrunner
Motivatie	Fysieke uitdaging verbinden met mentale helderheid
Kernwoorden	Beweging, balans, avontuur, natuur, prestatie als pelgrimage

Lotte doorkruist zowel Belgisch- als Nederlands-Limburg te voet en fietst routes die vroeger door pelgrims werden afgelegd. Voor haar is fysieke inspanning als meditatie. Ze is op zoek naar ruimte en vrijheid. Ze waardeert het dat Maastricht en het aangrenzende Heuvelland haar zowel fysieke uitdaging als momenten van rust bieden. Een perfecte combinatie van stad en ommeland.



## Op de fiets langs de Vlaamse Meesters in Turnhout en omgeving

Eindhovens dagblad, 1 augustus 2025, door Simone Vos

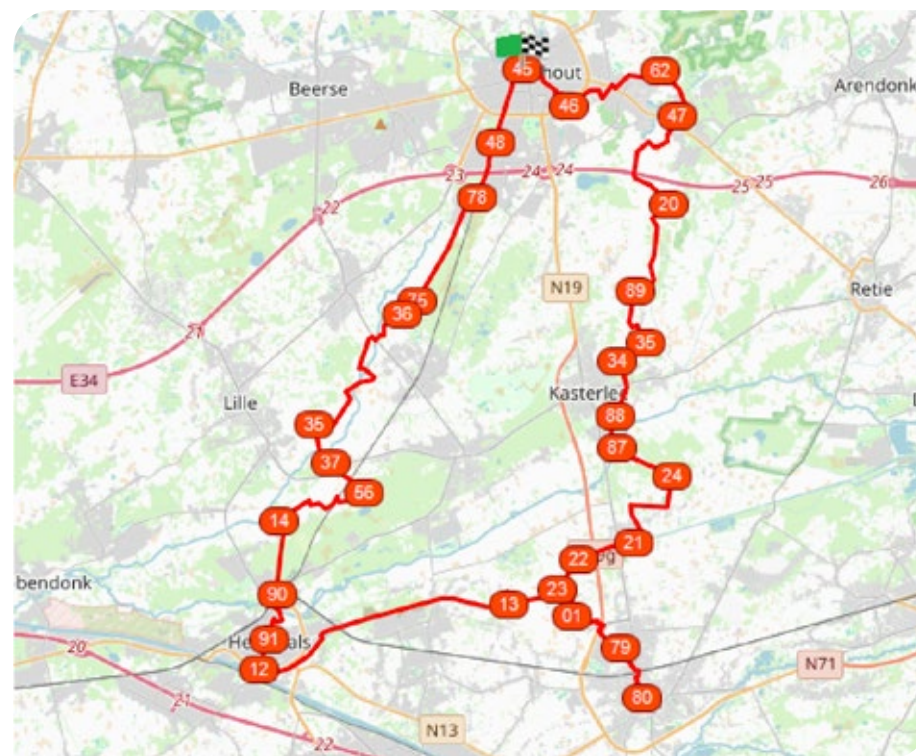
**Vijf kerken in en rond Turnhout bewaken hun Vlaamse Meesters als relikwieën. Tussen Geel en Herentals, via kronkelende wegen naar Oud-Turnhout, slingert een fietstocht van 75 kilometer langs de historische kunstwerken. Een ideaal zomeruitje.**

Het gezang van een meerstemmig mannenkoor klinkt uit de speakers, terwijl de kerkklokken net luiden. In de Sint-Antonius Abtkerk in Oud-Turnhout heerst een kalmte die past bij het eerste kunstwerk: Sint-Anna-ten-Drieën, een retabel - een liturgisch schilder- of beeldhouwwerk op het altaar- uit het begin van de 16e eeuw. Je ziet Maria, haar dochter, en het kindje Jezus op de schoot van Maria. Het kindje reikt naar de druiven van Anna. Let op de bijzonder lange arm. Vanaf hier is het tien minuten fietsen naar de Sint-Bavokerk, ook in Oud-Turnhout. Hier is het Laatste Avondmaal (1696) van Jan Erasmus Quellinus te bekijken. De kerk is opgedragen aan de heilige Bavo, de patroonheilige van de valkeniers. Waarschijnlijk maakte Quellinus het doek in opdracht van de Augustijnenpriorij van Corsendonk. Deze 'Vlaamse Meesters op hun plek', zoals het Laatste Avondmaal en Sint-Anna-ten-Drieën, zijn door heel Vlaanderen en Brussel op de kaart gezet. Het idee erachter: laten zien waar de Vlaamse Meesters hun werk precies voor maakten. Om die plekken makkelijk te bezoeken, is een aantal 'Meestertochten' uitgezet. In de regio Turnhout is het een do-it-yourself-route die op de fiets te doen is (op basis van het fietsknooppuntennetwerk). In iedere kerk die onderdeel is van het project staat een roze box met meer informatie. Vanuit de Sint-Bavokerk gaat de tocht naar Turnhout, naar de Sint-Pieterskerk, ongeveer tien minuten fietsen. Hier staat een levensgrote preekstoel met De Roeping van Petrus en Andreas (1862), van beeldhouwer Hendrik Peeters-Divoort. De hele kerk is indrukwekkend; van de glas-in-loodramen tot aan de gigantische schilderijen aan de muren. Vanuit Turnhout gaat de tocht naar Geel, ongeveer 23 kilometer fietsen. Geel staat vooral bekend om het feit dat gastgezinnen hier van oudsher psychiatrische patiënten opvangen.

De devotie voor de heilige Dimpna ligt hieraan ten grondslag. Een retabel gewijd aan deze heilige is te vinden in de Sint-Dimpnakerk. Dit werk bestaat uit meer dan tweehonderd eikenhouten beeldjes die het verhaal van de heilige Dimpna vertellen: van haar leven en marteldood tot aan hoe men haar vereerde. In de kerk zijn nog twee retabels te bewonderen.

De laatste stop is de Sint-Waldetrudiskerk in Herentals, vanuit Geel ongeveer veertien kilometer fietsen. Hier is het retabel van de heilige Crispinus en de heilige Crispinianus, ook wel het schoenmakersretabel, van Passier Borreman te zien. Eenmaal terug in Turnhout is een bezoek aan het Begijnhof een mooie afsluiter. Officieel geen onderdeel van de Vlaamse Meesters op hun plek, maar hier ligt de kerk Heilig Kruis verscholen. Een sereen eindpunt. Fietsen?

Volg deze knooppunten, vanuit Turnhout: 45-46-62-47-20-89-35-34-88-87- 24-21-22-23-1-79-80-80-79-1-13-12-91-90 -14-56-37-35-36-75-78-48-45.



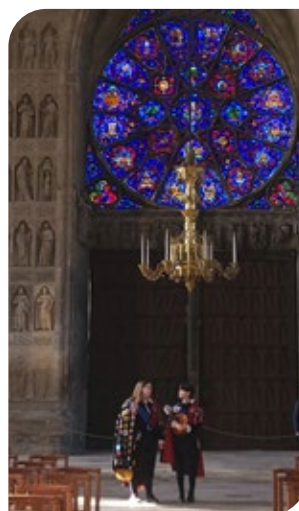
“Scouting Sint Gerlach is sinds 1938 actief in de Maastrichtse wijk Sint-Pieter. Mogelijk kunnen we hen een belangrijke rol geven rondom pelgrimage in Maastricht.” (Reactie stakeholder)





DE AVONTUURLIJKE PELGRIM	
Naam	Naila Benali
Leeftijd	24 jaar
Herkomst	Marrakesh, Marokko
Beroep	Cultureel antropologiestudent
Motivatie	Ontdekking van nieuwe tradities, verhalen en levensvisies
Kernwoorden	Verkenning, interculturele dialoog, nieuwsgierigheid, verbinding

Naila is nieuwsgierig naar hoe spiritualiteit in Europa wordt beleefd. Ze kiest Maastricht vanwege het rijke religieuze en culturele erfgoed. Ze dompelt zich onder in lokale verhalen, maakt kennis met verschillende levensbeschouwingen en deelt haar eigen ervaringen. Ze ziet Maastricht als een ontmoetingsplek voor diverse pelgrimstalen, letterlijk en figuurlijk. Op de zondagmiddag bezoekt ze de studentenmis in de Mathijkskerk aan de Boschstraat. Ze raakt er na afloop in gesprek met enkele studenten uit Spanje, die in Maastricht op een heel andere manier hun geloof zijn gaan beleven. Ze nodigen haar uit om die avond samen met hen naar de Tuna Femenina de Maastricht (<https://tunafe-maas.com>) te gaan luisteren in een Maastrichts café.



*“Plekken met menselijke verhalen, waar het landschap of monumenten deze verhalen visueel kunnen oproepen en ook tot contemplatie uitnodigen. Veel plaatsen in Maastricht worden door toeristen uit heel de wereld bezocht, maar wat halen zij mentaal uit hun ervaring? Kan de universiteit of een archief zich openstellen voor bepaalde seminars/presentaties? Kunnen horecagelegenheden een pelgrimsmenu aanbieden of historische verhalen visualiseren?”  
(Reactie stakeholder)*

DE CULTURELE PELGRIM	
Naam	Hugo en Elise Francot
Leeftijd	55 en 53 jaar
Herkomst	Lille, Frankrijk
Beroep	Geschiedenisdocent en museumcurator
Motivatie	Diepere beleving van Europese geschiedenis en spiritualiteit
Kernwoorden	Cultuur, educatie, historie, esthetiek, verdieping

Tijdens een culturele rondreis door de Euregio bezoeken Hugo en Elise Maastricht als hoogtepunt. Ze verkennen kerken en musea en nemen deel aan een rondleiding in het museum van het pelgrimsthus over de pelgrimsroutes van vroeger. Voor hen is pelgrimage niet alleen spiritueel, maar ook intellectueel: het verbindt verleden en heden in betekenisvolle verhalen. In de avond bezoeken ze in de pandhof van een basiliek het Servaasspel, een lichtspel dat daar elke donderdagavond aan pelgrims getoond wordt en waarin een verteller, aan de hand van geprojecteerde beelden, het leven van Sint Servaas en het ontstaan van het Christendom in Nederland uitlegt. De volgende dag schrijven ze in de ochtend in op een rondleiding door de Sint-Servaasbasiliek, waar ze het graf van Sint Servaas bezoeken en gaan ze 's middags op pad naar Tongeren, de stad waar Sint Servaas bisschop was. Ze worden geraakt door het enthousiasme waarmee in de rondleiding over Sint Servaas wordt verteld. Alleen jammer dat de crypte gesloten was, waardoor ze de oude christengraven niet hebben kunnen zien waar in de rondleiding op gewezen werd. Ze besluiten in het najaar nog eens met vrienden terug te komen, maar dan voor een wat langer weekend en om dan ook Luik en Aken te bezoeken.





*“Het is een belangrijke rol vanuit de gemeente Maastricht om niet ‘het geloof’, maar wel het gebouwde erfgoed (mede) goed te onderhouden. Dit kan vanuit behoud van kenmerkende bebouwing die Maastricht zo aantrekkelijk maakt voor toeristen. Stel je voor dat de verschillende kerktorens weg zouden zijn. Wat zou er dan nog overblijven? Of wat te denken van de pleinen als de kerkgebouwen vanwege achterstallig onderhoud op termijn verdwijnen achter bouwhekken.” (Reactie stakeholder)*

Overigens geven de gesproken stakeholders aan dat er nog veel meer typen pelgrims te bedenken zijn. Wat te denken van de culinaire pelgrim op zoek naar de geprezen Servaaswijn, waarvan de druiven van landerijen komen nabij de Moezel en waarvan de wijngaard ooit in het bezit van het historische Kapittel van Sint Servaas was.

Lees ook vooral de bijlage over de pelgrim met de soepsteen, die tijdens een van de gesprekken werd ingebracht. Er zijn locaties genoeg te vinden in Maastricht voor een eigentijdse pelgrimage-soep. Of de muzikale pelgrim die droomt van een optreden van Rowwen Hèze in de Sint-Servaasbasiliek, waar ze samen met Gé Reinders hun nieuwe nummer ten gehore brengen over Sint Servaas.



*“Zingevingsvragen spelen nu net zo goed als 100 of 500 jaar geleden. Alleen benoemt men ze anders. Een toerist kan een pelgrim worden, als hem het goede verhaal wordt aangeboden. Het moet mogelijk zijn om met moderne middelen en eigentijdse benamingen goede antwoorden op zingevingsvragen te geven, waarbij het religieuze element niet weggestopt, maar op een aansprekende manier benoemd moet worden. Er is niets op tegen om bezoeken aan religieus erfgoed, bezinningsmomenten en goed eten en drinken met elkaar te combineren.” (Reactie stakeholder)*





# 5. Van customer journey naar ‘pelgrimsreis’

**“Pelgrimeren was een fysieke metafoor voor innerlijke zuivering: hoe zwaarder de tocht, hoe meer genade.”**

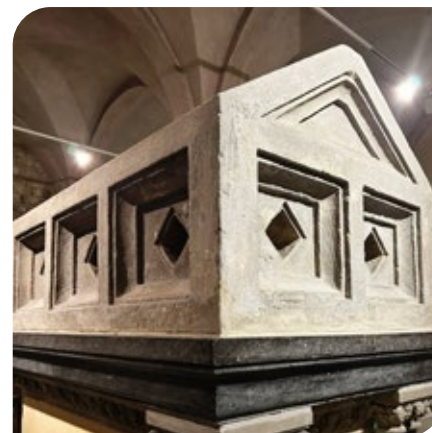
(Bron: Johan Huizinga, *Herfsttij der Middeleeuwen*)

De term ‘customer journey’ vertaalt zich, in het kader van ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’, naar de pelgrimsreis als een symbolische en praktische route die de pelgrim aflegt van eerste interesse tot langdurige betrokkenheid bij de gemeenschap. Deze reis kent herkenbare fases die we in deze paragraaf, per type pelgrim, ter inspiratie invullen. We herkennen daarbij de volgende fases:

- Inspiratie en bewustwording
- Overweging en voorbereiding
- Aankomst en beleving
- Verdieping en verbinding
- Nazorg en blijvende betrokkenheid

Per fase is hieronder ter inspiratie aangegeven hoe de pelgrim straks betrokken kan worden bij de op te zetten gemeenschap.

DE RELIGIEUZE PELGRIM	
Inspiratie en bewustwording	Aansprekende verhalen en beelden over bijvoorbeeld de Heiligdomsvaart, pelgrimsroutes en religieus erfgoed in Maastricht en omgeving. Spirituele getuigenissen via religieuze media en kerknetwerken.
Overweging en voorbereiding	Praktische info over bedevaartroutes, gebedsmomenten, logies bij kloosters en kerkdiensten. Digitale gidsen met theologische reflecties en liturgische kalender.
Aankomst en beleving	Ontvangst met zegenmoment of pelgrimsritueel. Deelname aan processies, vespers of rondleidingen met religieuze betekenis.
Verdieping en verbinding	Georganiseerde gesprekken met geestelijken of medereligieuze pelgrims. Workshops over vergeving, stilte en genezing.
Nazorg en blijvende betrokkenheid	Online community van gelijkgestemden. Nieuwsbrief met spirituele verdieping en uitnodiging voor een volgend bezoek. Mogelijkheid om als vrijwilliger terug te keren.





DE SPIRITUELE PELGRIM	
Inspiratie en bewustwording	Podcasts, blogs, verhalen en artikelen over innerlijke rust, burn-out herstel en stilteplekken in Maastricht. Visuele content van rustgevende gebouwen, stadsgezichten en natuur.
Overweging en voorbereiding	Aanbod van retraites, stiltewandelingen en individuele bezinningstrajecten. Informatie over spirituele programma's.
Aankomst en beleving	Warm welkom in stiltecentrum of klooster. Inloopmomenten voor meditatie, mindfulness, reflectie of 1-op-1 gesprekken.
Verdieping en verbinding	Deelname aan rituelen, creatieve workshops of zingevingstrajecten. Gemeenschapsmomenten met andere spirituele zoekers
Nazorg en blijvende betrokkenheid	Follow-up in de vorm van online-reflectiegroep of 40-dagen-programma. Digitale kaarten of apps met dagelijkse inspiratie. Uitnodiging om zelf een pelgrimsgids te worden.



Nederlands dagblad, 27 augustus 2025, door Jort van Slooten

### Het geloof is terug op het Filmfestival van Venetië: veel films over religie gaan hier in première

Bovengemiddeld veel films op het Filmfestival van Venetië gaan dit jaar over het geloof. Van een 'punkrock'-film over Moeder Teresa, een serie over Etty Hillesum, tot een musical over een christelijke eindtijdsekte - religie speelt dit jaar een uitgesproken rol op het Filmfestival.

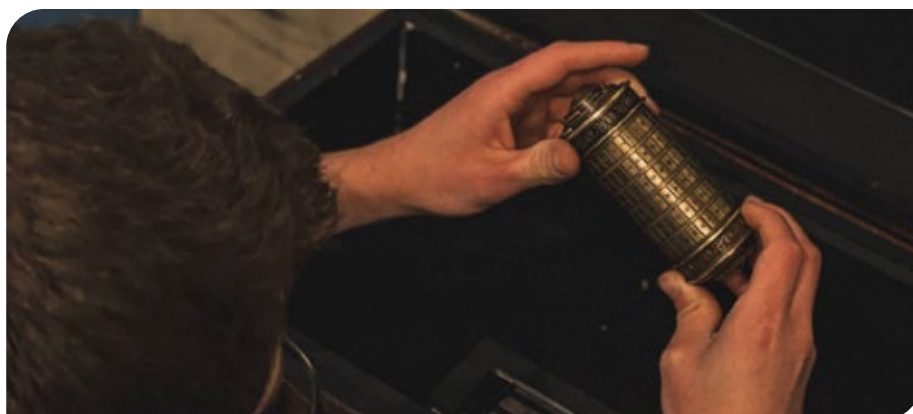
DE SPORTIEVE PELGRIM	
Inspiratie en bewustwording	Promotie van pelgrimswandelroutes, trail-events en spirituele sportretraites. Video's die natuur, beweging en bezinning verbinden.
Overweging en voorbereiding	Kaarten, etappes, rustpunten en ontmoetingsplekken in de stad en langs de routes. Info over overnachtingen en sportieve uitdagingen met zingeving.
Aankomst en beleving	Startpunt met symbolisch vertrekritueel. Fysieke ontvangst met stempelposten en korte meditaties onderweg.
Verdieping en verbinding	Avondpraat met andere sportieve pelgrims. Ervaringen delen over verbinding tussen lichaam en ziel.
Nazorg en blijvende betrokkenheid	Verlagen en presentaties van routes (digitaal pelgrimsgids). Uitnodiging voor herhaalroutes of training tot buddy voor nieuwe pelgrims.





“Laten we via deze Masterkans alle plekken van hoop en vrede met elkaar mobiliseren in Maastricht.” (Reactie stakeholder).

DE AVONTUURLIJKE PELGRIM	
Inspiratie en bewustwording	Culturele verhalen op TikTok, We Chat, Instagram, of podcasts. Visuals van Maastricht als spiritueel kruispunt van Europa. Beelden van het Heuvelland. Historische verhalen en ontdekkingen.
Overweging en voorbereiding	Praktische informatie in meerdere talen, interculturele oriëntatie. Aanbod van festivals en rituelen van verschillende tradities.
Aankomst en beleving	Interculturele ontmoetingsplek (bijv. pelgrimscafé of co-housing). Welkomspakket met lokale verhalen en culturele achtergrond.
Verdieping en verbinding	Deelname aan storytelling-events en interactieve stadswandelingen. Workshops over zingeving in andere culturen.
Nazorg en blijvende betrokkenheid	Internationale netwerkcommunity's met uitwisselingservaringen. Online platform voor interculturele pelgrimage.



In de Schatkamers van de voormalige zeven Kapittelkerken in Luik wordt op een vernieuwende manier gezocht naar manieren om jongeren te bereiken. Men experimenteert daar met escaperoutes – interactieve spelvormen waarin deelnemers, vaak in groepjes, opdrachten en raadsels oplossen om hun weg te vinden door de kerk en haar schatten. Deze speelse aanpak prikkelt de nieuwsgierigheid van jongeren en nodigt hen uit om met andere ogen naar het religieuze erfgoed te kijken. Terwijl zij zich bezighouden met het spel, maken ze tegelijkertijd kennis met de kunstwerken, de symboliek en de verhalen die verbonden zijn met de christelijke traditie. Zo ontstaat een brug tussen cultuur en geloof: jongeren worden niet alleen aangesproken op hun gevoel voor avontuur en samenwerking, maar krijgen ook een dieper begrip van de spirituele betekenis die in de kerken bewaard wordt.

DE CULTURELE PELGRIM	
Inspiratie en bewustwording	Historische verhalen, monumenten en UNESCO-status. Samengestelde tours over religieuze kunst, architectuur en pelgrimagegeschiedenis.
Overweging en voorbereiding	Duidelijke culturele route- en evenementenoverzicht. Info over musea, religieus erfgoed en thematische stadswandelingen.
Aankomst en beleving	Cultureel onthaal met gids, historische toelichting. Toegang tot tijdelijke en bijzondere tentoonstellingen.
Verdieping en verbinding	Lezingen, themadagen of publiekscolleges over religie en cultuur. Kansen tot het in gesprek gaan met lokale historici of theologen.
Nazorg en blijvende betrokkenheid	Lidmaatschap culturele verenigingen in 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'. Digitale pelgrimsbibliotheek of podcastserie. Uitnodiging bij culturele evenementen of exposities.





## Deel Onze-Lieve-Vrouw-kerk Diest wordt trekkershut voor bedevaarders op weg naar Compostella

VRT Nieuws, 19 juni 2024, door Willy Vanthienen

**De stad Diest wil drie kerken op haar grondgebied een nieuwe invulling geven. De Onze-Lieve-Vrouwekerk zou in nevenbestemming gebruikt worden als overnachtingshub. Daarnaast krijgen ook de Heilige Familiekerk van Vleugt en de Sint-Trudokerk in Webbekom een nieuwe functie.**

“We hebben een heel mooi participatietraject achter de rug”, zegt schepen van Erediensten Monique De Dobbeleer (DDS). “We hebben samen met inwoners van de verschillende dorpen, met het bisdom en het centraal kerkbestuur, een hele oefening gemaakt over de toekomst van onze kerken. Daaruit zijn verschillende opties naar voren gekomen.”

De Onze-Lieve-Vrouwekerk, een kerk uit de 13e eeuw, willen we ter beschikking stellen als overnachtingshub, omdat we op de route naar Compostella liggen. Het gaat wel om een nevenbestemming. Dat betekent dat het gebouw ook nog gebruikt kan worden als stilteplek of om vieringen te houden.”

“Een overnachtingshub moet je je voorstellen als een soort trekkershut die je binnen in de kerk onderbrengt. Er zijn al een paar voorbeelden van in Vlaanderen en ook in Nederland. Je kan er als individu in overnachten, maar dan in een beschermde cocon. Architecturaal wordt dat nog verder uitgewerkt. We hebben daar ook een architectenbureau voor aangetrokken”, zegt de schepen.

Ook twee andere kerken krijgen andere functie

“De Heilige Familiekerk in Schaffen Vleugt krijgt een woonfunctie. Dan kijken we vooral richting sociale woningbouw of wonen in het algemeen. We gaan wel proberen om enkele architecturale herinneringen mee op te nemen. Bijvoorbeeld glasramen die behouden blijven of de straatgevel die identiek blijft. Dat is mee opgenomen in de voorwaarden.

“De Sint-Trudokerk in Webbekom ligt dicht bij het natuurgebied het Webbekoms Broek en die willen we gebruiken voor creativiteit en inspiratie. Mensen gaan voorstellen kunnen doen en die worden dan bekeken samen met de commissie die hiervoor is aangesteld. En dan blijven er nog drie kerken over, maar wat we daarmee gaan doen, dat wordt later bekeken”, besluit schepen Monique De Dobbeleer.



## 6. Wenkend perspectief 2032

***“Hospes venit, Christus venit.”  
“Komt er een gast, dan komt Christus zelf.”***

*(Bron: Regel van Benedictus)*

Het jaar 2032 is niet toevallig gekozen als wenkend perspectief. Het is het jaar waarin de 57e Heiligdomsvaart plaatsvindt. Het thema van dit jaar zou zomaar kunnen zijn ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Het is overigens ook het jaar dat de Sint Janskerk 400 jaar protestants is en het is 80 jaar na her ingebruikname van de Joodse Synagoge in Maastricht (1952). Het is ook goed om te weten dat het jaar erna (2033) in de Rooms-katholieke Kerk weer een Heilig Jaar wordt gehouden. Ook dit kan allerlei kansen bieden.

Hoe kijken we in 2032 hopelijk terug op de beweging die is ingezet op basis van deze Masterkans?

In 2025 verscheen de Masterkans ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Vanaf toen is een groep bevlogen en gepassioneerde mensen doorgegaan met bruggenbouwen (het thema van de Heiligdomsvaart in 2025). Er is in de periode 2025 tot 2032 een gemeenschap ontstaan waarbij ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ steeds verder uitgroeide als een inspirerend, religieus, spiritueel en cultureel netwerk in de Euregio. Doordat stakeholders sinds 2025 bevlogen en vanuit verlangen samenwerken vanuit onderstaande zeven thema’s, is er inmiddels een veerkrachtige en betekenisvolle beweging ontstaan, die de juiste mensen en organisaties met elkaar verbindt.

*(De gemeenschap Maastricht, ‘Stad voor de Pelgrim’)*



### VERTELLEN - De kracht van het verhaal

Het hart van de community is het verhaal ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Het is inmiddels een krachtig narratief dat inspireert, verbindt en richting geeft. Het wordt steeds duidelijker waarom Maastricht qua identiteit, zowel vanuit een religieuze, spirituele als culturele inbedding, de pelgrimsstad van Nederland is. Op de terrassen in het pelgrimskwartier delen pelgrims, bewoners en bezoekers hun persoonlijke reisverhalen. Dit zorgt voor steeds meer herkenning en verdieping. Opvallend is de toename van video’s, podcasts, blogs, exposities en lezingen rondom het religieus erfgoed in Maastricht en pelgrimage in het bijzonder. Er is daarbij sprake van een herkenbaarheid door het gebruik van niet alleen dezelfde rituelen, maar ook terugkerende iconen. Denk aan de schilden op gebouwen door de gehele stad (waaronder aangesloten restaurants en hotels), routeaanwijzingen, pelgrimspaspoorten en souvenirs. Het verhaal wordt door de jaren heen steeds meer tastbaar. Het verhaal wordt sinds 2025 continu verteld, verdiept en aangepast, zodat het eeuwig gaat leven binnen en buiten de community. Waar gesproken wordt over het belang van vertellen bedoelen we zeker ook het belang van verkondigen. Uiteindelijk is het daar allemaal mee begonnen.

#### Ergens in het jaar 2032.

Maria (67), voormalig lerares en nu vrijwillige stadsgids, opent de dag met een verhaal in het onlangs geopende pelgrimsthuis voor pelgrims. Ze vertelt over hoe Maastricht eeuwenlang een kruispunt van pelgrims was, een plaats van troost, rust en ontmoeting en dat Maastricht sinds 2025 die rol weer steeds meer vervult. Eenmaal buiten stopt ze bij het nieuwe kunstwerk naast de Sint-Servaasbasiliek: ‘Waarom ik kom’, wat symbool staat voor de verzamelde motivaties om te kiezen voor een kerkbezoek. Ze leest een fragment voor uit haar eigen dagboek, geschreven tijdens haar pelgrimstocht naar Kevelaer, dat ook te lezen is op de onlangs geïntroduceerde Euregionale pelgrim-app, vol routes, activiteiten, informatie en dus ook dagboekverhalen. Ook vertelt ze over de ‘Weg van de Ziel’, een nieuwe Euregionale route die start in Luik, via Maastricht loopt en eindigt in Aken. Haar stem raakt mensen. Sommigen pinken zelfs een traan weg.



*“Verhalen zijn belangrijker dan ooit. Het is cruciaal dat we goede verhalenvertellers weten te vinden die mensen ook echt weten te boeien. We hebben in elk geval samen veel te vertellen.” (Reactie stakeholder)*



## VERENIGEN - Gemeenschappelijke identiteit creëren

De kracht van de community zit hem in de gedeelde waarden, doelen, rituelen en symbolen. Daarbij draait het in de kern om het liefdevol samenbrengen van mensen. Sinds enkele jaren zijn er in Maastricht steeds meer fysieke bijeenkomsten, pelgrimstochten, festivals en symposia. De Heiligdomsvaart, elke zeven jaar, is nog steeds heel belangrijk, maar door de jaren heen vallen de festiviteiten niet meer stil. Het is ook allang geen Maastrichts verhaal meer. De Euregionale vertegenwoordiging is groot. Steden als Aken en Luik volgen de ontwikkelingen en het wordt steeds meer een eenheid en een Euregionaal narratief. Iedereen is welkom, van religieuze pelgrim tot seculiere wandelaar, van jong tot oud. Sinds enige tijd is er zelfs sprake van de 'Maastrichtse Pelgrim' als archetype: een symbool waar mensen zich mee kunnen identificeren. Het roept een gevoel op van saamhorigheid en verbondenheid.

### Ergens in het jaar 2032.

Op het Vrijthof verzamelen zich tientallen groepen. Vele plaatsen in de Euregio hebben inmiddels een eigen pelgrimsvereniging, met herkenbare vlaggen en kleuren. Youssef (28) uit Weert, een jonge christen die gefascineerd raakte door het concept van spirituele tochten, leidt zijn multiculturele pelgrimsgroep. "Het gaat niet om waar je vandaan komt, maar om waar je samen naartoe loopt." Hij is een van de 1,2 miljoen christelijke vluchtelingen die Nederland inmiddels telt. De deelnemers dragen allemaal hun pelgrimspaspoort, met stempels en verhalen van eerdere tochten.



*"De Maastricht Catholic Student Chaplaincy (MCSC) is een studenten-pastoraat in Maastricht, bedoeld voor zowel Nederlandse als internationale studenten en jonge professionals die hun katholieke geloof willen verdiepen. De organisatie is in 2016 opgericht op initiatief van de Dominicanessen te Sittard en verschillende parochies in Maastricht, o.a. Sint Servaas, Sint Matthias, Onze-Lieve-Vrouwe Sterre der Zee, en Sint Martinus. Er is ook aandacht voor o.a. bezinningsweekenden en pelgrimstochten."*  
(Reactie stakeholder)



## VERRIJKEN - Inhoudelijke verdieping en educatie

De levende en bloeiende community biedt aangesloten leden (pelgrims) de ruimte voor persoonlijke intellectuele, spirituele en culturele groei. Denk daarbij aan een veelvoud aan lezingen, cursussen, workshops en zelfs internationale studiereizen. Centraal staan theologie, geschiedenis, zingeving en pelgrimeren in de 21e eeuw. Er wordt intensief samengewerkt met onderwijsinstellingen: Universiteit Maastricht, hogeschool Zuyd, middelbare scholen, basisscholen, bibliotheken en culturele instellingen. Er is een toename van publicaties en kennisdeling: artikelen, boeken en podcasts. Door dit verrijkt aanbod, ontstaat diepgang en betrokkenheid die de community ook weer versterkt.

### Ergens in het jaar 2032.

Later die middag geeft Dr. Annelies Gruber (45), theoloog en pelgrim, een lezing over pelgrimage in de 21e eeuw met een relatie naar de sociaal levende kern. Ze verbindt oude spirituele tradities aan nieuwe vragen. Jongeren van het Euregio College luisteren geboeid en krijgen daarna een workshop: Schrijf je eigen pelgrimsmanifest. De lezing is live te volgen via het community-platform dat sinds 2026 bestaat en inmiddels meer dan 50.000 actieve leden telt. Wat niemand had verwacht, is nu echt aan het gebeuren. Het idee van Servaas offline, dat sinds enkele jaren symbool staat voor stilteavonden zonder telefoon in de Basiliek, is wereldwijd overgenomen. Mensen voelen over grote afstanden de verbondenheid door op bepaalde tijden langer af te schakelen van social media. Men leert weer echt te voelen en zich als persoon te verbinden aan een groter geheel.

## VERBINDEN – Bruggen slaan tussen mensen en initiatieven

Het thema van de Heiligdomsvaart 2025 in Maastricht was ‘Wees een Bruggenbouwer!’ Dit is meteen ook de kern van het actief verbinden gebleven; tussen individuen, groepen, organisaties en ideeën. Hierdoor ontstaat netwerkvorming, waaronder hoogwaardig toerisme. Er is stevig geïnvesteerd in een digitaal platform. Denk aan een community-website, interactieve kaart waar het religieus erfgoed in de Euregio op te zien is, sociale media en fora. Sinds enkele jaren is er een werkgroep actief om mentorschap en buddy-systemen te introduceren: ervaren pelgrims worden gekoppeld aan nieuwkomers. Zo is er door de jaren een levendig en zich steeds weer vernieuwend netwerk ontstaan, waarin intrinsieke samenwerking vanuit verlangen de norm is.

### Ergens in het jaar 2032.

Luc (52), de lokale bakker in de Bisschopsmolen, heeft in 2028 zijn bedrijf uitgebreid met een ‘Pelgrimsplek’, een rustpunt met verhalen, streekproducten en een bijzondere boeken-tafel. Vandaag sluit hij zich aan bij de startbijeenkomst die gaat over een netwerk van 400 pelgrimsplekken in de Euregio. Hij ontmoet Franziska (35) uit Aken, die bezig is met een routeboek over pelgrimsherinneringen. Ze besluiten een verdere samenwerking te verkennen. In het speciale pelgrims-netwerkeafé, waar de bijeenkomst wordt georganiseerd, komen ondernemers, kunstenaars en routeontwikkelaars samen. Ze bedenken er nieuwe initiatieven en concepten. Bijvoorbeeld het idee: ‘Geloven in de openbare ruimte’. Bij Luc ontvangen bezoekers daarom een doosje Troost. Vol met positieve woorden, omringd met prachtige afbeeldingen die steun en kracht geven op momenten dat je het nodig hebt, waardoor bij de lezer het besef ontstaat dat hij of zij er niet alleen voor staat.



*“Mijn ervaring is dat pelgrims vooral individuen zijn en zich lastig aan elkaar laten verbinden. Als dit project daarin slaagt, zou dat succesvol zijn.”*  
(Reactie stakeholder)



## VERLEIDEN – Aantrekkingskracht creëren

De pelgrimsgemeenschap is aansprekend, uitnodigend en reflectief. Door in gesprek te blijven met elkaar en vooral vele pelgrims, weet men steeds wat mensen raakt. Denk aan de juiste vormen van zingeving, rust, avontuur en bezinning. Er is sprake van een professionele visuele aantrekkingskracht. Denk aan mooie, herkenbare en herhalende vormgeving in logo's, bewegwijzering, merchandising. De laatste tijd is er meer aandacht voor inspirerende ambassadeurs: bekende pelgrims, kunstenaars en schrijvers. In 'Het Paleis van de Hoogproost van Het Kapittel van Sint Servaas' is een schrijverskamer ingericht die gratis, voor langere tijd, ter beschikking wordt gesteld aan bekende schrijvers. Meer en meer is er sprake van boeiende evenementen, routes met thematische accenten en speciale pelgrimsmaaltijden bij diverse aangesloten restaurants. De community leert mensen om weer nieuwsgierig te zijn en nodigt ze bij twijfel uit over de drempel te stappen. Steeds meer mensen ontdekken weer de pelgrim in zichzelf.





*“Binnen zowel de religieuze als de seculiere wereld ligt de kunst in het verbinden van gelijkgestemden met andersdenkenden. Daarbij spreek ik de hoop uit dat bij alle stakeholders eventuele gevoelens van angst kunnen worden omgezet in een gezamenlijk verlangen om de schouders eronder te zetten.” (Reactie stakeholder).*

### **Ergens in het jaar 2032.**

's Avonds branden er honderden kaarsen langs de Lichtweg – een tijdelijke kunstinstallatie die door de stad loopt. Liam (19), een student uit Armenië, is hier voor het eerst. Hij vernam over Maastricht toen er in 2027 een Sint-Servaasmonument werd onthuld in Jerevan. Straks bezoekt hij ook de expositie: Echo van Het Kapittel van Sint Servaas. Een stijlvol ensemble in de Sint-Servaasbasiliek dat met lichtprojecties en soundscapes de blijde boodschap in



*“Maastricht als pelgrimsstad is een thema dat leeft en mensen aantrekt. Dit kan als stedelijke identiteit verder uitgewerkt worden, in combinatie met andere lopende initiatieven.” (Opgenomen op pagina 47 van de Toekomst-verkenning gebedshuizen Maastricht)*

## **VERMEERDEREN – Groei en schaalvergroting**

De kracht van de community zit in haar vermogen om zich organisch te verspreiden. Na de opbouw is de community zich dan ook steeds meer aan het uitbreiden. Lokale initiatieven worden opgeschaald. Wat in Maastricht werkt, kan elders in de Euregio ontstaan. Hierdoor ontstaat spreiding en is er geen sprake van ongewenste druk in de stad op piekmomenten. Er zijn intensieve samenwerkingen aangegaan met bestaande pelgrimsroutes en -bestemmingen. Agenda's worden afgestemd. Steeds meer worden ook nieuwe doelgroepen aangesproken, denk aan jongeren en scholen. Onlangs heeft het eerste bedrijf in Maastricht pelgrimeren als teambuilding geïntroduceerd.

### **Ergens in het jaar 2032.**

In 2030 zijn er al drie nieuwe pelgrimsroutes ontstaan in de Euregio, mede geïnspireerd op Maastricht. In Eupen, Heerlen en Tongeren organiseren jonge pioniers lokale pelgrimsweken. Marijke (39), moeder van drie kinderen, werkt mee aan de 'Kinderen op Pad'-initiatieven, waarbij basisscholen korte tochten maken met verhalen, spel en bezinning. Wat ooit begon als één Masterkans in Maastricht, is nu een levende beweging geworden, gedragen door honderden mensen die elkaar versterken.



“The Passion is een jaarlijks Nederlands muzikaal-bijbels evenement dat het lijdensverhaal van Jezus vertelt op een eigentijdse manier en jaarlijks op Witte Donderdag live wordt uitgezonden door KRO-NCRV. Hoe mooi zou het zijn als we dat ook in Maastricht eens kunnen organiseren. Ik zie Huub Stapel, André Rieu, Beppie Kraft en Vincent Kusters al schijnen.” (Reactie stakeholder)

## VERBREDEN – Horizontale integratie

De gemeenschap wordt sterker door zich open te stellen voor andere domeinen. Denk aan de samenwerking met lokale ondernemers, logies en horeca, maar zeker ook aan de sector kunst en cultuur met kunstprojecten, muziek en poëzie in de stad en langs pelgrimsroutes daarbuiten. Er is daarbij oog voor duurzaamheid en zelfs vitale natuur langs de routes. Opvallend zijn de verhalen over sociale cohesie en welzijn, met als centraal thema ‘Pelgrimeren als middel tegen eenzaamheid of stress’. De gesignaleerde, toenemende, zielsarmoede uit 2025 neemt zichtbaar af. De community wordt met het jaar relevanter op meerdere terreinen en vergroot zo haar maatschappelijke impact, ook op het gebied van positieve gezondheid.

### Ergens in 2032

In zijn speech ter afsluiting van de Heiligdomsvaart 2032 wijst de voorzitter van de organisatie op de brede impact van het pelgrimsproject: “Wat begon in 2025 als een spirituele reis, is nu een sociaal, cultureel en zelfs economisch weefsel geworden. We zien hoe het toerisme duurzaam verandert, hoe kunst floreert, hoe mensen elkaar vinden. De pelgrim is niet alleen een wandelaar, maar een bruggenbouwer. Ik dacht ooit dat pelgrimeren een reis naar binnen was, maar nu weet ik: het is ook een reis naar elkaar. Maastricht is geen eindpunt, het is een kruispunt. En wij allemaal zijn onderweg, samen.” Het applaus galmt onder de gewelven van de oude Sint-Servaasbasiliek.



“Museale infrastructuur kan via deze Masterkans veel meer aansluiten bij de stad en meer beleving creëren. Kom tot een levende stad en een levend museum.” (Reactie stakeholder)



NOS Nieuws, 3 augustus 2025

### Miljoen gelovigen bij afsluiting van eerste Wereldjongerendagen met paus Leo

In Rome hebben ongeveer een miljoen jonge katholieken de afsluitende mis van de Wereldjongerendagen bijgewoond. Voor paus Leo XIV was het de grootste bijeenkomst sinds zijn aantreden drie maanden geleden. Paus Leo, die onder luid gejuich werd onthaald, riep de jongeren op om niet te focussen op materiële bezittingen en om hun enthousiasme voor het geloof te verspreiden. “Jullie zijn het teken dat een andere wereld mogelijk is”, zei de paus, “een wereld van broederschap en vriendschap, waarin conflicten niet met wapens, maar met een gesprek worden opgelost”. Daarnaast vroeg de paus aandacht voor verschillende oorlogen die gaande zijn. “We staan naast de jongeren in Gaza, we staan naast de jongeren in Oekraïne.”

Volgens het Vaticaan kwam het aanwezige publiek uit meer dan 150 verschillende landen. Ze hadden zich verzameld op een groot veld net buiten Rome. De meesten van hen hadden gisteravond de avonddienst bijgewoond, die ook werd geleid door paus Leo. Jonge gelovigen houden elkaars hand vast tijdens de afsluitende mis van de Wereldjongerendagen. Ze bleven in tentjes op het terrein overnachten om vandaag de slotviering bij te wonen. Na een regenachtige en koude nacht begon de mis vanochtend extra vroeg, vanwege de verwachte hoge temperaturen in Rome.

Sinds 1985 houdt de Rooms-Katholieke Kerk om de twee of drie jaar jongerendagen, telkens in een andere wereldstad. Dit jaar is bovendien een jubeljaar, dat in het teken staat van hoop. Normaal gesproken wordt er om de 25 jaar een jubeljaar gehouden, maar regelmatig roepen pausen ‘extra’ heilige jaren uit. Dit jubeljaar werd tien jaar geleden uitgeroepen door toenmalig paus Franciscus. De volgende Wereldjongerendagen zijn in 2027 in Seoul.



“Mogelijk kunnen we komen tot een moderne aflat, binnen het kader van ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Niet zoals in de middeleeuwen, maar het kan wél een eigentijdse, symbolische en spirituele invulling krijgen die aansluit bij de werken van barmhartigheid.” (Reactie stakeholder)





# 7. Opbouw op basis van een schillenmodel

*“Peregrinus est homo qui est in hoc mundo tamquam in alieno.”*

*“De pelgrim is een mens die in deze wereld leeft  
alsof het een vreemd land is.”*

(Bron: Anselmus van Canterbury, ca. 1100)

Op basis van de gesprekken met stakeholders komen we tot een logische gelaagdheid die aansluit bij het ontwikkelen en uitbouwen van het concept ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’.



## Het pelgrimsthuis

In de kern zien we ‘Het Paleis van de Hoogproost van het Kapittel van Sint Servaas’, dat fungeert als pelgrimsthuis. De deur staat er altijd open en stakeholders, leden, pelgrims, gidsen en vrijwilligers ontmoeten er elkaar en bouwen vanuit daar verder aan de community. Partijen die relevant zijn om bij te dragen aan de missie en visie van het concept ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’, worden uitgenodigd hun kantoor hier te vestigen. Het concept is in een volgend hoofdstuk verder uitgewerkt.

## Het pelgrimskwartier

Het is een logische volgende stap om de directe omgeving in te richten als een thematisch pelgrimskwartier. Denk daarbij in de kern aan het Henric van Veldekeplein met het ‘Paleis van de Hoogproost’, de Sint-Servaasbasiliek, de Sint Janskerk en omliggende gebouwen. Mogelijk zijn er op termijn mogelijkheden rondom het terrein van het Klooster van de Zusters onder de Bogen en het gebied van de Universiteit Maastricht, Minderbroedersberg 4. Binnen het pelgrimskwartier dient nadrukkelijk de relatie te worden gelegd met de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek. Samen met de Sint-Servaasbasiliek zijn dit de belangrijkste pijlers in het geheel. Er kan binnen het pelgrimskwartier sprake zijn van fysieke markeringen en informatiepunten, ondersteunt door wellicht een digitale tool: De Maastrichtse- of op termijn Euregionale pelgrims-app. In het pelgrimskwartier kunnen pelgrims elkaar en anderen ontmoeten en van daaruit kunnen zij (pelgrims)activiteiten ondernemen. Om het kwartier tot centrum van ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ te maken, zouden er liefst ook pelgrimsherbergen moeten komen, bijvoorbeeld in deels leegstaande kloostergebouwen in of rond het Veldekeplein of meer richting Grote Gracht en Brusselsestraat.





“Een open, rustige ruimte met veel groen, symbolische markeringen, oude teksten, gedichten, zitplekken en een route die verbinding legt tussen religieuze, historische en hedendaagse plekken van betekenis.”  
(Reactie stakeholder).



Een van de stakeholders noemt de app van Centre Charlemagne en de Route Charlemagne als inspirerend voorbeelden. Maar ook, of juist, voor mensen die hun smartphone even links willen laten liggen, zijn er interactieve wandelingen - gewoon op papier - of arrangementen met gids. Deze thematische omgeving biedt straks een mix aan beleving, maar bovenal diepere betekenis. Het mag nooit 'plat' zijn of worden. Zie het als 'een fysieke vluchtheuvel en ontmoetingsplaats in een gejaagde en gefragmenteerde samenleving' (Bron: Musica Sacra). Het is straks vooral de samenhang die het pelgrims-kwartier als geheel versterkt.

Musica Sacra is een diep in Maastricht geworteld festival met een landelijke reikwijdte. De festivalactiviteiten vinden plaats in monumentale kerken en gebedshuizen, sociëteiten en kastelen, theater- en filmzalen, academies en musea. Telkens worden bij de programma's passende locaties gezocht. Het festival biedt een podium aan muziek waarin het sacrale (door)klinkt: het overweldigende schone, het onbevattelijk intieme of het ontzagwekkende sublieme. Dankzij het brede spectrum aan muzikale stijlen kan het publiek ervaren dat het sacrale zich zowel in geestelijke als in wereldlijke muziek manifesteert. Daar komt bij dat het luisteren naar verschillende soorten muziek op zich een verruimend effect op het muzikaal bewustzijn kan hebben. De keuze voor een thematisch programma komt voort uit de intentie om de tijdgeest te verbinden aan universele en interreligieuze onderwerpen over (samen)leven en zingeving. Dit appelleert aan het verlangen van vele bezoekers om te reflecteren op tijdloze thema's. Zo fungeert Musica Sacra als vluchtheuvel en ontmoetingsplaats in een gejaagde en gefragmenteerde samenleving.



“Gebruik de ruimte. Laat ze in een originele ongestoorde staat. Het Vrijthof, met het uitzicht op de Sint Servaas en Sint Jan, kan een status krijgen als het Plaza del Obradoiro in Santiago de Compostela. Maar op het Vrijthof zien ze de achterzijde van deze kerken. Het Veldekeplein is interessanter als eindpunt, maar dan moeten we toegang hebben tot het plantsoen. Misschien moet deze omgeving dan ook verkeersvrij gemaakt worden (Vagevuur, Sint-Servaas-klooster).” (Reactie stakeholder)

## De pelgrimsstad

Maastricht, met haar eeuwenoude pelgrimstraditie, haar kerken, relieken en levend erfgoed, vormt het natuurlijke hart en vertrekpunt van een nieuwe pelgrimage: een innerlijke én uiterlijke reis, vol religie, spiritualiteit, cultuur, geschiedenis en zingeving. Het thema is straks een van de nieuwe overkoepelende identiteitsdragers voor Maastricht. Denk daarbij dan ook logischerwijs aan de integratie met citymarketing, toerismebeleid, cultuurbeleid en de Maastrichtse geloofsgemeenschappen. Ook worden ondernemers uitgedaagd mee te liften op het thema. Denk bijvoorbeeld aan een pelgrimsclassificatie voor hotels en restaurants, waarbij men als tegenhanger een deel van de vergoeding vrijwillig afstaat voor het behoud van religieus erfgoed. Er is sprake van thematische wandel- en fietsroutes naar en vanaf andere plekken in Limburg en de Euregio. In overleg met de gemeente Maastricht wordt een netwerk uitgerold van fysieke markeringen op relevante plekken in de stad. Er is ruimte voor wandelevents, stilteweekenden, pelgrimsdagen en thematische exposities.

### Op pelgrimstocht met de trein, in 2028, met een uitje van de spoordeelwinkel van NS

Laat je meevoeren naar het hart van Zuid-Limburg met een dagje Maastricht per trein – voordelig via NS Spoordeelwinkel. Dwaal door eeuwenoude straatjes, bezoek de indrukwekkende Basiliek van Sint Servaas, ontdek heilige relieken in de Schatkamer en wandel de serene Sterre der Zee-route. Of je nu gelovig bent of gewoon houdt van cultuur of geschiedenis: Maastricht biedt een spirituele reis vol verwondering. Boek nu jouw pelgrimsdag en laat je ziel én zolen voeden!





“De aanbidding van Maria is net zo belangrijk als de pelgrimage naar Sint Servaas. Maria is benaderbaar en spreekt enorm aan (Kaarsenkapel). En langs het pad ligt, heel mooi op de berg, de oudste Lourdesgrot van Nederland, een mooie intieme openluchtkapel, met vuursteen uit de regio en oude marmeren gedenkstenen, ex voto's. Ook hier kun je een kaars branden.”

(Reactie stakeholder)

## Maastricht als pelgrimshub

In onze visie is Maastricht niet alleen bestemming, maar ook bronpunt en doorgeefluik. Een pelgrimshub die bezoekers uitnodigt om verder te reizen langs een netwerk van iconische plekken in Limburg en de Euregio. Locaties die niet altijd bekend zijn, maar wel diep resoneren op het niveau van religie, spiritualiteit, stilte, verwondering en betekenis. We zien de stad van Sint Servaas dus als een historisch anker en kruispunt van Europese pelgrimsroutes.



“In mijn beleving gaat het niet zozeer om Limburg als wel om het omliggende Heuvelland en Maasland, waartoe ook onderdelen van Belgisch Limburg en Duitsland (Aken en omgeving) behoren. Omdat het katholieke erfgoed van Zuid-Limburg onderdeel is van dat van het Maasland en het Heuvelland, en in die context beter te begrijpen is, ligt het mijns inziens voor de hand om 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' niet alleen vanuit Maastricht, maar ook in Euregionaal verband te presenteren.” (Reactie stakeholder)

Maastricht vertelt daarbij dus niet alleen haar eigen verhaal, maar verbindt dat met de bredere Limburgse pelgrimsnarratieven. Het zijn er te veel om op te noemen en we denken dat het ook een groeimodel wordt. Denk hierbij aan de rest van de provincie Limburg en zeker ook aan de verbinding met de Euregio.



“Ga uit van de tijdsdiepte die verbonden is aan de (pelgrims)kerken en de devotionalia, verbonden aan die locaties en rituelen die dat oproept, in combinatie met de spirituele zoektocht van de hedendaagse pelgrim. Dynamische devotie als sleutel om de hedendaagse plekken te ontsluiten; de pure pelgrim bestaat niet, maar is altijd zoekende en onderweg.” (Reactie stakeholder)



## 8. Het pelgrimsthuis verder uitgewerkt

*“Zoals de dageraad de nacht verjaagt,  
zo verdrijft de pelgrimage de duisternis van het hart.”*

(Bron: Bernardus van Clairvaux)

In het hart van Maastricht, in ‘Het Paleis van de Hoogproost van Het Kapittel van Sint Servaas’, bevindt zich straks het pelgrimsthuis. Dit centrumgebouw is niet slechts een informatiepunt, maar het kloppend hart van de pelgrimsbeweging in de stad. De deur van het pelgrimsthuis staat altijd open – letterlijk én figuurlijk. Het is de ontmoetingsplek voor pelgrims, gidsen, bewoners, culturele instellingen, religieuze gemeenschappen en andere betrokkenen. Samen bouwen zij vanaf hier verder aan de gemeenschap rond het concept Maastricht, ‘Stad voor de Pelgrim.’



*“Misschien moet het wel het ‘House of spirits’ heten. Het is hoe dan ook belangrijk dat we de doelgroep, en bij voorkeur jonge mensen, aanspreken.”*

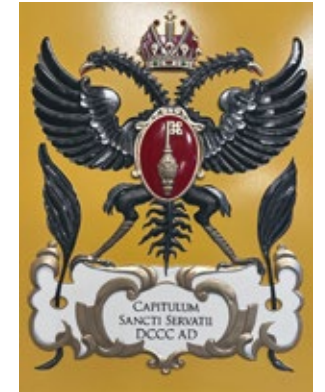
(Reactie stakeholder)



Het pelgrimsthuis belichaamt de oude traditie van pelgrimage in een nieuwe jas. Het is een plek van ontmoeting, beleving en bezieling, verankert in de stad Maastricht, maar ook verbonden met een wereldwijde gemeenschap van pelgrims. Het pelgrimsthuis is straks in onze optiek een multifunctionele plek, een inspirerend centrum, waar ontmoeting, bezinning, cultuur en erfgoed samenkomen. Het vervult verschillende functies die elkaar versterken. Dan kan zowel in het zichtbare gedeelte van het pand als in het mooie souterrain van 250m<sup>2</sup> met directe ontsluiting naar het Henric van Veldekeplein.

### Ontmoetingsplaats voor stakeholders

Het pelgrimsthuis fungeert als een dynamische hub voor partners, organisaties en individuen die bijdragen aan de missie van Maastricht als pelgrimsstad. Hier worden denkers, doeners en dromers uitgenodigd om zich te vestigen, ideeën uit te wisselen en gezamenlijk aan visieontwikkeling en concrete projecten te werken. Het huis biedt ruimte voor vergaderingen, brainstormsessies, lezingen en netwerkbijeenkomsten. De projectleider, die gekoppeld is aan de voorliggende Masterkans, houdt er ook kantoor.



### Start- en eindpunt van de Camino Maastricht

Nieuw te ontwikkelen pelgrimsroutes beginnen en eindigen bij het pelgrimsthuis. Pelgrims worden hier hartelijk ontvangen met een symbolisch ritueel of een eenvoudige zegen. Bij terugkomst biedt het lunchcafé een warme plek voor ontmoeting, reflectie en herstel, met eenvoudige, eerlijke maaltijden, geïnspireerd op pelgrimsroutes uit heel Europa.

### Museumruimte: een zintuiglijk, modern museum

In het pelgrimsthuis bevindt zich een eigentijds museum waarin de wereld van de pelgrim tot leven komt. Door middel van interactieve tentoonstellingen, persoonlijke verhalen, rituelen en historische objecten, wordt de bezoeker ondergedompeld in de religieuze, spirituele en culturele dimensie van pelgrimage, toen en nu.

### Gidsenlokaal

Vanuit het pelgrimsthuis vertrekken stadsgidsen voor pelgrimsrondleidingen door Maastricht. Het pelgrimsthuis fungeert als vertrekpunt én trefpunt, waar pelgrims en andere belangstellenden achtergrondinformatie krijgen over de stad als historische pelgrimsplaats.



*“Probleem = eenzaamheid en Oplossing = nieuwe spiritualiteit.”  
(Reactie stakeholder)*

## Vrijwilligersportaal

Het pelgrimsthuis in Maastricht beschikt over een fysiek en digitaal vrijwilligerslokaal dat dienstdoet als centrum voor de werving, coördinatie en begeleiding van vrijwilligers. Vanuit deze locatie, zowel ter plaatse als online, worden vrijwilligers van over de hele wereld betrokken bij uiteenlopende projecten op het snijvlak van religie, spiritualiteit en cultuur. Vrijwilligers worden ingezet bij onder meer pelgrimstochten, culturele evenementen, spirituele retraites, educatieve programma's, maar ook bij het onderhoud aan kerkgebouwen, waaronder schoonmaak en lichte herstelwerkzaamheden.



*“In de nieuwe digitale tijd is de wereld een parochie geworden. Mogelijk gaat het minder over het managen van de fysieke omgeving, maar juist de echte connectie wereldwijd.” (Reactie stakeholder)*

## Archief

Het pelgrimsthuis beheert tevens een groeiend archief van documenten, verhalen, kaarten en objecten die de geschiedenis en ontwikkeling van pelgrimage in Maastricht en omgeving vastleggen. Het archief is toegankelijk voor, pelgrims, onderzoekers, studenten en andere geïnteresseerden. Ook digitaal kan dit archief, bijvoorbeeld via de Stichting Katholiek Erfgoed, ontsloten worden. Denk daarbij overigens ook aan bibliothèque nationale de France, waar de meeste overgebleven charters van het Kapittel van Sint Servaas zijn bewaard.





Op een zonnige ochtend in Maastricht op het Vrijthof, staan twee jongeren in opvallende jassen met het opschrift 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'. Ze vallen meteen op tussen de voorbijgangers. Tom, een energieke student uit Heerlen, steekt zijn hand op naar een stel toeristen dat wat verloren rondkijkt. "Welkom in Maastricht! Op zoek naar het pelgrimsthuis? Loop deze straat in, dan zie je vanzelf de vlaggen bij het pelgrimsthuis." De bezoekers bedanken hem enthousiast. Onder-tussen bukt Ana, internationaal vrijwilliger uit Zweden, zich rustig iets verderop. Met een grijper raapt ze een peuk op die tussen de stoeptegels klem zat. Ze doet het haast gedachte-loos, maar met volle aandacht. Een paar sigarettenpeuken verdwijnen vlot in het afvalzakje dat ze aan haar heup draagt. Een vrouw met een rugzak – zichtbaar een pelgrim – blijft even staan en kijkt bewonderend naar haar. "Dank je. Het is fijn om te zien dat iemand ook voor de stad zorgt", zegt ze in het Engels. Ana glimlacht vriendelijk en antwoordt: "Every little action counts. We are all just passing through – so let's leave the place better than we found it." Milan, die het hoort, knikt instemmend. "Dat is waar pelgrim-zijn vandaag de dag over gaat, toch? Niet alleen wandelen, maar ook bijdragen." De vrouw knikt, duidelijk geraakt, en vervolgt haar weg. Milan en Ana wisselen een snelle blik en een glimlach. Het is misschien een kleine bijdrage die ze leveren, maar op deze plek, op dit moment, voelt het groot. En zo wijzen zij, ieder op hun eigen manier, pelgrims en bezoekers de weg – niet alleen naar het centrum van de stad, maar ook naar de kern van wat gastvrijheid en zorgzaamheid betekenen.



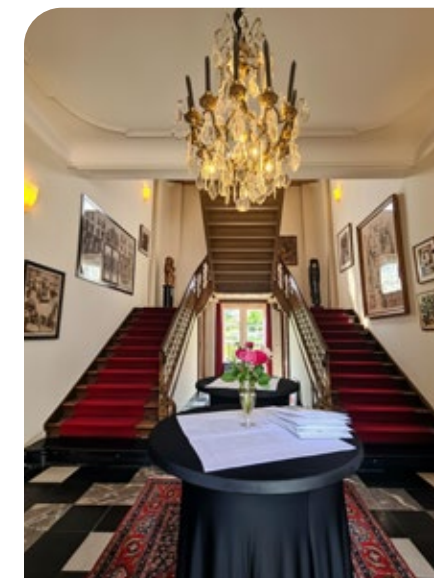
Meerdere stakeholders geven aan dat de herinrichting van het Henric van Veldekeplein prioriteit moet krijgen, net als de heropening van het Bergportaal van de Sint-Servaasbasiliek. Dit plein kan uitgroeien tot het pelgrimskwartier van de stad Maastricht.



"Als ik mag dromen dan is er straks op het terrein van het Klooster van de Zusters Onder de Bogen een lift die uitkomt bij de Keizerzaal. Het is zonde dat deze niet ontsloten is voor geïnteresseerden." (Reactie stakeholder)

## Musica Capitulum Sancti Servatii

Geïnspireerd door de missionaire geest van Servaas organiseert Musica Capitulum Sancti Servatii sinds 2025 in het "Paleis van de Hoogproost van het Kapittel van Sint Servaas" zowel kamermuziekconcerten als grotere muzikale producties en masterclasses. De muziek overstijgt daarbij culturele scheidslijnen en slaat bruggen tussen mensen, tradities en talen. De concerten en andere muzikale activiteiten die in deze geest worden georganiseerd, weerspiegelen het rijke religieuze, spirituele en culturele verleden van Maastricht en de rol die het Kapittel van Sint Servaas door de eeuwen heen heeft vervuld als beschermheer en mecenas van kunst en cultuur. Bij grotere producties wordt er samengewerkt met Vincent Kusters (<https://www.vincent-kusters.com/>) en de J.M. Vogl-stichting voor de zangkunst (<https://www.voordezangkunst.nl/>).



## 9. Conclusies en aanbevelingen

***“De relieken zijn stille predikers,  
ze doen wat woorden niet kunnen.”***

*(Bron: Huizinga, Herfsttij der Middeleeuwen)*

Dit hoofdstuk bundelt de belangrijkste conclusies en aanbevelingen die voortkomen uit de gesprekken met stakeholders en de bestudeerde bijlagen.

Een van de betrokkenen verwoordde het treffend: “Deze Masterkans heeft honderd procent kans van slagen, mits de stakeholders er gezamenlijk voor kiezen en zich er actief achter scharen.” Wij onderschrijven deze uitspraak volmondig.

Het aandeel van de bevolking dat zich rekent tot een kerkelijke stroming of levensbeschouwelijke groepering is in Nederland gestabiliseerd. Tegelijkertijd groeit wereldwijd de belangstelling voor geloof en religie en toont vooral de jongere generatie toenemende interesse in geloof, spiritualiteit en zingeving.



*“Uitgangspunt moet zijn: trouw aan de leer van de katholieke kerk. Daarmee is respectvolle omgang gewaarborgd. Laten we niemand buitensluiten vanwege diens achtergrond, geloof, ras of gender, met als voorwaarde dat eenieder een grote mate van respect voor het katholieke geloof en de kerk toont. Dus geen feesten e.d. in een gewijde kerk bijvoorbeeld.” (Reactie stakeholder)*

Maastricht biedt als stad een uitstekende voedingsbodem voor de voorgestelde profilering. Het sluit naadloos aan bij de identiteit en de gekozen branding van de stad: niet concurrerend, maar juist aanvullend.

De voorgestelde waarden geven pelgrimage als thema een diepere betekenis en scheppen mogelijkheden om het merk Maastricht hiermee verder te laden. Maastricht Marketing ziet duidelijke kansen om de gedefinieerde doelgroepen te bereiken, die perfect aansluiten bij o.a. de zogenoemde Inzichtzoeker in het Leefstijlvinder model.





Bestaande initiatieven, zoals het pelgrimshotel in Maastricht, kunnen eenvoudig worden geïntegreerd in dit perspectief. Ook eerder geopperde concepten (zie de bijlage) rondom de Sint-Servaasbasiliek sluiten hier goed bij aan.



*“Vanuit het wandel- en stilteprincipe: geen sporen achterlaten, kleinschalig verblijven, weinig bagage en weinig eisen. Filosofische ervaringen online delen.” (Reactie stakeholder)*

Wat sterk opvalt, is de grote mate van betrokkenheid, bevoegenheid en gedeelde waarden onder de stakeholders. Voor de uitvoering van de Masterkans, ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ is het daarom van wezenlijk belang dat ‘het pad’ blijvend wordt afgestemd op deze gezamenlijke waarden en doelstellingen.

## Commitment en co-creatie

De gesprekken laten zien dat er niet alleen interesse is, maar ook daadwerkelijke bereidheid om te investeren; in tijd, energie en overtuiging. De Masterkans biedt richting, maar de mensen en organisaties die zich hieraan verbinden, geven het leven en ziel.



*“Blijf met het uiteindelijke plan nog even onder water tot er consensus is. Zie het nog als een Masterkans op weg naar een Masterplan. Gun het de tijd. Kom in 2026 in volle kracht boven water.” (Reactie stakeholder)*

Om deze betrokkenheid te verankeren, is een stevige gedeelde basis cruciaal. Commitment is daarbij het sleutelwoord. Wij adviseren om kernstakeholders vroegtijdig en herhaaldelijk bijeen te brengen – zowel fysiek als inhoudelijk – en hen niet alleen kennis te laten maken met deze Masterkans, maar vooral samen af te stemmen over de gedeelde waarden, het wenkend perspectief, de kernboodschap en de kracht van de zeven thema's: **vertellen, verenigen, verrijken, verbinden, verleiden, vermeerderen en verbreden.**

Echt commitment ontstaat pas wanneer mensen zich herkennen in een gezamenlijk doel én dat doel mede vormgeven. Daarom bevelen wij aan om in co-creatie een gedragen missie, visie en kernwaarden vast te stellen. Dit zorgt voor collectief eigenaarschap en intrinsieke motivatie.



## Missie

Wij onderschrijven de conclusies en aanbevelingen uit de Masterkans ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’. Samen bouwen wij aan een levendige gemeenschap op het snijvlak van cultuur, spiritualiteit en geloof. Een gemeenschap die verbindt – mensen met elkaar, met hun omgeving en met zichzelf – en zo bijdraagt aan een betekenisvolle en veerkrachtige beweging.

## Visie

In 2032 viert Maastricht de 57e Heiligdomsvaart. Tegen die tijd is de stad, geïnspireerd door het bruggenbouwers-thema van 2025, uitgegroeid tot méér dan een pelgrimsstad: een internationaal erkend knooppunt voor bezinning, verdieping en verbinding. Een plek waar verleden, heden en toekomst elkaar ontmoeten in verhalen, rituelen en gemeenschapszin. Een 'Stad voor de Pelgrim' – in de breedste zin van het woord.

## Kernwaarden

1. **Verbinding**
2. **Zingeving**
3. **Schoonheid**
4. **Devotie**
5. **Authenticiteit**



## Authentiek en toekomstgericht

Voor Maastricht kan dit project een nieuwe dimensie toevoegen aan de stedelijke identiteit. Waar de toeristische focus vaak op kwantiteit ligt, pleiten stakeholders nadrukkelijk voor kwaliteit. Dit is een koers die beter aansluit bij het karakter en de draagkracht van de stad. Het is een koers die zowel waarde heeft voor inwoners als voor bezoekers van de stad.



*“Kerken en kerktorens zijn landmarks in het Limburgse landschap, kerkpleinen zijn of waren ook echt het ‘centrum’. Voor Maastricht zijn het nog steeds de nationale topstukken in architectuur.” (Reactie stakeholder)*

Authenticiteit vormt daarbij het fundament. Elk initiatief onder de paraplu ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ moet stevig geworteld zijn in de religieuze tradities van de stad. Zo wordt gewaarborgd dat bezoekers niet alleen een culturele, maar ook een spirituele ervaring opdoen.



*“Authenticiteit moet het vertrekpunt zijn. Modernisering kan dienen ter ondersteuning van de beleving (bijv. digitale hulpmiddelen of belevingsroutes), maar modern is ook het oprekken van de pelgrimage naar bezinning en toegankelijke spiritualiteit voor iédeeren, van welk geloof, welke traditie of welk land dan ook. Zo versterk je het oorspronkelijke verhaal vanuit het Christendom.” (Reactie stakeholder)*

Modernisering kan en moet de beleving ondersteunen, bijvoorbeeld via digitale hulpmiddelen of belevingsroutes, maar altijd in dienst van de oorspronkelijke boodschap. Het verruimen van het pelgrimsbegrip naar bezinning en toegankelijke spiritualiteit voor iedereen, ongeacht geloof of afkomst, versterkt dit fundament.

De uitdaging ligt in het vinden van de juiste balans tussen traditie en innovatie: een perspectief dat de historische waarde koestert, maar tegelijk inspeelt op hedendaagse behoeften. Daarbij staat de heilige en plechtige sfeer van het religieus erfgoed altijd voorop.

## Verbinden en versterken

Het concept moet verbindend zijn en bijdragen aan gemeenschapsgevoel, toegankelijkheid en leefbaarheid. Het dient inwoners, vrijwilligers, pelgrims en bezoekers dichter bij elkaar te brengen, zonder conflicten te veroorzaken.

Educatie speelt hierin een sleutelrol. Rondleidingen, tentoonstellingen en programma's kunnen bewoners, waaronder zeker ook veel jongeren en bezoekers, bewust maken van de rijke religieuze en historische tradities van Maastricht.



*“Het zou mooi zijn als de Noodkist vrij toegankelijk zou zijn om te bezichtigen. Begrijpelijk dat daarvoor een andere benadering moet worden gekozen, ook in relatie tot de opbrengsten en kosten, maar daar ligt een grote kans.” (Reactie stakeholder)*





Stakeholders benadrukken dat samenwerking met lokale en regionale partners, die de uitgangspunten van de Masterkans onderschrijven, essentieel is.

## Stilte, beleving en rendement

Het perspectief moet momenten van stilte, bezinning en rust faciliteren. Fysieke plekken waar men kan reflecteren, zelfs in de drukte van de stad. Het openen van kloostertuinen, meditatie ruimtes, gebedstochten of stiltewandelingen zijn voorbeelden die beleving verdiepen en spiritualiteit tastbaar maken.



*“Maak ruimte voor beleving: stilteplekken, verhalen van pelgrims, symboliek langs de route. Niet alleen feiten delen, maar ook emoties en zingeving aanspreken. Dat kan je ook doen door bijvoorbeeld het kloosterleven, een kloostertuin, open te stellen voor publiek en in zijn geheel toegankelijk te maken. Denk aan een zondagsbrunch na de mis, samen met de Zusters onder de Bogen. Een dag in het leven van..., meditatieplekken, stiltewandelingen, natuurrituelen, etc. Natuurbeleving kan een laagdrempelige vorm van pelgrimage zijn, die aansluit bij mindfulness, bewust wandelen, ecologie of innerlijke rust.”*  
(Reactie stakeholder)

Economische haalbaarheid is belangrijk, maar mag nooit de religieuze essentie aantasten. Activiteiten die inkomsten genereren, moeten zorgvuldig worden afgewogen tegen de spirituele kern.

## Momentum benutten

Nu is het moment om de krachten te bundelen. De komende jaren zullen meer kerkgebouwen hun deuren sluiten. Deze Masterkans biedt de kans om herbestemming en herpositionering gecoördineerd vorm te geven, zodat het Maastrichtse religieuze erfgoed, materieel én immaterieel, als verbindende factor blijft bestaan.



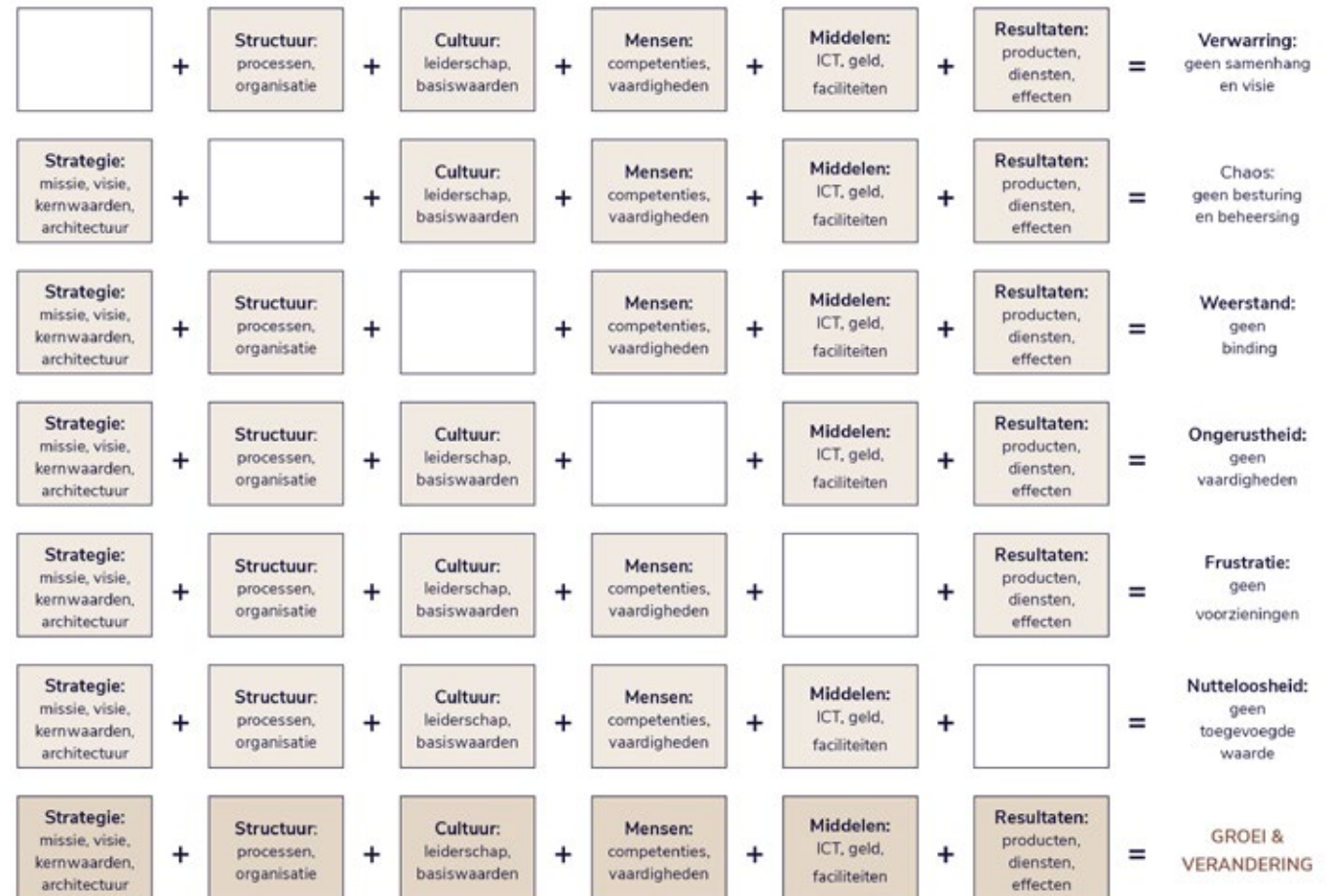
Stakeholders zien het als hun gezamenlijke opgave om dit erfgoed opnieuw zichtbaar en voelbaar te maken, voor bezoekers én inwoners. Alleen door bundeling van krachten kan Maastricht zich blijvend profileren als ‘Stad voor de Pelgrim’: een spiritueel-, cultureel- en historisch baken dat inspireert en verbindt.

# 10. Aanzet uitvoeringsorganisatie

*“De pelgrim had geen haast: zijn reis was een gebed,  
zijn bestemming een belofte.”*

(Bron: Régine Pernoud, Lumière du Moyen Âge)

Een gedegen uitvoeringsorganisatie heeft alle kenmerken van constante groei en verandering in zich. Er wordt gedreven gewerkt aan een lange-termijnstrategie, er is sprake van een ordelijke structuur, een prettige cultuur, de beste mensen en juiste middelen worden ingezet en uiteindelijk wordt er optimaal gestreefd de gewenste resultaten te behalen. Het nevenstaande model van Knoster geeft deze inzichten weer, voorzien van het resultaat.



In dit hoofdstuk toetsen we datgene wat in de eerdere hoofdstukken is geschreven en vullen het aan met voorstellen om te komen tot een organisatie van blijvende groei en verandering.





## Strategie

In een vitale uitvoeringsorganisatie is sprake van een duidelijke missie en visie, kernwaarden, gastbeloften (lees pelgrimsbeloften) en een heldere strategie, die voor iedereen die eraan bijdraagt herkenbaar is. Als dat ontbreekt, ontstaat er verwarring en ontbreekt de samenhang in de uitvoering. Wil een uitvoeringsorganisatie blijven groeien en veranderen, dan is dit dus de minimale basis.

In deze Masterkans worden diverse voorzetten gegeven. Het is belangrijk dat, als er een stuurgroep wordt opgericht, hierover consensus is bij de kernstakeholders.



*“Het geschetste perspectief heeft 100% kans van slagen, maar durven we er als gezamenlijke stakeholders voor te kiezen?” (Reactie stakeholder)*

### Ter inspiratie: Laten we samen een kathedraal bouwen

Jaren geleden stond Daan Quakernaat (beroepsspreker/inspirator) voor de kathedraal van Reims omhoog te kijken. Hoe is het mogelijk dat ze in de Middeleeuwen dit fenomenale bouwwerk wisten neer te zetten? De middeleeuwen hadden niks, maar konden alles. Hoe zit het met ons, in onze tijd? Wij beginnen er pas aan als we risico's van tevoren hebben uitgebannen. We zijn druk met formulieren, lijstjes, procedures en vergunningen. Wij blijven te vaak steken in redenen om het niet te doen, om er niet aan te beginnen.

De kathedralen staan voor levenslust, lef, creativiteit, innovatie, vakmanschap, liefde, bezieling en nog veel meer. Daan Quakernaat verdiepte zich grondig in de kathedralenbouwers, hun nalatenschap, hun drijfveren en werkwijze.

De kern van zijn betoog is: wil je iets van de grond krijgen, dan moet je gewoon gelijk-gestemden vertrouwen en samen gaan bouwen.



## Structuur

Denk hierbij aan taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van iedereen die bij de Masterkans betrokken is. Ontbreekt de structuur in een uitvoeringsorganisatie, dan is er geen sprake van beheersing en besturing. Alles gebeurt dan ad-hoc en chaotisch.

Ook hiervoor wordt in deze Masterkans een voorzet gegeven. Uiteindelijk is het echter een optelsom van vele organisaties met elk hun eigen missie en visie. De uitvoeringsorganisatie presteert als verbinder. Mogelijk is het een idee om een stichting of coöperatie op te richten rondom het thema, waarbij de structuur ook vanaf het begin goed wordt vastgelegd.

## Cultuur

Dit aspect gaat over respect, vertrouwen, waardering, samenwerking en aanspreken van alle partners die bij de uitvoering betrokken zijn. Als er geen aandacht is voor deze aspecten, zien we weerstand en gebrek aan binding. Groei en veranderingen stagneren dan.

We adviseren om meteen vanaf de start een team te vormen van intrinsiek betrokken stakeholders die samen op pad gaan en zich ook laten begeleiden rondom dit aspect. Een Engels gezegde luidt: 'Cultuur eet strategie voor ontbijt.' Als een groep stakeholders oprecht geloof heeft in deze Masterkans en vertrouwen heeft in elkaar, volgt de rest vanzelf.



*“Belangrijke voorwaarde om dit project te laten slagen zijn heldere afspraken, duidelijke verwachtingen over en weer, regelmatig overleg, samenwerking op onderdelen, werken volgens vooraf bepaalde principes. Gedeeld eigenaarschap klinkt mooi, maar in de praktijk zal iemand de leiding moeten nemen. Mijns inziens zou dat een rechtspersoon moeten zijn die het project ‘Maastricht, Stad voor de Pelgrim’ beheert en (groten)deels financiert, die in afstemming de formule vastlegt en rechten op de naam heeft en die (gratis) licenties kan uitgeven (en zo nodig intrekken) voor ieder die onder die naam wil meewerken. Het project slaagt niet als we elkaar te weinig gunnen, elkaar tegenwerken, geen transparante en eerlijke samenwerking aangaan, steeds met de eer willen strijken of afwijken van de formule.” (Reactie stakeholder)*

## Mensen

Hier maakt een vitale uitvoeringsorganisatie altijd het verschil. De juiste mensen met de juiste houding en de vereiste vaardigheden.

Om de uitvoering van de Masterkans krachtig en gedragen vorm te geven, adviseren wij een dynamische organisatie op te zetten die bijvoorbeeld bestaat uit drie centrale onderdelen:

- **Stuurgroep**
- **Projectleider**
- **Thematische werkgroepen**



## STUURGROEP

We adviseren om te starten met een kwartiermaker die de stuurgroep samenstelt. De stuurgroep wordt gevormd door de (kern)stakeholders en vormt het strategisch hart van de organisatie. Zij bewaakt de missie, visie en kernwaarden en zorgt ervoor dat alle activiteiten hiermee in lijn blijven. Taken en verantwoordelijkheden:

- Stelt de grote lijnen, prioriteiten en kaders vast.
- Toetst de voortgang aan de missie en visie.
- Stimuleert brede betrokkenheid van steeds meer maatschappelijke partners.
- Verbindt het project met bestuurlijke en externe netwerken (lokaal, nationaal, internationaal).
- Vormt de verbinding tussen kerk en staat.
- Evalueert op hoofdlijnen de impact van de beweging.

### SAMENSTELLING:

- Vertegenwoordigers van kerkelijke, spirituele, culturele en maatschappelijke organisaties.
- Gemeente Maastricht/Visit-Maastricht.
- Externe deskundigen op het gebied van religie, spiritualiteit, cultuur, toerisme en pelgrimage.
- Enkele burgers/ondernemers met draagvlak in de stad.

De stuurgroep komt periodiek bijeen (bijv. eens per kwartaal) en fungeert als klankbord en richtinggevend orgaan voor de projectleider en werkgroepen.





## PROJECTLEIDER

De projectleider is de dagelijkse drijvende kracht van de organisatie. Deze persoon is verantwoordelijk voor het coördineren van de uitvoering, het verbinden van initiatieven en het aanjagen van nieuwe ontwikkelingen. Taken en verantwoordelijkheden:

- Verbindt de werkgroepen met elkaar en met de stuurgroep.
- Stuurt op voortgang, kwaliteit en samenhang.
- Zorgt voor heldere communicatie en rapportage.
- Identificeert kansen, bedreigingen en knelpunten.
- Stimuleert innovatie en co-creatie binnen en buiten de organisatie.

De projectleider is zichtbaar in de stad en regio, aanspreekbaar voor betrokkenen en opereert als spin in het web tussen beleid en praktijk.



## WERKGROEPEN

Rond bijvoorbeeld de zeven thema's uit deze Masterkans (vertellen, verenigen, verrijken, verbinden, verleiden, vermeerderen en verbreden) worden logische werkgroepen gevormd. Mogelijk komt de stuurgroep tot een andere logische indeling.

### TAKEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN:

- Ontwikkelen en uitvoeren van projecten binnen hun thema.
- Samenwerken met bewoners, instellingen, ondernemers en bezoekers.
- Signaleren van nieuwe initiatieven en behoeften in de stad.
- Reflecteren op maatschappelijke impact en waar nodig bijsturen na afstemming met de kerngroep.

### KENMERKEN VAN DE WERKGROEPEN:

- Multidisciplinair: mensen uit de werelden van religie, spiritualiteit, cultuur, erfgoed, zingeving, onderwijs, toerisme, etc.
- Open structuur: ruimte voor nieuwe deelnemers.
- Flexibel: gericht op experiment, innovatie en groei.
- Eigenaarschap: werkgroepen bepalen zelf hun acties binnen het strategisch kader.
- Werkgroepen werken nauw samen met de projectleider en rapporteren periodiek over hun voortgang en impact.

Deze organisatie werkt niet volgens een klassieke hiërarchische top-downstructuur, maar vooral als een levendige netwerkorganisatie. Vertrouwen, samenwerking en gedeelde ambitie vormen de basis. De stuurgroep bepaalt de strategische richting en bewaakt de kernwaarden. De projectleider fungeert als verbinder en aanjager. De werkgroepen brengen het geheel tot leven: zij geven invulling aan het beschreven perspectief vanuit de ingebrachte energie en ideeën. Regelmatige bijeenkomsten, interviews en inspiratiesessies zorgen voor continue beweging en input. Ze stimuleren kennisdeling tussen de groepen, reflectie en nemen de tijd om successen te vieren.

## Middelen

Denk daarbij aan de juiste faciliteiten en voldoende geld. Denk ook aan energie en wilskracht. Worden de juiste prioriteiten gesteld? Zonder de juiste voorzieningen, geen vitale uitvoering.

We zijn ervan overtuigd dat wanneer de (kern)stakeholders deze Masterkans omarmen, er middelen beschikbaar zijn om de uitvoering op te pakken.

### Uit de Euregionale strategie 2030 voor de toekomst (Euregio Maas-Rijn)

Het is heel belangrijk de rijkdom en de diversiteit van het Euregionale cultureel en creatief landschap zichtbaar te maken voor de inwoners en de bezoekers van de EMR, maar ook voor de internationale cultuurscene, de economie en het toerisme. De culturele evenementen moeten worden uitgevoerd en buiten de grenzen toegankelijk worden gemaakt om de Euregio te kunnen beschouwen als een leefruimte vol passie en verrijking, om het gevoel van verbondenheid binnen de Euregio te versterken, om de culturele sector van de Euregio internationaal te positioneren en open te stellen, meer bepaald voor het toerisme, en om te erkennen dat die sector plaatselijk werkgelegenheid schept.

Duurzaam cultuurtoerisme is een essentieel onderdeel van regionale en macro-regionale ontwikkelingsstrategieën. In dit opzicht is cultuur zowel een drijvende kracht als een facilitator van duurzame ontwikkeling. Duurzaam cultureel toerisme biedt een nieuw perspectief, omdat cultureel erfgoed en lokale gemeenschappen centraal staan in besluitvormingsprocessen. Het betrekken van lokale gemeenschappen en andere belanghebbenden bij de besluitvorming is essentieel om ervoor te zorgen dat de resultaten zowel het cultureel erfgoed als de lokale bevolking ten goede komen. Het doel van duurzaam cultuurtoerisme is het waarborgen van goede conserveringspraktijken in combinatie met authentieke interpretatie die de lokale economie ondersteunt.

Stakeholders geven echter aan dat de aanvraag voor subsidies niet tot een vertraging mag leiden.



## Resultaten

Het aandachtsgebied resultaten gaat in organisaties vaak over het (financieel) rendement van activiteiten. Het kan in dit geval juist over heel andere zaken gaan. Denk aan de zeven thema's die benoemd zijn bij het wenkend perspectief 2032. Vanuit de kerk kan het gaan over evangelisatie. Vanuit de gemeente kan het gaan over de bijdrage aan de leefbaarheid in de omgeving.

### Start van de organisatie, van denken naar doen

Een vitale uitvoeringsorganisatie begint dus altijd bij een missie en visie. Pas dan weten de gezamenlijke partners waar men naartoe wil werken en ziet men of men succesvol is in het behalen van de resultaten. Een sterke visie en heldere missie vormen het fundament van iedere ambitie. Ze geven richting, inspireren en schetsen een toekomstbeeld waar stakeholders gezamenlijk naartoe willen werken. Echter, zonder concrete stappen blijft die toekomst een idee op papier. Na denken komt doen. Dáár komt de uitvoeringsagenda in beeld.

Een uitvoeringsagenda vertaalt abstracte ambities naar haalbare acties, met duidelijke verantwoordelijkheden, tijdlijnen en meetbare resultaten. Het is het kompas dat ervoor zorgt dat niet alleen bekend is waar alle stakeholders samen naartoe willen, maar ook hoe ze daar daadwerkelijk komen.

Uit de gesprekken met stakeholders en de vervolgstappen op basis van voorgaande, komen in elk geval de volgende actiepunten al naar voren.

## 1. STAKEHOLDERS

Bepaal welke (kern)stakeholders betrokken worden bij de uitvoering en benoem een kwartiermaker.

## 2. CREËER COMMITMENT

Organiseer een startbijeenkomst met deze (kern)stakeholders. Overweeg met deze groep naar bijvoorbeeld Santiago te gaan en daar op te halen wat jullie straks wel en niet terug willen zien in Maastricht. Samen op weg gaan, verbindt immers.

## 3. MISSIE, VISIE, KERNWAARDEN

Stel deze vast tijdens de startbijeenkomst.

## 4. STUURGROEP

Bepaal na de startbijeenkomst welke (kern)stakeholders hier logischerwijze in vertegenwoordigd zijn.

## 5. ORGANISATIEVORM

Bepaal tijdens het eerste overleg met de stuurgroep, de organisatievorm. Mogelijk kan de kern van de community gevormd worden door een stichting of een coöperatie.

## 6. PROJECTLEIDER

Bepaal tijdens het eerste overleg met de stuurgroep of het wenselijk is om deze aan te stellen en of dit financieel haalbaar is. Indien van toepassing, stel een profielschets op en start de werving en selectie.

## 7. WERKGROEPEN

Bepaal tijdens de startbijeenkomst en/of het eerste overleg met de stuurgroep welke werkgroepen er worden samengesteld. Tussentijdse evaluaties na het eerste jaar zijn hierbij belangrijk.

## 8. BUSINESSMODEL

Creëer de aanzet tot een businessmodel voor het eerste jaar, met inzichten rondom waardepropositie, doelgroepen, kanalen, relatiebeheer, inkomstenstromen, kernactiviteiten, bronnen, strategische partners en kostenstructuur.

## 9. OPSTARTSUBSIDIE

Ga in gesprek met de gemeente Maastricht, provincie Limburg en LIOF om te kijken wat de mogelijkheden zijn om in aanmerking te komen voor een aanjaag-subsidie.

## 10. PELGRIMSTHUIS

Spreek, als stakeholders, commitment uit voor dit idee. Denk na over de organisaties die straks fysiek kantoor zouden kunnen houden in 'Het Paleis van de Hoogproost van Het Kapittel van Sint Servaas'. Ga hier de gesprekken mee aan op basis van de voorliggende Masterkans.

## 11. FASERING

Aken en Keulen zijn niet op een dag gebouwd. Om de ontwikkeling van Maastricht als betekenisvolle pelgrimsstad gestructureerd te laten verlopen, is uiteraard een fasering nodig.

## FASE 0

### VOORBEREIDING

Periode: tot en met november 2025.

#### Belangrijkste activiteiten:

- In kaart brengen van de context en relevante netwerken.
- Uitvoeren van een stakeholders-analyse om betrokken partijen en hun belangen te identificeren.
- Opstellen van de Masterkans met uitgangspunten, kansen en randvoorwaarden.
- Afstemming met relevante partners om draagvlak te creëren voor de vervolgstappen.
- Opleveren en presenteren concept Masterkans.
- GO/NO GO.
- Benoemen kwartiermaker.

## FASE 1

### VASTSTELLING MASTERPLAN (VANUIT DE MASTERKANS)

Periode: december 2025.

#### Belangrijkste activiteiten:

- Formele vaststelling van het Masterplan als gezamenlijke basis voor alle partijen.
- Vastleggen van kernidentiteit en inhoudelijke structuur.
- Definitie van een voorlopige missie en visie, inclusief kernwaarden en de diepere betekenis van Maastricht als pelgrimsstad. Denk ook aan de indeling van het Masterplan in hoofdthema's:
  1. Pelgrimsthuis.
  2. Pelgrimskwartier.
  3. Maastricht als pelgrimsstad.
  4. Maastricht als pelgrimshub.
- Formele bekrachtiging door betrokken partners.

## FASE 2

### ORGANISATIE EN ACTIE-VOORBEREIDING

Periode: voorjaar 2026.

#### Belangrijkste activiteiten:

- Inrichten van de uitvoeringsstructuur en invullen van de benodigde rollen. Voorbereiden van concrete acties en projecten.
- Oprichten van een juridische entiteit voor de uitvoering van het Masterplan.
- Vorming van een stuurgroep en verschillende werkgroepen per thema.
- Benoemen van een projectleider als centraal aanspreekpunt.
- Organiseren van brainstormsessies om ideeën uit het Masterplan te vertalen naar uitvoerbare acties.

## FASE 3

### UITVOERING EN DOOR-ONTWIKKELING

Periode: vanaf maart 2026.

#### Belangrijkste activiteiten:

- Start van de uitvoering van kernprojecten.
- Doorlopende monitoring en verbetering, via bijvoorbeeld een PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act).
- Doorontwikkeling pelgrimsthuis – uitvoering ligt primair bij de eigenaar van het pand, mits er voldoende commitment is vanuit de stakeholders.
- Opstarten jaarcyclus PDCA met de projectleider, werkgroepen en stuurgroep.
- Inbouwen van vaste evaluatiemomenten om voortgang en kwaliteit te waarborgen.



### Een inspirerend voorbeeld elders

The British Pilgrimage Trust zet zich in voor de modernisering van de eeuwenoude praktijk van pelgrimstochten. Men streeft ernaar mensen van alle geloven en zonder geloof in contact te brengen met het rijke culturele erfgoed en de natuurlijke schoonheid van Groot-Brittannië. Van kathedralen en eeuwenoude bomen tot rivierbronnen, heilige bronnen en staande stenen, men nodigt iedereen uit om een persoonlijke reis te maken die holistisch welzijn bevordert door in de voetsporen te treden van de voorouders van het land.

“Een pelgrimstocht geneest onze geest, lichaam en ziel en verbindt ons met plaatsen, gemeenschappen, geschiedenis en landschappen, waardoor ons leven verrijkt wordt door de gevoelens die ze oproepen. “Mensen kunnen hun eigen overtuigingen meebrengen en hun reis om persoonlijke redenen maken.”

Sinds de oprichting van onze stichting in 2014, hebben we gezien en gehoord hoe deze eeuwenoude rite krachtige oplossingen biedt voor de uitdagingen van het moderne leven, door persoonlijke groei en mentaal welzijn te bevorderen via een diepere verbinding met de natuur en ons erfgoed.

[www.britishpilgrimage.org/](http://www.britishpilgrimage.org/)



# 11. Mogelijke vervolgacties en ideeën

**“De pelgrim is een brug tussen hemelen en mensen.”**





(Bron: Jacques Le Goff, *La civilisation de l'Occident médiéval*)

Uit de gesprekken met stakeholders blijkt een ongekend aantal initiatieven, ideeën en verbindingen dat al bestaat rondom het thema pelgrimage. Het zal qua uitvoering dan ook deels een opgave zijn van inventariseren, prioriteren en verbinden. Het is te veel om alles tegelijkertijd op te pakken.

## Impactanalyse

Om richting te houden en de beschikbare energie goed te benutten, adviseren we de inzet van een impactanalyse. Deze helpt de stuurgroep en werkgroepen om keuzes te maken, prioriteiten te stellen en gefocust te blijven, zonder het geheel uit het oog te verliezen. We plaatsen deze raadgeving aan het begin van dit hoofdstuk, omdat het aantal genoemde ideeën overweldigend is, alleen al door ze tot je door te laten dringen.

Hoge impact	2	1
Lage impact	3	4
	Moeilijk	Gemakkelijk

-  1. Dit zijn de ideeën met de beste combinatie qua impact en gemak. Hier ligt in de uitvoering de focus.
-  2. Het is belangrijk deze ideeën wel te verkennen. Als de moeilijkheidsgraad later afneemt, kunnen deze op termijn wellicht alsnog worden uitgevoerd.
-  3. Het is onlogisch om ideeën voor knelpunten op te nemen in een uitvoeringsprogramma die een zeer lage impact hebben en/of moeilijk uit te voeren zijn.
-  4. In de uitvoering wordt gekeken of deze ideeën direct om te zetten zijn in tastbaar resultaat. Hier is geen uitvoeringsplan voor nodig.



“Vooraf jonge mensen met meer en meer vrije tijd, die doorgesloten zijn met individualisering, die via hun mobiel in contact staan met de rest van de wereld, met meer en meer werk voor de psycholoog, moeten terug naar samen iets doen, samenwerken, conflicten oplossen, zingeving zoeken, pelgrimage. De zoektocht naar jezelf, is een zoektocht naar je oorsprong. Waar je vandaan komt, bepaalt voor een groot deel wie je bent.”  
(Reactie stakeholder)

## Aanbodanalyse

Inventariseer en analyseer het religieus, spiritueel en cultureel aanbod in Maastricht en de Euregio dat past bij het thema pelgrimage. Sluit aan bij de Toekomstverkenning gebedshuizen Maastricht en de eerdere verkenningen rondom bezinningstoerisme. Zie ook de opsomming van enkele minder bekende kerken in de bijlage met de naam Lokale raad van Kerken Maastricht. Maak gebruik van studenten om dit onderzoek uit te voeren. Het is meteen een manier voor jongeren om kennis te maken met dit thema.

## Vraaganalyse

Verkrijg inzicht in de soorten en aantallen pelgrims die Maastricht jaarlijks bezoeken. Maak ook hiervoor gebruik van studenten. Maak er een kwantitatief en kwalitatief onderzoek van. Het kwantitatief deel laat zich elk jaar meten. Het kwalitatief onderzoek is waardevol voor het ophalen van motieven en verhalen om weer te gebruiken voor het gezamenlijk verhaal.



“Nieuwe mensen leren kennen is een heel belangrijk onderdeel van pelgrimage. Kunnen we omstandigheden creëren om mensen in contact te brengen met andere mensen? Samen stilte ervaren, samen mediteren, samen lopen, samen eten enz.” (Reactie stakeholder)





## Toekomstverkenning gebedshuizen Maastricht

Kom tot een bundeling van krachten en een gecoördineerde aanpak rondom (her te bestemmen) kerkgebouwen en objecten en sluit vanuit de stuurgroep aan bij de vervolgstappen n.a.v. de toekomstverkenning. Naast een stadsarcheoloog zou een 'gemeentelijk schatbewaarder' aangesteld kunnen worden voor het formuleren van specifiek beleid op dit terrein. Stakeholders noemen de Koepelkerk een prima gebouw om een pilot te starten qua herbestemming.



*"Het is een Masterkans om van de Sint-Servaasbasiliek en de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek co-kathedralen te maken. Uiteraard gaat daar het Bisdom in Roermond over." (Reactie stakeholder)*

## Bouw aan een krachtig pelgrimsverhaal

- Ontwikkel een centrale website als digitaal platform voor routes, verhalen en evenementen.
- Integreer een interactieve kaart met highlights en QR-codes.
- Gebruik social media actief met korte verhalen, beelden en evenementen.
- Hashtags zoals #PelgrimInMaastricht bevorderen herkenning.
- Verzamel en publiceer verhalen van pelgrims, bewoners, gidsen en priesters. In tekst, beeld en audio.
- Stimuleer storytelling via media en scholen.
- Ontwikkel aantrekkelijke content: documentaires, vlogs, podcasts en blogs die pelgrimservaringen verbeelden.
- Ontwerp souvenirs die het verhaal versterken (bijv. stempelpassen, kaarsen, citaten op kaarten).
- Kies voor een poëtische, toegankelijke beeldtaal in alle communicatie: logo, huisstijl en slogans.



*"Ook door het Expertise Restauratie Atelier in Limburg is al eerder de problematiek in kaart gebracht van de kerkelijke inventarissen die bij kerksluitingen een al dan niet tijdelijke plek moeten krijgen. Bijvoorbeeld in een kerk die aan de eredienst is onttrokken en/of in een kijkdepot." (Reactie stakeholder)*

## Maak pelgrimage erfahrbaar in de stad

- Ontwikkel belevenisroutes met licht, geluid, geur en poëzie, bijv. 'Stiltepad', 'Route van Hoop', gebedsroutes of augmented reality-routes.
- Creëer ruimtes van rust en symboliek in de stad: pelgrimsbanken, kaarsenhoeken, stilteplekken, uitzichtpunten.
- Organiseer evenementen zoals pelgrimsavonden, exposities, lezingen en festivals waarin oude en nieuwe spiritualiteit samenkomen.
- Ontwerp een eigentijdse pelgrimsroute tussen Maastricht, Aken en Luik met stempels, verhalen en symboliek.
- Toon in de zomer in de buitenlucht (Pandhof) en in de winter in een theaterzaal (Cellebroederskapel of Bonbonnière) het Servaasspel in combinatie met een introductiefilm over 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'.
- Laat bezoekers pelgrim zijn voor een dag via minipelgrimages.



*"Ook door de stichting Restauratie Atelier in Limburg is al eerder de problematiek in kaart gebracht van de kerkelijke inventarissen die bij kerksluitingen een al dan niet tijdelijke plek moeten krijgen. Bijvoorbeeld in een kerk die aan de eredienst is onttrokken en/of in een kijkdepot." (Reactie stakeholder)*

## Pelgrimage als leerweg en zingeving

- Ontwikkel educatieve programma's voor scholen, jongeren, parochies en volwassenen (bijv. retraites, stiltewandelingen en theologische cafés).
- Ontwerp thematische pelgrimsroutes met reflectie-opdrachten, historische duiding en vragen onderweg.
- Verbind het pelgrimsthema aan maatschappelijke thema's als o.a. duurzaamheid en rouwverwerking.
- Richt een 'Pelgrimsacademie' op: een kenniscentrum met symposia, studiedagen en interdisciplinaire uitwisseling.
- Maak werkvormen tastbaar met leskisten, podcasts of digitale tools.



*“Wat te denken van een passe-partout, een pelgrimspaspoort en een gezamenlijk toegangsbewijs voor de diverse kerken. Hierbij moet zeker ook gedacht worden aan de Matthijsskerk, waarvan de fraaie inventaris en kerk-schatten nu nog grotendeels onontsloten zijn. Denk bijvoorbeeld aan een museale inrichting binnen de Matthijsskerk, deels in de vorm van wisselexpo's/ kijkdepots.” (Reactie stakeholder)*

## Verbind mensen, sectoren en initiatieven

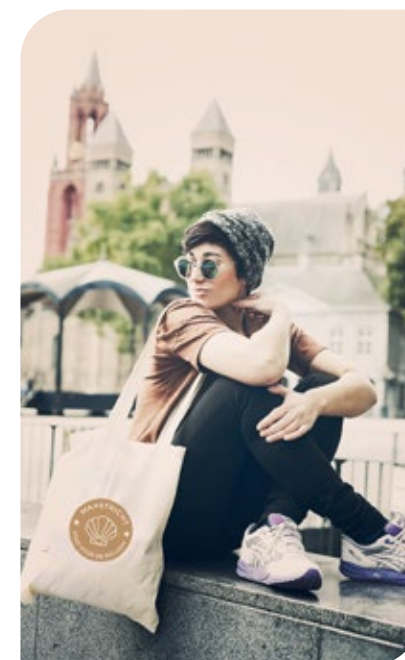
- Breng bestaande initiatieven rond religie, spiritualiteit, cultuur en gastvrijheid in kaart.
- Organiseer netwerkbijeenkomsten tussen kerken, musea, horeca, zorg, onderwijs en toerisme.
- Werk aan intersectorale projecten, zoals een pelgrimstocht met cliënten, een stadsfestival of een 'pelgrimsdag op school' als onderdeel van het educatieve programma.
- Richt een digitale pelgrimshub in: een plek online voor ontmoeting en verbinding.
- Werk met ambassadeurs en schakelfiguren per sector om het thema levend te houden.



*“In ons gesprek hebben we het gehad over de aanstelling van een stads-schatbewaarder, naar analogie van de stads-archeoloog, met als kerntaak het religieus erfgoed (ook immaterieel erfgoed) door te geven aan volgende generaties. Gelet op de continuïteit van Maastricht als bedevaartsbestemming sinds de 6e eeuw, zou dit een logische stap zijn.” (Reactie stakeholder)*

## Bouw Maastricht uit tot 'Stad voor de Pelgrim'

- Ontwikkel een herkenbaar merk: logo, slogan, symbolen en rituelen die uitnodigen en verbinden.
- Introduceer 'de Maastrichtse Pelgrim' als verbindend figuur of concept (bijv. via pin, sjaal en groet).
- Verbind verleden en toekomst: relieken en processies naast nieuwe vormen als lichtinstallaties en podcasts.
- Maak pelgrimage een stedelijk principe: een mindset van traagheid, verwondering en verbondenheid, zichtbaar in het straatbeeld én in beleid.
- Gebruik pelgrimage als overkoepelend verhaal dat verschillende domeinen verbindt: erfgoed, welzijn, toerisme, onderwijs en duurzaamheid.
- Overweeg de inzet van vriendelijk transport in de stad, gericht op pelgrims die slecht ter been zijn, in het verlengde van de bestaande toeristentrein in Maastricht.
- Overweeg een passe partout (pelgrimspas) voor toegang tot de Sint-Servaasbasiliek, Basiliek van Onze-Lieve-Vrouwe en bijvoorbeeld de Sint-Matthiaskerk.





*“Internationaal kan veel geleerd worden van de aanpak van andere bedevaartsbestemmingen met belangrijke religieuze musea en Schatkamers, hoewel in de meeste andere landen de bisdommen grotere invloed hebben dan bij ons en ook de overheid daar vaker een financiële bijdrage levert. Het samenwerkingsverband Arbeitsgemeinschaft Kirchlicher Museen und Schatzkammern im deutschsprachigen Raum, waarvan de Schatkamer van de Sint-Servaasbasiliek lid is, biedt een prima blik over de grenzen.”*  
(Reactie stakeholder)

## Overige genoemde inspiratiebronnen en ideeën door stakeholders

### INTERACTIEVE WEBOMGEVING

Naar aanleiding van de 750e verjaardag van Amsterdam (2025) is een interactieve webomgeving gepresenteerd, waarin het religieus erfgoed van de stad is ontsloten. ‘De andere kaart van Amsterdam’ vertelt het verhaal van alle religieuze gemeenschappen in de stad in verleden en heden: [www.deanderekaart.amsterdam/](http://www.deanderekaart.amsterdam/). Denk in dit kader bijvoorbeeld aan een interactieve kaart met de pelgrim-/joods-christelijke highlights van Maastricht en omgeving. Dit kan wellicht gecombineerd worden met het QR-code systeem dat ook gebruikt is voor de gevelstenen in Maastricht. Raadpleeg in dit kader ook de bronnen: [www.protestantsamsterdam.nl/hermine-pool/](http://www.protestantsamsterdam.nl/hermine-pool/) en [www.at5.nl/artikelen/231457/al-het-religieus-erfgoed-van-de-stad-op-de-kaart-gezet-een-gratis-openluchtmuseum](http://www.at5.nl/artikelen/231457/al-het-religieus-erfgoed-van-de-stad-op-de-kaart-gezet-een-gratis-openluchtmuseum).



*“In Magdeburg (Sachen), waar Otto de Grote begraven ligt in de Dom van Magdeburg, kunnen we ook veel inspiratie opdoen. Online kun je er al een goed beeld bij krijgen: [www.pano.erlebnisland.de/player/?pano\\_dir=magdeburg/dom\\_tvsa](http://www.pano.erlebnisland.de/player/?pano_dir=magdeburg/dom_tvsa). Er tegenover ligt het prachtige Ottonianum [www.dommuseum-ottonianum.de/](http://www.dommuseum-ottonianum.de/) Mogelijk ook interessant voor de Sint-Servaasbasiliek en Schatkamer.”*  
(Reactie stakeholder)

### EEN ‘MICHELINSTER’ VOOR BIJZONDERE GEBEDSHUIZEN

Museum Catharijneconvent is de trotse initiatiefnemer van het Grootste Museum van Nederland. Als rijksmuseum voor de kunst en het erfgoed van het christendom, brengen ze samen met partners het religieus erfgoed van Nederland onder de aandacht, binnen en buiten de museummuren. Samen met de kerken, synagogen, tempels en moskeeën van het Grootste Museum van Nederland, vertellen ze meerstemmige verhalen over de bijzondere geschiedenis, architectuur en kunstvoorwerpen die er in ons land te zien zijn. Van een Turkse dorpsmoskee met een betoverend interieur tot een Molukse kerk, ontworpen door Aldo en Hannie van Eyck en van een Boeddhistische tempel tot een Grieks-orthodoxe kerk die van onder tot boven beschilderd is. Het aanbod aan bijzondere gebedshuizen in Nederland is veel groter dan we denken. Het zijn allemaal religieus actieve gebouwen die wat ons betreft een ‘Michelinster’ verdienen en een bezoek meer dan waard zijn.

In het buitenland is het heel normaal om indrukwekkende synagogen en kathedralen, eeuwenoude tempelcomplexen of grootse moskeeën te bezoeken. Toch lopen veel mensen er in Nederland ongemerkt aan voorbij. En dat terwijl ze in heel het land te vinden zijn en Nederlandse gebedshuizen adembenemend mooi zijn. Ze herbergen de prachtigste voorwerpen in magistrale decors. Met elkaar vormen ze het Grootste Museum van Nederland en zetten ze de deuren open. De verborgen schoonheid van Nederlandse kerken, synagogen, tempels en moskeeën wordt zo toegankelijk gemaakt voor iedereen.



*“De rijke collectie in Maastricht, die voor een groot deel valt onder de Erfgoedwet (d.w.z. door de staat aangemerkt als van nationaal belang, onvervangbaar en onmisbaar), kent een zeer diverse herkomst. Zijden stoffen uit het Verre- en het Midden-Oosten, Egypte, Byzantium en ivoorobjecten uit Arabische werkplaatsen. Deze voorwerpen, en ook het fenomeen reliekenverering/pelgrimage, bieden mogelijkheden om verbanden te leggen met andere religies en culturen in heden en verleden. Een inspirerend voorbeeld is het Dommuseum Hildesheim <https://www.dommuseum-hildesheim.de>.”*  
(Reactie stakeholder)

## GASTENVERBLIJF SACRE COEUR PARIJS

Het gastenverblijf (voorheen Ephrem House) grenst aan de basiliek, waar Jezus Christus dag en nacht wordt aanbeden. Het verwelkomt iedereen, zowel individuen, gezinnen als groepen die komen bidden, een pelgrimstocht maken en willen deelnemen aan de liturgische vieringen (Eucharistie, Goddelijk Officie).

Elke avond verwelkomt het pension ook mensen die deelnemen aan de eucharistische aanbidding. Het pension is een katholiek huis. De priesters en de Benedictinessen van de Sacre Coeur van Montmartre zijn aanwezig voor gebed en geestelijke begeleiding. Het pension beschikt over 170 bedden (slaapkamers voor een tot drie personen en slaapzalen), vergaderruimtes en een eetkamer.



*“Maastricht is altijd een stad van pelgrims geweest. Eeuwenlang werden zij niet alleen verwelkomd bij het graf van Sint Servaas, maar ook opgevangen in het Sint-Servaasgasthuis, gelegen direct naast de basiliek, binnen de claustrale singel van Het Kapittel van Sint Servaas. Vanaf de 11e–12e eeuw bood dit gasthuis onderdak aan bedevaartgangers uit binnen- en buitenland, met drie dagen gratis logies, brood, bier en erwtensoep. Deze gastvrijheid had een diepe spirituele betekenis: wie op zoek was naar God werd niet alleen geestelijk gevoed, maar ook lichamelijk verzorgd. Het gasthuis diende daarnaast als opvang voor zieken en gebrekkigen en stond onder leiding van een hospitaalmeester en zusters die deze diaconale opdracht vanuit hun geloof beleefden. Deze traditie van gastvrijheid, verbonden aan het religieuze hart van de stad, is een essentieel onderdeel van het pelgrims-DNA van Maastricht. Op het terrein waar deze traditie geworteld is — tegenwoordig grotendeels in gebruik door de Zusters van het Klooster Onder de Bogen, het voormalige Kapittelterrein van ca. 800 tot 1797 — kan deze gastvrije rol mogelijk opnieuw worden opgepakt. Daarmee wordt een eeuwenoude traditie in een hedendaags jasje voortgezet, letterlijk op een steenworp afstand van het graf van Sint Servaas.” (Reactie stakeholder)*

## STICHTING PEELGRIJN

Stichting Peelgrijn richt zich op jongeren binnen de leeftijd variërend tussen 15 en 27 jaar. Het gaat om jongeren die tijdelijk los willen komen van hun directe omgeving. Peelgrijn biedt jongeren educatieve onthemingstochten aan, met nazorg middels onderwijs, stage, werk, et cetera. De stichting organiseert tochten in binnen- en buitenland. Het zijn individuele wandeltochten, al loopt er een vrijwillige begeleider mee. Alle tochten zijn gebaseerd op pelgrimsroutes. De stichting werkt samen binnen een Europees samenwerkingsverband: <https://peelgrijn.nl> De stichting heeft onderzoek gedaan naar de vermeende pelgrimsweg die Sint Servaas zou hebben gelopen vanaf de bron van de Jeker /Le Geer naar de monding bij de Maas. Men is voornemens deze pelgrimsweg weer te reactiveren, ook passend bij het internationaal knooppunt dat Maastricht al is voor langeafstandstochten naar bijvoorbeeld Canterbury, Santiago en Rome.

## KLOOSTERPAD

Ons Kloosterpad is een wandelpad van 330 kilometer langs een vijftigtal (voormalige) kloosters en abdijen in Midden- en Oost-Brabant. De tocht kan worden gelopen in vijftien etappes, variërend van 16,5 tot 28 kilometer. Om wandelaars van Ons Kloosterpad op weg te helpen, is er een bindboek. Deze gids verbindt de pelgrim met verhalen, beelden, overwegingen en herinneringen aan de bijzondere plekken langs Ons Kloosterpad. In het boek worden de etappes beschreven. Het bindboek wil ook een inspiratieboek zijn, met opvallende weetjes, aansprekende kunstfoto's en bijzondere interviews met mensen die wonen en werken in de kloosters.



Via Ons Kloosterpad heb je de mogelijkheid om kennis te maken met de diversiteit van het kloosterleven. Want hoewel kloosters overeenkomsten hebben, zijn er ook grote verschillen. Sommige kloosters richten zich sterk op de contemplatie en zijn meer gericht op stilte en beslotenheid. Andere kloosters zijn juist zeer actief en hebben zich altijd gericht op het werk buiten de kloostermuren. Deze verscheidenheid zie je ook nu nog terug. Sommige kloosters ontvangen graag mensen en hebben veel contact met de buitenwereld. In andere kloosters is de beslotenheid juist de kwaliteit. Wat er te zien en te beleven is, verschilt per klooster. Voor alle kloosters geldt: respecteer de stilte en het ritme van het kloosterleven en betreedt geen privé domeinen.





In een aantal kloosters langs de route is het mogelijk om te overnachten. Kunstenaars maakten vijftien ontwerpen van prentkaarten en draagbare souvenirs, speciaal voor de wandelaars van Ons Kloosterpad. Ze vormen vijftien tastbare herinneringen aan de plaatsen die de pelgrim onderweg aandoet. De souvenirs vertellen samen het verhaal van het Brabantse kloosterleven. Ze zijn te koop bij of in de buurt van de kloosterlocaties. De opbrengst komt ten goede aan de instandhouding van de kloostergemeenschappen: [www.onskloosterpad.nl/ons-kloosterpad/](http://www.onskloosterpad.nl/ons-kloosterpad/). De heren Elshout en Oostwegel, die als stakeholders zijn genoemd, onderzoeken momenteel de mogelijkheden voor Limburg.



*“Maastricht is de eerste christelijke cultusplaats van Nederland met al het bijbehorende immaterieel erfgoed van de Heiligdomsvaarten en processies. Onze musea kunnen daar nog beter op aansluiten. Een mooi voorbeeld om inspiratie op te doen is het Stifftsmuseum Xanten [www.stiftsmuseum-xanten.de/](http://www.stiftsmuseum-xanten.de/), waar men als uitgangspunt hanteert ‘Museum als Ort der Verkündigung’. Ook een goed voorbeeld is het Tongerse Teseum [www.teseum.be/](http://www.teseum.be/). (Reactie stakeholder)*

### ARCHEO ROUTE LIMBURG

Met de Archeo Route Limburg beleef je op meer dan 100 plekken archeologische verhalen. Grote sporen markeren de locaties waar ooit spannende archeologische vondsten zijn gedaan of bijzondere gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Via de app verzamel je op elke locatie unieke archeologische symbolen, die figuurlijk uit de bodem omhoogkomen aan het eind van het verhaal. De Timebox plaatst vondsten in hun historische context en maakt de beleving nog leerzamer. Op locatie stap je via een 360-graden omgeving in het verleden en ontdek je hoe mensen in die tijd leefden. Je bekijkt een korte video, hoort een verhaal en ontdekt extra details via interactieve objecten.



*“Er zijn in het buitenland steden die in al hun communicatie en zelfs in de naamsaanduiding de toevoeging ‘Wallfahrtsort’ of ‘Wallfahrtsstadt’ gebruiken. Voorbeeld: [www.werl.de/](http://www.werl.de/); [www.kevelaer.de/](http://www.kevelaer.de/); [www.wallduern.de](http://www.wallduern.de) (Wallfahrts- und Erholungsort); [visit-burystedmunds.co.uk](http://visit-burystedmunds.co.uk) (Reactie stakeholder)*

### GELUKSPLEKKEN ROERDALEN

Groot geluk zit meestal in kleine dingen. In Roerdalen werken ze onder de vlag van ‘Klein Geluk uit Roerdalen’ aan het vergroten van dat kleine geluk. Daarbij maken ze gebruik van de tien pijlers van geluk.

- Dromen
- Relaties
- Openheid en Zingeving
- Opmerken en waarden
- Mezelf zijn
- Geven
- Emoties
- Lichaam gezond
- Uitproberen en kracht



Men begon jaren geleden vooral op het gebied van toerisme en recreatie. Inmiddels ontstaan er vanuit de Klein Geluk-gedachte steeds meer mooie, sociale en maatschappelijke initiatieven en verbindingen. Je realiseren dat je kunt bijdragen aan het geluk van een ander staat centraal. Men wil inwoners en bezoekers raken met dit ideaal. Dit project wordt begeleid door Leo Bormans, ambassadeur van geluk en levenskwaliteit.

### POSITIEVE GEZONDHEID VOOR IEDEREEN

Positieve Gezondheid is een bredere kijk op gezondheid, uitgewerkt in zes dimensies. Met die bredere benadering draag je bij aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. Én om zo veel mogelijk eigen regie te voeren.

- Lichaamsfuncties
- Mentaal welbevinden
- Zingeving
- Kwaliteit van leven
- Meedoen
- Dagelijks functioneren

### Fietstocht van Servaaskapel naar Servaasbasiliek

Onder het motto 'Van Servoas nao Servoas' wordt op zondag 18 augustus 2024 een fiets-tocht gehouden van de Sint-Servaaskapel in Nunhem naar de Sint-Servaasbasiliek in Maastricht. De opbrengst van de toertocht is bestemd voor de restauratie van de kapel. De hele route van Nunhem naar Maastricht en terug is 125 kilometer lang. Er is ook een optie om een kortere route van 75 kilometer te fietsen. Deze draait halverwege om. Ook zijn er kortere fietsroutes waaraan bijvoorbeeld gezinnen kunnen deelnemen. Het evenement wordt georganiseerd door de organisatie 'Same fietse v  r oos kep  l', in samenwerking met Wielerevenementen Leudal. Voormalige wielercoryfee  n Frans Maassen en Roy Curvers, die in de gemeente Leudal wonen, zijn de ambassadeurs van dit evenement.

### LEGER DES HEILS

Door heel Nederland vind je buurthuiskamers, voor   n door de buurt. Hier ontmoet men elkaar als burens, ziet men om naar elkaar en helpt men elkaar verder. De buurthuizen van het Leger des Heils zijn plekken waar iedereen welkom is. Of je nu jong of oud bent, ziek of gezond, medewerker, vrijwilliger of bezoeker: je hoort erbij. Je wordt gezien. Voel je thuis!

Buurtbewoners kunnen er terecht voor een (gratis) kop koffie, een maaltijd en een goed gesprek. Soms is het moeilijk om een plek te vinden waar je met hulpvragen of problemen terecht kunt. Bijvoorbeeld als je je eenzaam voelt of als je de brieven van de Belastingdienst niet begrijpt. Ook dan ben je welkom in de buurthuiskamer. De buurthuizen helpen om mensen uit een sociaal isolement te halen of om te voorkomen dat ze daarin belanden.

In dit kader noemde een andere stakeholder de inloophuizen van het Kansfonds. Inloophuizen zijn plekken waar je niets hoeft, maar waar oprechte aandacht is. Mensen ontmoeten elkaar door laagdrempelige (creatieve) activiteiten, zoals spelletjes, taalles en culturele avonden. Bezoekers koken en eten samen, zodat een gezonde, gezellige   n goedkope maaltijd mogelijk is. Voor praktische hulp, papierwerk of bijvoorbeeld een juridische vraag, staan vrijwilligers klaar. Het zijn plekken waar iedereen overdag kan binnenlopen. Dat is heel waardevol als er verder niemand naar je omkijkt.

### CRUISES MAASTRICHT

Kom tot een eigen pelgrimcruise die bijvoorbeeld ook Roermond of Luik aandoet. Zorg dat deze opgenomen wordt op de website [www.maastrichtexcursies.nl/vaararrangementen](http://www.maastrichtexcursies.nl/vaararrangementen).

### SLUIT AAN BIJ MAASTRICHT, STAD VAN WELBEVINDEN

Maastricht, een stad die veerkrachtig, gezond en vitaal is en waar mensen van binnen en buiten de stad elkaar in gelijkwaardigheid ontmoeten. Een stad waar leven en werken in balans is en waar er voor iedereen kansen zijn om deel te nemen aan het sociale leven. Een stad die met vallen en opstaan durft te leren, waar successen gevierd worden en teleurstellingen omgezet worden in verbetering. [www.maastrichtvitalestad.nl/onze-droom](http://www.maastrichtvitalestad.nl/onze-droom)



### DUTCH MOUNTAIN TRAIL

De Seven Summits, de hoogste bergtoppen van elk continent, zijn een begrip onder de bergsporter. En met Zuid-Limburg als decor voor het DMFF, werd in 2019 de Nederlandse variant van de Seven Summits bedacht: zeven rondwandelingen die de hoogste toppen van Zuid-Limburg aandoen.

Een jaar later volgde de aaneenschakeling van deze wandelingen in de Dutch Mountain Trail. Je doet zeven 'summits' aan, klimt en daalt 1500 meter en dat in een prachtige tocht die via het grensgebied loopt van Kerkrade naar Maastricht. De Dutch Mountain Trail beslaat 101 kilometer en is verdeeld in vier etappes. Verwacht prachtige vergezichten, steile klimpartijen, snelstromende beken, rotswanden en (Alpen)weides. Je waant je in de bergen tijdens de zwaarste wandeltocht van Nederland: [www.wandel.nl/routes/dutch-mountain-trail/](http://www.wandel.nl/routes/dutch-mountain-trail/).

Ga in overleg met de organisatie en probeer de Dutch Mountain Trail te laten eindigen bij de Sint-Servaasbasiliek (nu nog Centraal Station).





## JEZUÏETENPAD

De Jezüietenberg, vlak bij Maastricht, is een fascinerende plek die zowel natuur als cultuur combineert. Rond 1880 hield de mergelwinning op en ontdekten de jezüieten de verlaten groeve. Zij besloten hier in hun vrije tijd een unieke locatie van te maken, waar kunst, wetenschap en spiritualiteit samenkwamen. Verbind deze plek via het Jezüietenpad met het voormalige Jezüietenklooster aan de Tongerseweg in Maastricht en vervolgens ook met het pelgrimskwartier in Maastricht. Hier kan ook de relatie worden gelegd met het voormalige onderkomen van de Jezüieten aan de Mergelweg: Maastricht, monument in groeve 'De Schark'.

Zie ook: [www.limburgslandschap.nl/natuurgebied/jezuietenberg](http://www.limburgslandschap.nl/natuurgebied/jezuietenberg)

## WALK OF WISDOM

Op weg naar wijsheid. Zet je telefoon op onbereikbaar en ga op pad. De Walk of Wisdom wil oude levensvragen verbinden met moderne thema's: de zoektocht naar authenticiteit en de uitdaging om met miljarden mensen samen te leven op één planeet. Keuzes die ieder van ons afzonderlijk maakt, beïnvloeden het geheel en het geheel beïnvloedt ieder van ons afzonderlijk. De Walk of Wisdom is opgezet vanuit liefde voor de natuur. De mens stamt af van de natuur, is onderdeel van de natuur. De natuur biedt troost en rust. Haar creativiteit is een grote bron van inspiratie en levenskracht. Vanuit die liefde willen we ruimte maken voor bezinning en uitdragen dat mensen ten diepste met elkaar en de wereld verbonden zijn. Dat doen we met een pelgrimsroute die in potentie de hele wereld overgaat en via een paar rituelen en symbolen. [www.walkofwisdom.org/](http://www.walkofwisdom.org/)



## GREGORIAANSE VESPERS IN MOKUM

Verstillig en ontmoeting op weg naar het weekend. In hartje Amsterdam luiden jeugdige kloosterlingen en internationale conservatoriumstudenten maandelijks het weekend in met de liturgische, Gregoriaans gezongen getijden van de vrijdagmiddag – inclusief overweging en meditatie – en met ontmoeting bij de vrijmibo na afloop. Bedoeld voor het algemene publiek, met nadruk op studenten en young professionals. Ook anderen zijn van harte welkom, zoals buurtbewoners, passanten, expats en liefhebbers van het Gregoriaans.

Zie ook de bijlage met de ideeën die reeds gepresenteerd zijn door Het Kapittel van Sint Servaas aan het bestuur van de Sint-Servaasbasiliek.

## HET JOODS CULTUREEL KWARTIER IN AMSTERDAM

Bij het Joods Cultureel Kwartier is altijd wat te beleven. Boek een rondleiding, bezoek een kaarslichtconcert of doe mee met een workshop. Het is een combinatie van een kenniscentrum, een bibliotheek, collecties en monumentalen objecten. [www.jck.nl/](http://www.jck.nl/) Er worden rondleidingen en lezingen verzorgd, maar ook concerten en workshops.

## DE ZONNELIEDPELGRIMAGE

De Zonneliedpelgrimage is een estafettepelgrimage. Iedereen die dat wil, kan zich op een aantal (of alle) etappes inschrijven en zo dwars door het land meelopen. Iedere wandeldag begint met een wegzending, dan loopt men een stukje in stilte en sluit men met een gebed af. Tussendoor kan van alles gebeuren, afhankelijk van wat zich aandient en wat een lokale gemeenschap wil en kan verzorgen. We proberen zoveel mogelijk het Zonnelied en de Laudato Si' encycliciek als onderwerp van gesprek te hebben.

De pelgrimstocht bestaat uit meerdere etappes met een totale lengte van circa 400 kilometer. [www.franciscaansebeweging.nl/activiteiten/pelgrimstocht-het-zonneliedpad](http://www.franciscaansebeweging.nl/activiteiten/pelgrimstocht-het-zonneliedpad)



## STAD AKEN

Opgenomen als voorbeeld van hoe Aken zich presenteert. Route Charlemagne: "Ontdek Aken, in de voetsporen van Karel de Grote. Welkom op de Route Charlemagne. Deze route voert langs belangrijke plekken in Aken en vertelt het verhaal van Aken als Europese stad en stad van de wetenschap. De route is vernoemd naar Karel de Grote, die rond 800 zijn favoriete machtscentrum in Aken vestigde – het centrum van een rijk dat zich over grote delen van het Europese continent uitstrekte." [www.route-charlemagne.eu/](http://www.route-charlemagne.eu/)



### MINDERBROEDERSKLOOSTER MAASTRICHT

In 2025 was hier, na aanleiding van het afscheid van Truus Roks (archivaris), een tentoonstelling over een tot nu toe onbekende episode in de geschiedenis van Maastricht. Tussen 1801 en 1830 werden namelijk maar liefst 654 kinderen te vondeling gelegd. Velen van hen overleden jong, maar een aantal (57) heeft nakomelingen voortgebracht. De tentoonstelling droeg de naam 'Deze droevige offerande'.

### DRAGERSGILDE ANTONIUS VAN PADUA

Het in 1998 opgerichte gilde uit Scharn presenteert zich in processies, zoals bijvoorbeeld de jaarlijkse stadsprocessie, door het uit de 17e eeuw stammende beeld van de patroonheilige St. Antonius van Padua mee te dragen. Het Maastrichtse Antoniusgilde heeft een uitwisseling met het Italiaanse gilde uit Padua. In de jaren 2008 en 2015 heeft het Maastrichtse Antonius-gilde samen met de Arciconfraternita deelgenomen aan de jaarlijkse processie ter ere van St. Antonius in Padua.

### ABDIJ ROLDUC

Een bijzonder plek die ter inspiratie kan dienen. Denk zowel aan de functies hotel, restaurant en conferentieoord, maar ook aan de mogelijkheid er rondleidingen te boeken: <https://www.bcrolduc.nl/rondleidingen/>.

### MAASTRICHT WIL TOERISTEN AAN HET WERK ZETTEN

In de motie 'Zet toeristen aan het werk, zoals in Kopenhagen!' vraagt een van de politieke partijen het college te onderzoeken hoe Maastricht toeristen actief kan laten bijdragen aan duurzaamheid en leefbaarheid. Het Deense voorbeeld CopenPay belooft bezoekers die kiezen voor duurzame opties zoals fietsen in plaats van de auto, gebruik van openbaar vervoer, plantaardige maaltijden, langer verblijf en het helpen schoonhouden van de stad, in ruil voor voordelen bij attracties en horeca. Ortjens wil dat ook Maastricht een dergelijk systeem ontwikkelt, zodat inwoners direct profiteren van de komst van toeristen en de druk op de openbare ruimte afneemt.

### BROEDERSCHAPPEN

In de bijlage over religieus erfgoed in de stad Maastricht is een passage opgenomen over de broederschap Heilige Barbara. Er zijn echter veel meer broedersschappen

actief in en rondom Maastricht. Denk bijvoorbeeld aan de Broederschap van Onze Lieve Vrouw Sterre der Zee te Maastricht of de Broederschap van het Allerheiligst Sacrament in Meerssen. In de 19e eeuw waren er meer dan 4000 broedersschappen in Nederland. [Rooms-katholieke religieuze broedersschappen in Nederland in de 19e eeuw](#)

### ALMIGHTY INTELLIGENCE JESUS

Mogelijk is er een werkgroep op te richten rondom jeugd en educatie. De inzet van AI kan daarbij meer en meer worden toegepast. Technologie, niet als vervanger, maar als brug.

### OASEN VAN HOOP

Het Zuid Limburgse Heuvelland kent talloze fraaie kerkgebouwen. Ze zijn beeldbepalend in het landschap en plekken van hoop voor de dorpsbewoners en passanten. Via deze website zijn ze digitaal ontsloten. [www.oasenvanhoop.nl](http://www.oasenvanhoop.nl)

### HET SINT SERVAAS COLLEGE MAASTRICHT

Nabij het pelgrimskwartier zou een rustige plek gezocht kunnen worden waar studenten wonen, studeren en samenleven als in een Engelse College. Bijvoorbeeld op de locatie bij het Klooster van de Zusters Onder de Bogen. Het college biedt voor breed geïnteresseerde studenten een breed programma rondom religie (waaronder de sociale leer van de katholieke kerk) literatuur, kunst, cultuur en muziek. Daarmee vult het college de opleidingen van de Universiteit Maastricht en de Hogeschool Zuyd aan. De studenten wonen er samen, eten in een gezamenlijke eetzaal, lezen in de bibliotheek en vinden stilte in de kapel. Sommigen ontvangen een beurs, zodat ook studenten met minder middelen of vluchtelingen er kunnen wonen. Zo sluit het college aan bij een lange traditie: al in de middeleeuwen had het kapittel van Sint Servaas een school waar de zeven vrije kunsten werden onderwezen. Het nieuwe college wil die geest van brede vorming opnieuw tot leven brengen.



Masterkans *'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'*

# *Bijlagen*

# Bijlage: Brede pelgrim analyse

Deze bijlage betreft een doelgroep analyse die zich richt op pelgrims en hun diverse motivaties, waarden en levensstijlkenmerken, geïnspireerd op wetenschappelijke studies en theoretische inzichten. Ze werd grotendeels samengesteld door Nina Hendrix (oktober 2024) in opdracht van Het Kapittel van Sint Servaas.

Door verschillende pelgrims in kaart te brengen en hun kenmerken uit te lichten, wordt een helder beeld van hun behoeften en motivatie geschetst.

In de studie van het historische Christendom verwijst 'pelgrimage' vaak naar een fysieke reis naar een heilige plek, zoals een kerk of rustplaats voor relieken die verbonden is met het leven van Christus, heiligen of martelaren.

Pelgrimage kan echter ook een innerlijke ervaring zijn, waarin men God ontmoet. In essentie komt pelgrimage voort uit een Bijbels thema: volgelingen van God zijn vreemdelingen of voorbijgangers op aarde, gericht op een eeuwig, hemels Koninkrijk. Christelijke pelgrimage kan daarom worden omschreven als een spirituele reis (Bellefeuille-Frost, 2024).

Hoewel pelgrimage een rijke traditie binnen religies kent, heeft dit fenomeen zich de laatste jaren ook uitgebreid naar het seculiere domein (Liutikas, 2021). Dit betekent dat pelgrimsreizen niet langer uitsluitend door religieuze of spirituele motieven worden ingegeven, maar ook met niet-religieuze redenen worden ondernomen.

Pelgrimage als concept is geëvolueerd en is toegankelijker geworden voor een breder publiek, waarbij de nadruk ligt op verschillende doelen in plaats van uitsluitend op religieuze ervaringen.

## Spiritueel versus seculier

De traditionele scheidslijn tussen 'pelgrim' en 'toerist' vervaagt steeds meer, wat heeft geleid tot de introductie van het begrip 'pelgrim-toerist', zoals Smith (1992) opmerkt. Vandaag de dag kunnen reizigers grofweg twee benaderingen onderscheiden: een spiritueel- en een seculier pad.

- Het spirituele pad richt zich op persoonlijke, spirituele of religieuze groei, waarbij de reis een middel wordt om diepere zingeving en innerlijke ontwikkeling te bereiken.
- Het seculiere pad daarentegen draait om het vergaren van kennis en culturele of educatieve ervaringen, waarbij de reis voornamelijk een middel is tot ontdekking en leren.

Beide paden weerspiegelen een veranderende reiscultuur, waarin de zoektocht naar betekenis niet meer strikt religieus is, maar juist een breed spectrum van spirituele en intellectuele drijfveren omvat.

## Typen pelgrims

Binnen de groep pelgrims, die zowel toeristische als spirituele elementen kunnen waarderen, zijn verschillende subgroepen te identificeren. Gamper en Reuter (2012) onderscheiden vijf typen pelgrims.





TYPEN PELGRIMS	
De religieuze pelgrim	De religieuze pelgrim is iemand die vanuit een duidelijke religieuze motivatie een reis onderneemt, vaak gericht op het zoeken naar spirituele diepgang, genezing, vergeving en verbinding met het goddelijke. Deze pelgrim ziet de reis niet alleen als een fysieke tocht, maar als een symbolische handeling die diepgeworteld is in geloof en toewijding. In plaats van simpelweg een culturele ervaring of persoonlijke uitdaging te zoeken, ziet de religieuze pelgrim de reis als een middel om dichterbij God, heiligen of heilige plaatsen te komen, en om spirituele doelen te verwezenlijken. De drijfveren van de religieuze pelgrim zijn vaak: genezing en vergeving, vervullen van geloften en devotie, verbondenheid met heilige plaatsen en rituelen, offer en beproeving, gemeenschapsgevoel en verbondenheid, spirituele hernieuwing en transformatie en verlichting en transcendentie.
De spirituele pelgrim	De spirituele pelgrim zoekt innerlijke rust, zelftransformatie en betekenisgeving. Vaak gedreven door persoonlijke waarden en een zoektocht naar inzichten en authenticiteit.
De sportieve pelgrim	De sportieve pelgrim gebruikt pelgrimage als een fysieke uitdaging en verbindt spiritualiteit met lichamelijke prestaties en avontuur.
De avontuurlijke pelgrim	De avontuurlijke pelgrim is gemotiveerd door nieuwsgierigheid en de wens om nieuwe culturen en landschappen te ontdekken.
De culturele pelgrim	De culturele vakantiepelgrim is vooral gericht op de culturele en educatieve ervaring van de reis.

## Motivatie

Pelgrims hebben vaak veelzijdige motivaties die overlappen en tijdens hun reis kunnen veranderen. Voor veel pelgrims is er een religieuze motivatie, zoals het zoeken naar goddelijke gunsten of het deelnemen aan religieuze rituelen. Anderen worden geleid door een spirituele motivatie, waarbij ze op zoek zijn naar persoonlijke transformatie en innerlijke rust, zonder expliciete religieuze toewijding.

Daarnaast speelt een persoonlijke motivatie een rol voor veel pelgrims; zij zien de reis als een kans voor zelfreflectie, persoonlijke groei en zelfrealisatie. Voor sommigen is er ook een culturele motivatie: de wens om nieuwe culturen te ontdekken en nieuwe perspectieven op het leven te ontwikkelen.

Sommige pelgrims voelen een innerlijke drang of roeping, soms onbewuste aandring om levensvragen te beantwoorden of belangrijke doelen na te streven.

Tot slot zoeken pelgrims vaak naar sociale verbondenheid; de reis biedt hen de kans om relaties te versterken en een gedeelde groepsidentiteit en gedeelde waarden op te bouwen.



## Waarden en levensstijl

De waarden van pelgrims zijn veelzijdig en diepgaand, en weerspiegelen hun zoektocht naar authenticiteit, betekenis en balans tussen traditie en persoonlijke invulling.

Toewijding vormt een centrale waarde; pelgrims voelen een diepe betrokkenheid bij hun reis, die zij zien als een spiritueel en persoonlijk doel. Authenticiteit is daarbij essentieel: pelgrims streven naar oprechte en onvergetelijke ervaringen die hen helpen hun identiteit te vormen.

Om zich te distantiëren van alledaagse oppervlakkigheden, kiezen zij vaak voor eenvoud en soberheid, waarbij rituele beleving een belangrijke rol speelt.

De zoektocht naar een gevoel van gemeenschap en verbondenheid met anderen is voor veel pelgrims eveneens waardevol. Zij ervaren de pelgrimage als een symbolische overgangsfase waarin identiteit hervonden of versterkt wordt, met een gedeelde identiteit binnen de pelgrim-gemeenschap als verbindend element. Zelfontdekking speelt hierbij een belangrijke rol; de reis biedt de kans om eigen identiteit en waarden te verkennen en te verdiepen.

Rituele betrokkenheid vormt een essentieel onderdeel van de pelgrimslevensstijl. Het uitvoeren van rituelen, zoals het bijwonen van een mis, het aanraken van relikwieën en deelname aan processies, draagt bij aan de spirituele ervaring. Tegelijkertijd verlangen moderne pelgrims vaak naar flexibiliteit, zodat zij rituelen kunnen aanpassen aan hun persoonlijke spiritualiteit en behoeften.

Innerlijke rust is een waarde die veel pelgrims nastreven; de reis helpt hen om mentale en spirituele balans te vinden. Dankbaarheid is eveneens belangrijk, aangezien pelgrims waardering tonen voor zegeningen of nieuwe ervaringen die zij onderweg opdoen. Daarnaast zoeken zij transcendentie, de wens om het alledaagse te overstijgen en verbondenheid te voelen met iets groters.



Voor veel pelgrims vormt de fysieke locatie, gezien als heilige plaats, een essentiële schakel in deze transcendente ervaring en biedt de pelgrimage een spirituele dimensie die verder gaat dan het persoonlijke.

## Behoeften

Veel pelgrims hopen dat hun reis hen persoonlijk verandert. Dit verlangen naar verandering is vaak een drijvende kracht, waarbij de reis gezien wordt als een middel tot spirituele of emotionele vernieuwing (Greenia, 2018).

Er bestaat een sterke behoefte aan een gevoel van gemeenschap, wat versterkt wordt door gezamenlijke rituelen en groepsactiviteiten. Pelgrims vinden steun in de sociale connecties die ze onderweg opbouwen en ervaren vaak dat hun reis verrijkt wordt door het delen van verhalen en ervaringen (Mehmetoglu et al., 2010).

Pelgrims zijn bereid om fysieke en mentale uitdagingen aan te gaan, zoals het lopen van lange afstanden of vasten. Deze opofferingen worden gezien als waardevol en essentieel voor het bereiken van hun doelen (Chemin, 2011; Mehmetoglu et al., 2010).



Moderne pelgrims waarderen flexibiliteit en willen hun ervaring zelf vormgeven. Dit betekent dat traditionele rituelen niet altijd letterlijk worden gevolgd, maar soms worden aangepast aan persoonlijke voorkeuren en spirituele behoeften (Post, 2011).

## Externe invloeden op pelgrimage

Externe invloeden, zoals culturele en sociale tradities, spelen een belangrijke rol bij het vormgeven van de pelgrimservaring. Pelgrims voelen vaak de sociale druk om een overtuigende reden te hebben voor hun pelgrimstocht. Dit kan hen ertoe aanzetten om pas tijdens de reis of bij het bespreken van hun ervaringen, hun motieven te verwoorden (Chemin, 2011).

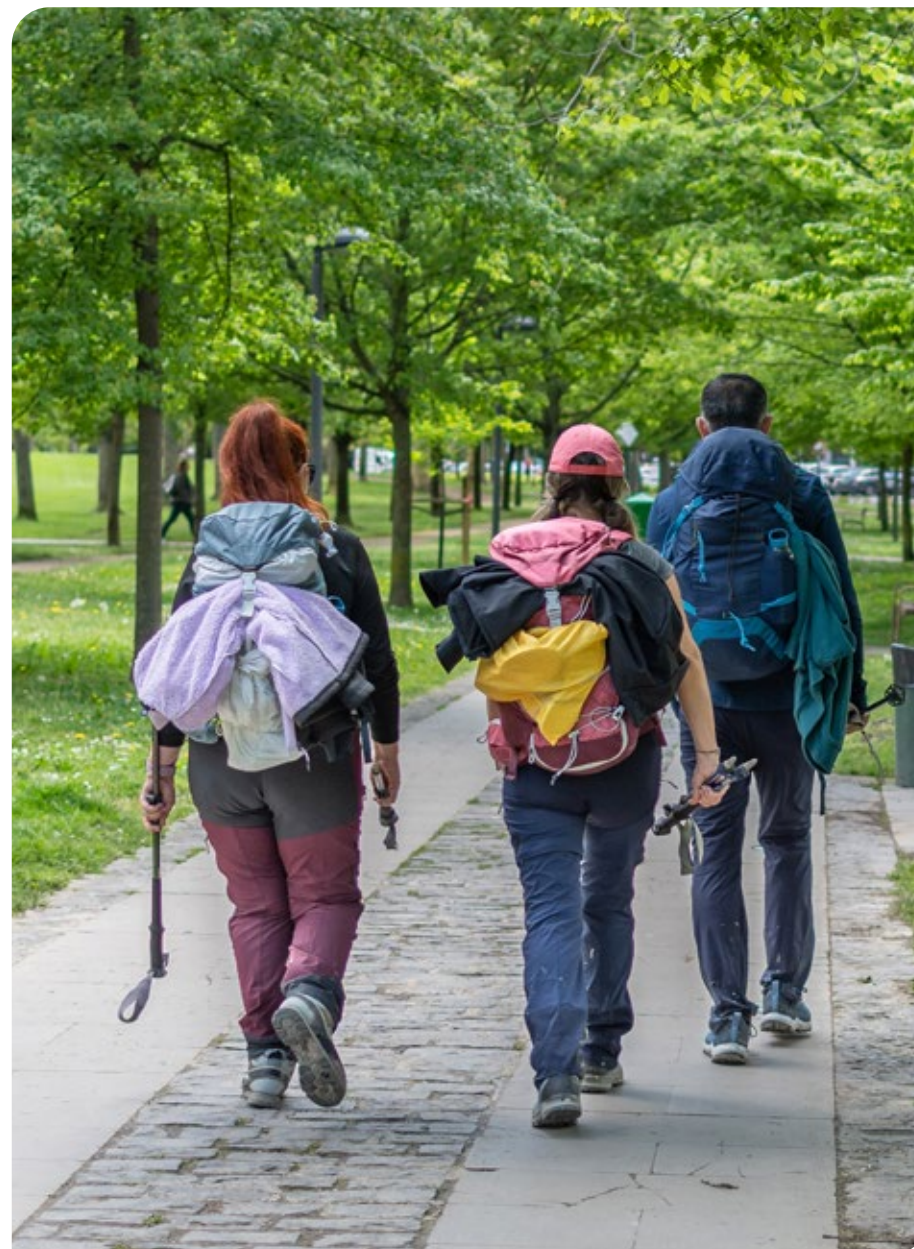
Steeds meer organisaties maken gebruik van technologie en sociale media om pelgrimage toegankelijk te maken voor een breed publiek. Dit weerspiegelt een moderne benadering waarbij pelgrimage ook buiten de traditionele religieuze kaders aantrekkelijk wordt gemaakt (Collins-Kreiner & Kliot, 2000).

## Segmentatie op basis van demografische factoren

Pelgrims kunnen worden ingedeeld op basis van socio-demografische kenmerken, zoals leeftijd, gender, sociale status en financiële mogelijkheden. Dit kan leiden tot verschillende interpretaties en ervaringen.

Jongeren zijn bijvoorbeeld vaak meer geïnteresseerd in avontuur en zelfexpressie. Ze zien de pelgrimage als een manier om nieuwe ervaringen op te doen en hun persoonlijke waarden te verkennen.

Oudere pelgrims hechten vaak meer waarde aan traditionele rituelen en religieuze beleving. Hun motivatie is vaak verbonden aan een zoektocht naar zingeving in een latere levensfase (Riveiro García, Gamper & Reuter, 2012).



## Conclusies

De pelgrimsgroep anno 2025 bestaat uit een zeer diverse doelgroep met veranderlijke en multidimensionale motivaties, variërend van religieuze en spirituele tot persoonlijke en culturele redenen. Ze streven naar authenticiteit, gemeenschap en persoonlijke groei binnen een omgeving die zowel traditionele als eigentijdse invloeden verenigt (Smith, 1992; Kim et al., 2019).

Deze analyse benadrukt hoe pelgrimage steeds meer ruimte biedt aan individuele beleving en de verbinding tussen toeristische en spirituele elementen, wat resulteert in een flexibele en rijke reiservaring voor moderne pelgrims.

Bij het ontwikkelen van nieuwe concepten voor pelgrims, is het essentieel om te begrijpen dat pelgrimage een unieke ervaring biedt die zowel traditionele als moderne elementen kan combineren.

Binnen de ontwikkeling van een concept is het belangrijk om rekening te houden met alle motivaties en behoeften.

Het is belangrijk om ruimte te bieden voor verschillende intenties en perspectieven. Voor religieuze pelgrims moet er bijvoorbeeld ruimte zijn voor traditionele praktijken zoals gebed, deelname aan de mis, toegang tot relikwieën of sacrale ruimtes. Voor spirituele pelgrims is de mogelijkheid tot introspectie, persoonlijke groei, meditatie en zelfreflectie belangrijk.

Pelgrims zoeken vaak naar authenticiteit en eenvoud om zich los te maken van dagelijkse routine en moderne luxe. Een te commercieel concept kan hen vervreemden. Een concept moet authentiek aanvoelen, zonder al te veel commercieel aanbod. Eenvoud en soberheid kunnen belangrijke elementen zijn. Het is belangrijk om pelgrims kansen te bieden om zich te verbinden met de historische wortels van de bestemming. Informatie en historische markerings zijn belangrijk.

Moderne pelgrims waarderen flexibiliteit. Ruimte voor het geven van eigen invulling aan rituelen betekent dat een concept ruimte moet bieden aan zowel traditionele als persoonlijke rituele belevingen. Er is mogelijk behoefte aan het aanbieden van verschillende programma's rond specifieke thema's, zoals vergeving of dankbaarheid.

Pelgrimage wordt vaak ervaren als een sociale reis waar verbinding met anderen en met zichzelf centraal staat. Het faciliteren van een gemeenschap kan een toekomstig concept verder versterken.

Binnen de ontwikkeling van een concept is het volgende belangrijk: ruimte voor ontmoetingen, verhalen delen, reflectie, samen eten en eventueel samen activiteiten ondernemen. Het is belangrijk om binnen een toekomstig concept *communitas* te creëren. Pelgrims hechten waarde aan een gevoel van solidariteit, gelijkheid en het samen zijn.

Pelgrimage wordt door sommige pelgrims gezien als een rituele daad, terwijl anderen het beschouwen als een moderne zoektocht naar zingeving. Het is daarom belangrijk een balans te vinden tussen het behoud van tradities en ruimte voor vernieuwing.

Het respecteren van religieuze tradities is essentieel; een concept mag religieuze pelgrims niet vervreemden door een te moderne benadering. Het is belangrijk om traditionele elementen, zoals heilige objecten, processies en rituele begeleiding door een spirituele leider te integreren.

Tegelijkertijd hebben moderne pelgrims vaak behoefte aan persoonlijke invulling, waarbij alternatieve spiritualiteit en zelfontplooiing een rol spelen. Het bieden van ruimtes voor meditatie, reflectieoefeningen of yoga kan deze pelgrims helpen om hun eigen spirituele beleving vorm te geven.

De pelgrim-groep is dus breed en divers, met verschillende achtergronden en religieuze overtuigingen.





Om een breed publiek te bereiken, moet het concept openstaan voor diverse spirituele en culturele perspectieven. Toegankelijkheid voor iedereen is hierbij essentieel; een ervaring die openstaat voor mensen met uiteenlopende achtergronden en rituele voorkeuren, creëert een welkom gevoel. Door informatie in meerdere talen aan te bieden en culturele sensitiviteit te tonen bij de ontwikkeling van rituelen en programma's, wordt een breed scala aan bezoekers aangesproken en gewaardeerd.

Over de diverse soorten van pelgrimage heeft de KRO-NVRC een uitgebreide opsomming gepubliceerd die hieronder deels is overgenomen. Pelgrimeren wordt in de kern gezien als reizen naar een Heilige plaats. Het verschijnsel wordt ook wel bedevaart genoemd en heeft altijd nog een spiritueel karakter. Soms wordt de pelgrimage op eigen initiatief volbracht, soms is het de vervulling van een religieuze plicht. In alle wereldgodsdiensten is de pelgrimage een belangrijk onderdeel van de geloofspraktijk. Een bekend voorbeeld in het christendom is de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela. In de islam is de hadj, de pelgrimstocht naar Mekka, wellicht het meest bekend.

Het woord 'pelgrimeren' komt uit het Latijn. Daar wordt een pelgrim peregrinus genoemd, een woord dat is samengesteld uit per (door, over, voorbij) en ager (akker). Een pelgrim is dus iemand die door of voorbij de akkers trekt. In het Middelnederlands werd een pelgrim ook wel pellegrijn genoemd.

Pelgrimeren is zo oud als de mensheid. Archeologen hebben aangetoond dat het megalithisch monument van Stonehenge diende als bedevaartsoord. Ook in de klassieke oudheid was het verschijnsel bekend. Gelovigen pelgrimeerden naar tempels, orakels of andere heilige plaatsen. Bedevaarten komen voor in het boeddhisme, het jodendom, de islam, het hindoeïsme en het christendom, als ook in andere, kleinere, godsdiensten als de bahai.

Over het waarom van de pelgrimage is veel geschreven. Een groot aantal godsdienstwetenschappers meent dat het reizen naar een heilige plaats het gevoel versterkt dichter bij het goddelijke te komen. Sommigen beweren dat de reis zelf belangrijker is dan het reisdoel, omdat het onderweg zijn een zuivering kan veroorzaken.

## Jodendom

Tot de verwoesting van de Tempel in 70 na Chr. kende ook het jodendom pelgrimages. Deze vonden drie keer per jaar plaats en werden de drie pelgrimsfeesten genoemd (Shalosh Regalim). Hun oorsprong lag in de Tora, waar in Exodus 23:17 wordt opgedragen dat "driemaal per jaar al uw mannen (moeten) verschijnen bij God de Heer".

Deze opdracht wordt herhaald in Deuteronomium 16. Het betrof het feest van de Ongezuurde Broden (Pesach, ter nagedachtenis aan de uittocht uit Egypte), Sjavoeot (het Wekenfeest dat zeven weken na Pesach wordt gevierd) en Soekot (ofwel het Loofhuttenfeest dat nog steeds bestaat). Tijdens deze feesten trokken de pelgrims naar Jeruzalem om daar in de tempel te offeren. Het Jodendom kent nog steeds veel pelgrimages naar graven en heiligdommen.



## Christendom

In het christendom was het pelgrimeren aanvankelijk uitsluitend verbonden met die plaatsen waar Jezus had geleefd en gewerkt. De oudste verslagen van bedevaarten naar het Heilig Land en Jeruzalem dateren uit de vierde eeuw. Een dergelijke vorm van pelgrimeren werd bijzonder gepropageerd door Sint Hieronymus, de grote kerkvader uit de vierde eeuw.

Een bijzondere pelgrimstocht ondernam de heilige keizerin Helena, de moeder van keizer Constantijn de Grote. Rond het jaar 325 zou zij een visioen hebben gehad, waarin haar werd opgedragen naar Jeruzalem te reizen om aldaar het kruis waaraan Christus was gestorven te zoeken. Volgens de oudchristelijke geschiedschrijver Eusebius van Caesarea zou ze het kruis inderdaad gevonden hebben. Overblijfselen nam ze mee naar Constantinopel en Rome.

In de middeleeuwen was het Heilig Land het voornaamste bedevaartsoord. Vanaf de zesde eeuw werd ook Rome, met het graf van Sint-Petrus, een belangrijke bestemming voor pelgrims. Vanaf de elfde eeuw werd de bedevaart naar Santiago de Compostela een voornaam reisdoel, vooral voor boetelingen. Daar bezochten pelgrims het graf van de apostel Jacobus. Daarnaast ontstonden er ook kleinere bedevaartsplaatsen, zoals reliekschrijnen van bepaalde heiligen of iconen of beelden waaraan een zekere wonderdadigheid werd toegeschreven. Alleen al in Nederland waren in de middeleeuwen honderden van dat soort plaatsen.

Aan het volbrengen van bepaalde pelgrimages was het verkrijgen van aflaten verbonden. Dat gold bijvoorbeeld voor pelgrimages naar het Heilig Land. Ook de pelgrims die in Rome in één dag de zeven hoofdkerken bezochten, konden een aflaat verdienen.

Na de middeleeuwen bleven Jeruzalem, Rome en Santiago populaire bedevaartbestemmingen. In de moderne tijd kwamen er vele bij. Zo trekt Onze Lieve Vrouwe van Guadalupe tegenwoordig miljoenen pelgrims. Denk ook aan de Mariaverschijningen in Lourdes (Frankrijk, 1858) en Fátima (Portugal, 1917). Beide plaatsen trekken veel pelgrims.

In Nederland zijn door het Meertensinstituut meer dan zeshonderd bedevaartsoorden beschreven. Tot de bekendste behoren Heiloo, Schiedam, Amsterdam, St. Gerlach, Maastricht en 's-Hertogenbosch. In Heiloo wordt Onze Lieve Vrouwe ter Nood vereerd en de aldaar gelegen waterput (de Runxputte) zou geneeskrachtig water bevatten. In Schiedam bevindt zich het graf van Sint Liduina van Schiedam. Veel pelgrims trekken naar de Zoete Moeder in 's-Hertogenbosch of naar Onze Lieve Vrouwe Sterre der Zee in Maastricht. Net over de Nederlands-Duitse grens ligt Kevelaer en net over de Belgische grens ligt Scherpenheuvel. De aldaar bewaarde wonderdadige afbeelding van Maria trok tot de Tweede Wereldoorlog jaarlijks veel Nederlandse pelgrims.





## Boeddhisme

De bekendste bedevaartplaatsen van het boeddhisme liggen in India, maar ook in andere landen waar het boeddhisme aanhangers heeft. De belangrijkste oorden zijn vier plaatsen die samenhangen met het leven van Boeddha: Lumbini (geboorteplaats van Boeddha), Bodhgaya (plaats van de verlichting van Boeddha), Sarnath (plaats van de eerste lering) en Kushinagara (waar Boeddha overleden is). Ook China en Tibet kennen hun eigen heilige plaatsen. Vaak zijn dat tempels, maar soms ook bergen, zoals Wutai Shan in China. Op de bedevaartsplaatsen kunnen verschillende devotionele activiteiten worden ondernomen. Deze bestaan uit het buigen voor Boeddha, het offeren van kaarsjes, wierook of bloemen of het overdenken van de Dharma, de leer van Boeddha. Ook het maken van goede voornemens kan behoren tot een boeddhistische bedevaart.



## Islam

De pelgrimage naar Mekka (de Hadj) geldt als een van de vijf zuilen van de islam. Deze bedevaart moet worden uitgevoerd in Dhul Hijja, de twaalfde maand van de islamitische kalender. Iedere moslim die zich dit kan veroorloven, is gehouden minstens één keer in zijn leven deze bedevaart te maken. De Hadj zelf is omgeven met verschillende voorgeschreven rituelen. Daarbij hoort het zeven keer rond de Ka'aba (het centrale heiligdom van de islam) te lopen. Men bidt altijd in de richting van de Ka'aba of wanneer men niet in Mekka is, in de richting van Mekka.



## Wereldlijke pelgrimages

In de gesecculariseerde wereld kan het pelgrimeren ook een niet-religieuze betekenis hebben. Zo is het een bekend feit dat veel reizigers naar Santiago de Compostela geen godsdienstige motieven hebben, maar worden gedreven door de 'zoektocht naar het zelf'. Ook wordt er zelfs van pelgrimage gesproken als mensen op weg gaan naar plaatsen die gelieerd zijn aan hun idool, zoals een popster. Het bekendste voorbeeld daarvan is Graceland in Memphis (Tennessee, VS), het landgoed van Elvis Presley. Enkele gesproken stakeholders hebben hier ernstige bedenkingen bij.



## Pelgrimeren in een ver verleden

Tijdens de gesprekken met stakeholders ontvingen we informatie over pelgrimeren naar Maastricht in de verre geschiedenis.

Maastricht is al eeuwenlang een vooraanstaande pelgrimsstad, waar de Heiligdomsvaart elke zeven jaar meer dan honderdvijftigduizend bezoekers trekt. De verering van Sint Servaas, de heilige schatten van de Sint Servaas- en Onze-Lieve-Vrouwebasiliek en de vier bijzondere Stadsdevoties, geven Maastricht een unieke plaats binnen een eeuwenoude pelgrimstraditie. Pelgrimage naar Maastricht brengt de rijke, religieuze geschiedenis van de stad tot leven met verhalen en geïllustreerde artikelen van gelauwerde auteurs en specialisten. Het boek belicht de avontuurlijke pelgrimstocht van de Delftse Arent Willemsz in 1525 naar het Heilig Land, de betekenis van het graf van de heilige Servaas voor Maastricht als pelgrimsstad en de pelgrimssouvenirs die in de middeleeuwen over heel Europa verspreid raakten. Daarnaast gaan de auteurs dieper in op de twee Maastrichtse schatkamers als bewaarplaats van kostbare relieken, de iconografie van de sleutel van Sint Servaas in regionale beeldhouwkunst en de betekenis van middeleeuwse oorkonden voor pelgrims. Het boek sluit af met het verhaal van de vier Stadsdevoties, de heilige beelden die de turbulente stadsgeschiedenis met zijn vele machtswisselingen weerspiegelen. Dit boek laat zien hoe diep de tradities van de verering van Sint Servaas en de Heiligdomsvaart geworteld zijn in Maastricht. Pelgrimage naar Maastricht is een inspirerende gids voor iedereen die het religieuze erfgoed en zijn tradities aan de hand van moderne verhalen beter wil leren kennen.

◀ *Pelgrimage naar Maastricht, Jos Koldewij, Sandra Langereis, Pietermel Coenen, Régis de La Haye, Miriam Paloni, Peter Te Poel, Jip van Reijen | Boek | 9789462626249 | ReadShop*



Bonaventura, bisschop van Ceos, wijbisschop van Jan (IV van Vlaanderen), bisschop van Luik, bericht aan proost, deken en Kapittel van Sint Servaas te Maastricht dat hij een aflaat verleent van één jaar aan degenen die na gebiecht te hebben en ter communie te zijn geweest de Sint-Servaaskerk bezoeken op de feesten van de heilige Servaas, Monulfus en Gondulfus, van de kerkwijding en van de overbrenging van de relieken van Sint Servaas.

<https://waarvanakte.eu/oorkonden/nummer-60-sint-servaas>

Bedevaarten in de Middeleeuwen – Heilige en schijnheilige pelgrims onderweg van Johan H. Winkelman, 24 oktober 2023.

<https://historiek.net/bedevaarten-in-de-middeleeuwen-heilige-en-schijnheilige-pelgrims-onderweg/159717/>

De Heiligdomsvaart van Maastricht, die om de zeven jaar plaatsvindt, is een traditie die teruggaat tot de Hoge Middeleeuwen. Na een onderbreking in de Nieuwe Tijd, werd de traditie weer opgenomen in 1874.

[\(PDF\) Geschiedenis van de Maastrichtse Heiligdomsvaart](#)

Een overzicht van alle bedevaartplaatsen in Nederland. Bedevaarten in Nederland

[https://bedevaart.meertens.knaw.nl/lijst\\_cultusobjecten](https://bedevaart.meertens.knaw.nl/lijst_cultusobjecten)



# Bijlage: Religieuze betrokkenheid in Nederland

CBS 18 april 2025

## Daling aandeel mensen dat aangeeft bij religie te horen stagneert.

Het aandeel van de bevolking dat aangeeft bij een kerkelijke stroming of levensbeschouwelijke groepering te horen, is niet verder gedaald. In 2024 zei 44% bij een kerk, moskee of synagoge te horen, een kleine toename ten opzichte van de 42% een jaar eerder. In 2010 zei nog 55% bij een kerkelijke of religieuze groep te horen. Dit blijkt uit de meest recente cijfers van het CBS.

In 2024 noemde 17% van de bevolking van 15 jaar of ouder zichzelf rooms-katholiek, gevolgd door protestants (14%) en moslim (6%). 7% had een ander geloof. In 2010 gaf 27% nog aan rooms-katholiek te zijn en 18% protestants. 5% noemde zichzelf moslim.

## Alleen bij 65-plussers behoort meerderheid bij kerk of geloofsgemeenschap

Vrouwen (46%) zeiden in 2024 vaker dan mannen (42%) deel uit te maken van een geloofsgemeenschap. Vrouwen waren vaker katholiek (18%) of protestants (15%) dan mannen (16% en 13%). Van de mannen was 7% moslim, van de vrouwen 6%. Het aandeel van de bevolking dat opgeeft betrokken te zijn bij een kerk of geloofsgroep, neemt met de leeftijd toe. Jongeren van 18 tot 25 jaar zeiden in 2024 met 32% het minst vaak bij een kerk of religieuze groep te horen. Bij de 75-plussers was dit ruim 60%. Van de 15- tot 18-jarigen gaf ruim 40% aan bij een geloofsgroep te horen.



## Bezoek religieuze diensten vrijwel stabiel

In 2024 bezocht 13% van de bevolking van 15 jaar en ouder regelmatig, minimaal maandelijks, een religieuze dienst. Dat is de laatste jaren nauwelijks veranderd. In 2010 ging 18% regelmatig naar een kerkdienst of woonde een bijeenkomst bij in een moskee, synagoge of van een andere geloofsgemeenschap.

In 2024 bezocht 12% van de katholieken regelmatig de kerk. Bij de protestanten was dat iets meer dan de helft. Van de moslims ging de helft minimaal maandelijks naar de moskee.

De regelmatige deelname aan religieuze diensten verschilt per onderwijsniveau. Een kwart van de mensen met uitsluitend basisonderwijs ging minstens maandelijks naar een dienst, bij de mensen met een afgeronde hbo- of universitaire studie was dat 10%.

## Van de mensen die wekelijks diensten bezoeken, volgt 40% ook wekelijks diensten via media

In 2024 zei 16% van de bevolking van 15 jaar of ouder weleens religieuze diensten via radio, tv of internet te volgen. Dat is ongeveer evenveel als in de jaren daarvoor. Van de groep die wekelijks naar de kerk, moskee of synagoge gaat, volgt 76% wel eens een dienst via de media, 40% doet dat wekelijks. Van de mensen die zelden of nooit naar een fysieke bijeenkomst gaan, volgt 6% weleens een dienst via de media.





# Bijlage: De evolutie van het religieuze landschap

Onderstand inspirerend artikel verscheen in het Katholiek Nieuwsblad van 9 juli 2025. Het is geschreven door Nikolaas Sintobin; jezuïet, internetpastor en schrijver.

## De evolutie van het religieuze landschap vraagt om een Kerk die spanningsvelden durft te betreden

We kunnen er niet omheen: meer en meer jongeren raken geïnteresseerd in het katholieke geloof. Dat goede nieuws houdt ook een grote uitdaging in: hoe sluit je als Kerk aan bij deze nieuwe zoekers?

Sinds ik jong was, heb ik nooit anders geweten dan dat jongeren minder gelovig zijn dan ouderen. De gestaag voortschrijdende secularisatie was, met name in het christelijke Westen, een vanzelfsprekendheid. Het leek normaal dat het aantal mensen dat op zondag “nog” naar een viering ging alsnam afnam. Sinds een aantal jaren dient zich een nieuwe tendens aan bij de oudere tieners en de twintigers. In landen als Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk wordt die zo duidelijk dat godsdienstsociologen er niet meer omheen kunnen. Ook in de nochtans zo seculiere Lage Landen wordt het langzaam maar zeker merkbaar. Het aantal doopsels van baby's blijft afnemen. Daar staat tegenover dat opvallend meer jongeren vragen om gedoopt of gevormd te worden. Het kerkbezoek van de jongste generatie, in het bijzonder in de katholieke Kerk, zit in de lift. Er is een duidelijk stijgende lijn in de verkoop van Bijbels. In tegenstelling tot wat gebruikelijk was, betreft het hier meer jonge mannen dan jonge vrouwen. Zou het kunnen dat de mythe van de zelfmaakbaarheid zijn beste tijd heeft gehad? Krijgt het ongrijpbare van het mysterie opnieuw relevantie? Het is een feit dat van het christelijk geloof een vernieuwde aantrekkingskracht uitgaat. Een groeiende groep jonge mensen is geboeid door Jezus. Ook andere christelijke Kerken en religies merken een soortgelijke tendens.

Als jezuïet-schrijver ben ik, uiteraard, maar wat blij met deze evolutie. Ze stelt mij en het team waarin ik werk in het Ignatiushuis in Amsterdam voor boeiende uitdagingen.

Die jongeren hebben – net als andere christenen – nood aan geloofsvorming. Christen worden duurt een leven lang. Enthousiasme en goede wil zijn waardevol, maar volstaan niet. Een langdurige en soms eisende inwijding is nodig. Een meerderheid van de nieuwkomers geeft aan dat zij hiervoor vooral vertrouwen op influencers via Instagram en TikTok. Ik ben maar wat blij dat op die platforms meer en meer christelijke influencers zo actief zijn. Vaak doen zij dit met veel creativiteit en authenticiteit. Tegelijk is duidelijk dat de sociale-mediavorming niet altijd uitblinkt in subtiliteit, diepgang en coherentie.

Er is een snel groeiende interesse voor traditie en rituelen. Die blijken overigens niet alleen voor de jongeren betekenisvol. De katholieke Kerk heeft heel wat in haar schatkist om toegang te bieden tot het mysterie. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat zij zo aantrekt. De keerzijde van de medaille is dat soms al te vlot wordt teruggegrepen naar een woordgebruik en naar praktijken die weliswaar mysterieus en dus aantrekkelijk zijn, maar die tegelijkertijd inhoudelijk maar moeizaam aansluiten bij het gewone leven van de nieuwe zoekers. Ze gaan terug op een mensbeeld en een cultuur van langvervlogen tijden. De kans is reëel dat dit er uiteindelijk toe leidt dat de nieuw ontwaakte smaak als irrelevant wordt afgewezen. Of dat er een scheiding ontstaat tussen de aangegrepen religieuze ervaring en de andere domeinen van het leven van die jongeren.

Samengevat, de grote uitdaging is om midden in de soms complexe spanningsvelden van onze cultuur te gaan staan: traditie en eigentijdse cultuur, aloud mysterie en inculturatie, hart en verstand, duidelijke identiteit én openheid naar het andere. Deze uitdaging is uiteraard niet nieuw. Ze is van alle tijden. Vanaf het begin van de Kerk hebben christenen hiermee geworsteld. Soms, ook in de eerste Kerk, ging dit gepaard met grote onrust en zelfs bittere strijd. Misschien is het eigen aan deze tijd dat er een bijzonder grote verscheidenheid bestaat aan gevoeligheden hierin. Wat voor de een heerlijk is, stoot op grote weerstand en soms zelfs afkeer bij de ander. Dat geldt tussen de generaties en ook binnen de generaties. Niemand heeft hier de volledige waarheid in pacht. Iedereen kan leren van iedereen.

We gaan een boeiende tijd tegemoet.

# Bijlage: Zingeving in Nederland

Deze bijlage is een samenvatting van: Zingeving in Nederland - Rapport Ipsos I&O In opdracht van Trouw, november 2024.

## Zingeving speelt rol voor drie op vier Nederlanders

Een klein deel (4%) van de Nederlanders vindt zingeving het allerbelangrijkste in hun leven. Voor een op de drie is zingeving belangrijk (33%). Voor een ongeveer even groot deel (36%) speelt het een rol terwijl 14% aangeeft het niet zo belangrijk te vinden en 7% dat het helemaal geen rol speelt. In totaal kunnen we zeggen dat voor zeven op tien (73%) Nederlanders zingeving een rol speelt: ruim tien miljoen volwassenen.

### OVEREENKOMSTEN

Als Nederlanders vervolgens in hun eigen woorden uitleggen wat zingeving voor hen betekent, zijn er veel overeenkomsten tussen de groepen. De volgende aspecten komen vaak terug:

**VERBONDENHEID:** Over de hele breedte geeft men aan dat verbondenheid met anderen een belangrijke factor is. Dit kan zijn in de vorm van familie, vrienden of de bredere gemeenschap. Mensen vinden betekenis in het zorgen voor anderen, het delen van ervaringen en het bijdragen aan een groter geheel.

*“Iets betekenen voor iemand. Sociale contacten, natuur en de wereld. Je steentje kunnen bijdragen.”*  
*“Als ik mijn dierbaren een goed leven kan geven.”*

**BETEKENISVOL HANDELEN:** Nederlanders vinden zingeving in activiteiten die ze als betekenisvol ervaren. Dit kan variëren van werk en hobby's tot vrijwilligerswerk en het opvoeden van kinderen. Het gaat om het gevoel dat je iets doet wat ertoe doet, wat een positieve impact heeft op jezelf of op anderen.

*“Iets voor de maatschappij kunnen doen: vrijwilligerswerk, geld verdienen dat ik weg kan geven of investeren in startups voor een beter klimaat of andere wereldproblemen.”*

*“Ondanks mijn leeftijd toch een “kleine” betekenis hebben in deze maatschappij.”*

**WAARDEN EN IDEALEN:** Zingeving is vaak gekoppeld aan persoonlijke waarden en idealen. Mensen vinden betekenis in het leven door te handelen naar hun overtuigingen, of dat nu religieus, moreel of maatschappelijk georiënteerd is. Het gaat om het nastreven van iets wat je belangrijk vindt, wat je een gevoel van richting en doel geeft.

*“Als hetgeen wat ik doe aansluit op mijn idealen, dan vind ik dat het zingeving is.”*

*“Er is een doel met ons leven en ik vond het belangrijk mijn leven te laten beantwoorden aan dat doel, namelijk God eren, tot zijn plezier te leven.”*

Zelfs in de groepen waar zingeving minder belangrijk is, zien we deze elementen terug, zij het in een minder expliciete vorm. De behoefte aan verbondenheid, betekenisvol handelen en het leven naar je waarden lijken universele menselijke behoeften die in verschillende gradaties en op verschillende manieren tot uiting komen in de ervaring van zingeving.





## VERSCHILLEN

Toch zijn er ook duidelijke verschillen als we de antwoorden van de verschillende groepen (de groepen zijn hier gedefinieerd aan de hand van het belang dat ze hechten aan zingeving) met elkaar vergelijken.

De (kleine) groep die zingeving ziet als iets essentieels, is relatief vaak religieus. Zij proberen een hoger doel na te streven. Vaak heeft dit hogere doel een godsdienstige connotatie, maar dat is zeker niet altijd het geval. Niet-religieuzen, voor wie zingeving essentieel is, leven ook met een missie. Ze streven naar een betere wereld. Voor henzelf en voor anderen.

Nederlanders die zingeving als belangrijk (maar niet essentieel) ervaren, zien zingeving vaak in het licht van een bijdrage leveren aan de maatschappij en mensen om hen heen. Ook zij vinden het hebben van een doel belangrijk. Ze zijn meer dan de eerste groep bezig met persoonlijke ontwikkeling.

Voor de circa vijf miljoen Nederlanders voor wie zingeving een rol speelt (maar geen belangrijke), geldt dat ze een meer pragmatische benadering hebben bij zingeving. Zij zoeken naar zingeving in het alledaagse. Ze vinden betekenis in activiteiten die hen voldoening geven, zoals werk, hobby's en sociale contacten. Ze leiden graag een nuttig leven en willen iets betekenen voor anderen, maar dit is niet hun primaire focus.

De groep voor wie zingeving niet zo belangrijk is, focust vooral op het hier en nu. Ze zijn tevreden met een 'eenvoudig' leven en hechten minder waarde aan hogere doelen of het maken van een verschil.

De kleine groep Nederlanders (circa een miljoen) voor wie zingeving geen rol speelt, geven aan zingeving een zweverig begrip te vinden. Ze nemen het leven zoals het komt en zijn niet zo bezig met het vinden van betekenis.

## ZES ZINGEVINGSTYPES

In dit onderzoek zijn zes van deze types opgenomen.

- **De artistieke zinzoeker** (mensen die zingeving vinden in het ervaren en creëren van schoonheid).
- **De rationele zinzoeker** (mensen die zingeving ervaren door na te denken).
- **De praktische zinzoeker** (mensen die zingeving ervaren door dingen te doen).
- **De morele zinzoeker** (mensen die zingeving ervaren door het moreel juiste na te streven).
- **De spirituele zinzoeker** (mensen die zingeving ervaren door te zoeken naar 'het hogere').
- **De emotionele zinzoeker** (mensen die zingeving ervaren door relaties met anderen).

Sommige Nederlanders scoren hoog op meerdere zingevingstypes en behoren zodoende tot meerdere groepen. Voor vier op de tien geldt dat ze op geen van de types bijzonder hoog scoren.



## DE ARTISTIEKE ZINZOEKER



Artistieke zinzoekers vinden betekenis in schoonheid, creativiteit en artistieke expressie, met name in kunstvormen als kunst, muziek, film, literatuur en cultureel erfgoed. Ze waarderen schoonheid in diverse vormen en uiten zich graag creatief.

Artistieke zinzoekers zijn vaker vrouw dan man en relatief oud. Ze hebben relatief vaak een voorkeur voor links-progressieve partijen. Bijna de helft (46%) van deze zinzoekers zou nu namelijk links-progressief stemmen (gemiddelde is 36%).

Ook hebben artistieke zinzoekers relatief veel contact met hun medemens. Dit betreft voornamelijk vrienden en kennissen, maar ook mensen op het internet. Artistieke zinzoekers lezen vaker de NRC en de Volkskrant dan anderen.

## DE RATIONELE ZINZOEKER



Rationele zinzoekers vinden betekenis in het continu verwerven van kennis. Ze delen hun inzichten graag met anderen, streven naar uitblinken in hun vakgebied en zoeken naar een dieper zelfbewustzijn.

Rationele zinzoekers zijn vaker man (57%) dan vrouw (43%) en relatief jong. Ook is de ruime meerderheid van deze groep hoger opgeleid (62% volgde een hbo- of wo-opleiding).

De rationale zinzoeker leest graag de NRC, Volkskrant of Trouw en heeft een links-progressieve politieke voorkeur. Rationele zinzoekers hebben relatief vaak betaald werk (69% t.o.v. 60% gemiddeld), geen kinderen (55% t.o.v. 42% gemiddeld) en verdienen goed (25% verdient twee keer modaal of meer, t.o.v. 19% gemiddeld).

## DE PRAKTISCHE ZINZOEKER



Praktische zinzoekers vinden betekenis in actie en onafhankelijkheid en worden gedreven door tastbare prestaties, financiële zekerheid en avontuur. Hard werken is een middel om hun doelen te bereiken.

Ze zijn meestal mannelijk (61%). Ook zijn ze relatief jong (36% procent is jonger dan 35 jaar, t.o.v. 26% gemiddeld). Qua opleidingsniveau verschillen ze niet sterk van het gemiddelde, al is het aandeel lager opgeleiden relatief laag (11% t.o.v. 19% gemiddeld).

Praktische zinzoekers lezen bij voorkeur de Telegraaf. Ook stemmen ze relatief vaak voor rechtse partijen. Een op de drie (31%) praktische zinzoekers heeft nu een voorkeur voor de PVV (gemiddeld is 24%). Praktische zinzoekers hebben vaker betaald werk dan de gemiddelde Nederlander en veel contact met familie, vrienden en kennissen.

Ze zijn de meest welvarende zinzoekers. Zo'n 19% heeft een huishoudelijk inkomen van minder dan 36 duizend euro (gemiddelde is 28%) en ruim een kwart (27%) verdient twee keer modaal (73 duizend) of meer (gemiddelde is 19%).

Praktische zinzoekers waarderen hun eigen leven het beste (7,8 gemiddeld), maar het verschil met andere groepen en de gemiddelde Nederlander (7,5) is zeer beperkt.





### DE MORELE ZINZOEKER



Morele zinzoekers vinden zingeving in het nastreven van eerlijkheid, het bestrijden van onrecht en het bevorderen van vrede.

Ze zijn evenredig verdeeld over de samenleving. Naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau zien we geen uitschieters. Morele zinzoekers stemmen iets vaker links-progressief (45%) dan gemiddeld (36%), maar de PVV is ook onder deze groep de meest populaire partij (20%).

Ook qua gedragingen wijken morele zinzoekers verder niet af van de gemiddelde Nederlander.

### DE SPIRITUELE ZINZOEKER



Spirituele zinzoekers zoeken betekenis buiten de materiele wereld en zoeken naar verbinding met iets groters dan henzelf.

Spirituele zinzoekers zijn vaker vrouw (57%) dan man (47%). Qua leeftijd en opleiding wijken ze niet af van het totale beeld. Ze zijn vaker gelovig dan gemiddeld. Zo beschouwt 44% zichzelf als actief christelijk (t.o.v. 32% gemiddeld). Spirituele zinzoekers hebben relatief vaak een niet-westerse migratieachtergrond en stemmen vaker dan gemiddeld op de ChristenUnie (10%), DENK (8%) en SGP (6%).

Ook zegt dit type zinzoeker veel vaker (63%) dan gemiddeld dat zingeving belangrijk is in hun leven. De helft (48%) van de spirituele zinzoekers heeft op dagelijkse basis contact met familie (gemiddeld 43%).

### DE EMOTIONELE ZINZOEKER



Emotionele zinzoekers vinden betekenis in relaties met mensen om hen heen. Ze geven prioriteit aan persoonlijk welzijn boven bezit en carrière.

De emotionele zinzoeker is iets vaker lager opgeleid dan gemiddeld (25% tegenover 19%). Verder verschilt deze zinzoeker, qua demografie, niet van de gemiddelde Nederlander.

Ook is dit type zinzoeker iets rechtser dan gemiddeld. Drie op tien (29%) zouden nu op de PVV stemmen. Hij/zij vindt zingeving niet zo belangrijk in vergelijking met de andere types en heeft iets vaker dan gemiddeld dagelijks contact met familie, vrienden, burens en mensen op het internet.

### GEEN SPECIFIEKE ZINZOEKER

Vier op tien Nederlanders (38%) kunnen niet worden ingedeeld in een van de zinzoeker-types. Dit betreft relatief vaak Nederlanders van tussen de 25 en 34 jaar oud (21% van de Nederlanders die niet tot een specifiek type behoren, is tussen de 25 en 34 jaar oud t.o.v. 16% gemiddeld). Daarnaast zijn ze vaker lager of middelbaar opgeleid (in totaal 67% t.o.v. 58% gemiddeld).

Deze groep heeft vaker dan gemiddeld kinderen, maar relatief weinig contact met mensen om hen heen zoals familie, vrienden, kennissen en burens. Ze geven ook veel minder vaak dan gemiddeld aan dat zingeving belangrijk voor hen is (19% geeft dit wel aan). Ze lezen relatief vaak regionale kranten (37%). Ze stemmen iets vaker dan gemiddeld op rechtse partijen. De PVV is het meest populair (28%).

# Bijlage: Religieus erfgoed in de stad Maastricht

In deze bijlage gaan we in op het thema religieus erfgoed in Maastricht. Het is bedoeld ter inspiratie, zeker niet om volledig te zijn. In de gesprekken met stakeholders werden onderstaande locaties als relevant ingebracht. Pelgrimage is onlosmakelijk verbonden met religieus erfgoed als drager van het geheel.

We adviseren om te komen tot een volledige inventarisatie en analyse van het religieus, spiritueel en cultureel aanbod in Maastricht, Zuid-Limburg, de rest van de provincie en de Euregio, dat past bij het thema pelgrimage. Het advies om daarbij gebruik te maken van studenten om dit onderzoek uit te voeren. Het is meteen een manier voor jongeren om kennis te maken met dit thema.

## Inleiding

In Maastricht zijn heel wat religieuze plekken te vinden. Dat is niet gek als je bedenkt dat de stad vroeger een van de religieuze hotspots in Europa was. Op de plek waar nu de Basiliek van Onze-Lieve-Vrouwe staat, stond al in de 5e eeuw een kerkje. Dat was waarschijnlijk het oudste christelijke kerkje in Nederland en dit werd mogelijk gebouwd boven op de resten van een Romeinse tempel. In de basis van het Westwerk zijn nog twee enorme stenen te vinden, die afkomstig zijn van het Romeinse fort.

Maastricht is dus geen toevallige plek op de wereldwijde pelgrimskaart; het is een stad waar geschiedenis, geloof en gemeenschap samensmelten. Dankzij de nagedachtenis van Sint Servaas, de rol van Het Kapittel en de bruisende Heiligdomsvaart is de stad een spiritueel ankerpunt, dat zowel diepgeworteld is in het verleden als levendig is in het heden. Voor de moderne pelgrim is Maastricht een bestemming waar zingeving, cultuur en geloof op unieke wijze samenkomen.

Het graf van de heilige bisschop Servatius onder de Sint-Servaasbasiliek, zorgde er in de middeleeuwen voor dat miljoenen pelgrims naar Maastricht trokken. De ommuring van de stad maakte Maastricht daarnaast een geliefd toevluchtsoord voor monniken die een veilige plek zochten om zich te vestigen. In de vele kloosters en kerkgebouwen in de stad voel je nog steeds de middeleeuwse sfeer van toen. Bezoekers en bewoners van Maastricht branden in de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek nog steeds iedere dag kaarsjes, in de kapel voor het beeld van Maria Sterre der Zee.

Hieronder zoomen we vooral in op locaties die straks belangrijk zijn om in eerste instantie nadrukkelijk mee te nemen in het beschreven pelgrimskwartier. We hebben echter ook aandacht voor andere locaties en voor bijvoorbeeld de Heiligdomsvaart. Dit laatste om te laten zien dat het geloof niet alleen in oude stenen zichtbaar en tastbaar is, maar ook aansluit bij actuele thema's. Tenslotte benoemen we (nogmaals zonder compleet te zijn) enkele andere relevante collecties roerend, religieus erfgoed in Maastricht, die genoemd worden in de gesprekken met stakeholders.





## Sint-Servaasbasiliek

Centraal in de pelgrimstraditie van Maastricht staat Sint Servaas, de eerste bisschop van Maastricht en volgens de overlevering zelfs van de Nederlanden. Zijn graf in de Sint-Servaasbasiliek aan het Vrijthof is al eeuwenlang een belangrijk bedevaartsdoel.

### HISTORIE

De Sint-Servaasbasiliek in Maastricht is een van de oudste bedevaartsoorden in Nederland en heeft door de eeuwen heen een belangrijke rol gespeeld in de religieuze en culturele geschiedenis. Het graf van Sint Servaas, die in 384 stierf als de eerste bisschop van Maastricht, trok al in de zesde eeuw pelgrims uit heel Europa.

De Basiliek herbergt de 'Noodkist' met de relieken van Sint Servaas, die tijdens de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart door de stad wordt gedragen, een traditie die sinds 1391 wordt voortgezet en pelgrims en bezoekers uit binnen- en buitenland aantrekt.

De legende rond Servaas vertelt dat hij van de apostel Petrus de sleutel van de hemelpoort ontving, een symbool dat nu in de schatkamer wordt bewaard. De Basiliek fungeert daarmee niet alleen als bedevaartskerk, maar ook als bewaarplaats van heilige voorwerpen, die haar status als religieus en cultureel ankerpunt in Maastricht versterken. De Sint-Servaasbasiliek vormt zo een levende verbinding tussen verleden en heden, waarin geloof, erfgoed en gemeenschap samenkomen.

De Sint-Servaasbasiliek in Maastricht heeft haar historische rol als spiritueel en cultureel centrum door de eeuwen heen opmerkelijk weten te behouden. De Schatkamer, die nog steeds relieken herbergt, vormt een doorlopende verbinding met het verleden. Met de beroemde Noodkist en andere religieuze kunstvoorwerpen, is de Schatkamer een getuigenis van de eeuwenlange devotie rondom Sint Servaas. Het gebruik van de Schatkamer en de vele rondleidingen die bezoekers inzicht geven in deze historische collecties, tonen hoe de Basiliek tot op de dag van vandaag haar erfgoed deelt met een breed publiek.

# MUSA

De jaarlijkse Servaasweek, waarin onder meer de bronprocessie, de dekenale viering en de stadsprocessie plaatsvinden, getuigt van een blijvende parochiale betrokkenheid bij het heilige erfgoed van de stad.

Muziek heeft eveneens een historische plaats in de Sint-Servaasbasiliek, waar liturgische muziek de geloofsbeleving versterkt en het gebruik van het orgel en traditionele kerkmuziek in stand wordt gehouden. Concerten, zoals het jaarlijkse kerstconcert en het Pro Organo-programma, benadrukken het belang van muziek in de historische identiteit van de Basiliek.

Daarnaast weerspiegelt het Kunstenfestival Musica Sacra, dat sinds enkele decennia wordt gehouden en het thema kunst en spiritualiteit verkent, de langlopende traditie van religieuze viering in een moderne context. Dit festival, dat de binnenstad van Maastricht jaarlijks in september tot leven brengt, is een hedendaagse uitdrukking van de oude verbondenheid tussen de stad, haar bewoners en de spirituele erfenis van Sint Servaas.

Deze doorlopende tradities maken duidelijk dat de Sint-Servaasbasiliek niet slechts een historisch gebouw is, maar een levende schakel tussen verleden en heden. Haar rituelen, vieringen en culturele evenementen laten zien hoe de Basiliek een blijvende, dynamische rol speelt in het bewaren en uitdragen van de religieuze en culturele geschiedenis van Maastricht.

## CULTUUR

De bedrijfscultuur binnen de organisatie van de Basiliek laat zich vangen in zowel historische als religieuze tradities. Het karakter van de organisatie weerspiegelt een combinatie van plechtigheid en toegankelijkheid, met een constante zoektocht naar balans tussen spiritualiteit en professionaliteit.

Intern wordt de cultuur gekenmerkt door een nauwe samenwerking tussen een kern van vaste medewerkers en een grote groep toegewijde vrijwilligers. Deze vrijwilligers vormen het hart van de organisatie en hun inzet wordt gevoed door persoonlijke betrokkenheid en een gedeeld gevoel van verantwoordelijkheid voor het behoud en de uitstraling van de Basiliek. Een belangrijk kenmerk van de bedrijfscultuur is de dualiteit tussen traditie en modernisering.

Hoewel de Basiliek een plek is met eeuwenoude rituelen en gebruiken, is er een steeds groter wordende behoefte om mee te groeien met de eisen van de tijd en de verwachtingen van een moderne bezoeker. Dit komt tot uiting in een geleidelijke professionalisering van de organisatie zonder dat de sfeer verloren gaat.

De cultuur benadrukt respect voor het verleden en de heilige waarden van de kerk, terwijl er ook ruimte is voor nieuwe ideeën. De interne cultuur is sterk gericht op samenwerking en betrokkenheid. Besluitvorming wordt gekenmerkt door een zorgvuldige afweging van traditie versus moderniteit, waarbij de input van verschillende belanghebbenden gewaardeerd wordt.

Er is een sterke nadruk op het gemeenschappelijke doel: het behouden van de Basiliek als een plek van bezinning, geloof en gastvrijheid. Dit gemeenschappelijke doel zorgt voor een gevoel van saamhorigheid en betrokkenheid onder de medewerkers en vrijwilligers, ongeacht hun specifieke taken. Extern wordt de organisatie gepresenteerd als een indrukwekkend en plechtig monument dat openstaat voor bezoekers van diverse achtergronden.

De uitdaging is om deze indruk van grootsheid en plechtigheid te combineren met een uitnodigende en toegankelijke uitstraling, zodat zowel religieuze bezoekers als toeristen zich welkom voelen. Het streven is om de kerk niet alleen als toeristische attractie, maar ook als spiritueel centrum te positioneren, waarbinnen bezoekers iets diepgaands kunnen ervaren.

Een ander belangrijk aspect van de cultuur is het besef dat de Basiliek veel meer is dan een plek voor religieuze vieringen; het is ook een belangrijke culturele en sociale speler in de gemeenschap. Dit brengt uitdagingen met zich mee, zoals het omgaan met externe druk en verzoeken die verder gaan dan de kerntaak van de kerk.

De organisatie moet hierin constant een balans vinden en waken voor een focus die te veel neigt naar entertainment of commerciële activiteiten, om trouw te blijven aan de kernwaarden van geloof en spiritualiteit.

De bedrijfscultuur van de Basiliek is dus een rijke mix van traditie en vooruitgang, formeel en informeel, gericht op het behouden van een plek waar het geloof centraal staat. Dit alles wordt gevoed door een diepgeworteld besef van verantwoordelijkheid en betrokkenheid, waarbij de spirituele missie voorop blijft staan, ondersteund door professionele inzet en voortdurende samenwerking.





## VISIE

De Basiliek heeft de ambitie om haar historische en religieuze betekenis te behouden en zich tegelijkertijd te ontwikkelen tot een prominente pelgrimsplaats met internationale allure, vergelijkbaar met Santiago de Compostella.

Dit betekent dat ze geen toeristische trekpleister wil zijn, maar vooral een plek waar bezoekers een diepgaande spirituele ervaring kunnen opdoen. De nadruk ligt op het creëren van een ervaring die verder gaat dan het verkrijgen van een stempel; bezoekers moeten de kans krijgen om tot bezinning te komen en persoonlijke begeleiding te ontvangen van geestelijken.

De identiteit van de Basiliek wordt gekenmerkt door een dualiteit: het streven om indrukwekkend en chique te zijn, en tegelijkertijd toegankelijk en gastvrij te blijven voor lokale parochianen en gelovigen. Het bewaren van authenticiteit is essentieel, terwijl de kerk zich openstelt voor een bredere gemeenschap van pelgrims en toeristen. Er wordt veel belang gehecht aan het feit dat bezoekers geraakt worden tijdens hun bezoek en het gevoel krijgen dat ze een bijzondere plek hebben ervaren. Momenten van stilte en bezinning, vooral op plekken zoals de crypte, worden gekoesterd om de spirituele ervaring te verdiepen, zelfs te midden van drukte.

Het bestuur van de Basiliek wil verder professionaliseren, maar daarbij het karakter van een gemeenschap met vrijwilligers behouden. De groei van de organisatie is noodzakelijk om de toenemende bezoekersstromen en de religieuze missie van de kerk te kunnen ondersteunen. Dit vereist betrokken vrijwilligers die de waarden van de kerk begrijpen en ondersteunen. Samenwerking is hierbij essentieel. Het bestuur streeft naar partnerschappen met zowel religieuze als seculiere organisaties, en vooral met de gemeente en culturele instellingen, om de rol van de kerk te versterken en deze in te bedden in de bredere context van Maastricht.

De kerk begrijpt dat economische duurzaamheid cruciaal is om haar missie voort te zetten, hoewel de nadruk altijd blijft liggen op spiritualiteit. Het onderhouden van de

Schatkamer als culturele attractie en het vinden van een balans tussen economische activiteiten en religieuze kernwaarden, zijn van groot belang.

De Basiliek wil een plek zijn waar iedereen welkom is, van toegewijde gelovigen tot nieuwsgierige bezoekers die openstaan voor spirituele invloeden. Om dit te bereiken is het nodig om initiatieven te ontwikkelen die mensen verwelkomen en begeleiden tijdens hun bezoek, zowel fysiek als spiritueel.

De langetermijnvisie van de Basiliek gaat verder dan alleen het religieuze aspect. Er moet worden gewerkt aan een strategie om de kerk te positioneren als een belangrijk onderdeel van de pelgrimsroutes in Europa, met een focus op gerichte marketing en public relations. Dit moet helpen om het pelgrimsconcept uit te dragen en mensen bewust te maken van de betekenis en mogelijkheden van de Basiliek.

In essentie wil de Basiliek, met behoud van haar rijke erfgoed, een betekenisvolle plek blijven, zowel voor de lokale gelovigen als voor internationale pelgrims. Het doel is om het geloof en de spiritualiteit centraal te stellen in elke ervaring, zodat de Basiliek niet alleen een bezoek waard is, maar ook een ervaring oplevert die een diepe en blijvende indruk achterlaat.

## MISSIE

De missie van de Sint-Servaasbasiliek is om haar historische en religieuze erfgoed te behouden en uit te breiden als een prominente pelgrimsplaats. Het doel is om bezoekers te raken en een blijvende indruk achter te laten door programma's te ontwikkelen die spirituele ervaringen bieden, zoals zegeningceremonies en gebedsmomenten. De Basiliek wil fysieke verbeteringen aanbrengen voor meer rust en bezinning en wil zich inzetten om de bekendheid als pelgrimsbestemming te vergroten. Samenwerking met de gemeente en partners versterkt dit doel, net als het trainen van medewerkers en vrijwilligers om de missie uit te dragen. De balans tussen spiritualiteit en toerisme wordt bewaakt, zodat de Basiliek een plek blijft waar geloof centraal staat en bezoekers diepgaand worden geraakt.

## WAARDEN

De belangrijkste waarden van de Sint- Servaasbasiliek, die essentieel zijn voor conceptontwikkeling, draaien om spiritualiteit en geloof als kern van alles wat er gebeurt.

Concepten moeten gericht zijn op het versterken van de spirituele ervaring van bezoekers en bijdragen aan de missie om het geloof centraal te houden. Daarnaast is het behoud van authenticiteit en historie van groot belang; elk concept moet het rijke erfgoed respecteren en het unieke karakter van de Basiliek, met haar eeuwenoude tradities en architectuur, behouden. Toegankelijkheid en gastvrijheid zijn eveneens fundamentele waarden.

De Basiliek wil een plek zijn die zowel toegewijde gelovigen als nieuwsgierige bezoekers verwelkomt. Daarom moeten concepten de balans bewaren tussen het indrukwekkende, plechtige karakter van de kerk en een open, gastvrije sfeer. Verbinding en gemeenschapsgevoel spelen ook een grote rol; de Basiliek functioneert als een centrum van geloof, waar mensen zich verbonden voelen en deel uitmaken van een groter geheel. Concepten moeten hierop aansluiten en bijdragen aan het versterken van dat gevoel van gemeenschap.

Een andere belangrijke waarde is het bieden van momenten van bezinning en stilte. Concepten moeten ruimtes of ervaringen creëren die bezoekers aanmoedigen tot reflectie en innerlijke rust. Kwaliteit en integriteit vormen ook een belangrijk fundament: alle ideeën moeten de integriteit van de Basiliek waarborgen en niet te veel leunen op commerciële of entertainende elementen. De focus moet liggen op activiteiten die inhoudelijk waardevol zijn en de religieuze essentie van de Basiliek respecteren.

Tot slot is participatie van groot belang. Het betrekken van vrijwilligers en medewerkers is essentieel om een goede sfeer te behouden, waarbinnen iedereen zich kan inzetten en bijdragen aan de missie van de Basiliek. Concepten moeten daarom mogelijkheden bieden voor deze betrokkenheid en een omgeving creëren waarin samenwerking en actieve participatie centraal staan. Deze waarden vormen de leidraad voor het ontwikkelen van concepten die het erfgoed van de Basiliek respecteren en tegelijkertijd bijdragen aan haar toekomst als een levendige en betekenisvolle pelgrimsplaats.

## POSITIONERING

De Sint-Servaasbasiliek positioneert zich als een van de oudste en meest gerespecteerde religieuze monumenten in Nederland, met een unieke mix van historische en spirituele betekenis. De Basiliek wil een belangrijke pelgrimsplaats worden, vergelijkbaar met Santiago de Compostella, maar met een eigen identiteit die diep verweven is met het erfgoed van Maastricht. In tegenstelling tot andere kerken die zich richten op toerisme, blijft de Basiliek trouw aan haar kern als centrum van geloof en bezinning, waar bezoekers geraakt worden en een blijvende indruk ervaren. De Basiliek onderscheidt zich door een balans te bieden tussen monumentale pracht en gastvrijheid, gericht op authentieke, geloofsgerichte ervaringen. Ze werkt samen met de nodige partners om relevant te blijven als religieus en cultureel baken in de stad. Terwijl andere plekken mogelijk meer op commercie leunen, behoudt de Basiliek haar focus op spiritualiteit en diepe betekenis, waardoor ze een bijzondere bestemming is voor bezoekers die zoeken naar spirituele verrijking.





## DE SERVAASGEMEENSCHAP

Een net zo belangrijk onderdeel als de liturgie, is de gemeenschap van de parochie. Naast het Pastoraal team en het Kerkbestuur zijn er diverse organisaties, stichtingen, verenigingen en individuen nauw betrokken bij de Sint-Servaasbasiliek. Ze zijn hieronder weergegeven.



## STICHTING SCHATKAMER SINT SERVAAS

De stichting heeft ten doel:

- Het in stand houden, beheren, ter plaatse bewaren, restaureren en verrijken van kunstschaten, in eigendom toebehorend aan de parochie van Sint Servaas en zich bevindende in de Schatkamer dan wel in de Basiliek, respectievelijk in aanhorigheden van de Basiliek.
- Het verrichten van alle verdere handelingen die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

## VERENIGING HET GRAF VAN SINT SERVAAS

De Vereniging 'Het Graf van Sint Servaas' werd in 1937 opgericht en stelt zich tot doel om het karakter van de stad Maastricht als bedevaartplaats en als katholiek centrum te bevorderen. Deze doelstelling wil men bereiken door het verspreiden van kennis over de stad Maastricht en het voeren van en steun geven aan acties die Maastricht als zodanig ten goede komen. Zo is de vereniging verantwoordelijk voor de organisatie en de uitvoering van de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaarten in Maastricht. De vereniging telt ongeveer 50 leden die voortkomen uit verschillende maatschappelijke geledingen uit de Maastrichtse en Limburgse bevolking. De vereniging heeft de afgelopen jaren een aantal vernieuwingen doorgevoerd om bij de tijd te blijven. Naast het religieuze karakter van de Heiligdomsvaarten, treedt in toenemende mate ook het uitdragen van de Heiligdomsvaart als cultureel erfgoed op de voorgrond. De Heiligdomsvaarten dragen tekenen des tijds op een originele, creatieve en oorspronkelijke manier uit, waarbij verenigingen uit Maastricht, Limburg en de Euregio iedere zeven jaar een actieve bijdrage leveren. Cultureel spreekt de Heiligdomsvaart al vele edities steeds grotere groepen mensen aan. Op deze wijze neemt de vereniging een grote verantwoordelijkheid op zich om proactief aan een toekomst voor alle Maastrichtenaren bij te dragen. Aan iedereen wordt daarbij tijdens de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de Heiligdomsvaarten telkens een perspectief geboden op reflectie en bezinning. De vereniging mag bogen op een bijzondere gerespecteerde statuur in de stad Maastricht.



### SINT-SERVAASGILDE

Doel: Het ondersteunen van uiteenlopende activiteiten voor de Sint-Servaasbasiliek, waaronder het onderhoud van de Schatkamer en het dragen van het Borstbeeld in processies. In de jaren zestig was het toenmalige processiecomité op zoek naar dragers voor het Borstbeeld van Sint Servaas. De Broeders van de Beyart, die tientallen jaren de 'Devotia' van Maastricht droegen, waren door omstandigheden hiertoe niet langer in staat. Tijdens een vergadering van het processiecomité in 1971 kwam de mannelijke jongerensociëteit aan de Capucijnengang, genaamd 'de lerewach', hiervoor ter sprake. Een acht tot tien leden hiervan waren bereid het Borstbeeld te dragen tijdens de processie. Met de Heiligdomsvaart van 1976 in aantocht, werd de dragersgroep gevraagd om ook te ondersteunen in andere activiteiten. In de loop der jaren groeide, naast de activiteiten, ook de belangstelling om lid te worden van het gilde, waardoor het Kerkbestuur opdracht gaf tot het maken van uniformen. Het Sint-Servaasgilde zet zich in voor diverse activiteiten:

- Het maandelijkse onderhoud van de Schatkamer.
- Deelname in- en extrada tijdens de hoogmis van 1e Paasdag.
- Deelname bronprocessie op de zondag voor 13 mei.
- Deelname aan de in- en extrada tijdens de Servaasmissen in de Servaasweek.
- Het dragen van het Borstbeeld van Sint Servaas in de stadsprocessie, in processies tijdens de Heiligdomsvaart en in processies buiten het dekenaat, zoals bij de Heiligdomsvaart in Susteren en bij de Ommegang tijdens de Kroningsfeesten in Tongeren.

### BROEDERSCHAP SINT SERVAAS

Doel: Bevorderen als brug tussen de kerk en de maatschappij de devotie tot Sint Servaas en zijn dienstbaar aan de katholieke eredienst. De Broederschap is een meer dan een eeuw oude vereniging, die in 1979 nieuw leven in is geblazen door een aantal enthousiaste parochianen. De Broederschap is een levendige, divers samengestelde vereniging van ongeveer 55 (mannelijke) leden van uiteenlopende leeftijden, die als brug willen fungeren tussen de kerk en de maatschappij ter bevordering van de devotie tot Sint Servaas.

De Broederschap kent de volgende taken:

- Het dragen van de Noodkist tijdens de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart en bij de omgang in tijden van nood.
- Het aanwezig zijn bij HH. Missen. De Broederschap loopt mee in de intrada en draagt de roedes.
- Het collecteren bij de HH. Missen.
- Het handhaven van de orde in de Basiliek, vooral bij grotere vieringen zoals met Kerstmis en Pasen.
- Het organiseren van diverse activiteiten, zoals culturele reisjes en wandelingen, voor eigen leden en overige bij de Sint-Servaasgemeenschap aangesloten organisaties, stichtingen en verenigingen. Hierbij zijn ook de gezinnen van de Broedermeesters betrokken. [www.broederschapsintservaas.nl](http://www.broederschapsintservaas.nl)





### KLOKKENLUIDERSGILDE

Doel: Het zorg dragen voor het luiden van de Grameer op kerkelijke hoogfeestdagen. Tijdens de nieuwjaarsreceptie in 1959, bij Deken Mgr. P.J.M. Jenneskens, ontstond het idee om een eigen klokkenluidersgilde voor de Sint Servaas in het leven te roepen. Dit mede met het oog op kostenreductie, aangezien mensen ingehuurd moesten worden om de Grameer te luiden. De gilde, dat de naam Sint Monulf en Gondulf draagt, telt momenteel ongeveer veertig mannen die op kerkelijke hoogfeestdagen de Grameer laten luiden. De klok van de Sint-Servaasbasiliek kent een lange geschiedenis. Op 21 juni 1515 zag het Henric van Veldekeplein zwart van de mensen: de nieuwe grote luidklok van de Sint Servaas werd gegoten en in de speciaal daarvoor gebouwde middentoren in het Westwerk van de Sint-Servaaskerk gehangen. Een behoorlijke klus aangezien de klok maar liefst 6600 kilo woog. Ruim vier en een halve eeuw later mocht de Servatiusklok met pensioen gaan, want door een opgelopen barst in 1850 was haar stem en klank gebroken. Van de Maastrichtenaars kreeg ze de liefkozende benaming 'Grameer' (grootmoeder). Haar 'opvolger' werd mede mogelijk gemaakt door de Maastrichtse bevolking en de opbrengst van het Preuvenemint in 1983. De 'Grameer 2.0' hangt tot op de dag van vandaag in de zuidtoren in het Westwerk. De klok wordt slechts enkele keren per jaar geluid door het gilde, waaronder op 13 mei (Sint-Servaasdag), 16 juli (feestdag Monulfus en Gondulfus) en bij bijzondere kerkelijke gelegenheden, zoals na het overlijden van een paus. Het luiden van de klok wordt voorafgegaan door een speciaal voor die gelegenheid geschreven gebed.

### SINT VINCENTIUSVERENIGING

Deze stichting zet zich, op basis van christelijke solidariteit, in voor mensen die in geestelijke- en maatschappelijke nood verkeren. De Sint Vincentiusvereniging is in 1833 opgericht door studenten aan de Universiteit de Sorbonne in Parijs. Initiatiefnemer was de twintigjarige student Frederic Ozanam, die in 1998 zalig verklaard werd. In Maastricht werd in 1848 de Vincentiusvereniging opgericht, met vanaf 1923 een afdeling in de Sint-Servaasparochie. Tot op de dag van vandaag wordt er, uitgaande van het gedachtegoed van Vincentius a Paulo, door deze lokale vrijwilligersvereniging hard gewerkt om op te komen voor de zwakkeren en kwetsbaren in onze samenleving. De Sint Vincentiusvereniging bekommert zich om ieder mens in nood en zet zich in voor de stille armoede in de verschillende buurten van de parochie.

Door allerlei veranderingen en verbeteringen is de armoede tegenwoordig niet meer zichtbaar. De Sint Vincentiusvereniging blijft proberen om, met respect voor privacy, deze mensen te helpen. <https://www.vincentiusmaastricht.nl>

### BROEDERSCHAP HEILIGE BARBARA

Doel van het broederschap: Verdiepen en versterken van hun geloof tijdens een aantal jaarlijkse bijeenkomsten. Hoewel de datum van oprichting tot op heden nog steeds niet bekend is, kunnen we de allereerste vermelding van het bestaan van de Broederschap van de Heilige Barbara vinden in het boekje van de franciscaner pater Henricus Sedulius 'Diva Virgo Mosae Trajentisis', uitgegeven in Antwerpen in 1609. Statuten daterend uit 1740 leren ons dat het doel van de Broederschap is: 'De verering van de Heilige Barbara, als patrones van een zalige dood en het ontplooiën van religieuze dan wel levensbeschouwelijke activiteiten, zulks ter inspirering en stimulering van de lede van de Broederschap.' Het reglement stelt het Broederschap en haar confraters onder toeziend oog en ter inspiratie van de pastoor van de Sint-Servaasbasiliek. De Broederschap bestaat uit hoogstens 35 heren Confraters, die een paar keer per jaar bijeenkomen om de band met elkaar te verstevigen en hun geloof te verdiepen. Het is niet mogelijk confrater te zijn, indien niet woonachtig in de regio Maastricht, dan wel nauwe banden te hebben met Maastricht. Bij het verlaten van de regio hoeft lidmaatschap echter niet beëindigd te worden.

### PROCESSIONCOMITÉ

Het comité organiseert de jaarlijkse stadsprocessie door het centrum van Maastricht. Op de eerste zondag na 13 mei, de dag van het feest van Sint Servaas, trekt de processie traditiegetrouw door de binnenstad van Maastricht. De processie staat symbool voor de tocht van ons leven, waarin het Jezus is die met ons meetrekt. Tijdens de processie geven tevens tal van andere organisaties en verenigingen van de kerkgemeenschap acte de présence. De processie start vanuit de Sint-Servaasbasiliek en eindigt in de Onze-Lieve-Vrouw 'Sterre der Zee' Basiliek.

### BEZOEKERSGROEP (DEKEN HANNEMAN STICHTING)

De Deken Hanneman Stichting in Maastricht wil graag het 'zorgen voor elkaar' stimuleren en koppelen betrouwbare vrijwilligers aan mensen (jong en oud) die wat extra steun in hun thuissituatie kunnen gebruiken. Denk daarbij aan een schilderij ophangen, vervoer naar de huisarts, het ziekenhuis of de kerk, samen een stukje wandelen, een kopje koffie drinken, boodschappen doen en meer. Juist datgene dat de thuiszorg of familie eventueel niet kan doen. [www.dekenhannemanstichting.nl](http://www.dekenhannemanstichting.nl)

### HOOFDKOSTER

De hoofdkoster regelt de dagelijkse zaken in en rond de kerk. Hij coördineert, in opdracht van het kerkbestuur, het liturgische gebruik van de gebouwen en wordt hierbij geholpen door vrijwilligers (onder meer hulpkoster) en andere organisaties uit de kerkgemeenschap.

### MISDIENAARS, ACOLIETEN & LECTOREN

Assisteren bij de liturgische plechtigheden: Een van de oudste functies binnen de christelijke liturgie is die van de altaar-assistent. Tijdens plechtigheden wordt de priester bijgestaan door misdienaars, acolieten en lectors in de liturgie, zoals o.a. het klaarmaken en opruimen van het altaar en het voorlezen van de eerste lezing en voorbeden. Altaar-assistenten worden van oudsher misdienaars genoemd. Misdienaars zijn tussen de acht en twaalf jaar oud. Acolieten variëren in leeftijd van dertien t/m vijftientig jaar en begeleiden de jongere misdienaars. De Sint-Servaasbasiliek telt een bijzonder grote groep van misdienaars en acolieten: ruim twintig meisjes en jongens vervullen de ondersteunende rol. Een keer per jaar gaan ze gezamenlijk op pad en tussendoor vinden er diverse groepsactiviteiten plaats. Een aantal dames en heren assisteren als lector de priester door het voorlezen van de eerste lezing en de voorbeden tijdens de weekenden bij de HH. Missen.

### ZANGKOREN CAPPELLA SANCTI SERVATII EN SCHOLA GREGORIANA

Cappella Sancti Servatii en Schola Gregoriana verrijken met hun zang de liturgische plechtigheden in de Sint-Servaasbasiliek. De kerkelijke en profane ceremonies in de Sint-Servaasbasiliek worden op prachtige wijze opgeluisterd door de zangkoren Cappella Sancti Servatii of Schola Gregoriana (uitvaartmissen), al dan niet met begeleiding van orkesten en medewerking van zowel instrumentale als vocale solisten. Cappella Sancti Servatii is een gemengd koor met een lange traditie; de oudste gegevens dateren van 1808. Het koor zingt elke zondag tijdens de hoogmis, tijdens plechtige vieringen en op kerkelijke hoogtijdagen in de Sint-Servaasbasiliek. Tevens treden ze regelmatig op in zowel binnen- als buitenland. Hun repertoire is omvangrijk; het bestrijkt een periode van vijf eeuwen en omvat ook de grotere werken van bekende componisten. Behalve aan de kwaliteit van de muziek, hechten ze ook grote waarde aan een goede sfeer en gezelligheid. Schola Gregoriana is een mannenkoor en verzorgt de Gregoriaanse gezangen tijdens de uitvaartmissen. Daarnaast brengen ze iedere eerste vrijdag van de maand hun vocaal talent ten gehore tijdens de mis van 9:00 uur.





## Het Kapittel van Sint Servaas

Het historische Kapittel van Sint Servaas, verbonden aan de gelijknamige Basiliek, was een invloedrijk college van wereldlijke geestelijken, opgericht als klooster circa 800 AD onder leiding van een Abt. Het invloedrijke college speelde al sinds de vroege middeleeuwen een prominente rol in Maastricht.

Deze religieuze gemeenschap heeft niet alleen bijgedragen aan het bewaren van de liturgische traditie, maar ook aan de architectonische en culturele rijkdom van de stad. Voor pelgrims betekent dit dat zij Maastricht niet alleen betreden als toeristische bestemming, maar als een plaats waar het geestelijke leven nog voelbaar aanwezig is.

Tijdens de middeleeuwen beleefde Het Kapittel zijn bloeitijd en stond het bekend als de machtigste en rijkste religieuze instelling van de regio.

Vanaf 1200 werd de kloosterorde, inmiddels onder de invloed van de hertog van Brabant, omgevormd tot een onderneming waarbij het eigendom verdeeld was onder de 40 kanunniken. Het bewijs van eigendom noemde met een prebende.

Na 1632 kwam het Kapittel van Sint Servaas onder de heerschappij van de Staten-Generaal van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Het beheer en de activiteiten van Het Kapittel werden abrupt beëindigd in 1797 toen de Fransen Maastricht bezetten en de bezittingen van Het Kapittel genationaliseerd werden. Het Kapittel van Sint Servaas bleef in de vergetelheid tot de recente ceremoniële heroprlichting op 12 oktober 2023.

'Het Paleis van de Hoogproost', een 18e-eeuws stadspaleis met een rijke rococo-gevel en historische waarde, is een tastbare herinnering aan de bloeiperiode van Het Kapittel en dient nu als centrum dat de historische nalatenschap nieuw leven inblaast.

## CULTURELE HART

'Het Paleis van de Hoogproost' is gelegen aan het Henric van Veldekeplein. Dit plein en de directe omgeving vormen het culturele hart van Maastricht, waar geschiedenis en geloof samensmelten. Dit gebied, rijk aan middeleeuwse architectuur en religieuze betekenis, is een verzamelplaats van historische erfgoederen, waaronder de Sint-Servaasbasiliek en de Sint-Janskerk. Denk daarbij zeker ook aan de vele Kanunnikenhuizen vanaf het Spaanse Gouvernement tot en met het tegenwoordige Toon Hermans huis en verder in noordelijke richting. Het verdient een aanbeveling hier een beschermd stadsgezicht van te maken.

De culturele invloeden in dit gebied variëren van het religieuze en spirituele tot het seculiere en omvatten kunst, muziek en tradities die voortkomen uit de eeuwenlange katholieke aanwezigheid.

De bedrijfscultuur van het huidige Kapittel van Sint Servaas kenmerkt zich door een open en meedenkende houding, waarbij nieuwe ideeën en samenwerkingen worden omarmd. 'Het Paleis van de Hoogproost' streeft ernaar om als partner op te treden in de organisatie van activiteiten en onderzoekt hoe de eigen kelder en andere ruimtes kunnen bijdragen aan culturele en educatieve initiatieven. Zo fungeert het paleis als een brug tussen cultuur en spiritualiteit en als platform voor gemeenschapsevenementen.

## MISSIE

De missie van 'De Hoogproost van het Kapittel van Sint Servaas' is om de historische en culturele erfenis van Het Kapittel en de Sint-Servaasbasiliek te bewaren, te promoten en toegankelijk te maken voor een breed publiek. Dit houdt in dat zij zich inzetten voor de verspreiding van de Blijde Boodschap, het voltooien van het missionaire werk dat Sint Servaas is begonnen, het behoud van het immateriële en materiële onroerende



erfgoed, het bevorderen van onderwijs en onderzoek naar de Rooms-Katholieke geschiedenis van Maastricht, en het versterken van de band tussen medechristenen en gemeenschap, cultuur en religie, op basis van eeuwenoude waarden: Rechtvaardigheid, Beheersing, Wijsheid, Moed, Vroomheid, Geloof, Hoop en Liefde. Het streven is om deze unieke erfenis levend te houden als een bron van inspiratie, educatie en verbinding voor zowel de lokale gemeenschap als bezoekers van verre.

*'Het Kapittel van Sint Servaas B.V. is een onafhankelijke particuliere onderneming en niet gelieerd aan het Bisdom Roermond, de Parochie Sint Servaas of de Rooms Katholieke Kerk. Daar waar de titel Hoogproost wordt gebruikt, betreft het een ceremoniële niet kerkelijke titel.'*

## VISIE

Een dynamisch centrum zijn voor culturele, educatieve en spirituele activiteiten, verankerd in de rijke geschiedenis van Het Kapittel van Sint Servaas. Door het (mede) exploiteren van een breed scala aan faciliteiten, waaronder een museum, een kunstgalerie, een experience-center, en het organiseren van evenementen, excursies en rondleidingen, beogen zij een levendige ontmoetingsplaats te creëren op het Henric van Veldekeplein nummer 29. Zij zullen innovatieve manieren implementeren om het erfgoed te delen en te vieren, met inachtneming van de tradities die het fundament vormen. Door samenwerking met andere organisaties en instanties, en door het stimuleren van (zang)kunstbevordering en vriendenkringen, streven zij ernaar om de missie van Het Kapittel te vervullen en een brug te slaan tussen het verleden, het heden en de toekomst. In nauwe samenwerking, daar waar mogelijk, met alle aanwonenden, organisaties en instanties, op en rond het Henric van Veldekeplein, met name de (kerk) besturen van de Sint-Servaasparochie en de Sint Jan, de Schatkamer Sint Servaas, de Vereniging Het Graf van



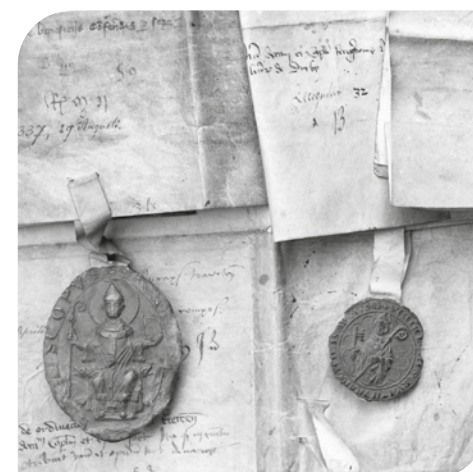
Sint Servaas, Capella Sancti Servatii, Sint-Servaasgilde, Broederschap Sint Servaas, Schola Maastricht, Missiezusters van St. Petrus Claver en Sisters of Charity of St. Charles Boromeo, Zusters Onder de Bogen.

## WAARDEN

De kernwaarden van Het Kapittel van Sint Servaas komen voort uit de christelijke traditie en vormen de basis voor alle activiteiten en initiatieven. De christelijke waarden zijn van groot belang voor Het Kapittel van Sint Servaas. Belangrijke principes zijn naastenliefde, zorg, liefde voor anderen, vergeving, geloof, compassie, en het tonen van mededogen. Deze principes vormen de basis van de identiteit. Vrede, harmonie, het helpen van anderen, dankbaarheid, vreugde en heiligheid completeren deze waarden, die samen richting geven aan de activiteiten en initiatieven van Het Kapittel.

Compassie en barmhartigheid staan centraal; Het Kapittel zet zich in om zorg te dragen voor de medemens en een hechte gemeenschap te bevorderen. Educatie en kennisdeling spelen een belangrijke rol, met de nadruk op het stimuleren van onderwijs en onderzoek naar de rijke Rooms-Katholieke geschiedenis van Maastricht. Dit gebeurt met groot respect voor traditie, waarbij religieuze en culturele rituelen en muziek worden behouden en gevierd.

De waarde van gemeenschapszin en saamhorigheid komt naar voren in de wijze waarop Het Kapittel mensen samenbrengt door gedeelde ervaringen, wat bijdraagt aan het versterken van de lokale band. Toegankelijkheid is een essentiële pijler; Het Kapittel streeft ernaar om zijn erfgoed en activiteiten bereikbaar te maken voor een breed publiek, ongeacht achtergrond of overtuiging.





## Sint Janskerk

De gotische Sint-Janskerk (ook wel de Sint Jan van Maastricht genoemd) ligt gebroederlijk naast de Servaasbasiliek en was oorspronkelijk bedoeld als parochiekerk voor Het Kapittel van Sint Servaas, zodat de Basiliek als bedevaartsplek ontlast werd.



De rode toren is een markant punt in de skyline van Maastricht.

In 1632 was stadhouder Frederik Hendrik de aanvoerder van de Staatse troepen tijdens de Veldtocht langs de Maas in de Tachtigjarige Oorlog, waarbij hij succesvol de steden Roermond, Sittard en Venlo veroverde en een lange, bloedige belegering van Maastricht begon, wat leidde tot de overgave van Maastricht augustus 1632 en werd de Sint Janskerk protestants en werd in december 1633 eigendom van de toen opgerichte Nederduitse Gereformeerde Kerk. Een rondgang door de kerk toont aan dat de eerste indruk, een vrij sobere ruimte, slechts schijn is. Historisch gezien bevat de kerk veel zaken die de moeite van het bekijken waard zijn.

De toren is tot de eerste omgang (43m) te beklimmen. Er is vanuit daar een prachtig uitzicht op het Vrijthof, over de stad en haar omgeving. De bouwheren van de kerk, De Kapittelheren van Sint Servaas, gebruikten een rode kleur als een soort eigendomsmerk voor al hun bezittingen. De verf werd gemaakt van in de mergelgrotten gevonden mergeldelen, welke doordrenkt waren met ijzeroer. Na maling en branden ontstond de basis van de verf, een ossenbloedkleurig poeder. Op delen van de Sint-Servaaskerk is de originele kleur nog terug te vinden. Bij de laatste restauratie in 2006, werd na een onderzoek door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de toren opnieuw rood geverfd. De Sint-Janskerk is dus een historisch en architectonisch topstuk in Maastricht, met een rijk verleden en heden-daagse functie. Naast reguliere kerkdiensten en toeristische bezoeken wordt de kerk intensief ingezet als podium en evenementenlocatie. Dankzij ligging en voorzieningen is de kerk zeer geschikt voor uiteenlopende zakelijke en culturele activiteiten. De kerk en toren zijn dagelijks te bezoeken. Elke zondagochtend vindt er een protestante dienst plaats.

## Klooster van de Zusters Onder de Bogen

De Liefdezusters van de Heilige Carolus Borromeus, ook bekend als de Zusters Onder de Bogen, is een Rooms-Katholieke religieuze congregatie die in 1837, in Maastricht, werd opgericht door Elisabeth Gruyters, bijgestaan door Deken P.A. van Baer. Deze congregatie is vernoemd naar de Heilige Carolus Borromeus..

Het gedachtegoed van de Zusters

- Mensen helpen heel te worden, meer en meer als beeld van God en als een teken van Gods Rijk in te gaan op de uitdagingen van onze tijd in vreugde en eenvoud, waarbij ze bij voorkeur kiezen voor hen die onrecht wordt gedaan.
- De zusters waren in Nederland werkzaam op velerlei terreinen: retraitehuizen, ziekenhuizen, scholen, pastoraal werk, het opzetten van kleine christelijke gemeenschappen, religieuze verenigingen voor recht en vrede, vooral onder armen, lijdenden en zij die leven aan de rand van de maatschappij.
- Wereldwijd zijn de zusters werkzaam in Nederland, België, Kenia, Tanzania, Indonesië, Filipijnen, Oost-Indonesië (Oost-Timor), Vietnam, Brazilië.

De bijnaam Zusters Onder de Bogen is een verwijzing naar hun klooster in Maastricht, dat bekend staat om zijn boogconstructies. De gemeenschap zet zich nog steeds in voor onderwijs en gezondheidszorg en blijft een actieve rol spelen in sociale projecten, met name internationaal. Zusters Onder de Bogen bezint zich momenteel op mogelijkheden om haar aanwezigheid in Maastricht te continueren.

Het klooster in Maastricht is het moederhuis van de congregatie van de Liefdezusters van de Heilige Carolus Borromeus. Het klooster is gevestigd in een aantal historische gebouwen tussen de straten Sint-Servaasklooster en Kommel. In de kloostertuin bevindt zich een belangrijk deel van de nog resterende eerste muur van Maastricht. Bij archeologische opgravingen, voorafgaand aan de bouw van een nieuwe klooster-vleugel aan het Sint-Servaasklooster in 1980, kon worden vastgesteld dat het laat-Romeinse en Merovingische grafveld op het Vrijthof zich tot hiertoe uitstrekte. Tevens werd een zware dubbele muur aangetroffen (9e-11e eeuw), mogelijk onderdeel van de Ottoonse muur. Andere muurresten behoorden waarschijnlijk tot

de Proosdij van Sint Servaas. Wereldwijd is de Congregatie nog steeds groeiende. In Nederland neemt het aantal zusters af en de gemiddelde (hoge) leeftijd toe. Het Moederhuiscomplex is door slechts weinig buitenstaanders bezocht en wellicht daardoor tamelijk onbekend. Het complex is echter steeds meer toegankelijk, bijvoorbeeld tijdens Open Kloosterdag, Heiligdomsvaart, concerten (o.a. Musica Sacra) en tentoonstellingen (o.a. Oorkonden van het Servaas kapittel). De Congregatie denkt na over haar blijvende aanwezigheid in Maastricht. Het Moederhuis is meer dan een gebouw, het is het hart van de Congregatie, waar haar verhaal begon en voortduurt. Alle gebieden van de Congregatie hebben zich verplicht dit erfgoed te beschermen. Door delen van het Moederhuis te behouden blijft de Congregatie geworteld in haar oorsprong en kan zij haar missie realiseren door het oprichten van een centrum waar de rijkdom van de spiritualiteit wordt verdiept en gedeeld met de leden van de Congregatie, de kerk en de samenleving.

## Henric van Veldekeplein

Het gebied van het tegenwoordige Henric van Veldekeplein behoorde tot Het Kapittel van Sint Servaas. In 1911 werd het pleingedeelte van de straat Sint-Servaasklooster, omgedoopt tot Henric van Veldekeplein. Vanaf dat jaar beïjverden een gemeentelijke commissie en een burgercomité zich voor de oprichting van een monument voor de middeleeuwse dichter Hendrik van Veldeke, de auteur van onder andere Het leven van Sint Servaas. In 1934 werd het bronzen beeld van de dichter, naar ontwerp van Charles Vos, onthuld. Pas daarna werd de straatnaamswijziging doorgevoerd. De noordkant wordt geheel in beslag genomen door het zuidwestelijk deel van de Sint-Servaasbasiliek. De oostzijde van het plein wordt gedomineerd door de 79m hoge toren van de Sint-Janskerk. Aan weerszijden van de Sint-Janskerk lopen steil-naar-beneden-lopende straatjes naar het Vrijthof. Het smalle straatje tussen de twee kerken, heet Het Vagevuur. Van de Kanunnikenhuizen rondom het Henric van Veldekeplein, hebben er zeven de status van Rijksmonument (drie daarvan liggen langs de noordzijde van het plein, waar de officiële straatnaam Sint-Servaasklooster luidt). Het indrukwekkendste huis is het 'Paleis van de Hoogproost' op nummer 27-29-31.

## De Onze-Lieve-Vrouwebasiliek

Deze Basiliek ligt niet direct bij de andere locaties nabij het pelgrimskwartier, maar behoort wel tot de belangrijkste locaties in Maastricht om hierin mee te nemen. Als pelgrimslocatie is deze Basiliek momenteel niet minder belangrijk dan de Sint-Servaasbasiliek.

De Onze-Lieve-Vrouwebasiliek beschikt ook over een Schatkamer, waarvan het beheer bij het kerkbestuur berust. De collectie omvat een aantal interessante en mooie middeleeuwse voorwerpen (beschermde erfgoed), stukken uit de tijd van de barok en religiosa, die betrekking hebben op de verering van Onze-Lieve-Vrouw Sterre der Zee. De Schatkamer is in 2023 heropend met een geheel nieuwe inrichting, die een groot publiek aanspreekt en in 5 talen toegankelijk met behulp van met QR-codes.

Ook maakt de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek deel uit van het project Grootste Museum van Nederland, een initiatief van het Catharijne Convent. Het Grootste Museum van Nederland is in 2016 opgericht om o.a. kerken bekender en toegankelijker te maken voor het grote publiek.

Er is geen structurele samenwerking met de Schatkamer van Sint Servaas. Aangezien beide schatkamers elkaar tot op zekere hoogte aanvullen, zou samenwerking kunnen leiden tot een museale collectie van Europese allure.





## Feest van Sainte Marie – vrijdag 15 augustus 2025

Op vrijdag 15 augustus om 10.00 uur vieren wij het grote feest van Sainte Marie in de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, het patroonsfeest van de parochie. Hoofdcelebrant en predikant is Mgr. R. Maessen, die lang vicaris-generaal was en het bisdom bestuurde in de tijd dat er geen bisschop was, samen met concelebranten en oud-bisschop F. Wiertz. Zij worden bij de pastorie afgehaald met een cortège. De Hoogmis wordt feestelijk opgeluisterd door Muziekensemble Da Capo 2000 en de Schola nova.

Tijdens de viering worden de 'Gordel van Maria' en het genadebeeld van de 'Sterre der Zee' door de kerk gedragen en ter verering voor in de kerk geplaatst. Traditiegetrouw wordt in de viering de 'kroedwösj' gezegend. Aanbevolen wordt om een eigen kroedwösj-bundeltje mee te brengen, want het aantal aangeboden kroedwösjtakjes is niet groot.

Na de feestelijke viering bent u van harte welkom in de Kruisgang en de pandtuin, om onder het genot van een kopje koffie en een 'Slevrouwetuurtsje' elkaar te ontmoeten. De welbekende 'Slevrouwetuurtsjes' worden weer door bakkerij Lemmens geleverd. Een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld en is bestemd voor restauratie van de 'Sterre der Zee' kapel. Door de jaren heen is het bijwonen van deze Hoogmis een traditie geworden, die pelgrims vanuit de wijde omgeving naar Maastricht brengt om Maria te vereren.



## De Waalse kerk

Stichting Waalse Kerk Maastricht is een culturele ANBI, die zich tot doel stelt het monumentale gebouw aan de Sint Pieterstraat 6 te Maastricht, in te zetten als ontmoetingsplek voor Maastricht om zielsarmoede tegen te gaan. De Waalse Kerk wordt momenteel gereed gemaakt voor de 21e eeuw. Naast zondagse kerkdiensten, die uitgaan van de Zuiderkruiskerk, zal het monumentale gebouw de hele week ingezet worden voor maatschappelijke en culturele doeleinden. Wat betreft de culturele functie wordt o.a. samengewerkt met Philharmonie Zuidnederland, de Muziekgieterij en JekerKlassiek. Voor de maatschappelijke doeleinden is en gaat men in gesprek met een aantal maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Maastrichtse samenleving. In dit kader werd gesproken met de heer Koelewijn.

## Sint-Matthiaskerk

De Sint-Matthiaskerk ligt in het centrum van Maastricht, vlak bij de markt en het stadhuis. De kerk is zodanig omgeven door stadsbebouwing, dat op het eerste oog alleen de façade zichtbaar is. Via een steegje aan de rechterzijde is die zijde en de absis te bewonderen. Momenteel is de Sint-Matthiaskerk grotendeels gesloten voor bezoekers, terwijl deze een indrukwekkende Schatkamer bezit. Een voorstel vanuit gesproken stakeholders is om de kerk expliciet op te nemen in het plan als onderdeel van een pelgrimsnetwerk. Per 1 januari 2025 is de internationale mis verplaatst van de Sint-Servaasbasiliek naar de Sint-Matthiaskerk.

## De Koepelkerk

In 1921 werd aan twee jonge Limburgse architecten, Alfons Boosten en Jos Ritzen, de opdracht gegeven de Koepelkerk te bouwen. Zij kozen voor een stijl die zeer modern was, zeker voor Limburg waar de neogotische stijl gangbaar was. Veel jonge regionale kunstenaars hebben meegewerkt aan de verfraaiing van deze kerk, zoals bijv. Henri Jonas, Charles Vos, Charles Eyck, Jo de Visser, Eugène Laudy, Gène Eggen en Marianne van der Heijden. Later werden zij bekende kunstenaars.

Het interieur werd gecombineerd tot een groot en harmonisch religieus kunstwerk. In de Koepelkerk komen kunststijlen uit de eerste helft van de 20ste eeuw samen. Sinds 1995 is de Koepelkerk een rijksmonument. Op zaterdagen wordt hier een dienst gehouden door de Christelijke Eritrese Orthodoxe Oriëntaalse kerk in diaspora in Nederland.

## Synagogen Maastricht

Maastricht heeft in de loop van de eeuwen diverse synagogen gehad. In een schepenbrief uit 1295 wordt gesproken over een platea judaeorum, de huidige Jodenstraat, waar volgens een handschrift uit 1377 een synagoge moet hebben gestaan, waarschijnlijk op de hoek met de voormalige Bokstraat, tegenwoordig Kesselskade. Vlakbij bevond zich de Jodenpoort, die toegang gaf tot de Maaskade. Eind 18e eeuw, in elk geval vanaf 1782, hadden de Maastrichtse Joden de beschikking over een kleine huissynagoge in een achterhuis aan de Markt. Waarschijnlijk vanaf 1797 was de huissynagoge gevestigd boven de inrijpoort van het pand Kleine Gracht 3. Deze ruimte was zo bekrompen dat de Joodse gemeente verzocht de leegstaande kapel van het voormalige Sint-Servaas Gasthuis te mogen gebruiken, maar deze werd in 1821 gesloopt. Soortgelijke verzoeken betreffende de Augustijnenkerk en de Capucijnenkerk leverden evenmin iets op.

De nieuwe synagoge werd gebouwd op een voormalig kloosterterrein van de kapucijnen (de "kleine Capucijntuin") op de hoek van de Bogaardenstraat en de Capucijngang, een terrein dat in 1838 door de gemeente gratis ter beschikking werd gesteld. Het ontwerp van het nieuwe godshuis was van stadsbouwmeester en tekenleraar Mathijs (Mathieu) Hermans (1789-1842). Op 21 augustus 1840 werd de nieuwe hoofdsynagoge in gebruik genomen, waarbij een feestelijke stoet vanaf de Kleine Gracht, onder marechaussee-begeleiding en gadeslagen door duizenden belangstellenden, naar de Bogaardenstraat trok, terwijl het stadhuiscarillon speelde. In het nieuwe gebouw waren ook leslokalen voor de in 1833 opgerichte Joodse school. Na de deportatie van de Maastrichtse Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw door de Duitse bezetter geconfisqueerd en als opslagplaats gebruikt. Een groot deel van de inventaris werd vernield. Wel konden de Torarollen tijdig

in veiligheid worden gebracht. In 1965 bleek dat ook het archief van de Joodse gemeente Maastricht behouden was. Amerikaanse soldaten hielpen na de bevrijding van Maastricht in september 1944 mee de ergste chaos in de synagoge op te ruimen. De eerste jaren werd de naastgelegen vergaderzaal als gebedsruimte gebruikt. In 1952 werd de synagoge weer in gebruik genomen.

## Sint-Servaasbron en -put

De Sint-Servaasbron of St. Servatiusbron is een bron in de gemeente Maastricht in de Nederlandse provincie Limburg. De bron ligt ten zuiden van de wijk Biesland in het Jekerdal, ten oosten van de Cannerweg. De Sint-Servaasbron wordt vanouds, maar zeker vanaf 1840, in verband gebracht met een passage in de Sint Servaas legende van Hendrik van Veldeke, waarin de heilige een geneeskrachtige bron doet ontspringen. In 1496 werd er in opdracht van het stadsbestuur een put geslagen op het Vrijthof. Deze put was bedoeld om de boven de put geplaatste Sint-Servaasfontein te voorzien van water. Het stadsbestuur en Het Kapittel van Servaas hoopten op die manier het bedevaartstoerisme te stimuleren. Het project mislukte, want de put bevatte te weinig water. Een eeuw later metselde men een verzamelbekken in het iets hoger gelegen Servaasbroek en liet men het water via een houten pijpleiding naar het Vrijthof lopen. Midden op het plein werd een ronde, verdiept gelegen fontein geplaatst. Deze bestond uit een hardstenen fonteinvaas, een bronzen deksel en daarbovenop een beeldje van een zegenende Servaas. De fontein was geen succes, want de watertoevoer bleek onbetrouwbaar. Kort na 1670 vulde men de fonteinbak met aarde en in 1733 ruimde men de laatste resten op. De hardstenen fonteinvaas siert tegenwoordig de pandhof van de Sint-Servaasbasiliek. In de 19e eeuw was van de bron enkel nog een drassig veld overgebleven. In 1886-1888 metselde men op deze plek een ronde stenen put. Boven de put plaatste men een smeedijzeren baldakijn en een Servaasbeeldje. De rand van de put droeg als opschrift: *Eer Pelgrim deze heilige bron, en hetzij dorst of koorts u kwelle, drink tot lafenis en genezing, zoo helpe u de H. Servatius.*





## Het Rome van het Noorden

Onder deze naam verscheen in 2025 de tweede herzien druk over Maastricht, stad van Kerken, Kloosters en Kapellen. Het betreft een zeer uitgebreid en overzichtelijk onderzoek naar alle locaties in de stad die hier onder te rangschikken zijn.

Het zijn er te veel om op te sommen. Toch aandacht voor een locatie, t.w. De Theresiakerk, als voorbeeld van een locatie die in een transitie lijkt te verkeren. Deze kerk is genoemd naar de 19e-eeuwse heilige Theresia van Lisieux. Sinds 2022 deelt de Sint-Theresiaparochie de kerk en bijgebouwen met de Philharmonie Zuid-Nederland. Philzuid is sinds januari 2023 gevestigd in de Sint-Theresiakerk in Maastricht. Naast het Muziekgebouw Eindhoven is dit de plek waar het orkest regelmatig repeteert en soms concerten geeft. De kerkverdieping is verbouwd tot een optimale repetitieruimte. De akoestiek is verbeterd: speciale panelen zorgen voor een kortere nagalmtijd. Het podium is uitgerust met een hybridesysteem van verschillende verwarmingstechnieken, waardoor het op het podium behaaglijk is en niet de hele kerk (onnodig) verwarmd wordt. Bovendien is op het podium een geconditioneerde ruimte gebouwd waar de vleugel, contrabassen en andere gevoelige instrumenten kunnen staan. De benedenverdieping van de kerk wordt ook door Philzuid gebruikt. Hier zijn niet alleen diverse kantoor- en vergaderruimtes maar ook repetitieruimtes, kleedkamers, de muziekbibliotheek en een kantine. De dagkapel van de kerk wordt nog wekelijks gebruikt voor kerkdiensten. De verplaatsbare wanden op het podium maken het mogelijk om bij speciale gelegenheden de hele kerk te gebruiken. De kerkbanken bieden dan plaats aan zo'n 350 bezoekers. Als Philzuid niet zelf in Opus 9 speelt, kunnen lokale verenigingen en andere partijen gebruikmaken van de faciliteiten.

Een ander voorbeeld van een transitie die genoemd wordt door stakeholders, is Kapel Opveld. Deze bevindt zich in de Maastrichtse wijk Heer. Het is de voormalige kloosterkerk van Klooster Opveld. Na een eeuw dienst te hebben gedaan als plek van devotie, is Kapel Opveld thans een nieuwe ontmoetingsplek met een breed scala aan activiteiten. Denk daarbij aan: concerten, zang- en cabaretvoorstellingen, lezingen, vergaderingen, exposities, repetitieruimtes en afscheidsdiensten.

## Heiligdomsvaart Maastricht als levend erfgoed

Het op bedevaart gaan – het bezoeken van een heilige plaats – is een traditie zo oud als de Bijbel. Ook Maastricht kent deze eeuwenoude praktijk, waarvan de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart (sinds 1391) het hoogtepunt vormt.

Deze traditie werd opnieuw in ere gehouden tijdens de 56e Heiligdomsvaart in 2025, waarmee een ononderbroken keten van verering wordt voortgezet.

De Heiligdomsvaart trekt tienduizenden pelgrims uit binnen- en buitenland (175.000 in 2025). Tijdens dit meerdaagse evenement worden de relieken van Sint Servaas en andere heiligen in processie door de stad gedragen. Maastricht komt dan tot leven met gebed, zang, kunst, toneel en rituelen. De Heiligdomsvaart laat zien dat religie in Maastricht geen reliek uit het verleden is, maar een levend en verbindend element in het heden. Ze verbindt geloof, cultuur en gemeenschap, en weerspiegelt waarden die nog altijd actueel zijn. Immaterieel religieus erfgoed – zoals processies, rituelen, verhalen, muziek en tradities – is geen tastbaar bezit, maar leeft in de beleving en overdracht van generatie op generatie. De Heiligdomsvaart is hiervan een krachtig voorbeeld: het biedt spirituele verdieping, versterkt de sociale samenhang en houdt tradities levend in een snel veranderende wereld.

Het belang van dit erfgoed ligt in de manier waarop het betekenis en zingeving biedt en bijdraagt aan identiteitsvorming en verbondenheid. Door het actief te ondersteunen, zorgt men ervoor dat tradities als de Heiligdomsvaart ook in de toekomst blijven aanspreken en tegelijk ruimte bieden voor reflectie op hedendaagse thema's als duurzaamheid, solidariteit en gemeenschapszin. De editie van 2025 stond in het teken van het thema 'Wees een Bruggenbouwer' – een oproep tot verbinding tussen mensen, generaties en overtuigingen.

De Heiligdomsvaart wordt georganiseerd door de Vereniging Het Graf van Sint Servaas. Voorafgaand aan het hoogfeest vinden tal van activiteiten plaats. Het programma is breed en toegankelijk, met ruimte voor religieuze vieringen, pelgrims-tochten en ommegangen, maar ook voor culturele manifestaties als tentoonstellingen, concerten, theater, verhalenvertellers, lezingen en ontmoetingen voor jong en oud. In dit kader werd gesproken met de heer Bovens en de heer Essers.



De 56<sup>e</sup> Heiligdomsvaart in Maastricht is op 22 juni 2025 afgesloten met een pontificale eucharistieviering en de tweede ommeegang, die deels met boten over de Maas ging. Na de slotceremonie op het Vrijthof werden de Noodkist en het Borstbeeld van Sint Servaas de Basiliek binnengedragen. Nadat achter hen de bronzen deuren van de Basiliek gesloten waren, was de Heiligdomsvaart definitief afgelopen. De volgende editie is in 2032.

“Ik heb al gemerkt dat het in Maastricht niet lang genoeg kan duren en dat niemand het erg vindt als het heel laat wordt,” grapte bisschop Ron van den Hout voordat hij zondagavond tegen 23.00 uur samen met bisschop Hans van den Hende van Rotterdam de slotzeggen gaf. De afsluiting van de Heiligdomsvaart was ‘s middags om 15.00 uur begonnen met een pontificale heilige mis in de Sint-Servaasbasiliek met kardinaal Wim Eijk van Utrecht als hoofddelebrant. Naast de bisschop van Rotterdam, waren ook de bisschoppen van Hasselt, Luik en een vertegenwoordiger van de bisschop van Aken present. Uiteraard namen ook hulpbisschop Everard de Jong en oud-bisschop Frans Wiertz van Roermond aan de viering deel, samen met heel wat priesters uit de regio.

In zijn preek verwees kardinaal Eijk naar het hoogfeest van Sacramentsdag dat zondag toevallig samenviel met het slot van de Heiligdomsvaart. “De eucharistie is voedsel voor eeuwig leven,” aldus de kardinaal, die verder opmerkte dat geluk alleen bij God te vinden is. “De tijd die je met Jezus doorbrengt, is de beste tijd van je leven,” citeerde hij de heilige Moeder Teresa. De bijna twee uur durende viering werd muzikaal begeleid door de Capella Sancti Servati en het Franciscuskoor uit Venlo. “Op deze wijze hebben we in muzikaal opzicht een brug tussen Noord- en Zuid-Limburg geslagen,” aldus deken John Dautzenberg in zijn slotwoord. Hij refereerde daarmee aan het thema van de Heiligdomsvaart ‘Wees een bruggenbouwer’.

### Stoet

Dit thema kwam ‘s avonds tijdens de ommeegang ook uitgebreid aan bod. De stoet op deze slotdag begon met een boottocht van een aantal groepen, die op deze manier letterlijk de band met de bruggen over de Maas legden. Nadat zij aan wal waren gegaan, formeerde zich de stoet die voor de tweede keer binnen tien dagen tijd door het centrum van Maastricht trok. Aan de stoet deden deels dezelfde groepen mee als tijdens de eerste ommeegang, maar er waren ook broederschappen en muziekgezelschappen die er toen niet bij waren. Onder de nieuwe deelnemers bevond zich onder andere het koor van de zingende maagden uit Tongeren.

Net als op de eerste zondag trok deze ook nu behoorlijk wat bekijks. De stoet eindigde voor de tribune op het Vrijthof. Voorafgaand aan de stoet hadden de Koninklijke Zangvereniging Mastreechter Staar en symfonieorkest Arka hier al een miniconcert voor het publiek op de tribune verzorgd. In zijn slotwoord riep voorzitter Theo Bovens van de organiserende vereniging ‘Het Graf van Sint Servaas’ iedereen op om de komende zeven jaar bruggenbouwers te blijven. De organisatie is zeer tevreden over het verloop van de Heiligdomsvaart. “Vele bruggen werden gebouwd: tussen mensen, groeperingen, buurten en regio’s; maar ook tussen culturen en stijlen, tussen religies en opvattingen en voor velen ook tussen hen en Sliwenhier, onder andere via Sint Servaas,” aldus het dankbericht dat zondagavond direct na het afsluiten van de Heiligdomsvaart werd verstuurd.

### Pijler

Daarin werden niet alleen alle medewerkers en sponsors bedankt, maar ook de meer dan honderdduizend pelgrims en toeschouwers die individueel of in groepsverband aan een of meer programmaonderdelen hebben deelgenomen. “Wat ook uw motief was om te komen, deel te nemen of gewoon even langs te komen: uw presentie was de voornaamste pijler waarop wij de brug van Heiligdomsvaart konden bouwen. Want om bruggen te bouwen, verbindingen te maken, vrede te stichten zijn mensen nodig. Wij hopen dat de Heiligdomsvaart u hoop mag geven op een wereld waar muren worden afgebroken en bruggen gebouwd, en dat u inspiratie hebt gekregen om daaraan mee te doen.



## Relevant roerend religieus erfgoed in Maastricht

Zonder volledig te willen zijn, wordt door de stakeholders het onderstaande roerend erfgoed genoemd als relevant.

### DE VIER STADSDEVOTIES VAN MAASTRICHT

De stadsdevoties van Maastricht zijn een viertal beelden, die in deze stad bijzondere verering genieten. Het zijn: de Sterre der Zee, de Zwarte Christus van Wijck, het Borstbeeld van Sint Servaas en dat van Sint-Lambertus. Tijdens de Heiligdomsvaart worden ze meegevoerd bij de twee grote ommegangen en de zogenaamde Sterprocessie vanuit de verschillende parochiekerken. Elke stadsdevotie heeft zijn eigen broederschap en/of dragersgilde.

#### STERRE DER ZEE

De Sterre der Zee is wellicht de bekendste en meest populaire van de vier stadsdevoties. Het betreft een 15e-eeuws genadebeeld van Maria met het kindje Jezus, dat zich sinds 1837 in de Onze-Lieve-Vrouwekerk bevindt.

#### ZWARTE CHRISTUS VAN WIJCK

De Zwarte Christus van Wyck is een 13e-eeuws corpus van een crucifix, dat zich sinds 1804 in de Sint-Martinuskerk in Wyck bevindt. Voor die tijd werd het bewaard in het Wittevrouwenklooster aan het Vrijthof. De Zwarte Christus trok al in de middeleeuwen bedevaartgangers, vooral uit Centraal-Europa.

#### BORSTBEELD VAN SINT SERVAAS

Het vergulde en verzilverde Borstbeeld bevat een deel van de schedel van Sint Servaas en behoort tot de belangrijkste kunstschaten in de Schatkamer van de Sint-Servaasbasiliek.

#### BORSTBEELD VAN SINT-LAMBERTUS

De reliekbuste van Sint-Lambertus is relatief jong. In 1937 verwierf de Sint-Lambertuskerk een reliek van Lambertus, de enige in Maastricht geboren heilige. Een jaar later bestelde pastoor Linssen een vergulde en met edelstenen bezette reliekhouders in de vorm van een portretbuste naar het voorbeeld van de Servaasbuste. Het beeld ging al snel tot de populaire stadsdevoties behoren.

#### SCHATKAMER SINT SERVAAS

De Stichting beheert, exploiteert en presenteert het totale roerend en deels onroerend kunstbezit van de kerk, in zowel het kerkgebouw als in de ruimten van de Schatkamer. De kerncollectie van de Schatkamer (Noodkist, 'Servatiana', middeleeuwse reliekhouders en middeleeuwse textilia) valt onder de Erfgoedwet en is uit dien hoofde aangewezen als wettelijk beschermd cultureel erfgoed.

Uit de inkomsten worden beheerskosten van de collectie en de eigen personeelslasten van de Stichting betaald. Fiscaal wordt de Stichting gezien als een onderneming.

Het streven naar winst is geen doel op zich, maar enerzijds wel noodzakelijk om de eigen taken te kunnen vervullen en anderzijds inkomsten te genereren die religieuze en maatschappelijke ambities van de kerk ondersteunen. Dat vereist een economisch verantwoorde exploitatie. De oorspronkelijke doelstellingen van de Stichting zijn in de loop van de tijd opgerek. Enerzijds is er een toename van de collectie, anderzijds neemt de personele en financiële verwevenheid tussen kerk/Basiliek en Schatkamer toe. Ook activiteiten worden steeds vaker in gezamenlijkheid georganiseerd. Daarmee vervagen grenzen.

De stichting is geen ANBI-instelling, geen erkend museum en geen lid van de Nederlandse Museumvereniging. Deze afzijdigheid ten opzichte van het reguliere Nederlandse museumwezen is soms lastig in het verkeer met andere museale instellingen en de overheid.

Hoewel de Stichting oorspronkelijk werd opgericht voor alleen het kunstbezit van de Sint-Servaaskerk, is er in loop der jaren een groeiende tendens om roerend kerkelijk kunstbezit dat niet meer door de (kerkelijke) eigenaren zelf kan worden beheerd, aan de Schatkamer in bruikleen te geven (vangnetfunctie).

Ook door particulieren worden regelmatig stukken ten geschenke aangeboden. In de Schatkamer bevinden zich daarom inmiddels objecten in bruikleen van andere parochies, waardoor de beschikbare expositieruimte (te) vol raakt.

Het niet voor publiek zichtbare deel van de collectie vormt een ernstig punt van zorg. Na de restauratie in de jaren tachtig, zijn veel spullen naar de zolder verbannen. Wat er staat is een verzameling van rijp en groen door elkaar. Veel materiaal heeft betrekking op de 19e en 20e eeuw, periodes die in de huidige presentatie niet aan bod komen. De bestaande depotruimte op zolder voldoet echter in geen enkel opzicht aan museale eisen.

De huidige presentatie dateert van het einde van de jaren tachtig van de vorige eeuw, was voor die tijd modern, voldoet in beginsel nog steeds, maar is inmiddels toch enigszins gedateerd. Het ontbreekt aan educatieve informatie over de verering van Sint Servaas, de geschiedenis van de kerk en (meertalige) toelichting op het geëxposeerde materiaal.

Inhoudelijk is het geëxposeerde materiaal enerzijds eenzijdig en anderzijds hybride van karakter. Een duidelijk concept ontbreekt. Terwijl de Schatkamer enerzijds te veel heeft, ontbreken anderzijds bepaalde aspecten geheel of vrijwel geheel.

Archeologische vondsten uit de Merovingische periode berusten in de gemeentelijke depots. Ook de niet onbelangrijke religieuze kunstnijverheid in Maastricht, met de diverse stijlperiodes tussen 1860 en 1950, ontbreekt. De geschiedenis van Het Sint-Servaaskapittel komt nauwelijks aan bod en de geschiedenis van de kerk in de 19e en 20e eeuw ontbreekt helemaal.



Een rondgang door de Schatkamer geeft de bezoeker daarom vooral een indruk van veel, oud en eerbiedwaardig, maar een context over historie van de plek, de samenhang van de collectie, de verering van Sint Servaas door de eeuwen heen en functionaliteit van objecten ontbreekt. Schatkamer en Basiliek zijn de belangrijkste vaste 'attracties' voor toeristen in de binnenstad.

Ontegenzeggelijk oefent het kerkgebouw zelf de grootste aantrekkingskracht uit. Hoewel de Sint-Servaasbasiliek en de Schatkamer altijd bezoekers zullen trekken, zijn voor het behoud van aantrekkelijkheid voortdurende investeringen onontkoombaar, ook om in de toekomst aantrekkelijk te blijven.

De kwaliteit van de bezoekersopvang is tot op heden matig. Het zou een overweging kunnen zijn om de deuren op het Vrijthof en het Bergportaal te openen, in combinatie met gratis entree voor de kerk.

Tevens zou overwogen kunnen worden om op zondagen tijdens de Hoogmis de deuren van het Keizer Karelplein, Vrijthof en Bergportaal te openen om de (toeristische/nieuwsgierige) bezoekers toe te laten gedurende de Heilige Mis om zich te kunnen verwonderen over de schoonheid van de eredienst en hen de kans te geven deel te nemen.



## COLLECTIE SINT-MATTHIJSKERK

Het roerend kunstbezit van de Sint-Matthijskerk betreft een zeer omvangrijke verzameling met 16e–20e-eeuwse paramenten, objecten uit de Sint-Matthias-, Sint-Hubertus- en Sint-Josephkerk (sommige kleine objecten staan al in de Schatkamer van Sint Servaas) en beelden. De collectie Maastrichts zilver en paramenten lenen zich uitstekend voor het verhaal van de, hier van oudsher actieve, talrijke Maastrichtse broederschappen en gilden. Een goed zicht op de materiële toestand ontbreekt, maar de huidige bewaarcondities voldoen niet aan museale eisen. De collectie is niet zichtbaar voor publiek, m.u.v. stukken in bewaring gegeven aan de Schatkamer van Sint Servaas. Bij verdere samenwerking tussen Sint Servaas en Sint Matthijs zal het beheer van deze collectie leiden tot taakverzwaring voor de Schatkamer en zullen deels incidentele, deels structurele middelen nodig zijn voor verantwoord beheer.



## COLLECTIE SINT-MARTINUSKERK WYCK

De Sint-Martinuskerk beschikt volgens de bekende gepubliceerde inventarislijsten over een collectie oude objecten voor liturgisch gebruik en kunstbezit van betekenis. Gegevens over de materiële conditie ontbreken. De collectie is niet zichtbaar voor publiek. Sinds 1804 bevindt zich, in deze (eerste) neogotische kerk van Pierre Cuypers, het miraculeuze beeld van de Zwarte Christus, een van de vier Maastrichter stadsdevoties. Het 13e-eeuwse beeld werd gedurende de middeleeuwen vereerd in het Wittevrouwenklooster aan het Vrijthof en wordt (in kopie) nog elk jaar meedragen in de Maastrichter Stadsprocessie.

## COLLECTIES OVERIGE KERKEN

Andere kerken, buiten de binnenstad van Maastricht, bezitten eveneens historisch roerend erfgoed, weliswaar beperkter in omvang dan de binnenstadskerken, maar soms zeer oud en waardevol. De zichtbaarheid voor het publiek is gering. Via inventarislijsten is wel ongeveer bekend wat er is (zou moeten zijn), maar een duidelijke beleidslijn bij sluiting van kerken ontbreekt. Grote risico's ontstaan in de fase die voorafgaat aan de onttrekking van een kerk aan de eredienst.

## BONNEFANTENMUSEUM

Naast de eerdergenoemde collecties roerend erfgoed in kerkelijke hand, moet op het gebied van religieus erfgoed in Maastricht het Bonnefantenmuseum nog worden genoemd. Dit beschikt met de collectie Neutelings over een grote collectie middeleeuwse kunst (in hoofdzaak sculptuur) in langdurige bruikleen. Verder is in het museum de Stichting Bisschoppelijk Museum geïncorporeerd met Limburgse stukken (beelden, zilver). De collectie Neutelings kunnen we hier verder buiten beschouwing laten, de Stichting Bisschoppelijk Museum ontplooit geen zelfstandige activiteiten, is als Stichting voor de buitenwereld niet zichtbaar en heeft weliswaar een fraaie, maar beperkte collectie.

# Bijlage: Het Bisdome Maastricht

Het bisdom Maastricht (Latijn: Traiectum ad Mosam), ook wel bisdom Tongeren-Maastricht-Luik genoemd, is een voormalig bisdom van de Rooms-Katholieke Kerk dat in de vroege middeleeuwen Maastricht als hoofdzetel had en waaruit later het bisdom Luik is ontstaan.

## GESCHIEDENIS

De 6e-eeuwse geschiedschrijver Gregorius van Tours verhaalde in zijn *Historia Francorum* hoe de van oorsprong Armeense bisschop Servatius van Tongeren aan het einde van zijn leven naar Maastricht reisde, aldaar stierf en er langs de (Romeinse) heerweg begraven werd. Volgens middeleeuwse interpretaties van de tekst van Gregorius van Tours zou Servaas in 384 de bisschopszetel naar Maastricht hebben overgebracht.

In 535 ondertekende Domitianus van Hoi de acta van het Concilie van Auvergne als bisschop van de kerk der Tungri, "quod e[s]t Traiecto" (wat te Maastricht is). Dit is de eerste historische bron die naar het bisdom Maastricht verwijst. Voor die tijd wordt meestal gesproken over het "bisdom der Tungri", hoewel de zetel toen al mogelijkwijs in Maastricht stond. De geschiedenis van het bisdom Maastricht tot aan het begin van de 6e eeuw berust louter op apocriefe teksten en latere reconstructies. Volgens de 10e-eeuwse geschiedschrijver Heriger van Lobbes vond de overbrenging van de bisschopszetel van Tongeren naar Maastricht pas in de tweede helft van de 6e eeuw plaats door bisschop Monulfus, maar dit lijkt door historische feiten te worden tegengesproken. In de traditionele visie was het bisschop Hubertus die de zetel in 722 overbracht van Maastricht naar Luik. Sommige auteurs veronderstellen dat dit later (eind 8e, begin 9e eeuw) plaatsvond. In elk geval bleven de bisschoppen ook na 722 de titel *episcopus tungrensus* gebruiken. De laatste vermelding van Maastricht als bisschopszetel dateert van 682. In 835 wordt Luik voor het eerst als bisschopszetel aangeduid. Het bisdom Luik ontwikkelde zich in de 10e eeuw tot het machtige prinsbisdom Luik, waaruit in de Franse tijd het nieuwe, geestelijke bisdom Luik ontstond. De stad Maastricht werd in 1841, evenals de rest van Nederlands Limburg, losgemaakt van het bisdom Luik, en maakt vanaf 1853 deel uit van het in dat jaar heropgerichte bisdom Roermond.

## BISSCHOPSKERK

Onbekend is waar de kathedraal van het bisdom Maastricht stond. In de middeleeuwen twistten de kapittels van de Sint-Servaaskerk en de Onze-Lieve-Vrouwekerk al over deze vraag, maar onomstootbaar bewijs is tot op heden niet gevonden. Voor de Sint-Servaaskerk spreekt dat in deze kerk zich de graven van de bisschoppen Servatius, Monulfus en Gondulfus bevinden en dat het kapittel van Sint-Servaas eeuwenlang tot de machtigste instellingen in het Heilige Roomse Rijk behoorde.

Voor de Onze-Lieve-Vrouwekerk spreekt dat deze kerk zich binnen de muren van het oude Romeinse castrum bevindt, dat ze net als de eerdere bisschopskerk van Tongeren het patrocinium van Maria draagt, en dat de kerk ook in later eeuwen nauwe banden onderhield met de Luikse bisschoppen.





## DE 21 HEILIGE BISSCHOPPEN VAN MAASTRICHT

	NAAM	PERIODE	NAAMDAG
1	H. Servatius	4e eeuw	13 mei
	H. Candidus		13 juni
2	H. Agricolaus	4e/5e eeuw, (388-401)	5 februari
3	H. Urcisinus	4e/5e eeuw, (401 - 413)	1 oktober
4	H. Designatus	5e eeuw, (413 – 437)	13 januari
5	H. Resignatus	5e eeuw, (437 - 465)	1 december
6	H. Sulpitius	5e eeuw, (465 - 480)	17 januari
7	H. Quirillus	5e/6e eeuw, (480 - 520)	30 april
8	H. Eucherius I	6e eeuw, (520 - 522)	20 februari
9	H. Falco	6e eeuw, (522 - 527)	20 februari
10	H. Eucharius II	6e eeuw, (527 - 530)	27 februari
11	H. Domitianus van Hoei	Vóór 535 - na 549	7 mei
12	H. Monulfus	Tweede helft 6e eeuw	16 juli of 27 juli
13	H. Perpetuus	586 - 589	4 november
14	H. Gondulfus of Bettulfus	Rond 614	16 juli
15	H. Evergislus of Ebrengisus	6e/7e eeuw	28 maart
16	H. Joannes Agnus	Begin 7e eeuw	25 juli
17	H. Amandus	±647 - 650	6 februari
18	H. Remaclus	Tweede helft 7e eeuw	3 september
19	H. Theodardus	Tweede helft 7e eeuw	10 september
20	H. Lambertus Faramundus	±670 - ±700 675 - 683	17 september
21	H. Hubertus	±706 - 727	3 november

## TITULAIRE BISSCHOPPEN

In 1970 werd het titulaire bisdom Maastricht opgericht. De zetel werd, met onderbrekingen, bezet door vier bisschoppen.

NAAM	PERIODE	OPMERKINGEN
Petrus Moors	1970 - 1980	Was eerder bisschop van Roermond
Joannes Gijzen	1993 - 1996	Was eerder bisschop van Roermond; werd in 1996 benoemd tot bisschop van Reykjavik
Marco Pérez Caicedo	2006 - 2012	Was hulpbisschop van Guayaquil; werd in 2012 benoemd tot bisschop van Babahoyo
Waldemar Stanisław Sommertag	2018 - heden	Werd op 15 februari 2018 benoemd tot apostolisch nuntius voor Nicaragua en tot titulair aartsbisschop van Maastricht. Op 6 maart 2022 verliet hij Nicaragua om nuntius te worden in Senegal, Guinee-Bissau, Kaapverdië en Mauritanië. Zie hieronder zijn officiële wapen/“coat of arms”



# Bijlage: Parochiefederatie Onze-Lieve-Vrouwe en Sint-Pieter

Dit hoofdstuk is opgenomen om een indruk te krijgen van een gedeelte van de bestaande structuur in Maastricht rondom de bestaande parochies.

## **Basiliek Onze Lieve Vrouw – Sterre der Zee**

409 zitplaatsen  
Onze Lieve Vrouweplein 7  
6211 HD Maastricht

## **Kerk Sint-Pieter boven/Allerh. Verlosser en H. Petrus**

350 zitplaatsen  
Ursulinenweg 2  
6212 NC Maastricht

## **Parochiekantoor en Parochiezaal Pieterkelderke**

Sint Willibrordusstraat 12  
6212 CB Maastricht

## **Parochiezaal Onze Lieve Vrouw**

Stokstraat 46 A  
6211 GD Maastricht

## **Sint Lambertuskapel**

Lage kanaaldijk 12  
6212 AE Maastricht

## **Kerk Sint-Pieter beneden/H. Petrus**

Sint Maternusstraat 15  
6212 BV Maastricht

## **Kerkhof Sint-Pieter boven**

Ursulinenweg 2  
6212 NC Maastricht

## **Lourdeskapel en grot**

Ursulinenweg 3B  
6212 NC Maastricht





# Bijlage: Dekenaat Maastricht-Meerssen

Dit hoofdstuk is opgenomen om een indruk te krijgen van een gedeelte van de bestaande structuur in Maastricht rondom de bestaande parochies.

## Centrum

### Federatie St. Servaas en H. Matthias

- Basiliek van Sint Servaas
- Heilige Matthias

### Federatie Onze Lieve Vrouw Ten Hemelopneming en H. Petrus

- Onze Lieve Vrouw Ten Hemelopneming
- Heilige Petrus van Allerheiligst Verlosser
- Heilige Petrus (Sint-Pieter)

### Parochie H. Martinus Wyck

- Heilige Martinus Wyck

## Maastricht West

### Federatie Johannes Paulus II

- Heilig Hart van Jezus (Oud Caberg)
- Heilig Hart Petrus en Paulus (Wolder)
- San Salvator
- De Vier Evangelisten (Malberg)

### Federatie i.o.: Anna/Jozef/Theresia/Lambertus

- Heilige Anna (Brusselse Poort)
- Heilige Theresia (Biesland)

## Maastricht Oost

### Federatie Oost

- Onze Lieve Vrouw van Lourdes (Wittevrouwenveld)
- Sint Petrus' Banden (Heer)
- H.H. Monulphus en Gondulfus (De Heeg)
- Heilige Walburga (Amby)
- Heilige Michael (Heugem)
- Johannes de Doper (Limmel)
- Heilige Antonius van Padua (Scharn)
- Heilig Hart van Jezus (Koepelkerk)

## Meerssen

### Cluster 8

- Heilige Bartholomeus (Meerssen)
- Sint Jozef Arbeider (Meerssen West)
- Heilig Hart van Jezus (Rothem)

### Federatie Edith Stein

- Heilige Agnes (Bunde)
- Heilige Martinus (Geulle-Brommelen)
- Heilig Onbevlekt Hart van Maria (Moorveld-Waalsen)
- Heilige Catharina (Ulestraten)
- Heilige Cornelius (Borgharen)
- Heilige Martinus (Itteren)

# Bijlage: Lokale raad van Kerken Maastricht

Een belangrijk orgaan is de lokale Raad van Kerken in Maastricht (in Nederland zijn circa 250 provinciale, regionale en lokale Raden van Kerken actief). Binnen de Raad in Maastricht zijn vertegenwoordigd:

- De Rooms Katholieke kerk
- De Protestante kerk
- De Nederlands Gereformeerde kerk (et Het Zuiderkruis)
- De Armeens Apostolische kerk
- De Oud Katholieke kerk
- Het Leger des Heils
- De Remonstrantse kerk
- De Russisch Orthodoxe kerk

De Raad van Kerken Maastricht is opgericht op 31 oktober 1967 (Hervormingsdag) tijdens een viering in de Sint-Servaasbasiliek. De Raad bestond toen uit 11 leden: 4 Rooms Katholiek, 3 Nederlands Hervormd, 2 Gereformeerd, 1 Luthers en 1 lid van de Waalse Kerk. Er was overigens vanaf ca. 1950 al een Oecumenische Contactgroep met 8 leden.



*“Elke religie in Europa wil trouwheid aan haar leer. Daar moeten we in dit project voor hoeden, dus dat elke religie de ander ook aanvaardt. Initiatieven moeten ‘geworteld zijn in de religieuze tradities van de stad’ maar Maastricht is religieus gezien meer dan het Katholieke geloof. Het pelgrimsproject kan juist zorgen voor (meer) zelfreflectie en een bredere blik.”*

*(Reactie stakeholder)*

Voor de duidelijkheid (en zonder compleet te willen zijn) zoomen we hieronder aanvullend in op enkele gemeenschappen die ook door de stakeholders worden vertegenwoordigd.

## PROTESTANTSE KERK



## Protestantse Kerk

De Zuid-Limburgse Protestantse Gemeente Maas-Heuvelland (PKN)

heeft kerken in Maastricht, Vaals, Gulpen en Valkenburg. Het is een actieve, laag-drempelige en gastrijke gemeente die in openheid met anderen samen leeft, samen deelt en samen gelooft, in navolging van Jezus Christus. De Sint Jans Kerk valt onder deze koepel. Verder is er nog sprake van Stichting Waalse Kerk Maastricht (zij beheren het gebouw) die zich tot doel stelt deze kerk in te zetten als ontmoetingsplek voor Maastricht om zielsarmoede tegen te gaan. Tegenwoordig wordt de kerk gebruikt door de Nederlandse Gereformeerde Kerk.

## JODENDOM

De Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge Limburg (NIHS Limburg) is in Maastricht gelegen. De NIHS Limburg is religieuze gemeenschap behorende tot het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap. Traditioneel heeft Nederland een Christelijk-Joodse cultuur. In de 13e eeuw woonden reeds Joden in Venlo en Maastricht. Het Nieuwe Testament is gebaseerd op het Oude Testament. Na de Tweede Wereldoorlog werd de Joodse synagoge in 1952 weer opnieuw in dienst genomen.



## ARMEENS-APOSTOLISCHE KERK

De missie van de Armeens-Apostolische Kerk is het verkondigen van het Evangelie van onze Heer Jezus Christus en het uitdragen van Zijn boodschap van redding. De stad Maastricht is verbonden met de Armeense gemeenschap door de heilige Servatius, de stadspatroon van Maastricht. Sint Servatius kwam in de 4e eeuw van Armenië naar deze regio om het Evangelie te verkondigen.





## GOD AND MAN

*And what is a man if not a traveler, courageous, indefatigable, ever moving forward, always toward heaven, insistently knocking at the portals of hope. The abundant “light of glory” of human life is spread on this road only. And, only on this road can men walk freely with the unseen Creator, and having transformed their bodies into souls, they create that which is good, true, beautiful and just.*

*This is eternal man, resurrected on the road to Damascus through the grace of the resurrection of the Only-Begotten Son.*

Easter Homily, 1960  
His Holiness Vasken I, Supreme Patriarch and Catholicos of all Armenians.

## OVERIGE KERKEN

Buiten de lokale Raad van Kerken in Maastricht is er aanvullend sprake van de Pinkstergemeente, de Baptistengemeente en de Moluks Evangelische Kerk. Tevens is er sprake van een separate Christelijke gemeente in Bunde-Meerssen onder de naam: Stem van de Goede Herder. Deze gemeenten zijn niet dus opgenomen binnen de Raad van Kerken.

## ISLAM

De El Fath-moskee is een Marokkaans-Nederlandse moskee. De Tevhid-moskee is een Moskee en multicultureel centrum. De moskee richt zich met name op Turks-Nederlandse moslims. Het gebouw ligt direct naast de El Fath moskee.



# Bijlage: Toekomstverkenning gebedshuizen Maastricht

In deze bijlage zoomen we, samenvattende, in op een onafhankelijk onderzoek dat uitgevoerd is in 2023, in opdracht van de gemeente Maastricht, naar de toekomst van de vele gebedshuizen in Maastricht.

*“Maastricht als pelgrimsstad is een thema dat leeft en mensen aantrekt. Dit kan als stedelijke identiteit verder uitgewerkt worden, in combinatie met andere lopende initiatieven” (opgenomen op pagina 47 van het onderzoek als kans).*

Overigens stellen momenteel nagenoeg alle gemeentes in Limburg een dergelijke visie op.

## Waar stadssilhouet en stedelijk cement elkaar ontmoeten

Het voortbestaan van verschillende gebedshuizen staat onder druk en dat wordt in de toekomst erger. Er wordt minder 'gekerkt', de samenleving verandert en het wordt steeds moeilijker om de vaak historische gebedshuizen in goede staat te houden. In deze bijlage is de managementsamenvatting weergegeven.



## Aanleiding en doel

De culturele identiteit van Maastricht wordt in belangrijke mate bepaald door het religieuze verleden en het daaraan gerelateerde erfgoed. Zowel qua fysieke verschijningsvorm van de stad als sociaal maatschappelijke structuur. Echter, het voortbestaan van dat erfgoed staat onder grote, en snel toenemende, druk. Net als in de rest van Nederland is het effect van de ontkerkelijkingstrend dat steeds minder mensen naar de kerk of synagoge gaan. Vrijwel alle gebedshuizen kampen met krimpende, vergrijzende gemeenschappen en tekorten aan priesters, predikanten en vrijwilligers. Ook nemen financiële middelen af voor onder meer instandhouding en beheer van de vaak grote en weinig energievriendelijke gebouwen. Het college van B&W van Maastricht heeft besloten om, met financiële ondersteuning van het Rijk, een zogenoemde 'Kerkensie' te laten opstellen. Dit met als primair doel: het, gezamenlijk met de religieuze gemeenschappen, in kaart brengen van deze problematiek en het verkennen van manieren om te komen tot een duurzaam toekomstperspectief voor de gebedshuizen die in hun voortbestaan bedreigd worden.

Sloop van betekenisvolle, religieuze gebouwen moet immers zoveel mogelijk voorkomen worden. De term 'Kerkensie', zoals die landelijk door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) geïntroduceerd is en die vaak gebruikt wordt, is in het geval van Maastricht vervangen door 'Toekomstverkenning gebedshuizen'. Dit wordt in het rapport nader toegelicht.

## Onderzoeksopzet

Op basis van bureauonderzoek is (voor het eerst) integraal in beeld gebracht welke gebedshuizen Maastricht bezit. Vervolgens is geïnvesteerd in de relatie met de eigenaren van de gebedshuizen om een beeld te krijgen van de uitdagingen waar zij voor staan en van de toekomstverwachting die zij hebben ten aanzien van de



gebedshuizen. Ook zijn kansen voor duurzaam behoud, door onder meer krachtenbundeling tussen eigenaren en de gemeente Maastricht, verkend. Hiertoe zijn de relevante beleidsdisciplines binnen de gemeente geraadpleegd. Alle gebedshuizen (op vijf na) zijn bezocht en verkennend onderzocht op cultuurhistorische en stedenbouwkundige betekenis, staat van onderhoud en mogelijkheden van verduurzaming. Verder is een digitale enquête onder de Maastrichtse bewoners gehouden (met een hoge respons), om te peilen hoe zij het belang van de gebedshuizen zien en hoe zij denken over de toekomst daarvan.

## Wat heeft het onderzoek opgeleverd?

Er is kennis gemaakt en gesproken met bestuurders en eigenaren van gebedshuizen in uitgebreide een-op-een-gesprekken in bijna alle gebedshuizen. Ook zijn er twee gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd bij de start en bij de afronding van het project. Met het rooms-katholieke dekenaat en alle pastoors (die de parochiefederaties vertegenwoordigden) is twee keer apart gesproken. De relatie tussen de gemeente Maastricht en gebedshuiseigenaren is van groot belang als basis voor het in gezamenlijkheid vinden van nieuwe duurzame perspectieven voor leegkomende gebedshuizen. Met vijf gebedshuizen, waaronder de beide moskeeën, is het niet gelukt contact te krijgen.

Er is een zeer uitgebreid overzicht opgesteld van de integrale geschiedenis van de religiebeleving in Maastricht en de daartoe aangelegde, gebouwde en deels verdwenen begraafplaatsen, kloosters, kapellen, kerkhoven, gebedshuizen e.a. Het overzicht bevat 14 hoofdcategorieën en ongeveer 400 objecten en locaties.

Er is een compleet inzicht verkregen in de collectie van actuele, nog bestaande, gebedshuizen in Maastricht als basis voor het onderzoek: in totaal zijn dat er 46. Deze telling is gebaseerd op de door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) aangegeven aantal gebedshuizen in Maastricht, op basis waarvan de subsidie voor een Kerkenvisie is verkregen. Er is een eerste verkennend inzicht verkregen in de karakteristieken en actuele situatie van deze collectie:

- **Functies:** 33 gebedshuizen zijn nog in religieus gebruik (72%), twee staan leeg (4%) en 11 zijn reeds herbestemd (24%) (anno 2023).
- **Geloofsrichtingen van de 33 gebedshuizen in religieus gebruik:** 23 rooms-katholieke Kerk (70%), 4 Overige christelijke denominaties (12%), 2 Islamitisch (6%), 1 Protestantse Kerk in Nederland (Hervormd) (3%), 1 Nederlandse Gereformeerde Kerk vrijgemaakt (3%), 1 Joods (3%), 1 Armeens Apostolische Kerk (3%),
- **Cultuurhistorische en stedenbouwkundige betekenis:** de kerken en kloosters, hun positie, hun ruimtebeslag en hun exploitatie liggen aan de grondslag van de stedelijke ontwikkeling van Maastricht gedurende anderhalf millennium. De eerste vondsten dateren uit de Romeinse tijd, in de vroege 6de eeuw was er waarschijnlijk al een eerste bisschopskerk waar nu de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek staat (gebouwd in de elfde eeuw) en ook in de 6de eeuw een grafkerk (Sint-Servaasbasiliek) bij het huidige Vrijthof. In de 13e eeuw volgde de ontwikkeling van het historische centrum met veel kerken en kloosters. In de 19de en 20ste eeuw volgde de explosieve groei van de stad met buitenwijken en nieuwe parochies en werden de dorpskernen met hun karakteristieke kerken onderdeel van Maastricht.
- **Bouwkundige staat van de gebedshuizen:** vrijwel alle scores op basis van de uitgevoerde bouwkundige quickscan een voldoende wat betreft de bouwkundige staat (twee zijn beoordeeld als matig), de overall score in de dorpen en woonwijken is iets beter dan in de binnenstad.
- **Bouwperiode:** de kerken van Maastricht bestrijken met elkaar ruim 1500 jaar bouwgeschiedenis. De oorsprong van de Sint-Servaasbasiliek gaat zelfs terug tot de 6de eeuw, ze behoort daarmee tot de oudste kerken van Nederland en is misschien zelfs dé oudste. Ook de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek is een zeer oude kerk van iets na het jaar 1000, de Sint-Janskerk en Sint-Matthiaskerk dateren uit de 14de eeuw. Er zijn enkele kerken die gebouwd werden in de 17de en 18de eeuw. Het grootste aandeel van de gebedshuizen, bijna 25%, werd gebouwd in de 19de eeuw, meer dan 50% in de 20ste eeuw. De jongere gebedshuizen domineren dus qua aantal, maar Maastricht heeft ook een buitengewone rijkdom aan veel oudere kerkgebouwen.

- Monumentstatus: van de 46 gebedshuizen hebben 23 de status van rijksmonument (50%), 16 zijn gemeentelijk monument (35%), de overige 7 hebben geen beschermde status (15%). Het monumentale religieus erfgoed draagt in belangrijke mate bij aan de culturele identiteit en toeristische aantrekkingskracht van Maastricht en status van 'tweede monumentenstad van Nederland'.
- Cultuurhistorische waarden: de monumentstatus van 85% van de gebedshuizen geeft al aan dat ze een hoge cultuurhistorische waarde hebben. Er zijn ook niet-beschermde gebouwen, ook uit de naoorlogse periode, wat niet betekent dat ze geen architectuurhistorische waarde bezitten.
- Al met al scoort de cultuurhistorische betekenis van de gebedshuizen bij de beoordeling, in het kader van deze verkenning, relatief hoog: gemiddeld een 7 in de woonwijken en de dorpen en een 8 in de binnenstad. Deze scores zijn gebaseerd op de quickscan, die in het kader van dit onderzoek is uitgevoerd door een gespecialiseerde bouwhistoricus.
- Mogelijkheden m.b.t. verduurzaming: de erfgoedwaarde van veel gebedshuizen beperkt in de meeste gevallen de mogelijkheden voor verduurzaming, maar er zijn zeker wel mogelijkheden. Verduurzaming van kerkgebouwen of een synagoge is vaak een kip-ei probleem. Als het gebouw nauwelijks wordt gebruikt, rendeert investeren in verduurzamen niet. Aan de andere kant, als je niet verduurzaamt, is het gebruik van een kerkgebouw ook te duur qua verwarming en stimuleer je meer gebruik ook niet.
- Neven- of herbestemmingsmogelijkheden: voor vrijwel alle gebedshuizen lijken er, op basis van de uitgevoerde quickscan, voldoende mogelijkheden voor een nevenbestemming naast het religieuze gebruik of een geheel nieuwe bestemming.
- Inzicht in de uitdagingen waar eigenaren voor staan: in een sterkte-zwakteanalyse en door middel van quotes uit de gesprekken door de rapportage heen, wordt inzicht gegeven in de uitdagingen waarvoor de eigenaren van de gebedshuizen staan of komen te staan. Op enkele uitzonderingen na hebben alle onderzochte gebedshuizen te maken met een voortschrijdende krimp van het ledenaantal en de financiële krapte die daarvan het gevolg is.
- Er is een eerste inzicht verkregen in het door eigenaren verwachte toekomstperspectief per gebedshuis. Dit inzicht is in de rapportage veralgemeniseerd. In 2033 is de verwachting dat van de 33 gebedshuizen in religieus gebruik er nog 6 tot 11 over zullen zijn (zie ook conclusie 1).
- Het besef is gegroeid dat een proactief handelingsperspectief nodig is: het neven- of herbestemmen van een gebedshuis kost al gauw vijf jaar tijd. Nu duidelijk is geworden hoeveel en welke gebedshuizen waarschijnlijk tussen nu en vijf jaar geheel of gedeeltelijk zullen stoppen met de religieuze functie, kan tijdig worden gestart met het nadenken over scenario's voor de toekomst.
- Met gemeentelijke beleidsmakers is een sterkte-zwakteanalyse uitgevoerd, met focus op een eerste kansenverkenning, voor nieuwe of gedeeltelijke invullingen voor gebedshuizen vanuit verschillende beleidsterreinen die relevant zijn voor de ontwikkeling van de stad en haar bewoners. Zo is er een lange lijst met 'ruimtezoekers', waaronder culturele, economische en maatschappelijke initiatieven. Maastricht heeft een tekort aan ontmoetingsruimten.
- Door de bewonersenquête is nu expliciet geworden dat de Maastrichtenaren zeer begaan zijn met hun religieus erfgoed; 80% vindt dat leegstaande gebedshuizen een nieuwe bestemming verdienen.





## Wat zijn conclusies en aanbevelingen voor het vervolg?

Nu de Toekomstverkenning gebedshuizen Maastricht is uitgevoerd en we hebben kennisgemaakt, de opgave helder gekregen hebben en kansen zijn verkend, kunnen we een aantal conclusies trekken. Bij iedere conclusie zijn één of meerdere aanbevelingen gedaan. Lopende het proces is meer en meer gebleken dat een verdiepende onderzoeksfase wenselijk is om de aanbevelingen verder uit te werken. Ook andere steden, zoals Arnhem en Haarlem, hebben voor deze aanpak gekozen. Het vergt meer stappen om te komen tot goed onderbouwde afwegingen, een voor alle betrokkenen haalbaar en betaalbaar actieplan en een visie op de toekomst van de gebedshuizen vanuit de verschillende perspectieven.

### 1. DE (VOOR EEN BELANGRIJK DEEL ALS MONUMENT BESCHERMDE) GEBEDSHUIZEN IN MAASTRICHT WORDEN ERNSTIG BEDREIGD IN HUN VOORTBESTAAN.

In 2023 was reeds 24% van de 46 gebedshuizen herbestemd, 4% staat leeg. Van de 33 gebedshuizen die nog in religieus gebruik zijn, verliezen naar verwachting 17 gebedshuizen vóór 2028 de religieuze functie. 5 gebedshuizen zijn niet onderzocht en 11 gebedshuizen blijven vooralsnog in religieus gebruik. De verwachting is dat het percentage van de 46 gebedshuizen in Maastricht dat nog in religieus gebruik is, in vijf jaar tijd zal teruglopen van 72% naar 35% en uiteindelijk tot 24% (als de vijf niet onderzochte kerken worden meegerekend). Tot 2038 halveert dit aantal nog eens naar uiteindelijk 6 tot 11 gebedshuizen nog in religieus gebruik (als de vijf niet onderzochte kerken worden meegerekend) en 22-27 gebedshuizen die uit religieus gebruik gaan vanaf 2023.

### AANBEVELING 1A

Onderzoek de kansen voor (deels) leegkomende gebedshuizen in relatie tot de toekomst en leefbaarheid van hun omgeving. Bepaal in eerste instantie wat dat vraagt van de kerkelijke en andere geloofsorganisaties en van de gemeentelijke organisatie. Voor een verdere verdieping zien we de volgende onderzoeksrichtingen:

- Wat betekent het als de gemeente, samen met de eigenaren, actief inzet op de mogelijkheid van een 'gebouwenschuif' (culturele en maatschappelijke functies die de gemeente subsidieert verschuiven naar (monumentale) gebedshuizen) en omwonenden en buurten betreft bij gerelateerde invullingen?
- Wat betekent het als de gemeente als visie vaststelt dat Maastricht de ontmoetingsfunctie, en bij voorkeur de maatschappelijke bestemming van gebedshuizen, wil koesteren voor zowel de huidige als toekomstige generaties? Het is niet aan de gemeente om een nieuwe bestemming 'af te dwingen', maar zij kan wel bevorderen dat in eerste instantie de mogelijkheden van een dergelijke betekenisvolle nieuwe bestemming worden onderzocht. Gebedshuisbesturen staan natuurlijk ook positief tegenover een maatschappelijke invulling, maar zij staan tegelijk voor een aanzienlijke financiële opgave. Adviseurs van de gemeente, die goed bekend zijn met de behoefte aan locaties voor maatschappelijke functies, kunnen actief meedenken over mogelijkheden en de haalbaarheid van mogelijke opties helpen onderzoeken.
- Hoe leggen we de link tussen een visie en aanpak voor gebedshuisopgave en aanpalende inhoudelijke beleidsstukken, zoals de Omgevingsvisie en de vigerende buurtthuisvisie? En hoe borgen we gewenste effecten in de interne gemeentelijke werkwijze?

### AANBEVELING 1B

Onderzoek of het mogelijk is om de grote iconische binnenstadskerken met subsidies of op een andere wijze bij het onderhoud te ondersteunen. Dit vanuit hun stedelijke betekenis als identiteitsdragers en als culturele en toeristische iconen van de stad. Wellicht zijn er ook mogelijkheden om de inkomsten op passende wijze te helpen verhogen.

### AANBEVELING 1C

Er zijn zowel aan de zijde van de eigenaren als aan de zijde van de gemeente Maastricht beperkt middelen beschikbaar. Het is onrealistisch en onbetaalbaar om alle gebedshuizen die naar verwachting uit religieus gebruik zullen gaan, voor maatschappelijk gebruik te behouden. Werk, samen met de eigenaren van de gebedshuizen, een afwegingskader uit. Op basis hiervan kunnen keuzes worden gemaakt ten aanzien van welke gebedshuizen het meest wenselijk en kansrijk zijn om te behouden voor de samenleving, als de religieuze functie niet langer haalbaar is.

## 2. KERKGEBOUWEN MET EEN HOGE CULTUURHISTORISCHE WAARDE ZIJN BESCHERMD, MAAR ER IS MEER AANDACHT GEWENST VOOR DE KERKINTERIEURS EN ROEREND RELIGIEUS ERFGOED.

### AANBEVELING 2

Maak samen met eigenaren en deskundigen van Museum Catharijneconvent een haalbaar plan voor inventarisatie en bescherming van de waardevolle interieurs.

## 3. KRIMPENDE GEMEENSCHAPPEN ZIJN ZOEKENDE.

Het is voor religieuze gemeenschappen een emotionele zoektocht als de religieuze functie ten einde loopt. Het komen tot een toekomstperspectief ten aanzien van gebouwen vergt bovendien expertise en inzicht in deze materie, die veelal niet aanwezig is.

### AANBEVELING 3A

Ondersteun, indien en waar gewenst, het traject dat de rooms-katholieke 'krimp-werkgroep' op dit moment doorloopt, om te komen tot een pastoraal plan en daaruit volgend een afwegingskader voor het aanhouden en afstoten van kerkgebouwen vanuit de rooms-katholieke pastorale rol als eerste en de bijbehorende eigenaarsrol van de rooms-katholieke kerkgebouwen als tweede.



### AANBEVELING 3B

Ondersteun, inspireer en stimuleer gebedshuiseigenaren om proactief op zoek te gaan naar nieuwe neven- of herbestemmingen voor gebedshuizen als krimp daartoe dwingt. Start met drie pilots om ervaring op te doen en lessen te leren voor vervolgprojecten en ondersteun eigenaren met voorbereidende werkzaamheden aan hun kant om zich klaar te maken voor keuzes en eventuele haalbaarheidstrajecten voor neven- of herbestemmingen. Onderzoek ondertussen alle financieringsmogelijkheden voor vervolgstappen vanuit subsidieverstrekkende instanties op de verschillende niveaus.

Er is veel te leren van andere gemeenten die eerder een kerkenvisie hebben opgesteld en mede op basis daarvan actiegerichte projecten hebben opgetuigd, veelal met (financiële) steun van het Rijk en/of de provincie. Zowel de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) als de provincie Limburg hechten veel belang aan een duurzame toekomst voor religieus erfgoed en kennen daartoe stimuleringsprogramma's, ondermeer voor haalbaarheidsstudies voor herbestemming en voor verduurzaming. Voor projecten waarbij erfgoed ingezet wordt voor maatschappelijke, economische en ruimtelijke gebiedsontwikkeling (op verschillende schaalniveaus), kan de RCE vanuit het programma Erfgoed Deal ondersteuning bieden. Religieus erfgoed heeft daarbij zeker prioriteit.

Een voorbeeld is de Buurtbakensaanpak van Haarlem, waaraan een substantiële financiële bijdrage is toegekend vanuit de Erfgoed Deal. Dat geldt ook voor het project Hart van Oosterhout, waar de herbestemming van de katholieke kerk tot dorpshuis de motor vormt van de ontwikkeling van een dorpshart voor dit dorp tussen Arnhem en Nijmegen.



Voor het vervolgproces in Maastricht kan ook een Erfgoed Dealbijdrage gevraagd worden, als aanvulling op de eigen investering vanuit de gemeente. Een eerste verkenning die gedaan is, laat zien dat een aanvraag voor een Erfgoed Deal voor een vervolgprogramma, gericht op herbestemming en verduurzaming van Maastrichts religieus erfgoed, zeker kansrijk is. Daarvoor is een concreet en uitgewerkt plan nodig. Daarnaast kan ook de provincie Limburg benaderd worden om bij te dragen. Het zou daarbij zeer kansrijk en voorbeeldstellend zijn als het initiatief hiertoe door de gemeente én het Bisdom gezamenlijk wordt genomen!

Door naast gemeentelijke onderzoekscapaciteit en externe deskundigheid ook een financiële bijdrage aan gebedshuiseigenaren aan te bieden voor neven- of herbestemmingsonderzoek, voelen zij zich gehoord, geholpen en zijn ze eerder geneigd in te stappen in een gezamenlijk programma. Dit kan eventueel samengaan met subsidie vanuit de Stimuleringsregeling herbestemming monumenten van de RCE, die gericht is op het ondersteunen van haalbaarheidsstudies voor herbestemming van individuele monumenten en die jaarlijks openstaat voor aanvragen tussen 1 oktober en 30 november. Het is aan te bevelen om daarbij te starten met (een deel van) de eerste tranche van gebedshuizen die vrij gaan komen. De kerkbesturen bepalen dit. Maak daarbij onderscheid in rooms-katholieke en andere gebedshuizen, omdat de ingestoken methode voor het 'krimptraject' aan rooms-katholieke zijde en de impact hiervan (67% van de gebedshuizen in religieus gebruik) anders en groter zijn dan die voor de gebedshuizen van andere geloofsrichtingen.

Kies enerzijds voor het strategisch meedenken met de rooms-katholieke afvaardiging hiervoor, ook in het belang van de stad. En kies bijvoorbeeld voor drie pilots uit de meest urgente gebedshuizen die de religieuze functie gaan verliezen, waarbij uitgangspunt voor de keuze de urgentie is (de termijn waarop de kerk of synagoge de religieuze functie dreigt te verliezen), maar waarbij ook concrete bestemmingskansen die zich voordoen kunnen worden meegewogen. Dit lijkt dan uit te komen op een groep pilots van met name rooms-katholieke kerken en de synagoge, mits de eigenaren hieraan wensen deel te nemen. Ontwerp het traject zo dat alle andere gebedshuiseigenaren

mee kunnen kijken en leren, dat er ook gezamenlijke projecten zijn (bijvoorbeeld het opzetten van een punt waar vraag naar en aanbod van verhuur van ruimten in gebedshuizen gematcht worden) en dat ook zij later mee kunnen doen.

#### **4. HOGE ENERGIEKOSTEN VRAGEN OM VERDUURZAMINGSMAATREGELEN.**

##### **AANBEVELING 4**

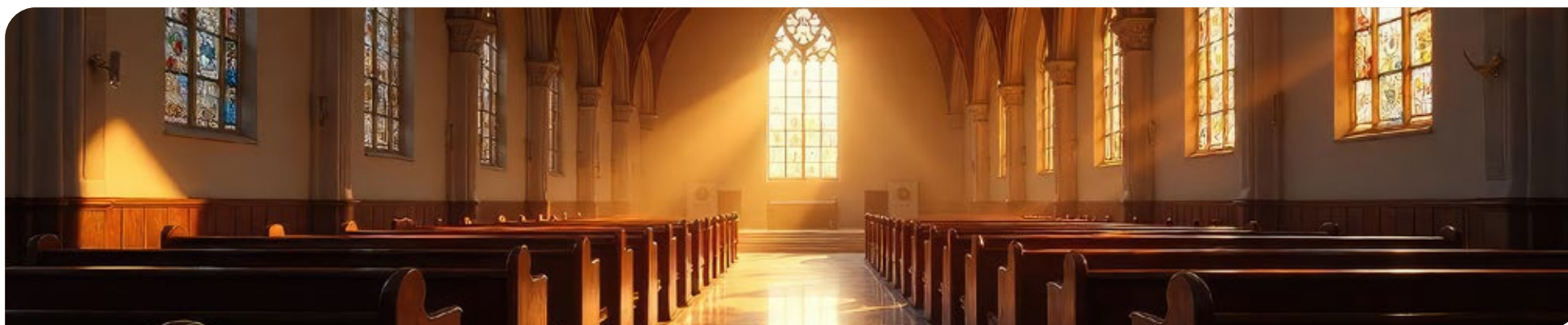
Verduurzamen heeft pas zin als er voor gebedshuizen ook een duurzaam toekomstperspectief is qua functionele invulling en bijbehorende financiële haalbaarheid voor de lange termijn. Onderzoek, eventueel samen met de provincie, mogelijkheden om eigenaren een 'Green Deal' traject aan te bieden (Arnhem heeft hier goede ervaringen mee), waarbij naast procesbegeleiding ook inhoudelijke expertise en beschikbare subsidiegelden worden ingezet en benut. Uiteraard kan dat ook van toepassing zijn bij gebedshuizen die (voorlopig) nog wel de religieuze functie behouden.

#### **5. ALS DE RELIGIEUZE FUNCTIE VAN KERKEN STOPT, DREIGT HET LUIDEN VAN DE KLOKKEN OOK TE VERDWIJNEN.**

Bewoners van Maastricht kunnen dan gaan ervaren dat ze dit onderdeel van de identiteit van de stad missen. Ervaringen elders laten zien dat dit pas echt doordringt als het geluid verdwenen is. Het blijkt dan hoe essentieel het was voor de sfeer in de stad.

##### **AANBEVELING 5**

Neem contact op met de Stichting Klinkend Erfgoed die pleit voor een "landelijk beschermd stadsgeluid" in relatie tot de klokken in kerktorens. Werk uit wat onderzoek naar effecten en mogelijke oplossingen voor Maastricht inhoudt.



## Overall conclusie en aanbeveling

Uitwerking van bovenstaande aanbevelingen is wenselijk om besluitvorming over een meerjarig Actieplan Toekomst gebedshuizen Maastricht, inclusief een verdergaande visie en financiële onderbouwing, mogelijk te maken. Wij bevelen aan om in de eerstvolgende fase van negen maanden een actieplan op te stellen, inclusief een interne procedure voor het omgaan met aanvragen over vergunningen etc. van eigenaren van gebedshuizen in een transitieproces. Op dit moment verloopt het contact met gebedshuiseigenaren via de afdeling Vastgoed. Het is wenselijk om voor de volgende onderzoeksfase een duidelijk aanspreekpunt voor de gebedshuiseigenaren aan te stellen vanuit de gemeente Maastricht, waar zij met alle vragen en ideeën terecht kunnen. Deze persoon is tevens regisseur en coördinator, op een hoger abstractieniveau, schakelend tussen verschillende afdelingen. Als gemeentelijk projectleider werkt hij nauw samen met externe deskundigen op alle actiepunten om het Actieplan Toekomst gebedshuizen Maastricht in goede banen te leiden.

Tevens stelt de gemeente Maastricht middelen beschikbaar voor:

- Het uitvoeren van drie pilots om met elkaar te leren wat werkt en nodig is om een goed toekomstperspectief te vinden voor waardevolle leegkomende gebedshuizen.
- Deskundige ondersteuning bij het traject dat de rooms-katholieke 'krimpwerkgroep' op dit moment doorloopt, om te komen tot een pastoraal plan en daaruit volgend een afwegingskader voor het aanhouden en afstoten van kerkgebouwen vanuit de rooms-katholieke pastorale rol als eerste en eigenaarsrol van kerkgebouwen als tweede.
- Het opstellen van een overall afwegingskader, waarbij zowel het afwegingskader van gebedshuiseigenaren als die vanuit het algemeen (bijvoorbeeld bouwhistorisch en stedenbouwkundig) en stadsbelang zijn meegenomen.
- De indiening van aanvragen voor financiële ondersteuning bij het Rijk (Erfgoed Deal, herbestemmingssubsidie) en provincie Limburg, om het ontwikkelingsbudget dat de gemeente Maastricht al gereserveerd heeft aan te vullen en daarmee de slagkracht te vergroten.



# Bijlage: Bezinningshotel Maastricht

In de gesprekken met stakeholders werd gerefereerd aan het voormalige Sint-Servaasgasthuis. Vanaf de 11e–12e eeuw bood dit gasthuis onderdak aan bedevaartgangers uit binnen- en buitenland, met drie dagen gratis logies, brood, bier en erwtensoep. Het terrein waar deze traditie geworteld is, is tegenwoordig grotendeels in gebruik door de Zusters Onder de Bogen. Binnen het voormalige Kapittelterrein van ca. 800 tot 1797 kan deze gastvrije rol mogelijk opnieuw worden opgepakt.

Krantenartikel in De Limburger op 11 juni 2025.

## Maastricht krijgt ‘bezinningshotel’ Bisschop in oud weeshuis vlak bij Tapijn

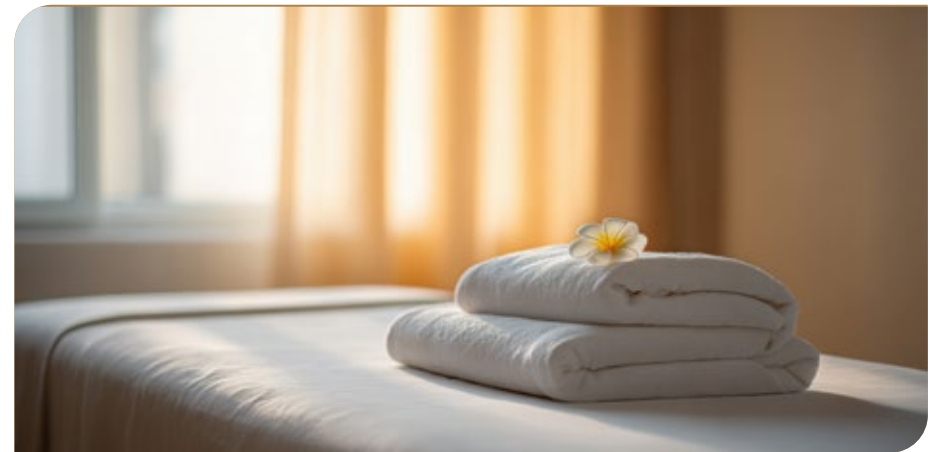
Een voormalig protestants weeshuis wordt een ‘bezinningshotel’, althans als de gemeente Maastricht instemt met het plan. Het gebouw ligt bij de entree van de stad. Een sfeervol ogend gebouw met luiken, aan de Prins Bisschopsingel, naast Tapijn en recht tegenover het politiebureau van Maastricht. In 1912 gebouwd als protestants weeshuis, tegenwoordig wonen er de Broeders van Maastricht, onderdeel van de congregatie Fratrum Immaculatae Conceptio (FIC), oftewel Onbevleete Ontvangenis.

In Maastricht hebben de Broeders van FIC drie vestigingen, ook aan de Brusselsestraat en Capucijnengang. Het aantal broeders neemt sterk af, de laatste zestien verhuizen rond de jaarwisseling naar Jardin Monet, het nieuwe wooncomplex bij De Geusselt. Daar hebben de broeders een complete vleugel gekocht.

Renzo Goessens van ontwikkelaar Tenzin heeft het gebouw gekocht en een plan voor een bezinningshotel ingediend bij de gemeente. „We willen dat bijvoorbeeld wandelaars van het Pieterpad een paar dagen langer in Maastricht blijven.” Omdat die vaak doordeweeks komen, past dat in de wens van de gemeente om toeristen langer te laten blijven en ook nog eens buiten het weekeinde.

Toen Goessens het gebouw zag, dacht hij meteen aan een hotel. „Het bevat klaslokalen en andere grotere ruimtes die je gemakkelijk kunt onderverdelen in kamers, deels sober, bijvoorbeeld bewust zonder wifi. Maar de directeurskamer is dan weer groot en luxe, met een open haard. Het wordt dus een mix.”

Het plan spreekt van een ‘boutiquehotel in een monument.’ De gemeente beoordeelt het plan, met de titel Bisschop, momenteel. Goessens hoopt begin volgend jaar te kunnen starten met de verbouwing. Als de 35 kamers van het bezinningshotel doorgaan, dan is er volgens de gemeente tot 2034 in de stad nog maar plek voor zo’n 57 kamers.



“We moeten kritisch zijn ten aanzien van dit soort ontwikkelingen. Past een dergelijke ontwikkeling echt bij het plan of is het slechts een sausje dat er overheen wordt gegoten?” (Reactie stakeholder)

# Bijlage: Bezin in Limburg



Deze bijlage geeft inzicht in een rapport uit 2008 (Bezinningstoerisme in Limburg, kansen, concepten en voorwaarden) van waaruit een project is gestart rondom bezinnings-toerisme in Limburg. Delen van dit rapport die ook in 2025 nog relevant zijn, zijn in dit hoofdstuk weergegeven.

## Fundament 2008

In het hoofdstuk over pelgrimage, maar ook bij de omschrijving van het religieus erfgoed, komt vaker de term toerisme voorbij. Al in 2008 verscheen een rapport in opdracht van de Kamer van Koophandel en provincie Limburg onder de titel: Bezinningstoerisme in Limburg, kansen, concepten en voorwaarden. Het vormt eigenlijk nog steeds het fundament dat in diverse arrangementen terug te vinden is, met name op de website van Visit Zuid-Limburg.

Het doel van het onderzoek was destijds het in kaart brengen van de zakelijke en toeristische bezinningsmarkt. De resultaten moesten inzicht geven in de vraag van bedrijven en toeristen naar diensten, die de componenten gastvrijheid en 'bezinning' combineren. Er werd daarbij gebruik gemaakt van de termen spiritualiteit (al dan niet religieus) en bezinning.

- Spiritualiteit gaat over vragen, betekenissen en waarden die de normale dagelijkse leefpatronen en routines overstijgen of doorbreken. Hieraan kan een bepaalde attitude worden toegevoegd, die heel intensief of sporadisch kan zijn en per levensfase kan verschillen. Spiritualiteit kan in dat opzicht vergeleken worden met sportiviteit, creativiteit etc. In deze studie werd vooral rekening gehouden met de gedragingen die voortvloeien uit de spiritualiteit, zowel traditionele (religie, rituelen, bedevaarten etc.) als ook nieuwere vormen (bezinningsmomenten, meditatie, yoga, bezoek van bepaalde locaties etc.).
- Bezinning is meer een algemene term en handeling. Met bezinnen wordt in de rapportage bedoeld op het zich beraden, nadenken over het eigen leven en tot rust komen.

In deze zin is spiritualiteit een middel om tot bezinning te komen. Mediums, astrologie e.d. zijn in het onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Men stelt dat traditionele vormen van bezinning sterk leunen op religie en de rituelen die hiermee te maken hebben. Bezinning kan echter ook ruimer gezien worden als momenten van overdenking en reflectie op het dagelijks leven. Vanuit deze invalshoek is bezinning niet alleen weggelegd voor de religieuze mensen, maar meer een innerlijke, psychologische of zelfs fysieke behoefte. Deze behoefte bestaat er meestal uit, om uit de dagelijkse hectiek te stappen en op het leven te reflecteren en wellicht te relativiseren.

De mens is van nature een existentieel wezen. Op belangrijke momenten in zijn leven stelt hij zich vragen over de zin van zijn bestaan. Binnen de joods-christelijke traditie van West-Europa was er lang slechts één collectief antwoord op deze vragen: het geloof. De kerk heeft die functie de laatste decennia grotendeels verloren en men is zoekende naar andere vormen om deze vragen beantwoord te krijgen.

Door de afname van religiositeit en kerkgang is er een nieuw soort 'zoekreligiositeit' ontstaan, die uitgaat van de individuele ervaring. Interessant is dat circa 70% (2008) aangeeft dat religie samengesteld kan worden uit verschillende tradities en ideeën, waardoor men ook steeds vaker (letterlijk) op zoek gaat naar de invulling hiervan.

De afname van religiositeit en kerkbezoek moet overigens niet verward worden met een afname van de bezinningsbehoefte, welke steeds meer op een andere manier wordt ingevuld. De omvang van deze vraag is niet eenduidig vast te leggen: bezinning is veelal een persoonlijke aangelegenheid die moeilijk te kwantificeren valt. Kerkbezoekers kunnen geteld worden, maar bezinningsmomenten tijdens bijvoorbeeld een wandeling zijn lastiger te registreren.

Uit aanvullende onderzoeken blijkt dat circa 30% (2008) troost vindt in zijn spiritualiteit, zowel religieus als niet-religieus. Circa 35% geeft aan te bidden of te mediteren en circa 25-30% (2008) doet aan algemene reflexieve handelingen: bijvoorbeeld het bekijken van een tv-programma of lezen van een boek rondom het thema spiritualiteit. Voorts blijkt dat circa een derde (2008) helemaal niet ontvankelijk is voor een spirituele boodschap. Het overige aandeel is wel spiritueel ontvankelijk (in meer of mindere mate) en verbindt daar ook gedrag aan. Dat beeld wordt versterkt door de participatiegraad aan algemene rituelen. Sommige van deze activiteiten hebben een eenmalig of incidenteel karakter, terwijl anderen een veel meer continue karakter hebben.

De motieven om te bezinnen lopen nogal uiteen, dat zich ook vertaalt in een ander gedragspatroon. Traditionele motieven voor bezinning zijn devotie en rouw-verwerking, die in de meeste gevallen in een religieuze omgeving en in groepsverband worden beleefd. Moderne spirituele activiteiten hebben veel meer persoonlijke motieven om stil te staan bij het leven c.q. het leven te overdenken. Het gaat dan om zelfbewustwording, persoonlijke ontwikkeling of een 'zoektocht' naar rust of geluk. Niet alleen in de vrije tijd zijn dergelijke thema's in opkomst, maar ze worden ook steeds meer in de werkomgeving gebruikt. Traumaverwerking is ook één van de motieven voor vormen van bezinning, maar vraagt evenwel professionele begeleiding en persoonlijke aandacht.

### MODULARISERING: HET GELOOF Á LA CARTE

Er is een trend waarneembaar van het adopteren van afzonderlijke onderdelen uit religies, zonder zich daadwerkelijk te verbinden aan één bepaalde religie. Onderdelen van religies – met name het christelijke geloof – zijn hierdoor nog altijd populair. Voorbeelden zijn de rituelen rond de Kersttijd of Pasen, carnavalsmissen en herdenkingsdiensten voor slachtoffers van zinloos geweld. Maar ook bij rituelen als het huwelijk of geboorte speelt religie (of de kerk in het algemeen) nog wel een rol.

'Geloven á la carte' lijkt hierbij het uitgangspunt te zijn, waarbij losse religieuze rituelen worden geconsumeerd. Daarbij bestaat bovendien een grote interesse in de

'optimistische kanten van het geloof': bidden voor een doel, leven na de dood, heilige wonderen etc. Dit wil overigens niet zeggen dat deze interesse niet oprecht zou kunnen zijn, maar de binding wordt wel minder sterk.

### INDIVIDUALISERING: PERSOONLIJKE BELEVING

De religieuze beleving, of liever de algemene levensbeschouwelijke beleving, wordt individueler. Uit onderzoek blijkt dat een meerderheid van de Nederlanders religie als een persoonlijke aangelegenheid beschouwt en religie steeds minder geassocieerd wordt met kerkbezoek en gemeenschapsgevoel.

### AFKOPPELING/TRANSFORMATIE: RITUELEN LOS VAN DE CONTEXT

Een andere trend is de omarming of het 'gebruik' van allerlei religieuze opvattingen en rituelen los van de originele context. Bidden lijkt daarbij vooral een vorm van meditatie of zelfbezinning te zijn, zonder zich tot God te wenden. De veranderende betekenis van het kerstfeest is een goede illustratie van een aangepaste context. De rituelen worden op een andere manier beleefd en meer beoordeeld op de belevingswaarde.

Al met al ligt de nadruk meer op het beleven en ervaren van een meer algemene vorm van spiritualiteit, met een grotere aandacht voor de psychologische onderdelen ervan. Dat blijkt mede uit opkomende nieuwe vormen van spiritualiteit.

### TOENAME INTERESSE IN ANDERE VORMEN VAN SPIRITUALITEIT

Ondanks dat veel Nederlanders de band met de kerk hebben laten vieren, is er een stijging in het aantal geïnteresseerden in spiritualiteit (in de breedste zin van het woord) waar te nemen (2008). De bezinningsbehoefte is allerminst verdwenen: circa 80% (2008) geeft aan weleens de behoefte te hebben aan een moment om zijn/haar leven te overdenken. Dat vertaalt zich naar verschillend gedrag, maar ook zeker in aanbod in de markt, waarbij niet religieuze spiritualiteit een belangrijke rol speelt. Deze vorm van spiritualiteit is meer gericht op zelfbezinning en persoonlijke





ontwikkeling. Spiritualiteit is geen doel, maar veel meer een middel om verder te komen in het leven, zich persoonlijk te ontwikkelen en te 'onthaasten'.

Een opkomende vorm van spiritualiteit, met een sterk fysieke component, is het beoefenen van yoga. Het ledenaantal van yogacentra kent de laatste jaren een stabiele groei. Het aantal beoefenaars wordt door de Stichting Yoga & Vedanta Nederland geschat op circa 150.000 – 200.000 personen (2008). Hierin wordt de komende jaren nog groei verwacht. Ook het ledenaantal van bezinnings- en meditatiecentra groeide de afgelopen jaren, waaruit ook een toegenomen belangstelling voor de spirituele wereld blijkt.

De laatste jaren zijn ook spirituele maandbladen steeds meer in opkomst. Het lezen van dergelijke magazines geeft de lezer vaak een (indirect) bezinningsmoment of een aanleiding tot spiritueel gedrag. Ook de verkoop van spirituele boeken nam toe.



## OPKOMST NIEUWE VORMEN VAN COLLECTIEVE BEZINNING

Ondanks dat de beleving van religie en spiritualiteit steeds individueler en persoonlijker wordt, is er ook een trend waarneembaar van de opkomst van collectievere vormen van bezinning. Deze bezinningsmomenten kunnen ontstaan uit concrete aanleidingen of zijn in de afgelopen eeuw ontstaan. Te denken valt aan Wereld Aids Dag, 4 en 5 mei, aanslagen 11 september 2001, zinloos geweld, Anti Racisme Dag etc.

In 2025 kan alleen maar geconcludeerd worden dat zich dit heeft voorgezet. Denk aan tijden van de Covid-19 pandemie, oorlog in Oekraïne, de oorlog in Gaza, Extinction Rebellion etc.

Circa 50% tot 60% zegt zich bij rampherdenkingen, herdenking van de Tweede Wereldoorlog en stille tochten voor zinloos geweld, één te voelen met andere Nederlanders. Het collectiviteitsgevoel neemt op dergelijke dagen toe. Aanleidingen als zinloos geweld worden tegenwoordig sneller aangegrepen om in groepsverband te rouwen, te bezinnen of ongenoegen te uiten. Inmiddels heeft circa 10% van de Nederlanders al eens deelgenomen aan een stille tocht.

Concrete cijfers over de omvang van de bezinningsmarkt ontbraken in dit onderzoek. Men sluit af met twee conclusies.

- Trends wijzen op individueel gebruik: Zowel de activiteit als het doel is steeds vaker individueel en/of persoonlijk van aard. Dat geldt zowel voor religie als voor spiritualiteit in bredere zin. De bezinning is voornamelijk gericht op de persoonlijke behoefte, waarbij bruikbare elementen van religies en bezinningsactiviteiten worden gebruikt om dit doel te bereiken. Dit gebeurt structureel, maar ook vaak op een impulsieve wijze.
- Veel latente vraag, relatief weinig manifeste vraag: De vraag naar bezinning is vooral latent aanwezig: mensen hebben vaak een innerlijke behoefte tot bezinning, maar slechts een klein deel vertaalt dat in het gedrag. Wanneer er wel concreet iets mee gedaan wordt, is dit meestal in of direct nabij de huiselijke omgeving. De bezinningsmarkt blijft vooralsnog een nichemarkt, die weliswaar groeit maar nog altijd relatief gering van omvang is.

## VIER MARKTEN, TWEE DOELGROEPEN

Omdat het onderzoek primair vanuit een toeristische invalshoek is geschreven, hanteert men daarbij de volgende indeling.

MARKTEN	
<b>Religieus toerisme</b>	Van religieus toerisme is sprake wanneer het motief om de tocht te ondernemen religieus is: aanbidden van heilige plaats, verantwoording, soms (letterlijk) op zoek naar God. Hier gaat het dan om pelgrimages naar traditionele bedevaartsoorden als Lourdes, Fatima, Santiago de Compostella, Banneux of Kevelaer (overigens zeer dicht bij de Limburgse grens gelegen). Deze tochten worden steeds meer als persoonlijke of sportieve uitdaging gezien, los van de religieuze betekenis. Circa 10% van de Nederlandse bevolking heeft weleens deelgenomen aan een bedevaart. Santiago de Compostella wordt jaarlijks door circa 1.500 (2008) Nederlanders te voet of per fiets bereikt; zij mogen zich een echte pelgrim noemen.
<b>Spiritueel toerisme</b>	Bij spiritueel toerisme gaat het meer om de verhalen achter de bezinningsplekken, die aanleiding kunnen zijn voor spirituele overdenkingen. Daarnaast speelt ook de esthetiek een belangrijke rol: het bezoeken van bijzondere plaatsen om het cultureel-erfgoed te aanschouwen. Daarbij kan ook de (schoonheid van) omgeving aanleiding zijn tot bezinning. Op kleinere schaal vindt er bezinningstoerisme plaats, voorbeelden hiervan zijn reflectieweekenden of een verblijf op een boerderij. Deze vormen kunnen ook binnen Nederland plaatsvinden. Nog meer dan religieus toerisme vindt deze vorm in het buitenland plaats. Hier gaat het veelal om exotische, buitenlandse bestemmingen. Populair zijn Azië, Griekenland en Israël. Hierbij wordt een gedifferentieerd aanbod aan producten aangeboden als: reflectievakanties, yogareizen, meditatiereizen etc.

MARKTEN	
<b>Wellness toerisme</b>	Het wellnessstoerisme richt zich meer op de fysieke component van bezinning: het tot rust komen van lichaam en geest. De innerlijke rust die dan ontstaat, kan ook aanleiding zijn tot bezinning of het overdenken van het dagelijkse leven in het algemeen. De wellnessmarkt groeit jaarlijks aanzienlijk met circa 5-10%.
<b>Zakelijk toerisme</b>	Spiritualiteit wordt in toenemende mate in de werkomgeving gebruikt. Het zakelijke segment binnen het bezinningstoerisme is voornamelijk gericht op cursussen en workshops van bedrijven, ten behoeve van teambuilding en persoonlijke ontwikkeling (leiderschap, zelfvertrouwen etc.). Deze human resource activiteiten vinden meestal buiten de werkomgeving plaats, liefst op inspirerende locaties.



DOELGROEPEN	
<b>Doelgerichte zoekers</b>	Deze bezoekers hebben een expliciet bezinningsmotief en komen doelbewust naar een bezinningslocatie. Dit kunnen regionale bezoekers zijn, maar ook toeristen die bewust een bezinningsweekend in Limburg boeken. Daarnaast behoren ook bedrijven die gerichte spirituele cursussen aanbieden tot deze groep. Hierbij is voornamelijk 'de plek' van belang. Een meerderheid hiervan zal echter kiezen voor traditionele (buitenlandse) heiligplekken (Santiago de Compostella, Lourdes of meer exotische bestemmingen). Door de concurrentie met buitenlandse bezinningsplekken wordt het aandeel voor Limburg relatief gering ingeschat.
<b>Passanten</b>	Het overgrote deel van deze passanten zijn toeristen die al in de provincie aanwezig zijn en interesse tonen vanuit een cultuurhistorische affiniteit, maar vaak ook het verhaal achter de bezienswaardigheid willen horen. Een belangrijk kenmerk van deze toeristische bezinningsvraag is de impulsiviteit: mensen beslissen pas op het moment dat de mogelijkheid zich voordoet. Uit ervaring blijkt namelijk een hoge deelname aan spirituele activiteiten (bijv. yoga) in een ongedwongen setting. Voor deze groep is zowel 'de plek' als 'het moment' van belang.

DOELGROEPEN	
<b>Profiel</b>	<p>De doelgroep voor bezinningstoerisme kenmerkt zich over het algemeen door het onderstaand beschreven profiel. Dit profiel is opgesteld op basis van gesprekken met aanbieders van bezinningsproducten binnen én buiten het toeristische speelveld.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• <b>Leeftijd:</b> de meerderheid van de spiritueel georiënteerde mens valt in de leeftijdscategorie 45+. De huidige deelnemers aan de huidige vormen van bezinningstoerisme bevinden zich in meerderheid in deze levensfase. In deze levensfase staat men meer stil bij levensvragen en de eigen persoonlijke ontwikkeling. Er is een trend waarneembaar van meer interesse vanaf 35+.</li><li>• <b>Sekse:</b> het merendeel van de spiritueel ingestelde mensen is vrouw. De laatste tijd is er evenwel ook een trend van de 'spirituele man' waarneembaar.</li><li>• <b>Opleiding:</b> over het algemeen geldt hierbij: hoe ouder, hoe spiritueler en hoe hoger opgeleid, hoe spiritueler.</li><li>• <b>Sociale klasse en inkomen:</b> uit ervaring blijkt dat de meerderheid van de spiritueel actieve mensen uit een hogere sociale klasse komt.</li><li>• <b>Religie:</b> de doelgroep heeft vaak een religieuze achtergrond. Dat wil zeggen: men is religieus opgevoed maar heeft het geloof in de loop der jaren laten varen. Het gaat hier met name om het katholieke en protestantse geloof.</li></ul>



## PLEKKEN EN MOMENTEN

Bezinningstoerisme kent een tweetal 'ingrediënten': plekken en/of momenten. Een combinatie hiertussen is ook mogelijk. Een locatie voor bezinningstoerisme in Limburg heeft idealiter mogelijkheden om op beide elementen in te spelen.

Plekken	De plek als zodanig kan aanleiding zijn tot bezinningstoerisme, zoals dat bijvoorbeeld ook in Lourdes gebeurt. Hier komen miljoenen mensen per jaar om de plek te bezichtigen.
---------	--

Momenten	De momenten voor bezinning kunnen zowel collectief als persoonlijk zijn. Hierbij kan gedacht worden aan de Christelijke hoogtijdagen of collectieve herdenkingsdagen, bijvoorbeeld Dodenherdenking op 4 mei, maar ook persoonlijke bezinningsmomenten passen hierin.
----------	--



## AANBOD

De provincie Limburg kent een groot aanbod aan religieus erfgoed, dat georganiseerd en ongeorganiseerd wordt bezocht, met name door de regiobevolking. De provincie telt bijvoorbeeld maar liefst 938 kerkgebouwen en circa 2500 weg- en veldkruizen.

Het zijn bestemmingen die tijdens fiets- en wandeltrips van recreanten veelvuldig bezocht worden, maar hun oorspronkelijke functie veelal verloren hebben. Hierdoor is het verhaal achter deze symbolen vaak onbekend en dreigt nog verder verloren te gaan. Desondanks blijven de plekken tot de verbeelding spreken, zoals bijvoorbeeld: kloosters in Wittem en Steyl, natuur- en stilteplekken als Hof van Bommerig in Mechelen, Rolduc te Kerkrade, Sint-Servaaskerk in Maastricht etc. De rijkdom van Limburg op dit gebied is duidelijk en biedt uitstekende aanknopingspunten voor bezinningstoerisme.

Echter, de omvang van het alternatieve spirituele aanbod is relatief gering in vergelijking met de Randstad: er zijn circa 100-130 yoga-instituten in Limburg (2008). Dat is vergelijkbaar met het aanbod in de stad Amsterdam. Daarnaast zijn er diverse fitness- en sportscholen die yoga als sportelement aanbieden. Opvallend is dat de meerderheid van de yoga-instituten zich concentreert rond de grotere Limburgse steden, met het grootste aandeel in Maastricht.

Het aantal spirituele workshops en instanties in Limburg is niet exact bekend. Men concludeert in 2008 dat het aanbod op dit gebied in Limburg, vergeleken met andere provincies, relatief beperkt is. Het aanbod is vergelijkbaar met dat in Gelderland en Zeeland waar ook een sterke religieuze traditie bestaat of bestaan heeft. Dat laatste is gelijk één van de mogelijke verklaringen van de geringe omvang.



Kasteel de Berckt te Baarlo wordt gezien als een goed voorbeeld van een 'nieuw succesverhaal' op het gebied van spiritualiteit. Jaarlijks worden hier verschillende workshops, trainingen e.d. gehouden door spirituele of religieuze instanties. Hiermee worden circa 10.000 overnachtingen (2008) per jaar gerealiseerd en men verwacht hierbij nog enige groei. Het aanbod staat evenwel geheel los van de Limburgse context: de locatie wordt gekozen om intrinsieke kwaliteiten en bereikbaarheid, los van de omgevingskwaliteiten van Limburg. De gasten zijn voor het grootste deel internationaal.

## VRAAG

Het aantal deelnemers aan spirituele wandel- en natuurtochten, waarbij ook religieuze bestemmingen worden aangedaan, groeit in Limburg nog steeds. De oudere generatie die hieraan deelneemt, heeft nog steeds devotie als belangrijkste motief. Het dient als vervanging voor of is aanvullend op het traditionele kerkbezoek. Er neemt echter ook een groeiend aantal mensen van een jongere generatie deel aan dergelijke tochten. De motieven van deze groep mensen om hieraan deel te nemen zijn tweeledig:

- Persoonlijk doel: jezelf vinden/verwerking;
- Sfeer: bezinning/uit het dagelijkse leven.

De kloosters als in Wittem (circa 200.000 bezoekers in 2008) en Steyl (circa 80.000 bezoekers in 2008) zijn in Limburg erg bekend en worden ook bezocht als bedevaartsoord. Diverse organisaties organiseren bezinningstochten, al dan niet met religieuze achtergrond, naar deze bestemmingen. Hier is ondanks het ontbreken van concrete cijfers een toename van het aantal deelnemers waarneembaar. Ook bedevaartsplaats Kevelaer, over de Duitse grens (jaarlijks circa 1 miljoen bezoekers 2008), is populair in Limburg.



## KANSEN EN AANKNOPINGSPUNTEN

### Katholieke traditie



De katholieke traditie in Limburg is groot, waarbij te denken valt aan bedevaarten, processies, religieuze rituelen etc. Deze traditie ligt verankerd in de Limburgse cultuur. De traditionele geloofsgemeenschappen kunnen een rol spelen in het bevorderen van bezinningstoerisme. Er kan evenwel niet verwacht worden dat zij een voortrekkersrol hierin vervullen. Hiervoor zijn de sites onvoldoende ingericht op toerisme en is men te onbekend met de werking van deze markt.

### Bestaande evenementen/festivals



Het aanbod aan religieuze of spirituele festivals is in Limburg, gelijk aan andere provincies, klein in omvang. Musica Sacra in het centrum van Maastricht is echter wel een grote trekker, met een mix tussen cultuur, kunst, muziek en religie. De provincie kent wel een groot aanbod aan meer culturele evenementen die aanknopingspunten bieden tot bezinning of verdieping. Veel van deze evenementen kennen een katholieke achtergrond of bevatten tegenwoordig nog elementen hieruit. Het bezoekmotief is echter vaak meer cultureel (voor muziek of kunst) van aard, zonder een expliciete bezinningsbehoefte.

## KANSEN EN AANKNOPINGSPUNTEN

### Natuur



De relatieve rust en ruimte in de provincie contrasteert met de toegenomen hectiek en drukte in de Randstad. De uniciteit van deze kwaliteiten valt overigens te betwisten, omdat provincies als Drenthe, Friesland en Overijssel ook hun specifieke kenmerken en rust kennen. Echter, het landschap van Limburg is uniek in Nederland. Het heuvellandschap blijft voor vele toeristen – ook na veelvuldig bezoek - bijzonder. De natuur zou in het kader van bezinningstoerisme meer voelbaar en beleefbaar gemaakt kunnen worden door de aanleg van panoramapunten en bezinningsplekken. Daarnaast zouden de traditionele pelgrimspaden benut kunnen worden als nieuwe bezinningsroutes.

### Historisch/ religieus cultureel erfgoed



De provincie Limburg heeft een schat aan cultureel en historisch erfgoed, waarvan een groot gedeelte een religieuze achtergrond heeft. Het landschap wordt gekenmerkt door vele symbolen van het katholieke geloof: kappelletjes, wegkruizen etc. Door deze plekken te verbinden aan een activiteit of thema kunnen ze een belangrijke functie vervullen voor bezinningstoerisme in Limburg.



KNELPUNTEN	
<b>Aanbod is niet ingesteld op toerisme</b>	De aanbieders in de bezinningsmarkt missen in de meeste gevallen het organisatorisch vermogen om in te kunnen spelen op toerisme. Enerzijds heeft dat te maken met de kleinschaligheid en onervarenheid in deze wereld van de diverse instanties. De capaciteit, zowel ruimtelijk als organisatorisch, ontbreekt om op grote schaal activiteiten te plannen. Anderzijds stuiten ze op een spanningsveld tussen het bezinningsaanbod en de drukte die toerisme kan veroorzaken. Bovendien wil men de bestemmingen 'puur' houden door alleen mensen met oprechte interesse toe te laten. Sommige kerken of kloosters laten geen toeristen toe, tenzij ze gelovig zijn.
<b>Stigmatisering</b>	De deelnemer/aanbieder aan of van spirituele activiteiten wil niet graag rechtstreeks aangesproken worden op de bezinning. Een te expliciete vermelding van het bezinningselement kan mogelijk stigmatiserend werken. De activiteiten die samenhangen met bezinning worden soms onterecht in verband gebracht met het hebben van problemen.
<b>Kennis dreigt verloren te gaan</b>	De kennis van historie en traditie dreigt, samen met de opvolging van generaties, verloren te gaan. Steeds minder mensen weten oude verhalen of de achtergrond van een lokale traditie te vertellen. Voor het bezinningstoerisme is het van belang deze kennis te conserveren, zodat deze gebruikt kan worden om de content meer diepgang te geven.

## EINDCONCLUSIES

Limburg heeft gezien haar grote aanbod aan historisch en religieus erfgoed een groot potentieel aanbod aan bezinningsplekken. Deze plekken hebben in de meeste gevallen een religieuze lading. Ook de omgevingskwaliteiten (met name natuur) bieden goede aanknopingspunten voor bezinning. De provincie heeft een relatief bescheiden aanbod aan 'moderne' bezinningsplekken als yoga-instituten en bezinningscentra.

Door meer in te zetten op de bijzondere plekken die Limburg heeft, kunnen nieuwe markten worden aangesproken. Hierbij valt te denken aan reflectieweekenden in Limburg, zakelijke workshops met spiritualiteit als thema, bedevaarten etc.

Belangrijkste potenties voor bezinningstoerisme in Limburg zitten echter in de passantenmarkt: het aansporen van toeristen die al in de provincie verblijven tot deelname aan een activiteit gerelateerd aan het bezinningstoerisme. Hierbij is de impulsiviteit van deze vraag van groot belang: men kiest niet doelbewust een bezinningsbestemming, maar zal zich door het aanbod van het moment laten verleiden tot participatie. Door de unieke beleving kunnen hieruit indirect bezinningsmomenten ontstaan en wordt de belevingswaarde vergroot. Dat laatste kan een positiever imago en herhalingsbezoek opleveren. Dat kan door het versterken van de omgevingskwaliteiten en het stimuleren van culturele evenementen die een link hebben met bezinning en enige diepgang hebben. Bij de passantenmarkt zal o.i. ook de focus moeten liggen. Dat heeft twee voordelen: door in te spelen op dit 'laaghangende fruit' zijn minder inspanningen vereist en het spreekt een bredere doelgroep aan die beter aansluit bij de toeristische wereld.

Dit onderzoek heeft in 2010 geresulteerd in een overzicht met unieke locaties die passen in dit thema en waarbij de eigenaren aangaven open te staan voor het opnemen van gasten. Ter inspiratie zijn ze hier opgenomen. Het is daarbij duidelijk welke criteria zijn gehanteerd.

NAAM	PLAATS	WEBSITE
Stilteplek Hof van Bommerig	Mechelen	<a href="https://hofvanbommerig.nl/">https://hofvanbommerig.nl/</a>
Kasteel de Berckt	Baarlo	<a href="https://www.denieuweklasse.nl/kasteel-de-berckt/home">https://www.denieuweklasse.nl/kasteel-de-berckt/home</a>
Hotel Brull	Mechelen	<a href="https://www.hotel-brull.nl/">https://www.hotel-brull.nl/</a>
De Leonardushoeve	Belfeld	<a href="https://www.leonardushoeve.nl/">https://www.leonardushoeve.nl/</a>
Amerikaanse begraafplaats	Margraten	<a href="https://www.abmc.gov/cemeteries-memorials/about-netherlands-american-cemetery/">https://www.abmc.gov/cemeteries-memorials/about-netherlands-american-cemetery/</a>
Hoeve Rott	Vijlen	<a href="https://bb-hoeve-rott.limburgtophotels.com/nl/">https://bb-hoeve-rott.limburgtophotels.com/nl/</a>
Het BloteVoetenPark	Brunssum	<a href="https://blotevoetenpark.nl/">https://blotevoetenpark.nl/</a>
Adidam Centrum en The Bright Room Gallery	Mariahoop	<a href="https://adidam.eu/nl/">https://adidam.eu/nl/</a>
Energy time	Kerkrade	Website niet gevonden
Meru	Vlodrop	<a href="https://meru.international/nl/">https://meru.international/nl/</a>
Huize Damiaan	Simpelveld	<a href="https://www.huizedamiaan.nl/">https://www.huizedamiaan.nl/</a>
Duitse militaire begraafplaats	IJsselstein	<a href="https://kriegsgraeberstaetten.volksbund.de/friedhof/ysselsteyn">https://kriegsgraeberstaetten.volksbund.de/friedhof/ysselsteyn</a>
Madama Art & Consultancy	Mariahoop	<a href="https://www.madama.nl">https://www.madama.nl</a>
Beaujean Vacances	Gulpen	<a href="https://www.beaujean-vacances.com/">https://www.beaujean-vacances.com/</a>
Klooster Wittem	Wittem	<a href="https://kloosterwittem.nl/">https://kloosterwittem.nl/</a>
Basiliek van Sint Servaas	Maastricht	<a href="https://www.sintservaas.nl/">https://www.sintservaas.nl/</a>
Abdij Rolduc	Kerkrade	<a href="https://rolduc.com">https://rolduc.com</a>
Basiliek van het Heilig Sacrament	Meerssen	<a href="https://www.parochieclustermeerssen.nl/">https://www.parochieclustermeerssen.nl/</a>
Missiehuis Sint Michaël	Steyl	<a href="https://www.steyl.org/">https://www.steyl.org/</a>
Kerkenstad Sittard	Sittard	<a href="http://www.rk-kerken-sittard.nl">www.rk-kerken-sittard.nl</a>
Het Savelbergklooster	Heerlen	<a href="https://savelbergklooster.nl/">https://savelbergklooster.nl/</a>
Sint Petrus' Banden kerk	Venray	<a href="https://www.petrusbandenkerkvenray.nl/">https://www.petrusbandenkerkvenray.nl/</a>
Chateau De Raay	Baarlo	<a href="https://www.hotelderaay.nl/nl/">https://www.hotelderaay.nl/nl/</a>
Kortenbos Mental Balance Center	Meerlo	Website niet gevonden
Chateau Sint Gerlach	Valkenburg aan de Geul	<a href="https://www.oostwegelcollection.nl/chateau-st-gerlach">https://www.oostwegelcollection.nl/chateau-st-gerlach</a>
Thermae 2000	Valkenburg aan de Geul	<a href="https://www.thermae.nl/">https://www.thermae.nl/</a>
Kasteel Vaalsbroek	Vaals	<a href="https://www.bilderberg.nl/vaals/kasteel-vaalsbroek">https://www.bilderberg.nl/vaals/kasteel-vaalsbroek</a>
Thermaalbad Arcen	Arcen	<a href="https://www.roompot.nl/wellness/thermaalbad/">https://www.roompot.nl/wellness/thermaalbad/</a>





## Stand van zaken 2025

Na de vingeroefeningen in 2008 is te constateren dat vooral in Zuid-Limburg het thema vorm heeft gekregen. Onder de inspirerende titel: De sieraden van het Zuid-Limburgse landschap, presenteert Visit Zuid-Limburg op haar website een prachtig overzicht van kerken en kloosters in de regio. "In Zuid-Limburg ben je niet lang op zoek naar religieus erfgoed. Deze regio herbergt immers nog bijzonder veel kerken, kapellen, kloosters en basilieken. Ze hebben vrijwel allemaal een rooms-katholieke oorsprong en de meeste zijn nog in gebruik. Op zoek naar een beetje geluk? Steek dan een kaarsje op. Wie weet helpt het!" (Visit Zuid-Limburg 2025)

### BIJZONDERE KERKEN

Deze schitterende kerkgebouwen in Zuid-Limburg mag je niet missen:

- Sint-Amelbergabasiliek (Susteren) – een rooms-katholieke basiliek met indrukwekkende schatkamer.
- Gruizenkerkje (Sittard) – een historisch schuilkerkje, ook wel het 'geuzenklompje', sinds 1632 in gebruik.
- Cunibertuskerk (Wahlwiller) – met kleurrijke muurschilderingen en kruiswegstaties van Aad de Haas, geschikt voor digitale rondleiding.
- Oude Salviuskerk (Limbricht) – parochiekerk uit de 11e eeuw, met fraaie plafondfresco's.
- Dom van Aken – net buiten de regio, waar meer dan dertig Duitse koningen gekroond zijn.
- Sint-Laurentiuskerk (Voerendaal) – 12e eeuwse kerk, één van de weinig kerken in Nederland ingezegend door een paus.

### EEN KIJKJE BINNEN

Dankzij digitale tours kun je vele kerken en kloosters virtueel bezoeken – zelfs wanneer gesloten of vanuit huis. Audio en 360 graden tours verkennen de geschiedenis tijdens de Route vol Verwondering of bij vijf extra locaties:

- Route vol Verwondering
- De Kluis
- Cunibertuskerk
- Basiliek van Meerssen
- Clemensdomein
- Abdij Rolduc
- Catharinakapel
- Sint-Pancratiuskerk te Mesch (Bekend van dagboek van een herdershond)

### FIETSEN LANGS RELIGIEUS ERFGOED

Zuid-Limburg is uitermate geschikt voor fietstochten langs religieuze parels.

- Route vol Verwondering – Grensmaasvallei: twee lussen langs ruim 30 verrassende locaties, waaronder basilieken en verborgen plekken die je via digitale tours kunt ontdekken.

### KLOOSTERS & ABDIEN

Bezoek deze plekken waar de rust van eeuwen nog voelbaar is:

- Klooster Wittem – gastvrij klooster met kerk en serene omgeving.
- Abdij Rolduc (Kerkrade) – grootste bewaard gebleven kloostercomplex van Nederland, met hotel en seminarie.
- Abdij Sint- Benedictusberg (Vaals) – Rijksmonument, toegankelijk voor verblijf en rust.
- Regina Carmeli – bezinningshuis voor stilte en verdieping.
- Kloosterboekwinkel Wittem – kloosterbibliotheek met uitgebreide afdeling levensbeschouwelijke boeken.

## KAPELLEN

Tijdens wandelingen in het heuvelland kom je vele kapellen tegen. Deze drie zijn extra bijzonder:

- Catharinakapel – onderdeel van de digitale tourmogelijkheden. Tevens een project van Kunstenaar Hans Truijten <https://catharinakapel-lemiers.nl/schildering/>.
- De Kluis op de Sjaasberg (Valkenburg) – kluizenaarswoning en meditatieplek in bosrijke omgeving.
- Clemenskerkje (Clemensdomein) – onderdeel van het meest spirituele domein van Nederland.

## ONDERGRONDSE KAPELLEN

Tijdens de Franse Revolutie vonden er stiekeme misvieringen in ondergrondse kapellen plaats: priesters weigerden de eed aan de Republiek, hielden geheime missen, doopten gelovigen — risico's waren groot: arrestaties, deportaties, velen keerden nooit terug.

## SLAPEN IN RELIGIEUS ERFGOED

Er zijn vier unieke verblijven met religieus verleden:

- Hotel Kint (Valkenburg) – voormalig Franciscanen klooster, nu boutique hotel (sinds 1883, heropend 2019).
- Abdij Sint- Benedictusberg – verblijf en bezinning met abdijsomgeving.
- Regina Carmeli – bezinningshuis te midden van natuur en stilte.
- Bed & Breakfast Riékelt – voormalig Dominicanen klooster met uitzicht op Savelsbos en kasteel Rijckholt.

## ETEN IN RELIGIEUS ERFGOED

Vijf warme eetgelegenheden die religieus verleden en bourgondische sfeer combineren:

- Restaurant Brasserie Abshoven – in voormalig klooster met huisgemaakte vlaai, soep en speciaal bieren.
- Spencers (Maastricht) – klokkend glas in lood in voormalig middeleeuws klooster, verfijnde regionale keuken.
- De Twee Gezusters (Heerlen) – in kloosters Luciushof en Savelbergklooster, (h)eerlijke gerechten.
- De Oude Pastorie – bij Vrouwenbos, uitzicht over heuvelplateaus, Limburgs bourgondisch menu.
- Restaurant Ambrozijn (Valkenburg) – high end dineren in de Irenekerk, open keukenervaring.

## ANDERE RELIGIEUZE PARELS IN ZUID-LIMBURG

Naast stenen kerken en kloosters zijn dit acht inspirerende plekken:

- Clemensdomein – meest spirituele plek van Nederland, met kerkje, Lourdesgrot en audiotour.
- De Kluis op de Sjaasberg – kluizenaarswoning en meditatieve bosplek.
- De Schat van Simpelveld – museum in klooster met borduurwerk, gouden kelken en sculpturen.
- Lourdesgrot Valkenburg – replica van de Franse grot, bedevaartsoord sinds 1926.
- Lourdesgrot Vaals – goed bewaarde grot uit 1934, gelegen op ±300 m hoogte.
- Museum Vaals – gevestigd in kloosterkapel, met >200 grote kerkbeelden en Mariakapel.
- Relimarkt (Hoensbroek) – 800 m<sup>2</sup> religieuze kunst en heiligenbeelden uit kerken en kloosters.
- Kloosterboekwinkel Wittem – uitgebreide levensbeschouwelijke boekhandel in kloosteromgeving.





## Aanvulling vanuit stakeholders

In de gesprekken met stakeholders werden onderstaande locaties aanvullend als relevant ingebracht.

In deze Masterkans roepen we ook op om tot een volledige inventarisatie en analyse te komen van het religieus, spiritueel en cultureel aanbod in Maastricht, Zuid-Limburg, de rest van de provincie en de Euregio, dat past bij het thema pelgrimage. Het advies om daarbij gebruik te maken van studenten om dit onderzoek uit te voeren. Het is meteen een manier voor jongeren om kennis te maken met dit thema.

### SCHATKAMER HOUTHEN - SINT GERLACH

Elk jaar opnieuw raken enkele duizenden mensen onder de indruk van de schoonheid van het heiligdom Sint Gerlach met het graf van Gerlach, de 12e eeuwse ridder-pelgrim-kluizenaar. Al eeuwen laten mensen zich door hem inspireren en zo werd hier al vroeg een klooster gebouwd. Eind 18e eeuw kreeg het kloostergebouw een andere functie, maar de kerk bleef en werd de parochiekerk van Houthem. Tot op de dag van vandaag vereren de inwoners van Houthem en anderen Sint Gerlach. De Stichting Vrienden van Sint Gerlach wil een bijdrage leveren aan de herinnering aan en de verering van Sint Gerlach en aan de instandhouding van zijn heiligdom. De locatie is officieel opgenomen in de bedevaartroute naar Santiago. Pelgrims kunnen er overnachten in een refugio.



Pelgrimswandeling op zaterdag 30 augustus 2025 'In de voetsporen van St. Gerlach' naar het graf van Sint Servaas

Elk jaar op de laatste zaterdag van augustus trekt een pelgrimsgroep vanuit de Gerlachuskerk van Houthem naar het graf van Sint Servaas: in het voetspoor van Gerlachus, die volgens de levensbeschrijving van hem dagelijks naar het graf van Sint Servaas trok. Hij had een grote verering voor deze geloofsverkondiger in onze regio. Jaarlijks treden wij dan in zijn voetspoor en dragen de zilveren buste met het relik (de schedel) van Gerlachus mee. Dit is de 34e voetpelgrimage naar Maastricht.

We willen dat er vooraf voldoende dragers voor de buste bekend zijn, zodat er tijdig gewisseld kan worden. Er zijn daarvoor minstens 6 personen nodig. Als er niet voldoende dragers zijn, dan gaan we op pad met een kleine relik van St. Gerlach.

Pelgrims die niet willen of kunnen meelopen, maar toch aanwezig willen zijn in de Sint-Servaasbasiliek, kunnen op eigen gelegenheid naar Maastricht gaan.

Hoe ziet het programma voor die zaterdag 30 augustus eruit?

Om 6.30 uur samenkomen in de Gerlachuskerk aan de tombe van St. Gerlach. Daar wordt begonnen met een kort gebed. Dan lopen we via de Gerlachuskapel in de Onderstestraat, waar we even halt houden, naar Geulhem; via het bospad naar boven de Mussenput op, naar de Schone Poel (ongeveer 7.00 uur). We houden halt aan het kleine, heel oude, kruiskapelletje van de Rasberg (7.10 uur). Een kort gebed alhier. Mensen kunnen hier ook nog aansluiten. Allicht is het mooiste te beginnen in Houthem, maar zij die bergop willen vermijden, kunnen dus bij de Schone Poel of het kruiskapelletje 'instappen'.

Samen trekken we de Rasberg af, door de straten van Scharn en lopen het centrum binnen, langs het geboortehuis van St. Lambertus. In de binnenstad beginnen we met gezamenlijk gebed. Via de Sterre der Zee gaan we naar de Sint Servaas, waar we aan het hoofdaltaar de feestelijke pelgrismis vieren. De mis is om 9.00 uur.

Na de H. Mis kan men op eigen gelegenheid het graf van Sint Servaas bezoeken in de crypte, let wel op de van de overheidswege vastgestelde richtlijnen. Daarna wordt u een kop koffie aangeboden. Terugkeer naar Houthem op eigen gelegenheid.

Doe mee, neem anderen mee. En geef U tijdig op. Ook de niet-wandelaars zijn van harte welkom om deel te nemen aan de eucharistieviering in de Sint-Servaasbasiliek om 9.00 uur.



## NEW LORETO TE SIMPELVELD

Veranderende tijden vroegen om een nieuwe visie voor het Loretoklooster te Simpelveld. Opgericht en gesticht door de internationale zusterorde Zusters van het Arme Kind Jezus en in 1875 in gebruik genomen tot 2012. Nu - anno 2024 - samen met HERMON Heritage - doorontwikkeld naar een nieuwe functie. Onder de naam New Loreto werkt een bescheiden team met hart en ziel aan de uitdaging om het Loretoklooster opnieuw tot bloei te brengen als kuuroord voor de ziel. De verbouwing gaat nog plaatsvinden, maar nu al kun je bij ons terecht voor rust en ruimte, stilte en een authentiek kloostergevoel. Je bent van harte welkom!

Onze overtuiging: Wij geloven dat ieder mens rust en ruimte nodig heeft. En wij geloven dat steeds meer en meer mensen zich hiervan bewust zijn. Dat het ronduit heerlijk is om jezelf het kado te geven van tijd en ruimte; voor jezelf, je ontwikkeling, je ambitie, je creativiteit, je gezondheid. Wij geloven in de toekomst van een nieuw klooster, waar je binnen de hoge kloostermuren rust en ruimte kunt vinden voor jou. Een plek waar je volledig jezelf kunt zijn, kunt ontdekken, iets nieuws kunt leren en waar je andere bezoekers en gasten kunt ontmoeten. Om zo met een rugzak vol nieuwe verhalen, inzichten en gevoelens weer verder te trekken. New Loreto ademt rust en geeft mensen de ruimte om bij te komen. Ontdek en ervaar in New Loreto Klooster de kracht van aandacht. New Loreto voedt je ziel.

Onze ambitie: We willen het imposante kloostercomplex een nieuwe waardevolle invulling geven, die mensen weer dichterbij zichzelf brengt. Een kuuroord voor de ziel. Midden in het Toscaanse van Nederland, het schilderachtige Zuid-Limburg. Een plek voor rust en ruimte. New Loreto wordt een begrip, een kennisplek, een ervaringsplek. Een plek waar eeuwenoude waarden opnieuw tot leven komen. Een plek voor verbinding, mystiek, religie, zingeving, filosofie. Voor kunst, voor oude en nieuwe wijsheden, Oosters en Westers, hemel en aarde. Een betekenisvolle plek waar je 'simpel' kan 'zijn'.

Het nieuwe Loreto Klooster is thuishkomen, thuis voelen en een plek van openbaring waar iedereen zichzelf mag en vooral kan zijn. New Loreto - rust en ruimte - een plek voor mij, een plek voor ons.

## PELGRIMSOORD KLOOSTER WITTEM

Veel mensen bezoeken Klooster Wittem. Ze steken een kaarsje op, zoeken de stilte, nemen deel aan een liturgische viering of bezoeken een activiteit. Kortom, Klooster Wittem is een plek voor pelgrimage. De moderne pelgrim verbindt zijn eigen leven en levensloop - even of voor langere tijd - aan een plek die voor mensen heilig is. Men organiseert er veel pelgrimstochten. Je hoeft echter niet per se op pad te gaan om te pelgrimeren. Heel ons leven kan gezien worden als een pelgrimstocht. We komen ergens vandaan, gaan onze levensweg en ontmoeten mensen, plekken en situaties. En aan het einde van het leven komen we ergens aan. Dat is de basisgedachte van 'pelgrimeren op de levensweg'.



## HX HOOGCRUTS: HET KLOOSTER VAN DE 21E EEUW

Wellicht een vreemde eend in de bijt, gezien de nieuwe bestemming. Op verzoek van stakeholders toch opgenomen. In het glooiende landschap tussen Margraten en De Plank vormt klooster Hoogcruts sinds kort weer een echte blikvanger. Stichting het Limburgs Landschap gaf de oude kloosterruïne haar oude luister terug en zorgde ervoor dat de magie van het klooster bewaard bleef. Wie het gerenoveerde klooster-complex met zijn ommuurde tuin binnentreedt, belandt als vanzelf in een andere wereld. Een wereld waar je, weg van de waan van de dag, in alle rust kunt nadenken over de urgentie en essentie van zaken. Waar het verleden tastbaar is, het nu maant tot reflectie en de toekomst vraagt om nieuwe zienswijzen. In een sfeervolle omgeving in het voormalige klooster Hoogcruts is een SlowLand ingericht. Op informatieve wijze wordt het verhaal van het klooster en het landschap geëtaleerd. Van kloostercultuur tot het leven van de boer. Van boomaanplant tot vrucht, van bes tot jam, van appel tot sap. Hier kan het leven op Hoogcruts anno nu beleefd worden.



## JEZUÏETENBERG

De Jezuietenberg vlak bij Maastricht, is een fascinerende plek die zowel natuur als cultuur combineert. In deze groeve werden vanaf ongeveer de 16e eeuw door de zgn. 'blokbrekers' (mijnwerkers) blokken mergel gewonnen voor de bouw. Rond 1880 hield de mergelwinning op en ontdekten de jezuïeten de verlaten groeve. Zij besloten hier in hun vrije tijd een unieke locatie van te maken, waar kunst, wetenschap en spiritualiteit samenkwamen. Wat de Jezuietenberg bijzonder maakt, zijn de talloze reliëfs en kunstwerken die in de mergelwanden zijn gekerfd. De jezuïeten, die hier naast hun spirituele taken ook fysiek werk verrichtten, creëerden gedetailleerde sculpturen van Bijbelse taferelen, historische figuren en symbolische beelden. Deze kunstwerken getuigen van grote vaardigheid en een diepe toewijding.

## HET MARIAPARK AAN DE OUDE MARKT IN SITTARD

Het Mariapark aan de Oude Markt in Sittard is een complex bestaande uit vier vleugels om een binnentuin. Het gebouw werd gerealiseerd in de negentiende eeuw en in gebruik genomen als rust- en verblijfplaats voor pelgrims.

Het gebouw ligt tegenover de Basiliek van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart. In 1879 werd in Sittard de bouw van een nieuwe kerk naar ontwerp van architect Johannes Kayser uit Venlo afgerond. In 1883 ontving deze kerk de Pauselijke erkenning Basilica Minor waardoor deze kerk als eerste in Nederland tot Basiliek verheven werd. Vanwege het toenemende aantal bedevaartgangers werd de basiliek te klein en moest er een nieuwe opvangruimte komen. Deze werd gerealiseerd met de bouw van het Mariapark.

Het Mariapark heeft de oorspronkelijke functie verloren en wordt gebruikt voor velerlei activiteiten en festiviteiten. Daarbij wordt er uiteraard wel op toegezien dat het gebruik in overeenstemming is met het karakter en de historie van het gebouw. Inmiddels waren in het Mariapark: tentoonstellingen, lezingen, muziekkuitvoeringen, recepties, burgerhuwelijken, (sponsor)diners, etc.



## Abdij Sint-Benedictusberg

De Abdij Sint-Benedictusberg is een Benedictijner abdij in Marmelis in de gemeente Vaals. De kerk en een deel van het klooster gelden als belangrijke voorbeelden van de Bossche School en het werk van Dom Hans van der Laan. Het gehele gebouw heeft de status van rijksmonument.

## De Heilig Grafkapel in Kanne

De Heilig Grafkapel is een kapel in Neerkanne, een gehucht van Kanne, een plaats in Belgisch Limburg. Het barokke gebouw is volledig uit lokale mergel of kalksteen opgetrokken en anno 2020 wit geschilderd. De oorspronkelijke kapel werd in 1647 door de timmermanszoon Herman Jekermans gebouwd als verkleinde kopie van de Heilig Grafkerk te Jeruzalem, om zijn belofte in te lossen na zijn behouden terugkeer van een pelgrimsreis naar het Heilige Land. Door de komst van vele bedevaartgangers was de kapel al snel te klein. In 1714 werd de huidige kapel gebouwd op een terrein van kasteelheer baron van Dopff. Met name de gevel van de kapel is rijk geornamenteerd met onder meer Toscaanse pilasters en beeldhouwde reliëfs. De kapel werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd, maar daarna gerestaureerd.



## Bezinningstoerisme als tegenreactie op (massa)toerisme

In 2024 verscheen er een artikel van Joost Gieling op de website van Pretwerk over bezinningstoerisme als opvallende trend als tegenreactie op het geijkte (massa)toerisme.

### INSPELEN OP DE REIS NAAR INNERLIJKE VERRIJKING

Bezinningstoerisme groeit steeds meer uit tot een bloeiende markt, als een uitbreiding ten opzichte van de standaard beleving die mensen gewend zijn. In dit artikel werden enkele observaties over de achtergrond van bezinningstoerisme gedeeld en kansen beschreven die dit biedt voor regio's en ondernemers. Al langere tijd wordt betekenisvol reizen en recreëren belangrijker voor de consument en is het niet alleen meer beleving of plezier dat telt. Bezinningstoerisme is één van de snelst groeiende vormen van betekenisvol reizen en recreëren. Eigenlijk is de opkomst van bezinningstoerisme een opmerkelijke paradox: mensen zijn minder verbonden met georganiseerde religie, maar de spirituele honger lijkt sterker dan ooit. Deze verschuiving onthult een blijvend verlangen naar betekenis en innerlijke verrijking. Tel daarbij op dat met name jongeren steeds meer stress ervaren, inclusief een groeiend aantal burn-outs, wat een verklaring is voor de groeiende behoefte aan allerlei vormen van bezinning.



### STERKE CORRELATIE MET BESLISMOMENTEN IN JE LEVEN

Bezinningstoerisme gaat echter verder dan louter religieuze of spirituele invulling; het is een vorm van recreatie waarbij men tijdens vrije tijd dieper inzicht krijgt in existentiële levensvragen. Vooral tijdens scharniermomenten in het leven: een nieuwe baan, een scheiding, de kinderen het huis uit, ontstaat behoefte aan introspectie. De diversiteit van bezinningstoerisme is opmerkelijk, met vormen als pelgrimsroutes, digital detoxes, yoga-weekenden, gezondheidsfestivals en stilteweekenden. Of het nu georganiseerd is of niet, kort intens opladen of een lange continue flow betreft, deze vorm van toerisme biedt ruimte voor persoonlijke groei en reflectie.

### BEZINNINGSTOERISME AL MARKTSEGMENT

Bezinningstoerisme groeit steeds meer uit tot een serieuze markt. Het samengestelde aanbod van routes, overnachtingsmogelijkheden, verhalen en activiteiten is randvoorwaardelijk voor bezinningstoerisme. Ondernemerschap speelt dus een belangrijke rol in het creëren van een duurzaam en aantrekkelijk aanbod dat de zoektocht naar betekenis faciliteert. Magazines zoals Happinez hebben de weg geplaveid voor een breder spectrum van commerciële ondernemingen die zich richten op de behoeften van de bezinningszoeker. Verblijfsaanbieders organiseren 'healthy festivals' op hun terrein, hebben speciale schrijvershuisjes of kiezen bewust voor wifi-vrije zones. Wellness en bezinning komen steeds meer centraal te staan; een duidelijk signaal dat de commercie de verschuivende vraag serieus neemt.

Bezinningstoerisme biedt zo een kans voor regio's en ondernemers om een betekenisvolle rol te spelen in het welzijn van de samenleving. Het is een uitnodiging om te inspireren en samen een ruimte te creëren waarin de menselijke zoektocht naar zingeving, rust en betekenisvolle connecties tot bloei kan komen.

### WANDELEN IS DE DOMINANTE ACTIVITEIT

Wandelen staat centraal in deze trend, waar bewust vertragen en wanderlust de basis vormen. Deze eeuwenoude activiteit vormt een krachtige bron van innerlijke rust en reflectie. Neurowetenschapper Eric Scherder bevestigt niet alleen de fysieke voordelen van dagelijkse wandelingen, maar benadrukt ook de positieve impact op de mentale en geestelijke gezondheid. Wandelen als vorm van bezinning gaat dus verder dan alleen lichamelijk welzijn; het fungeert als een krachtig instrument voor zelfreflectie en innerlijke groei.

Bezinningstoerisme kan prima in eigen land worden gevonden. De oude en gelaagde landschappen nodigen uit tot een diepgaande verkenning van de eigen gedachten en gevoelens. In Noord-Nederland vindt men uitgestrekte ruimte en verstilde dorpjes, die je even laten ontsnappen aan de hectiek van het moderne leven. Het wandelen van terpdorp naar terpdorp, van kerk naar kerk, onthult niet alleen het historische erfgoed, maar biedt ook de gelegenheid voor bezinning en reflectie. En Limburg, rijk aan glooiende heuvels en pittoreske dorpjes, biedt een idyllische omgeving voor bezinning en rust. De verbinding met de natuurlijke omgeving en het behoud van authentieke voetpaden dragen bij aan de algehele sfeer van spiritualiteit.





# Bijlage: Provinciale relatie tussen religieus erfgoed en pelgrimage

In deze bijlage gaan we in op het thema religieus erfgoed in Limburg en de relatie daarbij met pelgrimage. Het is bedoeld ter inspiratie, zeker niet om volledig te zijn.

De provincie Limburg is enorm rijk aan religieus erfgoed. Kerken en kloosters zijn cultuurhistorische monumenten die kenmerkend zijn voor het Limburgs landschap. Het religieus erfgoed heeft niet alleen een religieuze betekenis, maar vertegenwoordigt ook een cultuurhistorische, stedenbouwkundige en sociaal-culturele waarde.

Limburg heeft daarbij veel professionele organisaties, wetenschappelijke instellingen en historische verenigingen of stichtingen die zich inzetten voor het behoud en beheer van erfgoed en het Limburgse cultuurlandschap.

Vanaf 2018 wordt daarom, via de Coöperatie Erfgoed Limburg (CEL), gewerkt aan het uitbouwen en vormgeven van structurele afstemming en samenwerking tussen de instellingen die zich op provinciale of regionale schaal bezighouden met erfgoed en indirect pelgrimage. Hieronder willen we inzoomen op diverse voorbeelden van organisaties en initiatieven in de provincie Limburg met een relatie tot pelgrimage.



*“In Limburg liggen de meeste basilieken van Nederland op enkele tientallen kilometers van elkaar. Limburg telt ruim 3.000 objecten van zogeheten klein-religieus erfgoed (kruisen, kapellen, heiligenbeelden) in de openbare ruimte. Dit is uniek voor Nederland. Geen enkele andere regio in Nederland heeft dit.”  
(Reactie stakeholders)*

## Zuid-Limburg

De Amerikaanse trendwatcher Faith Popcorn benoemde ooit zeventien culturele en sociale onderstromen die de toekomst van de Westerse mens gaan bepalen. Eén van die trends is de groeiende zoektocht naar 'spirituele ankers'. Visit Zuid-Limburg haakt hier toeristisch op in met de campagne Bezin in Zuid-Limburg.

“De strategische ligging van Zuid-Limburg aan de Europese culturele route van de Saint James Way, in combinatie met ons religieus erfgoed, onze prachtige natuur en onze katholieke tradities, maken Zuid-Limburg geschikt om het bezinningstoerisme te promoten. Uiteraard ook om het bezoek aan onze toeristische bedrijven te stimuleren. Zowel met religieus-, spiritueel-, wellness- en zakelijk toerisme” (Visit Zuid-Limburg 2025).

 **Visit Zuid-Limburg**

Visit Zuid-Limburg wil zich met Bezin in Zuid-Limburg en het Jacobspad positioneren als dé plek waar je 'veilig' kunt onthaasten, rust kunt vinden en kunt ontsnappen aan de dagelijkse sleur. Voor pelgrims die willen oefenen voor het grotere werk naar Santiago de Compostella is Zuid-Limburg ideaal. Het doel is om hiermee uiteindelijk meer overnachtingen en meer kwalitatieve bezoekers te genereren in Zuid-Limburg.





Dit wil men bereiken door:

- Een voorbijgangsaanpak (geen aandacht op religieuze harde kern).
- Het creëren van samenwerking en het opstellen van interessante arrangementen.
- Het creëren van een aanbod dat makkelijk boekbaar en/of bezoekbaar is.
- Het bieden van een 'beleving', geen 'persoonsverandering'.

Bezin in Zuid-Limburg, de Camini's en de Route vol Verwondering worden onder de aandacht gebracht door middel van:

- Een online platform waar o.a. de Camini's gratis te downloaden zijn.
- Brochure 'Bezin in Zuid-Limburg'.
- 360-gradentours en audiotours door religieus erfgoed.
- Advertenties in (special interest) bladen.
- Nieuwsbrieven en persberichten.
- Social media.
- Perslancering voor een nieuw route.
- Persreizen met journalisten.
- Samenwerkingen met influencers.
- Kaart met de Route vol Verwondering.

### Een Camino voor één dag

Een Camini is een 'mini Camino', en is in de optiek van Visit Zuid-Limburg een heel korte pelgrimservaring. Men heeft er 11 ontwikkeld. Deze pelgrimswandelingen liggen allemaal langs de originele Jacobsroute en zijn door middel van spreuken en opdrachten speciaal ingericht op bezinning en bewustwording, net als waarvoor iemand naar Santiago zou lopen. **Waarom 11 routes? Wie een stuk van het Jacobspad loopt, voelt zich wellicht verbonden met religie en/of spiritualiteit in de breedste zin van het woord. Het getal 11 is een zogenaamd meestergetal. Meestergetallen zijn bijzondere getallen waarvan wordt gezegd dat ze je levenspad kunnen beïnvloeden, volgens de wetenschap van de getallenleer. Ieder cijfer bevat volgens de oude Egyptenaren een energetische kracht. Zo zou het getal 11 gaan over dicht bij jezelf blijven en het volgen van de intuïtie. Loop je als pelgrim over de echte Camino, dan verzamel je stempels in je pelgrimspaspoort. Deze kun je laten verzilveren op het stempelblad in het boekje 'Bezin in Zuid-Limburg'.**

## Noord-Limburg

Op basis van informatie op de website van Noord-Limburg ontstaat het beeld dat pelgrimage in deze regio een beperktere, maar nog altijd een herkenbare en gewaardeerde plaats inneemt binnen het culturele en religieuze landschap.

“De regio wordt gekenmerkt door een rijke pelgrimstraditie die teruggaat tot de middeleeuwen, wat zichtbaar is in het landschap door onder andere kapellen, kruisen, kerken en kathedralen die door pelgrims werden bezocht of gepasseerd.” (Visit Noord-Limburg 2025)

Pelgrimstochten worden in de oorspronkelijke betekenis omschreven als reizen naar religieus betekenisvolle plaatsen. In Noord-Limburg bevinden zich diverse van deze bedevaartplekken langs bekende routes, zoals het Pieterpad en de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella.

Een markante locatie binnen deze context is het dorp Tienray, dat in de 19e eeuw van de paus de officiële status kreeg van 'Klein Lourdes'. Tienray is daarmee uniek als enige officiële Lourdes-bedevaartsplaats in Nederland. Hier bevinden zich onder andere een Lourdesgrot, kruiswegpark en processiepaden, bedoeld als alternatief voor pelgrims die niet in staat zijn om naar het echte Lourdes af te reizen.

Daarnaast bevindt zich net over de grens het belangrijke bedevaartsoord Kevelaer, dat internationale bekendheid geniet en sinds het pauselijk bezoek van Johannes Paulus II in 1987 jaarlijks vele bedevaartgangers en toeristen trekt.

Visit Noord-Limburg benoemt ook als lokale, maar betekenisvolle plek, de Urbanushof in Venlo, waar de kapel van Genooi met bijgebouwen een kleinschalig bedevaartsoord vormt. Deze plek vervult tevens een sociale functie, doordat de schuur is herbestemd tot koffie- en atelierruimte voor mensen met een verstandelijke beperking. De kapel wordt nog steeds bezocht voor het opsteken van kaarsjes, wat wijst op een levendig gebruik van deze plaats binnen de religieuze beleving.

## Jubileumpelgrimages naar Roermond

Als onderdeel van het Heilig Jaar 2025 kunnen belangstellenden een 'jubileumpelgrimage' maken naar Roermond. In de bisschopsstad zijn enkele kerken aangewezen die in het kader van deze pelgrimstocht bezocht kunnen worden. De jubileumpelgrimage kan met groepen, maar ook individueel worden gemaakt. (Bisdom Roermond 2025)

De mogelijkheid voor een jubileumpelgrimage sluit aan bij het motto van het Heilig Jaar. Paus Franciscus heeft iedereen uitgenodigd om 'Pelgrims van hoop' te worden. Het is gebruikelijk om in een Heilig Jaar een bedevaart naar Rome te maken, maar niet iedereen kan of wil dat. Wie zich in het Heilig Jaar toch wil aansluiten in de rij van 'Pelgrims van hoop', kan in Limburg daarom ook een jubileumpelgrimage naar Roermond maken.

De kerken die tijdens de pelgrimstocht te bezoeken zijn, zijn de Sint-Christoffel-kathedraal, de Munsterkerk, de Caroluskapel en de protestantse Minderbroederskerk. Deze kerken liggen op loopafstand van elkaar in het centrum van Roermond. Er is een tekst gemaakt met een routebeschrijving en achtergrondinformatie over deze kerken in relatie tot het Heilig Jaar. Ook zijn er teksten beschikbaar voor liturgievieringen of voor persoonlijke inspiratie.

Pelgrims kunnen in de kerken aansluiten bij de reguliere vieringen, maar desgewenst is het voor groepen ook mogelijk om een eigen viering af te spreken. Voor individuele pelgrims zijn er extra vieringen in de betreffende kerken gepland, die gedurende het hele jubeljaar worden aangeboden.

De manier waarop pelgrims naar Roermond komen, mogen ze zelf bepalen. Dat kan per auto, touringcar of openbaar vervoer zijn, maar het mag ook te voet zijn of op de fiets. De jubileumpelgrimage is niet alleen voorbehouden aan mensen uit het bisdom Roermond. Ook belangstellenden uit andere delen van het land of het buitenland zijn van harte welkom.

Wie dat wil, kan tijdens de jubileumpelgrimage de aflaat van het Heilig Jaar verkrijgen. De kathedraal in Roermond is namelijk door de bisschop aangewezen als één van de jubileumkerken, waar een aflaat verkregen kan worden. Zie ook het aparte bericht over de jubileumkerken.

## Overige relevante initiatieven

### HUIS VOOR DE PELGRIM

Het Huis voor de Pelgrim, gevestigd in Maastricht, is met meer dan honderd jaar ervaring de toonaangevende nationale bedevaartorganisatie in Nederland. Ondergebracht onder één dak zijn diverse initiatieven, zoals de 'Stichting Militaire Lourdesbedevaart', 'Caritas Banneux' en de wandelgroep 'De Wandelmaat'. Men organiseert groepsreizen naar religieuze bestemmingen.

Een kern van zo'n duizend vrijwilligers ondersteunt als reisleiders, brancardiers, verpleegkundigen en pastores, waardoor ook kwetsbare deelnemers mee op reis kunnen.

Het Huis voor de pelgrim presenteert zich als een professionele, sociaal-gedreven organisatie met een stevige basis in vrijwilligerswerk, gericht op pelgrimservaringen — zowel binnen Nederland als internationaal. Met een rijk programma aan reizen, wandelingen, informatie-uitgave en maatwerkreizen, draagt zij effectief bij aan het behoud en de levendigheid van de moderne pelgrimstraditie.

### STICHTING PELGRIMSWEGEN & VOETPADEN

De Stichting Pelgrimswegen & Voetpaden organiseert bijna elke maand een groeps-wandeling naar pelgrimsoorden en andere bijzondere plaatsen binnen en buiten Limburg. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer daar een jaarfeest of een gedenkdag van een heilige wordt gevierd. De wandelingen gaan over rustige wegen en paden, zoveel mogelijk door bossen en open veld. Devotie en een gezellige sfeer gaan hand in hand.





Een SPV-pelgrimswandeling is geen processie of een gebedstocht in die zin dat er voortdurend gebeden wordt onderweg. Er is veel ruimte voor onderling gesprek of zomaar stil genieten. Er zijn wel bezinningsmomenten aan het begin, onderweg en op het eindpunt. Elke tocht begint steeds in een kerk of bij een wegkapel met een verwelcoming en informatie over de wandeling die komen gaat. Elke deelnemer krijgt een folder met een reisgebed, waarmee men telkens een tocht begint. Er staan ook enkele andere teksten op (gebeden, gedichten, liederen), telkens passend bij het thema van de tocht. Om mee te doen aan de pelgrimswandelingen hoeft men niet katholiek te zijn of zich als gelovige te bekennen: iedereen is welkom!

### STICHTING PELGRIMSWEGEN NAAR SINT JACOB (SPW)

Toen de pelgrimage naar Santiago de Compostella zich in de laatste decennia van de vorige eeuw ook in ons land mocht verheugen in een toenemende belangstelling, ontstond al snel behoefte aan speciaal hiervoor gemarkeerde paden. In Limburg speelde de bisschopsstad Roermond hierin een centrale rol. Hier bezat de Sint-Christoffelkathedraal al sinds eeuwen een groot reliek, bestaande uit een volledig onderarmbeen van de apostel Jacobus de Meerdere; het grootste reliek van deze heilige, dat buiten Spanje wordt bewaard. Een groeiende groep pelgrims die de tocht naar het verre Santiago de Compostela al had ondernomen, stak hier de koppen bij elkaar en richtte de Stichting PelgrimsWegen naar Sint Jacob (SPW) op. Al snel werd er contact gelegd met gelijkgezinden onder de oosterburen, wat leidde tot een samenwerking met het Landschaftsverband Rheinland. Gezamenlijk werd voor het Duits/Nederlandse gebied tussen Rijn en Maas onderzoek verricht naar het historische verloop van de pelgrimswegen in de Middeleeuwen.

Uit dat onderzoek resulteerden verschillende routes, naargelang de verschillende windstreken, waaruit de pelgrims vroeger vandaan kwamen. Routes die tot op de dag van vandaag nog vaak tot op weg- of padniveau behouden zijn gebleven. Soms bleken aanpassingen noodzakelijk, bijvoorbeeld om een autoweg of kanaal te kruisen. Ook moesten de paden voldoen aan geschiktheid voor wandelaars en fietsers, wat ertoe leidde dat deze twee groepen pelgrims over sommige stukjes van de route gescheiden wegen dienden te gaan.

Het Jacobspad Limburg, dat grotendeels de Maas volgt, is het meest westelijke van deze historische pelgrimspaden tussen Rijn en Maas en het enige over Nederlands grondgebied. Door de opgelaaide internationale belangstelling en de verbindende functie die van het pelgrimeren uitgaat, kon met Europese en regionale subsidies een serie boekwerkjes worden samengesteld als itineraria van de diverse pelgrimspaden, waarvan deel drie - uitgegeven in zowel de Nederlandse als de Duitse taal - als leidraad dient voor het Jacobspad Limburg.

De belangrijkste taak van het bestuur van de SPW is om het Jacobspad Limburg te beheren en ervoor te zorgen dat wandelaars en fietsers gebruik kunnen blijven maken van deze eeuwenoude pelgrimsweg. Zij voert hiervoor overleg met gemeenten en andere instanties om dit doel te bereiken. Het daadwerkelijke beheer gaat in nauwe samenwerking met de route-beheerders; vrijwilligers die elk een deel van de route voor hun rekening nemen en deze regelmatig controleren. Het bestuur zorgt er voorts voor dat noodzakelijke wijzigingen in de route worden uit-gevoerd, vastgelegd en via de website bekend worden gemaakt aan gebruikers.



## HET NEDERLANDS GENOOTSCHAP VAN SINT JACOB

Het Nederlands Genootschap van Sint Jacob is een vereniging met circa 14.500 leden. Doel is om de belangstelling voor pelgrimstochten naar Santiago de Compostela in Galicië te verbreden en verdiepen. Men helpt pelgrims op weg, zowel in praktische als spirituele zin. Ze geven tips voor de route en overnachtingsplekken. Ook deelt men ervaringsverhalen over de pelgrimstocht. De regio Limburg is één van de 16 regio's van het Nederlands Genootschap van Sint Jacob. De regio telt meer dan 1000 leden en bestrijkt het gebied van Venray tot Vaals met als postcodegebied 5800 t/m 6499. Van noord naar zuid een gebied van 110 km lang, van oost naar west 40 km breed en op het smalste gedeelte zelfs maar enkele kilometers.

De regio heeft allerlei specifieke culturele tradities, o.a. carnaval, processies en schuttersfeesten. Mede door haar landschappelijke waarden, het Nationaal Park De Maasduinen in Noord-Limburg, het Nationaal Park de Groote Peel in Noord- en Midden-Limburg, de Maasplassen en het Nationaal Park De Meinweg in Midden-Limburg, Nationaal Landschap Zuid-Limburg en het daarin gelegen Heuvelland in Zuid-Limburg, is de provincie van betekenis voor het toerisme. Wandelaars en fietsers kunnen hier hun hartje ophalen op de vele uitgestippelde (Jacobs-)routes.



De pelgrim die op weg gaat naar Santiago de Compostela kan in deze regio gebruik maken van 3 refugio's om te overnachten; in Missiehuis St. Albertus Magnus - Albertushof in Venlo, in de catacomben van de Kathedraal van Roermond en bij de Sint-Gerlachuskerk in Houthem-St. Gerlach bij Valkenburg.

De regiocommissie Limburg wil graag het aanspreekpunt zijn voor alle (aspirant) pelgrims in deze regio om zo nieuwe en ervaren pelgrims op weg te helpen op het vaak onbekende Pelgrimspad. Daartoe organiseert men verschillende activiteiten, waar leden en niet leden elkaar kunnen ontmoeten om ervaring en informatie met elkaar uit te wisselen. Denk hierbij aan de regiobijeenkomsten die twee keer per jaar georganiseerd worden met interessante sprekers en onderwerpen, aan het maandelijkse Café Saint-Jacques voor het uitwisselen van ervaringen, aan de huiskamerbijeenkomsten om nieuwe pelgrims op weg te helpen, aan de wandeltochten, de filmavonden en het pelgrimeren voor de jeugd. Verder ontvangen de leden maandelijks een nieuwsbrief (via e-mail) met interessante onderwerpen en ervaringen over de Camino.

## STICHTING KRUISEN EN KAPELLEN

De Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg zet zich in voor behoud en beheer van het klein-religieus erfgoed in Limburg. Hieronder vallen kruisen, kapellen, (Lourdes) grotten en heiligenbeelden in de openbare ruimte. De stichting (officieel een kerkelijke Instelling) is opgericht in 1954 en nauw verbonden aan het Bisdome Roermond.

“Wie door Limburg rijdt, fietst of wandelt, komt ze overal tegen: de kruisen en kapellen die als monumenten van vroomheid zijn opgenomen in het Limburgs Landschap. Meer dan drieduizend staan er in de berm, langs de bosranden of soms midden in het weiland. Verspreid door de provincie zijn in de loop der jaren ruim 1.500 kruisen, 1.500 kapellen, meer dan honderd (Lourdes)grotten en een groot aantal losse heiligenbeelden of beeldgroepen opgericht.” (Stichting kruisen en kapellen Limburg 2025)





## MONSIEUR SCHRIJNEN STICHTING

De stichting heeft als doel: bijdragen aan de vorming en ontplooiing op het gebied van spiritualiteit en zingeving van vrouwen in Limburg, op basis van katholieke en bijbelse/evangelische waarden. Vrouwen vormen een belangrijke groep in de Katholieke Kerk. Het zijn veelal vrouwen die het vrijwilligerswerk trekken en bij tal van dienstverlenende activiteiten zijn betrokken; vorming is daarom heel belangrijk. Levensvragen en het hoe om te gaan met allerlei maatschappelijke en godsdienstige vragen, is vandaag de dag nog altijd zeer actueel.

De stichting - genoemd naar de toenmalige bisschop van Roermond, Mgr. Schrijnen - werd in 1930 opgericht om de geloofsvorming van vrouwen en meisjes in Limburg te bevorderen. Tientallen jaren gebeurde dit door het organiseren van retraites, in het speciaal voor dat doel naar een ontwerp van architect Frits Peutz gebouwde retraitehuis op de Molenberg in Heerlen. Dit retraitehuis droeg de naam "Mgr. Schrijnen-Huis". Naast het organiseren van de retraites, was de stichting geruime tijd belast met het beheer van het retraitehuis. Alhoewel het retraitehuis inmiddels al meer dan 25 jaar in gebruik is als huisvesting voor bedrijfskantoren, is de naam van de stichting gebleven.

Als missie heeft men geformuleerd: We willen nu en in de toekomst blijven staan voor de rijkdom van het katholieke geloof en gedachtegoed in aansluiting op de noden van de tijd waarin we leven. We hopen steeds ruimte te houden voor pluriformiteit met aandacht en respect voor de oecumene en andere levensbeschouwelijke overtuigingen.

## STICHTING KATHOLIEK ERFGOED

Stichting Katholiek Erfgoed is opgericht om een bijdrage te leveren aan het behoud en de ontwikkeling van het katholieke erfgoed en de kennis daarvan in Nederland. 'Het katholieke erfgoed helpt ons om vanuit de katholieke traditie en de katholieke leer een bijdrage te leveren aan de Nederlandse samenleving. Het is de verantwoordelijkheid van elke generatie om haar kennis op dat gebied te bewaren en door te

geven aan jongeren, opdat de volgende generaties deze traditie en leer verder kunnen ontwikkelen. Stichting Katholiek Erfgoed hoopt met steun van de katholieke gemeenschap en met de inzet van vrijwilligers hieraan te kunnen werken.'

## PELGRIM IN LIMBURG

Pelgrim in Limburg organiseert kleinschalige wandelweekenden, dagwandelingen en fietstochten met een pelgrimskarakter. Onderweg zijn er momenten van bezinning en verstillig in de vorm van een gedicht of een stukje stiltewandeling. Ook worden oude kerkjes en kapellen bezocht die langs de route liggen. Pelgrim in Limburg is niet verbonden aan een religieuze stroming en staat open voor iedereen die graag wandelt of fietst.

## DE CAMINO ACADEMY

De Camino Academy is niet in Limburg gelegen, maar zeker het vermelden waard in deze context. Het is een Nederlands platform dat een brug slaat tussen academische wetenschap en praktische pelgrimsbeleving. Ze bevordert en structureert ontmoetingen tussen wetenschappers en pelgrims, met als doel het fenomeen pelgrimage vanuit meervoudige perspectieven te onderzoeken. Belangrijkste kenmerken:

- Wetenschappelijke focus: organiseert lezingen, symposia en masterclasses over thema's als de therapeutische, culturele, historische en religieuze dimensies van pelgrimeren.
- Pelgrims in praktijk: activiteiten omvatten niet alleen theorie, maar ook reflecties vanuit de praktijk.
- Culturele/kunsthistorische invalshoek: de Academie verkent kunst en symboliek langs traditionele pelgrimsroutes, zoals bijvoorbeeld de iconografie van kerkportalen.
- Publiek bereik: de activiteiten zijn gericht op een breed publiek – van wetenschappers en studenten tot geïnteresseerde pelgrims.

# Bijlage: De relatie van de Euregio met pelgrimage

In deze bijlage gaan we in op het thema pelgrimage, zowel in België als Duitsland. Het is bedoeld ter inspiratie, zeker niet om volledig te zijn.

In de Masterkans roepen we op om tot een volledige inventarisatie en analyse te komen van het religieus, spiritueel en cultureel aanbod in Maastricht, Zuid-Limburg, de rest van de provincie en de Euregio, dat past bij het thema pelgrimage. Het advies om daarbij gebruik te maken van studenten om dit onderzoek uit te voeren. Het is meteen een manier voor jongeren om kennis te maken met dit thema.

## België

In dit kader is het belangrijk, bij de uitvoering van de Masterkans, de verbinding te leggen met de steden Luik, Hasselt, Tongeren en de in deze paragraaf genoemde bedevaartsplaatsen.



*“Een Euregionale spreiding zou mijn voorkeur hebben, omdat grenzen in Zuid-Limburg willekeurig zijn en niet aansluiten op historische regio's. Zo is het gebied van Het Kapittel van Sint Servaas over drie landen gespreid. Ook bij culturele fenomenen als de cramignon, het typische hagenlandschap, streekproducten (b.v. de appelstroop) en de heiligdomsvaarten, wordt terecht een Euregionale aanpak/samenwerking gevolgd. Een pelgrimsheilige als St. Gerlach verbindt door zijn wekelijkse pelgrimages Maastricht met Aken, maar hij wordt ook hier en daar in de omgeving van Luik vereerd. Ook Sint Servaas heeft zowel wortels in Maastricht als in Tongeren en Aken. Verder geldt dat in de Euregio min of meer dezelfde heiligen worden vereerd (denk ook aan St. Lambertus, de regionale veeheiligen etc.). Verder zijn er veel historische kluisenarijen in de Euregio, een ander interessant thema! Het is dus heel goed mogelijk om in de Euregio interessante pelgrimsroutes uit te zetten.” (Reactie stakeholder)*

Het Prinsbisdom Luik is het oudste van de acht Belgische bisdommen. Het vierde zijn achthonderdste verjaardag in 1991. De zeven collegiale kerken van Luik waren een groep stichtingen, in de 10e en begin 11e eeuw, in de stad. Elk van deze collegiale kerken was een bevoorrechte corporatie binnen de stad, met een eigen gebied en rechten. Saint-Paul, Saint-Barthélemy, Sainte-Croix, Saint-Denis, Saint-Jean-l'Évangéliste, Saint-Jacques en Saint-Martin.

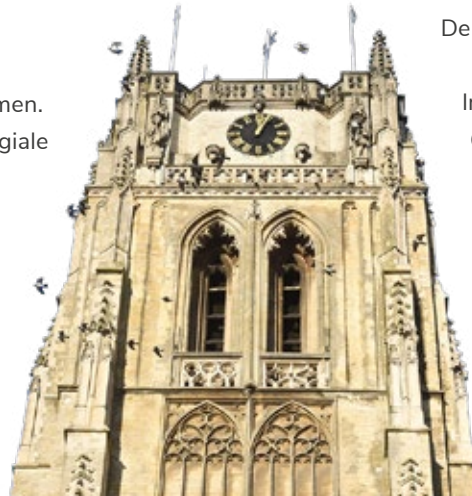
Het ontdekken van deze Kapittelkerken is volgens kenners een manier om duizend jaar kunst en geschiedenis te herbeleven. “Luik snappen is belangrijk om Aken en Maastricht te begrijpen.”

De huidige bisschop van het bisdom Luik is Jean-Pierre Delville. Hij is de 92e bisschop. De huidige kathedraal van het bisdom is de voormalige Sint-Pauluskerk.

Het bisdom Hasselt, dat territoriaal samenvalt met de provincie Limburg, werd opgericht op 31 mei 1967. Voordien maakte Limburg deel uit van het bisdom Luik. Sinds 25 oktober 2004 wordt het bisdom bestuurd door bisschop Patrick Hoogmartens.

Voorheen was Tongeren tot omstreeks het jaar 750 een bisdom. Anno 2025 is het een decanaat met als belangrijkste gebouw de Lieve-Vrouwe-Basiliek. Een van de stakeholders noemde in dit kader de schatkamer van de kerk in Tongeren. Deze schatkamer is nieuw en modern ingericht, met een accent op 'beleving'. Voor de schatkamer moet worden betaald, bezoek aan de kerk is vrij. De archeologische opgravingen zijn voor het publiek zichtbaar gemaakt.

In België zijn veel traditionele bedevaartsplaatsen in onder meer Oostakker, Scherpenheuvel, Halle en Banneux. Deze plekken worden bezocht door mensen die steun in hun geloof zoeken of die om steun willen vragen voor een specifieke zaak. In veel van deze lokale bedevaartsoorden wordt een miraculeus mariabeeld vereerd. In Halle is dat bijvoorbeeld de Zwarte Madonna.





Vanaf de jaren 60 verloren veel mensen hun geloof in de kerk. Dat had onder meer tot gevolg dat er minder en minder mensen op bedevaart gingen. Toch zijn de bekende bedevaartsplaatsen tot op de dag van vandaag aantrekkelijk voor veel gelovigen en worden er nog tal van traditionele voettochten afgelegd naar deze plaatsen. Meestal zijn dat dagtochten langs traditionele wandelpaden die voor dag en dauw van start gaan. De bedevaarders vertrekken dan in hun woonplaats en leggen enkele tientallen kilometers te voet af naar het bedevaartsoord. Dergelijke georganiseerde voettochten worden vaak georganiseerd door verschillende lokale verenigingen. De wandelaars lopen dan achter het vaandel van hun vereniging. Tijdens sommige bedevaarten wordt er gebeden of gezongen, andere verlopen in stilte. Als de groep het bedevaartsoord bereikt heeft, wordt er gewoonlijk een mis opgedragen. De groep wordt dan door de priester gezegend. Een groot aantal van deze bedevaarten worden in mei, de Mariamaand, gewandeld (<https://www.kn.nl>).

Bedevaartsplaatsen zoals Scherpenheuvel en Oostakker trekken niet alleen volwassenen, maar ook jongeren aan. Ook vandaag nog zijn er jeugdbewegingen die de traditie van een jaarlijkse bedevaart in ere houden. Zo spreken bijvoorbeeld de dagtochten naar Scherpenheuvel in de meimaand nog heel wat jeugdbewegingen aan. Andere jongeren trekken op de maandenlange bedevaart naar Santiago de Compostella. De voettocht wordt sinds enkele jaren georganiseerd om jongeren die met het gerecht in aanraking zijn gekomen, positief uit te dagen. Voor hen is het een tocht van lange adem. De jongeren staan onder begeleiding en worden uitgenodigd om van de reis een nieuwe start te maken.

De Pelgrimspastoraal van het Bisdom Hasselt biedt een breed en rijk gevuld programma van bedevaarten en pelgrimstrekkingen verspreid over het hele jaar, met extra accenten tijdens het jubeljaar 2025. Het traject is zowel praktisch (wandelingen) als inhoudelijk (spirituele impulsen, missie-theologie) en actueel verbonden aan bisschoppelijk beleid en kerkelijke traditie. Bisschop Patrick Hoogmartens benadrukt de missie van pelgrimeren als versterking van geloof en gemeenschap: "Wij zijn geen dolers maar pelgrims, Gods volk onderweg."

Tongeren is een oud Maria-heiligdom ten noorden van de Alpen, met het vijftiende-eeuwse genadebeeld 'Maria, Oorzaak onzer Blijdschap'. Dit beeld kreeg een pauselijke kroning en leidde tot de Kroningsprocessie en de zevenjaarlijkse kroningsfeesten. Sinds 2009 organiseert het dekenaat Tongeren jaarlijks een pelgrimsviering naar dit beeld.

De pelgrimstocht combineert historisch-religieus belang (Maria-devotie, Kroningsfeesten) met spirituele bezinning en gemeenschapsgevoel, naar voorbeeld van de traditionele bedevaarten. Het verbindt mensen over grenzen met start in Voeren, Maastricht en meer, met reflectie op thema's als vrede onder het motto 'Pelgrims van hoop'.

## Duitsland

In dit kader is het belangrijk bij de uitvoering van de Masterkans de verbinding te leggen met de stad Aken en in deze paragraaf genoemde bedevaartsplaatsen.

Het huidige bisdom Aken werd in zijn huidige vorm in 1930 opgericht. De grootste steden binnen het Bisdom zijn Aken, Mönchengladbach en Krefeld. Sinds 1349 vindt elke zeven jaar in Aken, Kornelimünster en Mönchengladbach de zogenoemde Heiligdomprocessie plaats, waarbij textielrelikwieën worden vereerd.



Op de website van het bisdom Roermond wordt melding gemaakt van een pelgrimstocht naar Aken in 2023. "Een groep van zo'n 100 pelgrims uit Nederland, België en Duitsland heeft zaterdag een voetbedevaart ondernomen vanaf het Drielandenpunt in Vaals naar de Dom in Aken. De Euregionale voettocht bij een temperatuur van 30 graden was onderdeel van de Heiligdomsvaart die deze week in de Keizerstad wordt gehouden.

Tegen acht uur 's ochtends hadden zich de pelgrims uit de drie landen verzameld op de plek waar de grenzen samenkomen, maar alleen nog naar symbolisch zichtbaar zijn. Na een openingsgebed in het Duits ging het dwars door het bos richting het centrum van Aken. Voorop liep een van de deelnemers met een pelgrimsstaf, het symbool van de Akense heiligdomsvaart. Onder de deelnemers bevond zich een afvaardiging van de Heiligdomsvaart Maastricht en de studenten en enkele docenten van het Grootseminarie Rolduc.

Onderweg werd op twee plaatsen haltgehouden voor een kort gebed in het Nederlands en in het Frans, waarmee de drie talen van de Euregio goed vertegenwoordigd waren. Ook tijdens de gesprekken onderweg werden de talen door elkaar gebruikt.

Eenmaal in het centrum van Aken aangekomen, trok de groep Euregiopelgrims gezamenlijk de Katschhof op, het grote plein naast de Dom waar aansluitend een openluchtmis gehouden werd. Ook uit andere delen van het bisdom Aken waren pelgrimsgroepen te voet naar Aken

getrokken. Het hart van de Heiligdomsvaart wordt gevormd door vier bijzondere relikwieën die al meer dan 1200 jaar in de Dom in Aken worden bewaard. Een groot deel van de Dom werd zelfs gebouwd als onderkomen van deze relikwieën.

Anders dan bij de Limburgse Heiligdomsvaarten gaat het in Aken niet om botten van heiligen, maar om textielrelikwieën. En ook nog heel bijzondere: de jurk die Maria droeg tijdens de bevalling van Jezus, de luiers van Jezus, de doek waarin het afgehakte hoofd van Johannes de Doper werd bewaard en – de allerbelangrijkste – de lendedoek die Jezus aan het kruis droeg. Deze relikwieën werden tijdens de plechtige intredestoet megedragen en aan het begin van de eucharistieviering van het priesterkoor aan de pelgrims getoond.

Emeritus-bisschop Josef Bode van Osnabrück droeg als hoofdelebrant de belangrijkste relikwie en gaf daar aan het einde van de mis ook de zegen mee. "Je krijgt er kippenvel van om deze doek te mogen vasthouden," zei hij. Concelebranten tijdens de mis waren onder anderen de Euregiobisschoppen van Aken, Luik en Hasselt. Roermond was vertegenwoordigd door emeritus-bisschop Frans Wiertz.

Na de bijna twee uur durende mis in de brandende zon op de Katschhof zochten veel pelgrims de schaduw op, hetzij van een van de vele terrassen of van de Dom. Want daar kunnen alle pelgrims tijdens deze Heiligdomsvaart de relikwieën van kortbij bekijken en vereren. Zeer velen hadden het ervoor over om daarvoor bijna een uur in de rij te staan.



## KEVELAER

Het Duitse plaatsje Kevelaer (vlak over de grens bij Venlo) is al eeuwenlang een bekend Mariabedevoortsoord. Al sinds 1642 wordt er in deze plaats een wonderbaarlijk genadebeeld (een ets) van de Maagd Maria vereerd. Dit genadebeeld staat bekend als de 'Consolatrix Afflictorum': de 'Troosteres der bedroefden'. Om het oorspronkelijke stenen gebedszuiltje heen werd in 1654 de Genadekapel gebouwd, enkele jaren eerder was er al een bedevaartkerk gebouwd. In de negentiende eeuw werd de grote Mariakerk gebouwd, die in 1923 tot basiliek werd verheven.

In het Aartsbisdom Utrecht zijn diverse Kevelaer Broederschappen actief, die jaarlijks een één- of meerdaagse bedevaart naar Kevelaer organiseren. Ook houdt een aantal Broederschappen vieringen in de parochies, voorafgaand aan en als afsluiting van het bedevaartseizoen.

Stakeholders vragen zich oprecht af waarom niet veel meer bedevaartstochten naar Maastricht leiden, zowel vanuit Limburg of zelfs (inter)nationaal. Dit project kan daar in voorzien.



# Bijlage: Servaas (inter)nationaal

In Nederland zijn buiten Maastricht sporen van Sint Servaas onder meer te vinden in Nunhem, Schijndel, Dinther en Lieshout, waar hij als patroonheilige van de kerk wordt vereerd. Ook in Utrecht verwijzen de Servaasbrug en het Servaasbolwerk naar de heilige, vergelijkbaar met Maastricht.



*“Voorbeelden van pelgrimssteden/pelgrimsoorden: Kevelaer, Scherpenheuvel, Santiago de Compostella, San Millan de Cogolla, Rome, Canterbury, Winchester, Praag, St. Gerlach, Aken, Trier, Keulen, Einsiedeln etc. Het is interessant om te zien of met enkele van deze historische pelgrimsoorden een samenwerking kan worden opgezet, bijvoorbeeld m.b.t. schatkamers/verering van relieken. Nieuwe pelgrimsoorden zoals Lourdes, Banneux, Fatima etc. zijn voor samenwerking m.i. minder geschikt omdat er met Maastricht te weinig overeenkomsten zijn. Wanneer het Huis van de Pelgrim in het initiatief meegenomen kan worden, dan zou je wel ook de pelgrimages naar deze nieuwe pelgrimsoorden kunnen bevorderen (maar dan gaat het om pelgrims uit de Euregio die op pelgrimage naar die oorden gaan en niet om pelgrims die Maastricht willen bezoeken).” (Reactie stakeholder)*

## Servaasverering in Nunhem: een stuk levend erfgoed

*Door: Marie-Christine Adams*

De verering van Sint Servaas in Nunhem behoort tot het oudste en meest levende religieuze erfgoed van het dorp. De oorsprong ervan gaat vermoedelijk terug tot de middeleeuwen en houdt nauw verband met het voormalige Klooster Keizerbosch, dat tot 1796 het patronaatsrecht over Nunhem bezat. Binnen dit klooster werd Sint Servaas bijzonder vereerd. Zo is bekend dat de nonnen op 13 mei, de feestdag van de heilige, dankzij gulle schenkingen een extra toevoeging ontvingen aan hun doorgaans sobere maaltijd.

Het oudste tastbare bewijs van deze Servaasverering bevindt zich in de parochiekerk van Nunhem. De grote luidklok, gegoten in 1492, draagt het opschrift “+ SANCTE SERVAES +”. Hieruit kan worden afgeleid dat Sint Servaas al vóór dat jaar patroonheilige van de kerk was.

Tot op de dag van vandaag hangt deze klok nog altijd in de kerktoren. Ook de fraaie monstrans, die in 1629 aan de kerk werd geschonken en werd gebruikt tijdens de Servaasprocessie met het Allerheiligste Sacrament, getuigt van deze verering. Zij is voorzien van een beeldje van Sint Servaas, afgebeeld met het evangelieboek in de linkerhand. De Servaaskapel en de bijbehorende Servaasbron gaan eveneens ver terug in de tijd. De kapel is al weergegeven op een kaart van Midden-Limburg rond Roermond uit 1744, getekend door E. Prick. In 1796 beschreef landmeter Clemens van de Bercken de kapel als gelegen “in den bosch op de heijde, neffens de beeke, en ronts om Sint Servaeshusken”. Vanaf de achttiende eeuw wordt Nunhem genoemd als bedevaartsoord. Het water uit de bron, ook wel de Servaasput genoemd, gold als geneeskrachtig en werd vooral gebruikt bij koorts en andere ziekten.





De Servaaskapel en -bron hangen nauw samen met wat in de kerkgeschiedenis bekendstaat als een doopkerk. In de vroege christelijke tijd werd doopwater bij voorkeur genomen uit natuurlijke, zuivere bronnen. Het heldere water dat bij de heuvel van Nunhem uit de zandgrond opwelt, voldeed hier bij uitstek aan. Aan deze plek werd door inwoners van Nunhem en omliggende dorpen een heilige betekenis toegekend, die in de loop der eeuwen uitgroeide tot een rijke traditie van volksdevotie en wonderverhalen. Deze eeuwenoude overlevering rond de doop en de verering van Sint Servaas is nog altijd te lezen op de steen bij de ingang van de huidige Servaaskapel.

De verering van een Servaasrelik wordt voor het eerst genoemd in archieven uit 1884. In dat jaar verleende paus Leo XIII, op verzoek van de toenmalige bisschop, aflaten aan bezoekers van de kapel. Om de devotie verder te stimuleren werden in 1913 en 1918 opnieuw aflaten verleend, zowel door de paus als door de bisschop van Roermond.

In 1892 werd op de plaats van een oudere kapel de huidige Servaaskapel gebouwd, naar ontwerp van de architecten J. van Groenendaal en J. Franssen. Op 16 mei 1892 werd de kapel ingewijd. Later, in 1933, werd op de Servaasberg een openluchtkapel aangelegd, compleet met bankjes en een preekboom.

Tijdens het pastoraat van pastoor Jean Adams (1939–1952) kwam de Servaasbroederschap tot bloei. In 1940 werd het Servaashuis gebouwd als cultureel en religieus centrum voor tentoonstellingen en het beheer van de verering. Een jaar later, in 1941, werd een nieuw Servaasbeeld geplaatst. In 2017 vond de heropricting van de Servaasbroederschap plaats, met als doel de verering van Sint Servaas en het geloof ook voor toekomstige generaties levend te houden.

Daarnaast verenigde zich in de jaren negentig onder de vlag van de Capella Sancti Servatii Nunhem een groep jonge mensen die traditie en toekomst met elkaar wist te verbinden. Met inzet en enthousiasme droegen zij bij aan het behoud van de Servaasverering en de gebruiken eromheen. Zij liepen pelgrimstochten van Parijs naar Chartres in Frankrijk en liepen de tocht van de St. Patrick van Ballingtubber Abbey



naar Croagh Patrick in Ierland. Elk jaar kwamen pelgrims jong en oud uit Nederland, Zwitserland, Frankrijk, België en Ierland samen om in Nunhem Servaas te komen vereren. Zo bleef het erfgoed levend, gedragen door een nieuwe generatie.

Sinds jaar en dag komt elk jaar in mei, Nunhem opnieuw in beweging wanneer de Servaasprocessie door het dorp trekt. Op de zaterdag voorafgaand aan de processie wordt een bloementapijt gelegd, elk jaar met een nieuwe vorm, symbolen en teksten. De ontwerpen worden met de hand getekend, in alle vroegte in het zand uitgezet en omljnd met mos. Vervolgens worden ze gevuld met gekleurd zand, mergel en fijne witte zand, en rijkelijk versierd met bloemen die door telers uit de omgeving worden geschonken en door jong en oud zorgvuldig op kleur worden gesorteerd. Jong en oud werken samen: kinderen, jongeren, volwassenen, ouders opa's en oma's, vanuit het dorp of komen terug naar het dorp voor deze dag. Ze ontmoeten elkaar en maken er samen ieder jaar opnieuw iets bijzonders van.



Op zondagmorgen, in de vroege ochtend van de processie, worden langs de route bloemen gestrooid en vlaggetjes geplaatst. Vanaf de Servaaskerk gaat men onder het geluid van gebeden, gezangen en de klanken van de fanfare naar de Servaaskapel,

waar de heilige mis in de openlucht wordt gevierd. Pages dragen de Servaaskaars, maagden lopen mee met palmtakken, communicantjes strooien bloemen en de pastoor gaat met het Allerheiligste onder de hemel mee. De verschillende kapellen worden bezocht, de Servaasbrug overgestoken en ieder loopt met zijn eigen intentie, maar allen zijn verbonden door dezelfde traditie.

De Servaasprocessie is daarmee meer dan een religieuze viering. Zij is een levend symbool van Nunhem zelf: geworteld in het verleden, gedragen door het heden en doorgegeven aan de toekomst. Jaar na jaar herinnert deze tocht eraan dat sommige wegen niet alleen worden gelopen, maar vooral worden beleefd.

Buiten Nederland zijn er eveneens vele verwijzingen naar de heilige. In België gaat het onder andere om kerken in Luik en Grimbergen, evenals de plaats Saint-Servais, tegenwoordig een deelgemeente van Namen. In Duitsland zijn kerken aan hem toegewijd in Quedlinburg en Siegburg.

De verering van Sint Servaas reikt wereldwijd: meer dan 425 kerken, verspreid over de hele wereld, hebben een relikwie, een beeld, een schilderij of een glas-in-loodraam van hem. Ook in tal van steden en dorpen zijn straten of pleinen naar hem genoemd, zoals rue St.-Servais, Servatiusplatz of Servaeshoeve. In de Franse regio Bretagne dragen meerdere plaatsen zijn naam, zoals Saint-Servais (Côtes-d'Armor), Saint-Servais (Finistère), Saint-Servant (Morbihan) en Saint-Servan (Saint-Malo). Zelfs buiten Europa leeft de verering voort: in Kampung Sawah in Indonesië staat een Sint-Servatiuskerk, waar sinds 1984 ook een relik aanwezig is, overgebracht door pastoor Kurris vanuit Maastricht.

**SAINT-SERVAIS**





## Armenië

Volgens historische bronnen werd Sint Servaas geboren in Armenië, toen onderdeel van het Koninkrijk Armenië (189 v.Chr. – 428 n.Chr.). Armenië was het eerste land ter wereld dat het christendom als staatsgodsdienst aannam in 301 n.Chr. De oudste kathedraal ter wereld, in Etchmiadzin, getuigt hiervan.

De vroegste verwijzing naar Sint Servaas' Armeense afkomst dateert uit de 11e eeuw, hoewel deze gebaseerd is op oudere, verloren bronnen. Er bestaan veel relieken en objecten verbonden aan Servaas die afkomstig zijn uit Armenië.

### Sint-Servaasmonument in Jerevan

De National Center Development Foundation heeft het initiatief genomen om een monument ter ere van St. Servatios te bouwen in Yerevan, Armenië. Dit monument zal de historische band tussen Armenië en Nederland benadrukken.

### Monumentdetails:

- Afmetingen: Tot 2,5 meter hoog × 2,0 meter breed (zonder sokkel).
- Materialen: Bronzen beeldhouwwerk, stenen sokkel.
- Geplande onthulling: 13 mei 2027 (feestdag van Sint Servaas).

### Locatievoorstellen in Jerevan

Voor de bouw van het monument wordt gedacht aan bestaande stadsparken die aan renovatie toe zijn. Voorgestelde locaties:

- Shahumyan Park.
- Een deel van het Kinderpark.
- Stadsautoriteiten mogen ook alternatieve locaties voorstellen.

### Het monument zal dienen als:

- Een symbool van Europese eenheid.
- Een herwaardering van het Armeense erfgoed.
- Een verdieping van de banden tussen Armenië en Nederland.

### Bron:

National Center Development Foundation (NCDF)

Websites: [www.national.center](http://www.national.center) | [www.servatios.com](http://www.servatios.com)

Contact: [info@servatios.com](mailto:info@servatios.com) | Tel: +374 33 77310



*St. SERVATIOS Monument*  
**MEMORIAL IN  
YEREVAN,  
ARMENIA**

# Bijlage: Trends en ontwikkelingen

In deze bijlage hebben we aandacht voor trends en ontwikkelingen in relatie tot de onderwerpen die in de Masterkans worden uitgelicht.

Trendonderzoek is een cruciaal instrument voor organisaties om in te spelen op veranderingen in de markt en maatschappij. Het herkennen en analyseren van trends biedt inzichten voor strategische beslissingen en nieuwe kansen. Trendanalyse gaat verder dan het identificeren van patronen; het onthult de drijfveren achter gedrag, technologie en maatschappelijke ontwikkelingen.

Dit hoofdstuk bespreekt de drie niveaus van trendanalyse: megatrends (langdurige maatschappelijke verschuivingen), macrotrends (consumentgerichte veranderingen over enkele jaren) en microtrends (kortstondige markttrends).

Door de samenhang tussen deze niveaus te begrijpen, kunnen we beter inspelen op sectorale en doelgroepgerichte veranderingen, zoals het verrijken van pelgrims-ervaringen.

De komende jaren zullen mensen geconfronteerd worden met aanzienlijke mondiale uitdagingen zoals geopolitieke spanningen, economische druk en milieuproblemen. Ondanks dat veel mensen zich overweldigd kunnen voelen, zullen ze creativiteit en veerkracht tonen om vooruit te komen. Dit manifesteert zich in belangrijke trends en maatschappelijke ontwikkelingen.

## Ontsnappen aan algoritmes en het herontdekken van authenticiteit en autonomie

Het gebruik van gepersonaliseerde advertenties en AI-gestuurde aanbevelingen heeft geleid tot een wereld waarin keuzes steeds minder persoonlijk aanvoelen. Mensen worden zich bewust van de onpersoonlijke mechanismen die hun consumptiegedrag beïnvloeden, wat heeft geleid tot een verlangen om zich los te maken van deze algoritmische invloed en terug te keren naar unieke, authentieke ervaringen. Het idee van 'herpak de sensatie van ontdekking' speelt hierbij een centrale rol, waarbij mensen proactief op zoek gaan naar eigenzinnige en onverwachte ontdekkingen



buiten het algoritme om. Social media heeft bijgedragen aan overbevolking van populaire bestemmingen en een uniformiteit in culturele ervaringen, wat de behoefte aan unieke en exclusieve ervaringen vergroot. Dit leidt tot initiatieven zoals NoPlace, een social media-platform dat algoritmen uitsluit ten gunste van echte verbindingen. Dergelijke initiatieven benadrukken dat mensen zoeken naar spontane en organische manieren om vreugde te herontdekken.

## Vertragen voor diepere verbindingen en welzijn

De cultuur van snelheid en continu verbonden zijn, heeft geleid tot een bredere erkenning dat sneller niet altijd beter is. Er is steeds meer aandacht voor de waarde van langzamer en bewuster leven. Mensen kiezen steeds vaker voor activiteiten en diensten die hen in staat stellen om met aandacht te leven en diepere verbindingen aan te gaan. In Nederland illustreert dit zich bijvoorbeeld door evenementen van The Offline Club, waarbij deelnemers, zoals in de Westerkerk in Amsterdam, hun telefoons inleveren om een avond zonder digitale afleiding door te brengen. Dit soort initiatieven versterkt persoonlijke interacties en legt de nadruk op menselijk contact, wat een gevoel van welzijn en verbondenheid bevordert.



## Nieuwe vormen van sociale verbinding en intuïtieve keuzes

De opkomst van de mentaliteit waarin mensen zelf verantwoordelijkheid nemen om problemen op te lossen, benadrukt de bereidheid van mensen om verantwoordelijkheid te nemen waar systemen tekortschieten. Dit gaat gepaard met een focus op het versterken van sociale banden om gevoelens van disconnectie tegen te gaan. Mensen voelen zich in toenemende mate eenzaam, wat leidt tot initiatieven en investeringen in nieuwe methoden om relaties op te bouwen en eenzaamheid tegen te gaan. De behoefte aan echte menselijke verbinding wordt ook ondersteund door technologieën zoals AI-companions en het gebruik van platforms die niet alleen fysieke maar ook digitale interacties simuleren. Er zijn steeds meer kleinschalige 'boutique fitnessclubs' en gezamenlijke activiteiten worden belangrijker, niet alleen voor persoonlijke gezondheid, maar ook als ontmoetingsplekken voor sociale interactie. Dit weerspiegelt een bredere trend waarin mensen intuïtie en instinct als leidraad gebruiken voor hun beslissingen en relaties en minder afhankelijk willen zijn van algoritmische suggesties.

## De waarde van lokaal en tactiel

Mensen keren zich steeds meer af van massaproductie en richten zich op lokale producten en diensten om een gevoel van verbondenheid en kwaliteit te behouden. 'Local Allure' speelt hierbij een belangrijke rol: het kopen van lokaal geproduceerde goederen biedt niet alleen tastbare voordelen, maar versterkt ook de lokale economie en gemeenschapszin. Dit past in een bredere trend waarin mensen waarde hechten aan tastbare ervaringen en menselijke interactie boven digitale alternatieven stellen. Deze voorkeur voor het lokale en tastbare wordt versterkt door een opkomende weerstand tegen de moderne cultuur waarin snelheid en onmiddellijke bevrediging centraal staan. Dit wordt aangedreven door de maatschappij die gericht is op snelle resultaten. Mensen zijn steeds minder tevreden met frictieloze en geautomatiseerde ervaringen en kiezen bewust voor vertraging en kwaliteit, zelfs als dat betekent dat processen meer tijd in beslag nemen.

## De opkomst van sociale wellness en de commercialisering van verbindingen

In onze sterk verbonden wereld, waar technologie overal aanwezig is, voelen veel mensen zich toch vaak eenzaam. Dit heeft geleid tot een steeds groter besef dat sociale gezondheid – het hebben van goede relaties en een gevoel van verbondenheid – belangrijk is voor zowel het lichaam als de geest. Het gevoel van eenzaamheid wordt versterkt door trends zoals alleen wonen en het uitstellen van belangrijke levensstappen, zoals trouwen en het stichten van een gezin.

Als reactie hierop zijn bedrijven bezig met het ontwikkelen van diensten die mensen helpen om diepere en betekenisvollere contacten op te bouwen. Denk hierbij aan dating-apps en websites die niet alleen bedoeld zijn voor romantische relaties, maar ook om nieuwe vrienden te maken en in contact te komen met anderen. Daarnaast worden er digitale omgevingen gecreëerd, zoals de zogenaamde metaverse, waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten en contact kunnen hebben, zelfs zonder fysiek bij elkaar te zijn. Ook wordt technologie gebruikt om familiebanden en relaties te ondersteunen, bijvoorbeeld door programma's als Slack, die oorspronkelijk bedoeld waren voor werk, nu te gebruiken om binnen gezinnen en relaties beter te communiceren en plannen te maken.

Hoewel er veel nieuwe commerciële initiatieven zijn om mensen te helpen relaties op te bouwen, zoeken mensen ook steeds meer naar manieren om op een oprechte en niet-commerciële manier verbonden te zijn met anderen. Ze willen ervaringen die niet alleen gaan om winst, maar om echte, menselijke verbinding. Sociale gezondheid wordt steeds meer gezien als een belangrijk onderdeel van een gelukkig en gezond leven.

## Vergrijzing van de bevolking

Bedrijven die inspelen op de vergrijzing, kunnen profiteren door producten en diensten aan te bieden die speciaal zijn ontworpen voor de oudere doelgroep. Dit kan variëren van gezondheidszorgdiensten en welzijnsprogramma's tot recreatieve en educatieve activiteiten. De markt voor ouderen groeit en biedt kansen voor ondernemers om met creatieve en doordachte oplossingen te komen, die deze bevolkingsgroep ondersteunen. De groeiende groep ouderen blijft langer zelfstandig en actief, wat vraagt om producten en diensten die hun levenskwaliteit ondersteunen. Dit betekent dat er een toenemende vraag is naar toegankelijke en gebruiksvriendelijke technologieën, gezondheidszorg op maat en diensten die ouderen helpen om sociaal betrokken te blijven. Denk hierbij aan aangepaste woningen, ondersteunende hulpmiddelen en activiteiten die de fysieke en mentale gezondheid bevorderen. De vergrijzing biedt ook een kans om verbindingen tussen generaties te versterken.



Veel ouderen zoeken naar mogelijkheden om deel te nemen aan gemeenschappen en sociale activiteiten waarbij zij zich nuttig en betrokken voelen. Programma's die jong en oud samenbrengen, zoals mentorprojecten, gezamenlijke sportactiviteiten of culturele evenementen, worden steeds populairder. Ze helpen niet alleen de eenzaamheid te bestrijden, maar bevorderen ook begrip en solidariteit tussen generaties.

## Conclusie

Concluderend biedt de trendanalyse waardevolle inzichten voor het concept van Het Kapittel van Sint Servaas en de Sint-Servaasbasiliek.

Door in te spelen op de behoefte aan authentieke ervaringen, vertraging en bewust leven, sociale verbinding, lokale betrokkenheid, intergenerationale programma's en sociaal welzijn, kunnen kansrijke en duurzame concepten worden ontwikkeld. Deze benadering versterkt de positie van de basiliek als een spiritueel en cultureel centrum en draagt bij aan de positionering van Maastricht als een betekenisvolle pelgrimsstad.

Het project om Maastricht als pelgrimsstad te positioneren en de identiteit van Het Kapittel van Sint Servaas te versterken, richt zich op het benadrukken en behouden van cultureel en religieus erfgoed en het ontwikkelen van een toekomstgerichte identiteit.

De pijlers van dit initiatief zijn het promoten van de stad als pelgrimsbestemming, het eren van Sint Servaas als stadspatroon en het stimuleren van samenwerkingen. Het project omvat diverse sectoren, zoals de religieuze en spirituele sector, toerisme en hospitality, de culturele sector, erfgoedbeheer en evenementenorganisatie. Het is waardevol om te kijken naar ontwikkelingen in deze sectoren en te onderzoeken hoe er waarde wordt gecreëerd, zowel economisch als sociaal. Dit inzicht kan helpen om de impact van het project te vergroten en Maastricht duurzaam te positioneren als centrum van pelgrimage en cultureel erfgoed.



## Religieuze en spirituele sector

In Nederland is een duidelijke trend zichtbaar van afnemende kerkbezoeken, maar dit leidt niet automatisch tot uitschrijvingen uit kerkelijke gemeenschappen. Mensen blijven vaak behoefte houden aan kerkbezoek bij speciale gelegenheden, zoals tijdens kerstvieringen, huwelijken en begrafenissen. Hoewel de grote traditionele kerken in Nederland met een daling van het aantal bezoekers kampen, kennen sommige kleinere kerken, zoals evangelische gemeenten en pinksterkerken, juist een toename in leden en bezoekers. Orthodoxe stromingen lijken daarbij nog een lichte groei door te maken. Ontkerkelijking is voornamelijk een West-Europees verschijnsel, terwijl het aantal christenen wereldwijd nog steeds toeneemt. Religie omvat meer dan alleen kerkbezoek of het lidmaatschap van een specifieke kerkelijke stroming. Het CBS-onderzoek uit 2018, dat stelt dat Nederland steeds minder religieus wordt, heeft dan ook enige kritiek gekregen. Religiewetenschappers en theologen wijzen erop dat er een aanzienlijke groep Nederlanders is die zich wel als religieus beschouwt, maar bewust buiten de gevestigde instituten blijft.

Dit maakt het moeilijk om met cijfers de mate van religiositeit te meten, maar er zijn genoeg signalen die erop wijzen dat spiritualiteit nog steeds een rol speelt in de samenleving. In 2021 gaf bijvoorbeeld 58% van de Nederlanders aan zichzelf niet te rekenen tot een religie of levensbeschouwelijke groepering. Daarnaast zijn er steeds meer alternatieve manieren om spiritualiteit te beleven. De definitie van geloof verandert en het wordt steeds vaker een persoonlijke, individuele ervaring in plaats van een gezamenlijke activiteit. Religie verandert van karakter en speelt zich vaak af buiten de muren van de kerk. Al jarenlang proberen kerken zich te moderniseren en dichter bij de mensen te komen, bijvoorbeeld door het taalgebruik aan te passen en moderne elementen zoals beatmuziek te introduceren. Evenementen zoals The Passion tonen aan dat er nog altijd interesse is in het geloof, zij het in nieuwe vormen. Het leeglopen van kerken betekent niet dat mensen minder geïnteresseerd zijn in religie. Er ontstaan allerlei manieren om religieuze betrokkenheid te beleven, zoals stiltertraites en andere vormen van bezinning.

De ontwikkelingen in de religieuze en spirituele sector laten vandaag de dag een samensmelting zien van traditionele waarden en moderne innovaties, gedreven door technologie en veranderende sociale behoeften.

Een belangrijke verandering is de opkomst van digitale en virtuele spiritualiteit. Steeds meer mensen maken gebruik van apps en online platforms voor gebed, meditatie en spirituele begeleiding, waardoor religieuze en spirituele content toegankelijker wordt. Virtuele kerkdiensten, livestreams en AR/VR-ervaringen bieden deelname op afstand, wat de betrokkenheid vergroot en barrières voor deelname verlaagt.

Spiritualiteit wordt ook vaker geïntegreerd met holistische welzijnspraktijken, zoals mindfulness, yoga en alternatieve geneeskunde, wat bijdraagt aan een bredere acceptatie van spirituele activiteiten als onderdeel van een gezonde levensstijl.

Interreligieuze en inclusieve initiatieven nemen toe, waarbij geloofsgemeenschappen samenwerking zoeken en evenementen organiseren en het gesprek over gedeelde waarden stimuleren. Duurzaamheid en spirituele ethiek spelen een steeds prominentere rol.

Geloofsgemeenschappen integreren milieubewustzijn en ethische principes in hun praktijken, bijvoorbeeld via groene pelgrimsroutes, duurzaam georganiseerde evenementen en eco-vriendelijke geloofsactiviteiten. De belangstelling voor persoonlijke spirituele ontwikkeling groeit eveneens, zichtbaar in de populariteit van retreats en workshops die gericht zijn op persoonlijke groei en diepgaande spirituele ervaringen.

Innovaties op het gebied van pelgrimage laten zien hoe traditie en moderniteit samenkomen. Digitale hulpmiddelen verrijken de pelgrimservaring en maken deze toegankelijker, zoals apps die pelgrims begeleiden met interactieve kaarten, spirituele reflecties en historische informatie over routes en heilige plaatsen.

Platforms voor het delen van persoonlijke verhalen en het creëren van een wereldwijde gemeenschap versterken het gevoel van verbondenheid. Duurzaamheid is een centrale factor in moderne pelgrimsinitiatieven, met routes die zijn ontworpen om natuurbehoud te ondersteunen, gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen en eco-vriendelijke accommodaties te bieden.

Dit sluit aan bij de toenemende vraag naar verantwoorde en ethische reisopties. Daarnaast zijn gepersonaliseerde pelgrimsreizen in opkomst, waarbij de focus ligt op individuele spirituele groei en betekenisvolle ervaringen. Thematische routes sluiten aan bij persoonlijke interesses, zoals innerlijke rust, historisch erfgoed of meditatie en mindfulness, en combineren traditionele pelgrimsdoelen met moderne welzijnsaspecten. Technologie vergemakkelijkt ook de logistiek en het comfort van pelgrimages, met apps die real time updates bieden over weer, veiligheid en faciliteiten. Hybride ervaringen, zoals digitale pelgrimages, maken het mogelijk voor mensen om virtueel deel te nemen aan een tocht, waardoor de inclusiviteit toeneemt voor wie fysiek niet in staat is om te reizen.

## Toerisme- en hospitalitysector

De toerisme- en hospitalitysector is de afgelopen jaren ingrijpend veranderd, gedreven door veranderende reizigersvoorkeuren en nieuwe technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Een van de meest opvallende trends is de opkomst van duurzaam- en eco-toerisme. Reizigers zijn steeds milieubewuster en zoeken naar reisopties die eco-vriendelijk zijn.

Hotels en reisorganisaties integreren steeds vaker duurzame praktijken, zoals hernieuwbare energie, eco-vriendelijke accommodaties en koolstofcompensatieprogramma's. Daarnaast neemt de populariteit van ervaringsgericht- en cultureel toerisme toe. Reizigers willen meer dan alleen ontspanning; ze zoeken naar authentieke ervaringen waarin ze lokale culturen, tradities en culinaire hoogstandjes kunnen ontdekken. Dit heeft geleid tot samenwerkingen tussen toeristische organisaties en lokale gemeenschappen om unieke en gepersonaliseerde belevenissen aan te bieden. Digitale technologie speelt een cruciale rol in de moderne reiservaring.

Innovaties zoals AI en het Internet of Things (IoT) zorgen voor gepersonaliseerde diensten in slimme hotelkamers en reisplanners, die op maat gemaakte reizen aanbieden op basis van persoonlijke voorkeuren en gedragsdata. De trend van hybride werk-toerisme is ook opvallend, waarbij mensen langere perioden op reis zijn om werk en vakantie te combineren. Hotels en resorts spelen hierop in door het aanbieden van werkruimtes, snelle internetverbindingen en business centers.

Wellness- en gezondheidstoerisme is een andere snelgroeiende trend. Mensen reizen vaker met het doel om fysiek en mentaal tot rust te komen, en accommodaties spelen daarop in met uitgebreide wellnessprogramma's, spa's, yoga- en meditatieretreats en holistische gezondheidsdiensten. Micro-vakanties, waarbij reizigers kortere en frequentere vakanties nemen, vaak dicht bij huis, zijn ook in opkomst. Deze micro-vakanties bieden de mogelijkheid om snel te ontspannen en de omgeving te verkennen zonder grote tijdsinvesteringen. Hotels en reisorganisaties spelen hierop in met speciale pakketten en arrangementen gericht op korte verblijven, zoals weekend- en midweekarrangementen.





De persoonlijke benadering van reizen wordt steeds belangrijker. Reizigers verwachten dat hun ervaring is afgestemd op hun individuele voorkeuren, wat leidt tot een toename van gepersonaliseerde routes, activiteiten en maatwerkdiensten. Data-analyse en AI helpen reisaanbieders om deze verwachtingen waar te maken. Bovendien hebben contactloze technologieën, aangewakkerd door de pandemie, geleid tot een revolutie in de manier waarop mensen reizen. Contactloze incheck-mogelijkheden, digitale sleutels en mobiele betalingen zijn de norm geworden, wat het gemak en de veiligheid van reizen vergroot. Virtual Reality (VR) en Augmented Reality (AR) hebben hun intrede gedaan in de promotie en verrijking van reiservaringen. Reizigers kunnen een bestemming virtueel verkennen voordat ze boeken of AR gebruiken tijdens hun verblijf om extra informatie en interactieve elementen toe te voegen aan hun ervaring.

Op het gebied van eten en drinken blijft gastronomisch toerisme groeien, waarbij de focus ligt op authentieke en lokale culinaire ervaringen. Hotels en restaurants omarmen farm-to-table concepten en maken gebruik van lokaal geproduceerde ingrediënten om duurzame en unieke eetervaringen te bieden. Tot slot is er meer aandacht voor inclusiviteit en toegankelijkheid. Steeds meer toerismeorganisaties investeren in het toegankelijk maken van accommodaties, tours en bezienswaardigheden voor mensen met een beperking, om reizen voor iedereen mogelijk te maken. Een belangrijk inzicht in de motivaties van reizigers is dat de belangrijkste ervaringen die bepalend zijn voor hun bestemmingskeuze het weer (69%), het eten (59%) en de sfeer (57%) zijn. Wat betreft de kosten, zullen in 2025 vluchten (64%) en hotels (60%) de belangrijkste kostenfactoren zijn, gevolgd door eten en drinken (32%). Daarnaast halen reizigers hun inspiratie voor bestemmingen voornamelijk uit sociale media (39%), reisgidsen (37%) en online tijdschriften (33%).

## Culturele sector

De culturele sector ontwikkelt zich snel met trends die technologie, duurzaamheid en inclusiviteit centraal stellen. Digitalisering speelt een grote rol, met virtuele tentoonstellingen en hybride evenementen die fysieke en online elementen combineren om een breder publiek te bereiken. Er is ook een groeiende focus

op participatieve kunst en interactieve projecten die bezoekers actief betrekken. Duurzaamheid is belangrijk, met milieuvriendelijke materialen en groene energie in gebruik.

Storytelling is een krachtige trend die wordt gebruikt om bezoekers op een dieper niveau te betrekken. Door verhalen te vertellen, krijgen tentoonstellingen en kunstwerken meer context en emotionele betekenis, wat leidt tot een intensere beleving. Ervaringsgerichte cultuurbelevingen die meerdere zintuigen prikkelen, zoals licht- en geluidsshow's en interactieve installaties, winnen aan populariteit en trekken een breed publiek. Cross-sectorale samenwerkingen met technologie- en onderwijsbedrijven, brengen innovatieve projecten voort die deze belevingen versterken. Nieuwe financieringsmodellen zoals crowdfunding helpen de sector om minder afhankelijk te zijn van overheidssteun. Kunstmatige intelligentie wordt ingezet om bezoekerservaringen te personaliseren, en kunst in de openbare ruimte maakt cultuur toegankelijker voor iedereen. Deze trends tonen een sector die zich voortdurend vernieuwt en inspelt op de behoeften van een modern publiek.

## Erfgoedbeheer-sector

In de erfgoedbeheer-sector zijn er diverse ontwikkelingen en trends die inspelen op de behoefte om cultureel erfgoed te behouden en te moderniseren. Digitale conservering en virtualisatie spelen een belangrijke rol, waarbij geavanceerde technologieën zoals 3D-scannen, VR en AR worden ingezet om cultureel erfgoed te digitaliseren en wereldwijd toegankelijk te maken. Dit is bijzonder waardevol wanneer fysieke toegang tot erfgoedlocaties beperkt is.

Erfgoedbeheer verschuift steeds meer naar een participatieve aanpak, waarbij lokale gemeenschappen actief worden betrokken bij het behoud en de interpretatie van hun erfgoed. Dit creëert een groter gevoel van eigenaarschap en versterkt de band tussen erfgoedinstellingen en de samenleving. Daarnaast is duurzaamheid een centraal thema, met milieuvriendelijke praktijken zoals energiezuinige renovaties en het gebruik van hernieuwbare materialen om de ecologische voetafdruk van beheerprocessen te minimaliseren.

Tentoonstellingen worden steeds vaker hybride en interactief opgezet, waarbij fysieke en digitale elementen samenkomen om bezoekers op nieuwe manieren met erfgoed te laten interageren.

Educatieve programma's maken meer gebruik van technologie, zoals interactieve apps en online platforms, om erfgoed op een aantrekkelijke en toegankelijke manier te presenteren. Internationale samenwerking en kennisuitwisseling worden belangrijker, waardoor erfgoedinstellingen innovatieve methodes en oplossingen kunnen delen die wereldwijd toepasbaar zijn.

Tegelijkertijd zoeken instellingen door afnemende overheidssteun naar nieuwe financieringsmodellen, zoals crowdfunding en commerciële partnerschappen, wat meer financiële flexibiliteit biedt voor toekomstige projecten.

Toegankelijkheid en inclusiviteit zijn speerpunten geworden, met inspanningen om collecties en tentoonstellingen zo in te richten dat ze een breder en meer divers publiek aanspreken.

Erfgoedinstellingen nemen maatregelen om fysieke en culturele barrières te verminderen, waardoor erfgoed toegankelijker wordt voor mensen van verschillende achtergronden met verschillende behoeften.

Slim gebruik van data en kunstmatige intelligentie helpt instellingen om bezoekersgedrag beter te begrijpen en de ervaringen te personaliseren en te verbeteren. Ook de herbestemming van erfgoedlocaties is een groeiende trend, waarbij historische gebouwen een nieuw leven krijgen als evenementenruimtes, restaurants of culturele centra. Dit bevordert het behoud door economische waarde toe te voegen en erfgoed duurzaam in te zetten.



## De evenementensector

De evenementen- en leisuresector ontwikkelt zich snel met trends die inspelen op de veranderende voorkeuren van het publiek en de behoefte aan innovatie.

Hybride evenementen, die fysieke en online elementen combineren, zijn populair en vergroten het bereik en de toegankelijkheid. Duurzaamheid speelt een grote rol, met een focus op groene evenementen die herbruikbare materialen en duurzame energie gebruiken. Ervaringsgerichte evenementen, vaak ondersteund door AR en VR, bieden bezoekers een meeslepende ervaring die alle zintuigen prikkelt. Contactloze technologieën zoals mobiele ticketing en digitale betalingen zijn gemeengoed geworden, terwijl wellness- en welzijnsevenementen inspelen op de groeiende behoefte aan mentale en fysieke gezondheid. Hyperpersonalisatie, aangedreven door data en AI, zorgt ervoor dat evenementen beter aansluiten bij de voorkeuren van individuele bezoekers.

Daarnaast speelt storytelling een centrale rol om een emotionele band met het publiek te creëren en memorabele ervaringen te bieden. Evenementen experimenteren met nieuwe vormen van entertainment zoals e-sports en interactieve voorstellingen, terwijl gezondheid en veiligheid een prioriteit blijven.

Tot slot zijn lokale en kleinschalige evenementen in opkomst, die de gemeenschap ondersteunen en unieke, gepersonaliseerde belevingen bieden. Deze trends tonen een sector die voortdurend innoveert met een focus op technologie, duurzaamheid en inclusiviteit.



## Conclusie

De sectoranalyse toont aan dat er aanzienlijke kansen liggen om het project rondom Het Kapittel van Sint Servaas en de Sint-Servaasbasiliek te versterken door in te spelen op belangrijke sectorale trends en ontwikkelingen. De religieuze en spirituele sector laat zien dat, ondanks ontkerkelijking, de behoefte aan spiritualiteit blijft bestaan, vooral in moderne en digitale vormen. Dit biedt mogelijkheden voor innovatieve spirituele ervaringen die technologie combineren met traditionele waarden, zoals digitale pelgrimages en interactieve diensten.

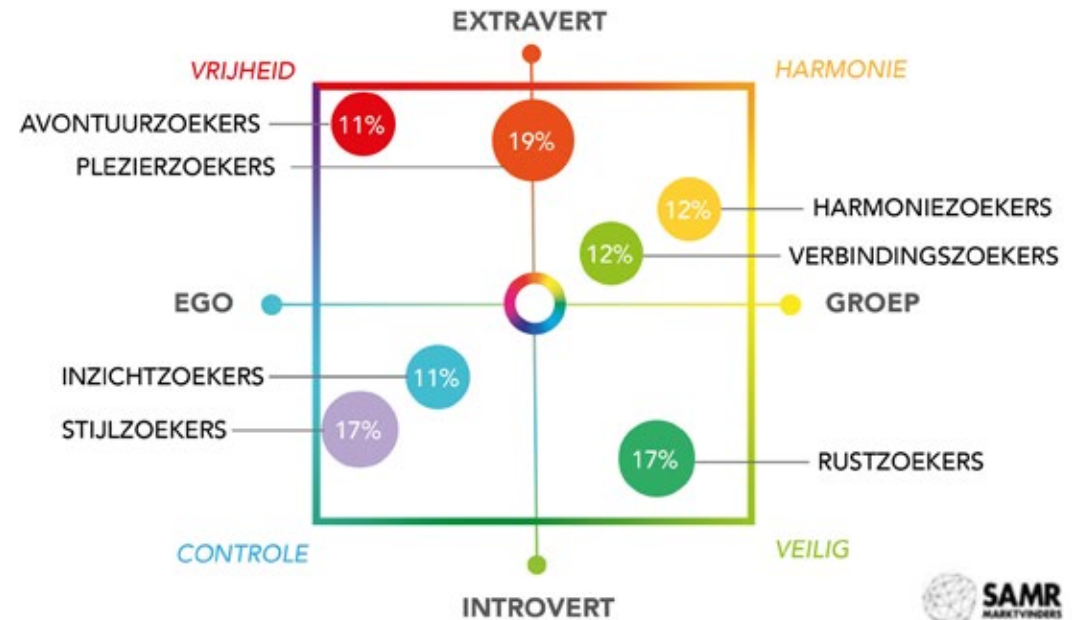
De toerisme- en hospitalitysector benadrukt de groeiende vraag naar duurzame, ervaringsgerichte en gepersonaliseerde reiservaringen. Dit betekent dat het project kan profiteren van samenwerkingen met lokale gemeenschappen en het aanbieden van authentieke pelgrimsroutes en eco-vriendelijke voorzieningen die toeristen aantrekken. In de culturele- en erfgoedbeheersector zien we dat digitalisering, participatie en duurzaamheid centraal staan. Het behoud en de presentatie van erfgoed kan worden verrijkt door gebruik van 3D-scans, VR/AR en interactieve tentoonstellingen die bredere toegankelijkheid mogelijk maken. De evenementen- en leisuresector onderstreept de vraag naar hybride, inclusieve en duurzame evenementen die gepersonaliseerde en zintuiglijke ervaringen bieden. Het benutten van storytelling en technologie kan de aantrekkelijkheid van evenementen verhogen en zorgen voor diepere betrokkenheid van bezoekers. Concluderend, door deze trends te integreren in het project, kan Maastricht en Het Kapittel van Sint Servaas zich positioneren als een toonaangevende pelgrimsstad die moderne spiritualiteit, duurzaam toerisme en cultureel erfgoed verenigt met innovatieve en participatieve belevingen. Dit versterkt niet alleen de identiteit van Het Kapittel van Sint Servaas, maar ook de culturele waarde van de stad.



# Bijlage: Leefstijlen

In deze bijlage gaan we in op het begrip 'leefstijlen' dat veelvuldig gebruikt wordt bij stadsbranding. Daarmee leggen we een relatie met de genoemde stijlzoeker en Maastricht Marketing.

Met behulp van de 'Leefstijlvinder' worden drijfveren van mensen ontrafeld en wordt gekeken wat hen in beweging brengt. Leefstijlen laten zien waar mensen in hun vrije tijd of op vakantie behoefte aan hebben en wat de verschillen hierin zijn. De één wil namelijk rust en regelmaat, de ander juist drukte en sensatie. Zie in dat kader de website [www.leefstijlvinder.nl](http://www.leefstijlvinder.nl). Visit Maastricht gebruikt derhalve onderstaand model van de Leefstijlvinder. Het model gaat uit van een zevental verschillende leefstijlen.



## AVONTUURZOEKERS

Ze willen het 'echte' leven ervaren, in alle rijkheid. Bijvoorbeeld in een museum, in de natuur of in een cursus waarvan ze nieuwe dingen opsteken. Authentieke ervaringen zien zij als een grote verrijking van hun bestaan. Het is dan ook niet vreemd dat ze op vakantie veel rondtrekken. Ze zoeken naar bijzondere, gekke of verrassende locaties om te overnachten.

## PLEZIERZOEKERS

Je ziet ze veel op festivals en evenementen, maar ze pakken ook graag samen een filmpje. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd. Gezelligheid kent geen tijd. Op vakantie gaat de Plezierzoeker graag op pad met familie en vrienden. Bijvoorbeeld op een zon- en strandvakantie, op een feestvakantie of op een avontuurlijke vakantie. Het belangrijkste is dat het gezellig is en dat er voor iedereen wat te doen is. Als dat op een camping kan is dat prima, maar als ze een leuke aanbieding kunnen vinden voor een luxe hotel... dat is echt genieten!



### HARMONIEZOEKERS

Ook op vakantie willen ze dat er voor iedereen iets te doen is. Activiteiten voor de kinderen of een mooi zwembad. Geen wonder dat ze graag een huisje huren op een park met veel voorzieningen. Een familie-camping mag ook. Recreanten in deze groep zijn hartelijke mensen, met veel interesse in anderen. Ze omschrijven zichzelf als gemoedelijk, vrolijk en zachtaardig.

### VERBINDINGSZOEKERS

In de tijd die overblijft, genieten ze graag van de natuur, op de fiets of al wandelend. Ook een bezoek aan museum of theater vinden ze fijn. De interesse in anderen en de wereld vind je ook terug in hun reisgedrag; ze hoeven niet op één plek te blijven. Rondtrekken vinden ze leuk. Ze verblijven graag op een camping met goede faciliteiten of in een bekende hotelketen. En bevalt het ze? Dan komen ze terug en delen ze hun ervaringen met anderen.

### RUSTZOEKERS

'De wereld verandert wel erg hard' is een gedeelde opvatting. Net als 'Waarom zou je ver reizen, dichtbij huis is genoeg moois te zien'. Eigenlijk vinden ze het leven het meest prettig als ze lekker rondom huis hun eigen gang kunnen gaan. Een beetje tuinieren, wellicht een rondje fietsen of wandelen. Natuurlijk gaan ze er ook wel eens op uit. Dan vinden ze het fijn om van tevoren zoveel mogelijk te regelen. Geen verrassingen, geen drukte. Privacy en rust zijn belangrijk.

### INZICHTZOEKERS

Vrije tijd is tijd die je bewust moet besteden. Museumbezoek en bezienswaardige gebouwen; daar liggen de interesses. Actief de natuur in kan ook: het liefst wandelend of fietsend. Overnachten doen ze graag op een plek waar de praktische voorzieningen goed geregeld zijn, zoals in een bekende hotelketen of in een bed & breakfast met goede recensies. Ze zijn dan best bereid iets meer te betalen. Ze lezen opvallend vaak de krant (NRC, Trouw, Volkskrant) en gebruiken op het gebied van social media vooral LinkedIn.

### STIJLZOEKERS

Het zijn zelfverzekerde en doelgerichte recreanten. Harde werkers met ambitie en ondernemingsdrift vallen hier vaak onder. Hun actieve en strevende levensstijl komt duidelijk naar voren in hun vrije tijd en vakantie. In hun eigen woorden: 'Work hard, Play hard'. Verwend worden en genieten van exclusiviteit past voor hen bij vakantie. Luxe en comfort is dan ook zeer belangrijk. Daarnaast moet het sociale gebeuren kloppen. Graag zoveel mogelijk 'ons soort mensen', op dezelfde golflengte, om zich heen. Goed voor je netwerk ook.

Moderne pelgrims passen goed bij twee leefstijltypes uit de Leefstijlvinder: de **Avontuurzoeker** en de **Inzichtzoeker**.

De **AVONTUURZOEKER** houdt van uitdaging, vernieuwing en het onbekende. Voor deze persoon is een pelgrimstocht geen puur religieuze reis, maar een manier om nieuwe ervaringen op te doen, fysieke grenzen te verleggen en andere culturen of landschappen te ontdekken. De tocht zelf — vaak te voet en over lange afstanden — biedt precies het soort avontuur en zelfstandigheid waar deze groep naar op zoek is.

Kenmerken die hierbij aansluiten, zijn:

- Op zoek naar beleving en fysieke uitdaging.
- Interesse in reizen en ontdekken.
- Waardeert vrijheid en afwisseling.

De **INZICHTZOEKER** wil betekenis geven aan het leven en staat open voor reflectie en verdieping. Voor deze mensen is een pelgrimstocht een kans om stil te staan bij hun leven, tot rust te komen en misschien zelfs antwoorden te vinden op persoonlijke vragen. Ze zijn vaak op zoek naar zingeving, spiritualiteit of een moment van bezinning buiten de drukte van het dagelijks leven.

Kenmerken die hierbij aansluiten, zijn:

- Op zoek naar persoonlijke groei of innerlijke rust.
- Staat open voor filosofie, religie of spiritualiteit.
- Wil loskomen van het alledaagse en tot zichzelf komen.

In juni 2025 verscheen een artikel van Maurice Ubags op de website van De Nieuwe Ster van Maastricht met de titel: 'Stad mikt op slow traveller voor avontuur, stijl of inzicht'. Aanleiding is de aanpassing van de website van Maastricht Marketing. Doel van de website is om in te spelen op veranderend reisgedrag. Mensen willen niet alleen zien wat een stad te bieden heeft, maar ook ervaren wat een plek uniek en bijzonder maakt. De website is daarom nu opgebouwd rond het principe van slow travel – reizen in een rustiger tempo, met oog voor beleving en context.

Met behulp van de Leefstijlvinder, wordt daarbij ingezet op drie specifieke leefstijlen die zouden passen bij het profiel van de stad. Het gaat om de Avontuurzoeker, de Stijlzoeker en de Inzichtzoeker.

De moderne pelgrim is uiteraard geen eendimensionale figuur. Sommige mensen lopen de pelgrimsroute voor het avontuur, anderen voor het inzicht — en vaak komen beide samen. Daarom passen ze zo goed binnen deze twee leefstijltypen van de Leefstijlvinder, die dus ook door Visit Maastricht zijn gekozen.





# Bijlage: Concepten ter inspiratie voor in en rondom de Sint-Servaasbasiliek

In opdracht van Het Kapittel van Sint Servaas werkte Nina Hendrix begin 2025 een aantal concepten uit voor in en rondom de Sint-Servaasbasiliek. Deze werden ook al besproken met het bestuur van de Sint-Servaasbasiliek.

In opdracht van Het Kapittel van Sint Servaas werkte Nina Hendrix begin 2025 een aantal concepten uit voor in en rondom de Sint-Servaasbasiliek. Deze werden ook al besproken met het bestuur van de Sint-Servaasbasiliek.

## Aanpak

Op basis van een creatieve brainstormsessie, georganiseerd met internationale studenten die verbonden zijn aan de Sint-Servaasbasiliek, werd a.d.h.v. "hoe kunnen we"-vragen nagedacht over het vraagstuk 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'.

Op basis van deze sessie en de resultaten uit diverse onderzoeksrapporten zijn vervolgens een reeks ideeën gegenereerd. De initiële fase richtte zich met name op het verzamelen van een grote hoeveelheid kansrijke concepten.

Deze zijn gedocumenteerd en besproken met deken Dautzenberg en de heer van Hilten van het bestuur van de Sint-Servaasbasiliek. Tijdens dit overleg werd vooral interesse getoond in zes specifieke ideeën.

Deze zes concepten zijn in deze bijlage nader uitgewerkt en geconcretiseerd. Daarbij is aandacht besteed aan onderliggende gedachtegangen, doelstellingen, mogelijke vormgeving en praktische toepasbaarheid. Elk concept is voorzien van een toelichting. Dit conceptboek vormt daarmee een verdiepende vervolgstap binnen het ontwikkeltraject. Het biedt niet alleen een heldere inkadering van de gekozen ideeën, maar dient tevens als inhoudelijke basis voor verdere dialoog, toetsing en (eventuele) realisatie.

## Inleiding

Dit conceptboek is tot stand gekomen voor de ontwikkeling van vernieuwende en toekomstgerichte concepten voor Het Kapittel van Sint Servaas en de Sint-Servaasbasiliek. Op basis van het eerder opgestelde ideeënboek, dat is ingedeeld op basis van de thema's verbinden, verwelkomen en verwonderen, zijn de meest kansrijke en inspirerende ideeën geselecteerd. Deze ideeën zijn verder uitgewerkt in concrete concepten, die in dit document op een gestructureerde manier worden gepresenteerd. Het doel van dit conceptboek is om de geselecteerde concepten helder over te brengen, zowel visueel als inhoudelijk. Het fungeert als een leidraad voor verdere besluitvorming en dient als een overtuigend communicatiemiddel voor teamleden, stakeholders en andere betrokkenen. Door middel van uitwerking worden de concepten tastbaar en bespreekbaar, zodat weloverwogen keuzes kunnen worden gemaakt richting implementatie.

In intern overleg is besloten dat de volgende concepten kansrijk zijn:

1. De Pelgrim Pod.
2. Servaas Offline.
3. Een verwelkomend kunstwerk of object.
4. App voor de pelgrim.
5. De echo van Sint Servaas.
6. Geloven in de openbare ruimte.





Elk van bovenstaande concepten is aan de hand van zes vaste elementen uitgewerkt:

Een conceptbeschrijving	Een heldere omschrijving van het idee, inclusief de probleemstelling en de oplossing die het biedt.
Visuele ondersteuning	Visuele materialen versterken de verbeelding en verduidelijken het concept.
Onderbouwing	De relevantie van het concept is toegelicht, met aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen.
Scenario of storyboard	Een schets van hoe het concept in de praktijk tot leven komt en hoe de doelgroep ermee in aanraking komt.
Implementatieplan en kosten	Een beknopte strategie voor uitvoering, waarin haalbaarheid - zowel financieel als organisatorisch - wordt meegenomen. Door deze gestructureerde aanpak biedt dit conceptboek een fundament voor verdere ontwikkeling, investeringen en realisatie. Het vormt een inspiratiebron om de erfgoedwaarde van de Sint-Servaasbasiliek en haar omgeving te behouden, te versterken en door te geven aan toekomstige generaties.

## Pelgrim Pod

Pelgrims zoeken geen luxe, maar essentie: een plek om tot rust te komen na een dag vol indrukken. De Pelgrim Pod combineert de eenvoud en stilte van oude refugio's met de efficiëntie van Japanse capsulehotels. Compact, functioneel en spiritueel geladen. Het concept de Pelgrim Pod is een verplaatsbare, modulaire slaapruiimte die pelgrims en budgetbewuste reizigers een betaalbare, serene overnachtingsplek biedt. Niet zomaar een slaapplek, maar een rustpunt – fysiek en mentaal. Met een minimalistisch design en subtiele spirituele accenten ondersteunt de Pod de reiziger

op zijn of haar pad, zonder afleiding of overbodige luxe. Iedere Pod kan voorzien worden van een icoon, quote of subtiele verwijzing naar de reis. Capsules kunnen bij elkaar worden geclusterd. De Pelgrim Pods zijn privé en geborgen, maar altijd onderdeel van een groter geheel. Er is geen geforceerde sociale dynamiek, maar een natuurlijk samenspel van rust en ontmoeting. Iedere locatie heeft een Centraal Paviljoen: een gedeelde ruimte waar ontmoeting, reflectie en verbinding plaatsvindt. Dit kan ingericht worden met een lange tafel en een kleine bibliotheek met boeken over pelgrimages, spiritualiteit en Maastricht.

Maastricht draagt momenteel niet actief het imago van pelgrimsstad, dit ondanks de historische en spirituele potentie. Het aanbieden van een toegankelijke, betaalbare en inspirerende overnachtingsplek voor pelgrims helpt om dit kernprobleem op te lossen. De Pelgrim Pod creëert een laagdrempelige rustplek en plek voor ontmoeting, reflectie en gemeenschap.

### RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

De Pelgrim Pod is meer dan een slaapconcept; het speelt in op diepgaande maatschappelijke ontwikkelingen en veranderende reisbehoeften. Steeds meer mensen keren zich af van massatoerisme en zoeken naar betekenisvolle reiservaringen. Slow travel, waarbij reizigers bewust vertragen en zich verbinden met hun omgeving, wint terrein als tegenreactie op vluchtige stedentrips. In deze trend bieden de Pelgrim Pods een eigentijdse invulling van de traditionele refugio – een rustplek langs pelgrimsroutes, maar dan in een modulair, verplaatsbaar en duurzaam format. Dit maakt het mogelijk om tijdelijke en flexibele verblijven te creëren zonder de noodzaak van permanente bouw. Daarnaast speelt de Pelgrim Pod in op de groeiende behoefte aan alternatieve woon- en verblijfsvormen. Tiny houses, nomadische leefstijlen en minimalistische accommodaties worden steeds populairder, terwijl traditionele hotels en hostels duurder en minder toegankelijk worden voor budgetbewuste reizigers. Door de schaalbaarheid en verplaatsbaarheid kunnen de Pelgrim Pods flexibel inspelen op piekmomenten in de pelgrimage en zowel permanente als tijdelijke verblijfsmogelijkheden bieden. Zo ontstaat een concept dat betaalbaar, duurzaam en betekenisvol reizen ondersteunt – perfect passend bij de hedendaagse behoefte aan eenvoud, bezinning en gemeenschap.

### INSPIRATIE EN BEWUSTWORDING

Mensen moeten geïnspireerd worden om naar de Pelgrim Pod te komen en om Maastricht te kiezen als bestemming. Dit kan door marketing via social media, blogs, reisorganisaties, pelgrimsapps en gidsen. Sterke online aanwezigheid is belangrijk. Een website is noodzakelijk.

### OVERWEGING EN PLANNING

Bezoekers moeten de Pelgrim Pod kunnen vinden op Google Maps, Booking.com of een eigen boekingsplatform. De reviews en ervaringen van andere pelgrims spelen een grote rol in de keuze. Pelgrims kunnen meedenken met het inrichten van de omgeving en de productie van de Pods.

### AANKOMST EN ERVARING

Het inchecken moet laagdrempelig en makkelijk zijn, dit kan digitaal gaan en er kan gewerkt worden met een sleutelbox. De Pelgrim Pod moet bieden wat nodig is: een schone ruimte. Daarnaast moet er informatie zijn over de gedeelde faciliteiten, zoals het centraal paviljoen, de eetruimte en de leesplek. De reiziger ervaart de balans tussen privacy en gemeenschap. Tijdens het verblijf kan er ook een contactmoment worden georganiseerd met de Basiliek of Het Kapittel van Sint Servaas en er kan een gids worden aangeboden met tips voor de pelgrim in Maastricht.

### VERTREK EN REFLECTIE

De reiziger kan ervaringen delen in een gastenboek en er kan een ritueel zijn voor het vertrek. Zo kan de reiziger bijvoorbeeld een steentje achterlaten of een wens opschrijven.

### IMPLEMENTATIEPLAN EN ORGANISATIE

Om de Pelgrim Pod succesvol te realiseren en exploiteren, moet de organisatie een solide structuur hebben.

### JURIDISCHE STRUCTUUR EN VERDIENMODEL

Er moeten keuzes worden gemaakt over de vorm van de Pelgrim Pod: een commerciële onderneming gericht op winstgevendheid en schaalbaarheid, een stichting gericht op sociale impact en donaties of een sociale onderneming die maatschappelijke impact combineert met een financieel duurzaam model. Een duurzaam verdienmodel is belangrijk en mogelijke inkomstenbronnen zijn:

- Betaalbare overnachtingen.
- Samenwerken met lokale ondernemers voor maaltijden, fietsverhuur en excursies.
- Crowdfunding voor de eerste pilot om draagvlak te testen.
- Subsidies voor duurzaam toerisme en cultureel erfgoed.

### LOCATIE EN VOORZIENINGEN

Er moet een geschikte locatie gevonden worden. Idealiter in de buurt van een spirituele plek. Bijvoorbeeld op de locatie van de Zusters Onder de Bogen. Er moeten sanitaire voorzieningen zijn of de mogelijkheid om deze te realiseren. En er moeten mogelijkheden zijn voor een modulair ontwerp zodat de Pods flexibel blijven.





## OPERATIONEEL BEHEER EN HOSPITALITY

Voor een soepele gang van zaken moet het volgende geregeld worden:

- Een zelf-incheckstelsysteem.
- Schoonmaak en onderhoud; eventueel in samenwerking met vrijwilligers of lokale bedrijven.
- Energie- en afvalbeheer.
- Gastvrijheid en gemeenschapsvorming via gastheren of vrijwilligers en optionele gezamenlijke bijeenkomsten of maaltijden.

## MARKETING EN COMMUNITY-VORMING

Om reizigers en pelgrims aan te trekken, is er een sterke marketingstrategie nodig waarbij de focus moet liggen op online aanwezigheid, samenwerkingen met pelgrimsorganisaties, kloosters en reisinitiatieven.

Er moet een toegewijde marketingmedewerker of vrijwilliger zijn die de community beheert en samenwerkingen opzet.

## UITDAGINGEN:

- Initiële kosten voor de opzet.
- Vergunningen.
- Het succes van de marketing.
- Beheer en exploitatie.
- Dit concept vraagt om relatief veel tijd en middelen.

## KOSTEN

Bij het berekenen van de kosten speelt de gevonden locatie een rol. Daarnaast moet er rekening gehouden worden met het produceren en installeren van de Pods. Vijf units zouden al tussen de €20.000 en €35.000 kunnen kosten. Daarnaast kost een zelf-incheckstelsysteem tussen de €5.000 en €8.000. Ook kan het realiseren van overige faciliteiten, een centraal paviljoen met meubels en een bibliotheek, nog kosten meebrengen. Naast benodigdheden zijn er ook marketingkosten en kosten voor schoonmaak. Het realiseren van dit concept is financieel een grote uitdaging.

## Servaas Offline

### CONCEPTBESCHRIJVING

Servaas Offline is een avond zonder schermen, vol verwondering. In een wereld waarin we continu verbonden zijn, altijd bereikbaar, altijd gehaast, is het steeds zeldzamer om echt stil te staan. Servaas Offline is een uitnodiging om precies dat te doen. Een avond zonder notificaties, zonder digitale afleiding, maar met ruimte voor verwondering.

De Sint-Servaasbasiliek wordt een plek waar bezoekers even uit hun dagelijkse digitale wereld stappen en zich volledig onderdompelen in het hier en nu. Niet door simpelweg offline te zijn, maar door actief te ervaren wat er gebeurt als je echt aanwezig bent.

Deelnemers laten hun mobiel thuis of bergen deze veilig op in een mobieltjeshotel. De maatschappij is collectief verslaafd aan prikkels, maar wat gebeurt er als we de gewoonte van scrollen doorbreken?

Servaas Offline is een bewuste keuze voor iets anders. De invulling van Servaas Offline kan per editie variëren, maar de kern blijft hetzelfde: vertragen, reflecteren, verbinden en verwonderen.

### VRIJE ERVARING

Bezoekers worden uitgenodigd om de stilte van de Basiliek te ervaren op hun eigen manier en om zelf invulling te geven aan de avond. Misschien door simpelweg te zitten, rond te dwalen zonder doel, een boek te lezen, contact te zoeken met anderen of een andere offlineactiviteit aan te gaan, zoals tekenen.

### SESSIE MET EEN SPREKER

Er kunnen ook korte momenten van inspiratie zijn waarin bezoekers worden uitgedaagd om na te denken over het leven en relaties. Dit kan door middel van een spreker. Elke editie kan een ander thema verkennen: de schoonheid van het leven, de kracht van stilte, de betekenis van gemeenschap, de rol van religie of kunst.

Servaas Offline is geen evenement in de klassieke zin. Het is een ervaring die je alleen begrijpt door het te ondergaan. Een reset, een kleine ontsnapping aan de alledaagse ruis. Want in een wereld die altijd aan staat, is offline gaan misschien wel de meest radicale vorm van verbinding en verwondering.

### RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

Het concept Servaas Offline pakt het probleem van de drempelvrees voor de kerk aan. Mensen kunnen de kerk zien als een gesloten of onbekende ruimte waar zij zich nog niet thuis voelen. De associatie met religie kan voor sommige bezoekers een drempel vormen. Wanneer de kerk alleen gezien wordt als een plek voor een mis, bruiloft of begrafenis kan er een gevoel van afstand zijn; alsof de kerk niet altijd voor hen bedoeld is. Eenmaal de drempel over, kan de Basiliek van een onbekende plek veranderen in een vertrouwde omgeving. Veel mensen zien de kerk als een instituut dat hoort bij vroeger, dat voor hen geen relevantie heeft met het moderne leven.

Servaas Offline maakt de connectie met het moderne leven.

De kerk is juist in de hedendaagse tijd een waardevolle ruimte voor rust en bezinning. Terwijl het concept Servaas Offline de drempel voor een kerkbezoek verlaagt, geeft het mensen ook de kans om te reflecteren op het leven en de wereld om ons heen: iets wat minder gebeurt door de impact van constante digitale prikkels. Er is door de digitale wereld verminderde aandacht voor verwondering en verbinding. Het concept Servaas Offline laat mensen die digitaal zijn overbelast, dit opnieuw ervaren. Hiermee ontstaat ook een kans om de kerk op een nieuwe manier te ervaren.

### BEWUSTWORDING EN INTERESSE

Via flyers, social media en een nieuwsartikel wordt reclame gemaakt voor de editie van Servaas Offline. De uitingen wekken nieuwsgierigheid op en mensen moeten zichzelf kunnen herkennen in het probleem van constante digitale prikkels. De potentiële deelnemer wordt voorzien van de juiste informatie.

### BESLUIT OM MEE TE DOEN

Wanneer iemand besluit om mee te doen, mogelijk met een vriend(in), dan kan een inschrijfformulier opgestuurd worden. Zo wordt van tevoren duidelijk of er veel of weinig animo is.

### ONTVANGEN VAN INFORMATIE

Deelnemers ontvangen een bevestiging met praktische details: laat je mobiel thuis of berg hem op in het mobieltjeshotel. Er worden ook regels gecommuniceerd over wat wel en niet is toegestaan in de Basiliek.

### AANKOMST EN ERVARING

Bij aankomst worden de deelnemers begroet en kunnen zij hun telefoon opbergen in het mobieltjeshotel. Er is middels een openingswoord een start van Servaas Offline. Er worden suggesties gegeven over wat te doen en informatie over verwondering en verbinding. Dit kan de eerste minuten minder ongemakkelijk maken. Bezoekers vinden een eigen manier om zich over te geven aan het moment. Er is ruimte voor zitten in stilte, rondlopen, architectuur bewonderen, tekenen, schrijven, lezen of in gesprek gaan met een ander. Er kan eventueel ook nog een collectieve lezing zijn.

### AFRONDING EN VERTREK

Wanneer Servaas Offline afloopt, is er een moment van afronding, afscheid en telefoons terugkrijgen. Bezoekers denken na Servaas Offline zelf na over de ervaring en het beeld van de kerk als afgesloten of ouderwets kan verschuiven.

### IMPLEMENTATIEPLAN

Om Servaas Offline goed te laten verlopen, moeten er organisatorisch verschillende aspecten worden geregeld:

### LOCATIE EN FACILITEITEN

De Basiliek moet gedurende een avond beschikbaar gesteld worden. Er is overleg nodig met de kerkelijke organisatie over de data, toegang en praktische zaken. Er moet verlichting zijn en nagedacht worden over muziek of stilte. Er moeten eventueel kussentjes en tafeltjes geregeld worden voor wie wil schrijven of tekenen. Wanneer een mobieltjeshotel aanwezig moet zijn, moet dit gehuurd of aangeschaft worden. Het is belangrijk om een veilige variant te kiezen, om problemen met diefstal en beschadiging te voorkomen.





### PROGRAMMA EN BELEVING

Het programma van Servaas Offline moet duidelijk opgesteld zijn en gecommuniceerd worden. Bij een vrije ervaring moeten bezoekers vrij zijn om eigen invulling te geven, maar de Basiliek kan ook materialen aanbieden die aansluiten bij offline-ervaringen. Er kan ook een spreker ingezet worden voor een korte inspiratiesessie. Deze moet van tevoren worden geboekt. Er kunnen ook andere activiteiten worden georganiseerd, zoals een stiltewandeling, meditatie of moment met muziek.

### COMMUNICATIE EN PROMOTIE

Er moet een marketingcampagne worden georganiseerd voor aanvang van het event. Er kunnen samenwerkingen plaatsvinden met media. Aandacht kan gegenereerd worden via kranten, radio en drukwerk. Er moeten vrijwilligers en medewerkers aanwezig zijn voor ontvangst, begeleiding en uitleg.

### UITDAGINGEN

- Risico op weerstand tegen offline gaan en drempelvrees.
- Het kerkbestuur kan terughoudend zijn om de Basiliek te gebruiken voor een event dat niet direct religieus is.
- Er is veel afstemming nodig met de organisatie over praktische zaken.
- Er zijn vrijwilligers nodig.
- Groepsdynamiek moet beheerst worden: wat als er mensen luidruchtig worden, toch hun telefoon willen gebruiken en zich niet houden aan de intentie van het event.
- Het aanspreken van zowel gelovigen als niet-gelovigen, zonder het concept te verwateren.
- Het veilig houden van mobieltjes.

### KOSTEN

Om Servaas Offline te organiseren, zijn er kostenposten en mogelijke inkomstenbronnen. Kostenposten zijn het mobieltjeshotel, marketing, sprekersvergoeding, verlichting, vrijwilligersvergoeding en drukwerk. Wanneer er geen sponsors zijn, moet er rekening gehouden worden met kosten tussen de €1.000 en €5.000. Er kunnen tickets worden verkocht om deel te nemen aan Servaas Offline. Echter, gratis toegang verlaagt de drempel om te komen.

## Verwelkomend Kunstwerk: “Waarom ik kom”

### CONCEPTBESCHRIJVING

Het concept “Waarom ik kom” verzamelt alle mogelijke motivaties voor een kerkbezoek. Deze uiteenlopende motivaties worden verzameld en omgevormd tot een dynamisch kunstwerk dat buiten de Basiliek wordt tentoongesteld. De redenen tonen uiteenlopende, vaak diep persoonlijke redenen en creëren zo een gevoel van verbondenheid en sociale bewijskracht. Wanneer voorbijgangers zien dat anderen de Basiliek bezoeken om betekenisvolle redenen, verlaagt dit de drempel om zelf binnen te stappen. Het kunstwerk maakt de ervaring toegankelijker en persoonlijker, waardoor bezoekers zich gemakkelijker kunnen identificeren met de plek en worden geïnspireerd om ook deel te nemen aan de rijke spirituele en culturele beleving van de Basiliek. Er zijn heel veel redenen om eens binnen te komen. Het kunstwerk maakt de ervaring toegankelijker en persoonlijker, waardoor bezoekers zich gemakkelijker kunnen identificeren met de plek en worden geïnspireerd om ook deel te nemen aan de rijke spirituele en culturele beleving van de Basiliek.

Een kunstenaar verwerkt bijvoorbeeld de volgende redenen/motivaties in een kunstwerk:

1. Gemeenschapsgevoel
2. Familietraditie en opvoeding
3. Gebed
4. Eredienst
5. Bezinning
6. Spirituele groei
7. Vergeving
8. Verzoening
9. Nabijheid ervaren
10. Dankbaarheid
11. Antwoorden zoeken
12. Culturele identiteit
13. Ontmoeting
14. Vrijwilligerswerk
15. Huwelijk
16. Kerstmis vieren
17. Pasen vieren
18. Architectuur bewonderen
19. Kunst en geschiedenis
20. Nieuwsgierigheid
21. Zoeken naar zingeving
22. Nostalgie en herinneringen
23. Behoeftte aan structuur
24. Angst voor de dood
25. Schoonheid
26. Rust



Het kunstwerk kan refereren naar een deur of poort om het verwelkomende idee te symboliseren.

### RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

Het concept “Waarom ik kom” draagt bij aan sociale verbinding en persoonlijke zingeving door een dialoog te creëren over de uiteenlopende motivaties achter een bezoek aan de Basiliek. In een tijd waarin kerkbezoek in veel westerse landen afneemt en religieuze instellingen steeds vaker als minder toegankelijk worden ervaren, biedt dit project een laagdrempelige manier om het gesprek over geloof, spiritualiteit en cultuur opnieuw op gang te brengen.

Het kunstwerk speelt een belangrijke rol in het versterken van de sociale cohesie. Door de persoonlijke redenen van bezoekers zichtbaar te maken, ontstaat een gevoel van herkenning en verbondenheid.

Mensen zien dat anderen om diverse en soms onverwachte redenen de Basiliek bezoeken, wat hen kan inspireren om zelf ook naar binnen te stappen. Dit gevoel van gedeelde ervaring verlaagt de drempel voor wie nog aarzelde en maakt duidelijk dat een bezoek aan de Basiliek niet alleen voorbehouden is aan een specifieke groep gelovigen, maar voor iedereen toegankelijk is.

Daarnaast draagt het project bij aan de herwaardering van de culturele en spirituele betekenis van de Basiliek. Religieuze plekken worden steeds vaker enkel als toeristische trekpleisters beschouwd, terwijl hun diepere betekenis naar de achtergrond verdwijnt. Dit kunstwerk brengt daar verandering in door de spirituele, historische en emotionele waarde van de Basiliek op een eigentijdse manier te benadrukken.

Bezoekers worden niet alleen uitgenodigd om het gebouw te bewonderen, maar ook om stil te staan bij de vele manieren waarop mensen zich met deze plek verbonden voelen.

Een ander belangrijk aspect van het project is de toegankelijkheid die het creëert. Veel mensen ervaren een zekere afstand tot religieuze instellingen, omdat ze niet zeker weten of ze daar welkom zijn of omdat ze denken dat kerkbezoek een expliciet



religieuze motivatie vereist. Door een breed scala aan redenen zichtbaar te maken, van nieuwsgierigheid tot behoefte aan rust, van traditie tot artistieke bewondering, laat het kunstwerk zien dat er geen juiste of verkeerde reden is om naar binnen te stappen. Het benadrukt de openheid van de Basiliek en nodigt uit tot persoonlijke reflectie.

Het project lost ook concrete uitdagingen op waar de Basiliek mogelijk mee kampt. In een tijd waarin bezoekersaantallen teruglopen, biedt het een innovatieve manier om nieuwe doelgroepen aan te spreken. Door kunst en persoonlijke verhalen te combineren, spreekt het zowel gelovigen als niet-gelovigen aan en kan het een brug slaan tussen verschillende perspectieven. Bovendien helpt het bij het verbeteren van de beeldvorming van de Basiliek. Waar religieuze instellingen soms als gesloten of formeel worden ervaren, toont dit kunstwerk dat de Basiliek een gastvrije plek is waar iedereen zich welkom mag voelen, ongeacht achtergrond of overtuiging. Door de visuele en interactieve aard van het kunstwerk wordt de Basiliek niet alleen een plek van spirituele reflectie, maar ook een culturele- en maatschappelijke ontmoetingsplaats.

#### **TOEVALLIGE OF BEWUSTE ONTMOETING MET HET KUNSTWERK**

Een voorbijganger loopt langs de Basiliek en het kunstwerk trekt de aandacht: "Wat is dit?". Ook kan een bezoeker van het kunstwerk over het object gehoord of gelezen hebben en daarom een bezoek brengen.

#### **HERKENNING EN IDENTIFICATIE MET DE BOODSCHAP**

Wanneer de bezoeker de uiteenlopende motivaties in het kunstwerk leest, ontstaat misschien wel een moment van herkenning. Misschien ziet hij of zij wel een reden die raakt aan een eigen ervaring, zoals rust, spirituele groei, of nieuwsgierigheid. Dit zorgt, terwijl de bezoeker nog buiten is, voor een gevoel van verbondenheid en verlaagt de drempel om de Basiliek binnen te gaan. Op dit moment speelt sociale bewijskracht een belangrijke rol. Het idee dat anderen om uiteenlopende persoonlijke redenen naar binnen gaan, kan net dat laatste zetje geven.

#### **ACTIE**

De bezoeker besluit om de Basiliek binnen te stappen. Eenmaal binnen ervaart de bezoeker wat de Basiliek allemaal te bieden heeft. De bezoeker ervaart nu de Basiliek op zijn eigen persoonlijke manier.

#### **VERLATEN VAN DE BASILIEK**

Voor sommige bezoekers blijft het een eenmalige ervaring, terwijl anderen misschien geprikkeld zijn om opnieuw terug te komen. Mogelijk voelen bezoekers zich hierdoor meer verbonden met de Basiliek.

#### **UITDAGINGEN**

- Een kunstenaar vinden die dit kunstwerk kan realiseren.
- Ruimtelijke uitdaging; het kunstwerk moet geïntegreerd worden in de omgeving, zonder afbreuk te doen aan de historische en architectonische waarde van de plek. Dit kan vergunningen met zich meebrengen en de juiste materialen moeten gekozen worden, zonder storend te zijn voor het stadsbeeld.
- Menselijke motivaties kennen continuïteit en vernieuwing. Hier kunnen opmerkingen en discussies over komen.
- Het kunstwerk moet onderhouden worden en het wordt misschien beschadigd of vernield.

Er moet een concreet ontwerp worden ontwikkeld. Dit proces omvat keuzes over vorm, stijl, inhoud, materiaal, a-symbolische uitwerking en samenwerking met een kunstenaar of ontwerpteam.

#### **LOCATIE EN ONTWERP**

Omdat het kunstwerk in de openbare ruimte wordt geplaatst, moet de locatie bepaald worden. Bijvoorbeeld op het Henric van Veldekeplein. Er moet gemeentelijke goedkeuring zijn en er moet gekeken worden naar erfgoedregels, architectonische integratie en veiligheidsvoorschriften. .

## TECHNISCHE UITVOERING EN INSTALLATIE

Het kunstwerk moet geproduceerd worden en correct geplaatst zijn. Om het kunstwerk impactvol te maken, is sterke communicatie nodig. Denk aan een campagne en een introductie-event. Het kunstwerk kan ook gekoppeld worden aan rondleidingen en educatieve initiatieven.

## ONDERHOUD

Het kunstwerk wordt goed onderhouden.

## KOSTEN

De kosten van het kunstwerk zijn afhankelijk van de schaalgrote en de materiaalkeuze. Door de variabiliteit kan er een budget opgesteld worden waarvan het kunstwerk gerealiseerd moet worden. Er moet ook gedacht worden aan kosten voor belettering en transport.

# Maastricht Pelgrim App

## CONCEPTBESCHRIJVING

Pelgrimage is van alle tijden. Waar pelgrims vroeger hun weg vonden via stoffige wegen en vergeelde kaarten, zoeken ze vandaag de dag naar digitale begeleiding en inspiratie. De Maastricht Pelgrim App brengt traditie en technologie samen en biedt een eigentijdse beleving van spiritualiteit, historie en verbondenheid. Met een interactieve kaart, audiotours en augmented reality, transformeert de app de stad in een levende pelgrimsroute. Geen statische informatie, maar een dynamische ervaring waarin gebruikers worden meegenomen langs heilige plekken, eeuwenoude verhalen en persoonlijke reflectiemomenten. Of je nu op zoek bent naar stilte, historie of zingeving, de app past zich aan jouw pelgrimstocht aan. Via gamification stimuleert de app het voltooien van routes en uitdagingen, waarbij digitale badges en fysieke herinneringen kunnen worden verdiend. Een pelgrimsdagboek biedt de mogelijkheid om ervaringen vast te leggen, terwijl een community-functie pelgrims met elkaar verbindt – fysiek en digitaal. Met de optie om een kaars aan te steken of een reflectiemoment te plannen, wordt de spirituele dimensie niet vergeten.

Deze app is meer dan een gids; het is een persoonlijke metgezel op een reis door het hart van Maastricht. Het maakt eeuwenoude verhalen toegankelijk voor een nieuwe generatie en verlaagt de drempel om spiritualiteit te ervaren – of je nu gelovig bent of simpelweg op zoek naar betekenis. De Maastricht Pelgrim App is niet zomaar een routeplanner, maar een eigentijdse vertaling van een eeuwenoud ritueel.

## RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

De Maastricht Pelgrim App vertaalt eeuwenoude pelgrimage naar een eigentijdse, digitale ervaring en speelt in op de groeiende behoefte aan spiritualiteit, erfgoedbeleving en toegankelijkheid. Maastricht, met haar rijke religieuze geschiedenis, trekt pelgrims en toeristen, maar de manier waarop mensen spirituele plekken bezoeken, verandert. De app biedt een interactief alternatief voor traditioneel toerisme, met routes langs religieuze bezienswaardigheden, historische verhalen en reflectiemomenten. Daarnaast verbindt de app bezoekers met elkaar en met lokale kerkgemeenschappen door actuele informatie over kerkdiensten, evenementen en overnachtingsplekken te integreren. Zo stimuleert de app niet alleen duurzaam toerisme, maar ook gemeenschapsvorming en meer spirituele beleving.

## SCENARIO

Een gebruiker van de Maastricht Pelgrim App doorloopt verschillende fasen.

1. Ontdekken van de App: Iemand leert over de app via digitale kanalen of op locatie in Maastricht. De gebruiker wordt nieuwsgierig en besluit de app te downloaden.
2. Verkenning van de functie: De gebruiker leert over de functies van de app: routes selecteren, audiogids, spirituele mogelijkheden (kaars aansteken, dagboek bijhouden, missen, locaties, openingstijden, tips) en praktische informatie voor het verblijf.
3. Gebruik tijdens de pelgrimstocht: De app toont zijn maximale waarde door de beleving van Maastricht als pelgrimsstad te verrijken.
4. Ontvangen van beloningen of certificatie: Via de app kan de pelgrim digitale badges verdienen voor het ondernemen van diverse religieuze activiteiten.





## UITDAGINGEN

- De app ontwikkelen en gebruiksvriendelijk maken kan een technische uitdaging zijn: de app moet soepel werken.
- Buitenlandse pelgrims moeten internetverbinding en een moderne telefoon hebben.
- Er moet een audiotour gemaakt worden en iedere functie op de app moet goed uitgedacht zijn.
- De app moet meertalig zijn.
- Een app heeft hoge implementatiekosten en onderhoudskosten. De kosten zijn doorlopend door updates, bugfixes en serverkosten.
- Content, zoals openingstijden, verandert en moet actueel gehouden worden.

## IMPLEMENTATIEPLAN

- Er moet onderzocht worden of er al bestaande pelgrimsapps zijn of concurrentie.
- Kernfunctionaliteiten moeten bepaald worden.
- Er moet gekeken worden of er samenwerkingen mogelijk zijn, zoals met gemeente Maastricht.
- Er moet gekeken worden naar het kostenplaatje en een verdienmodel.
- De app moet ontwikkeld worden met focus op gebruiksvriendelijkheid en betrouwbaarheid.
- De inhoud moet uitgewerkt worden. Er moet over Maastricht geschreven worden, een audiotour gemaakt worden en benodigde informatie moet verzameld worden.
- De app moet gerealiseerd worden naar wens.
- Er moet promotie gemaakt worden.
- Er moet aandacht zijn voor onderhoud en updates.

## KOSTEN

De totale kosten zijn afhankelijk van de complexiteit en de functies van de app. Voor de ontwikkeling zijn er kosten voor de app-ontwikkeling, GPS-navigatie, audiogidsen en voice-overs, contentcreatie, testfase en bugfixing, hosting, juridische kosten, marketing en lancering. Een app op maat kan tussen de €10.000 en €200.000 kosten. Elke keuze heeft invloed op de prijs. Een app voor pelgrims met veel functies zal zeer prijzig zijn. Er komen na de ontwikkeling nog operationele kosten bij. Er kan gekeken worden naar een verdienmodel door de app betaald te maken. Echter moet dan eerst onderzocht worden of genoeg mensen de app zouden kopen.

## Echo van Het Kapittel van Sint Servaas

### CONCEPTOMSCHRIJVING

Dit project brengt de geschiedenis en verhalen van Sint Servaas en Het Kapittel van Sint Servaas tot leven met projecties en soundscapes, binnen - en wie weet ook buiten - de Basiliek. Bezoekers krijgen zo op een toegankelijke en visueel aantrekkelijke manier inzicht in de tradities, symboliek en het erfgoed van deze historische plek. Door het gebruik van beeld en geluid wordt de rijke historie niet alleen verteld, maar ook ervaren. Denk aan projecties van historische gebeurtenissen of rituelen van Het Kapittel, aangevuld met soundscapes die de sfeer en betekenis versterken. Deze combinatie maakt het verleden voelbaar en biedt een nieuwe manier om de Basiliek en haar verhalen te ontdekken. Dit concept sluit aan bij de hedendaagse behoefte aan beleving en interactie, zonder afbreuk te doen aan de authenticiteit van het erfgoed. Het biedt een eigentijdse aanvulling op de bestaande presentatie van de geschiedenis, waardoor zowel bezoekers met voorkennis als nieuwe geïnteresseerden worden meegenomen in de wereld van Sint Servaas.

### RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

Dit project behoudt en ontsluit het cultureel erfgoed van Sint Servaas en Het Kapittel op een innovatieve manier. Met projecties en soundscapes wordt de geschiedenis herleefbaar voor een breed publiek. Het speelt in op de groeiende vraag naar ervaringsgericht leren en maakt erfgoed toegankelijk en boeiend voor jong en oud. Het concept helpt om cultureel erfgoed levend te houden en te voorkomen dat belangrijke verhalen verloren gaan.

### SCENARIO

#### DE ERVARING ONTDEKKEN

De bezoeker ontdekt de ervaring via de media, reclame of de website van de Basiliek. De lokale VVV of horeca kan het event ook promoten. Er wordt ook informatie gegeven over de duur, tijden, thematiek en ervaring.

## AANKOMST EN ONTVANGST

De bezoeker arriveert in bij de Basiliek of het Pelgrimsthuis en krijgt toegang op basis van een geboekt tijdslot.

## ERVARING

De bezoeker ervaart de projecties en soundscapes. Het historische verhaal ontvouwt zich door beeld, geluid en eventueel interactieve elementen. Er worden verschillende delen van een verhaal op verschillende plekken geprojecteerd.

De bezoeker kan na afloop een souvenir kopen.

## UITDAGINGEN

- Balans tussen innovatie en erfgoedbehoud: De Basiliek is een historisch en religieus monument. Het is belangrijk om technologie in te zetten, zonder afbreuk te doen aan de sfeer en waarde van de ruimte.
- Technische haalbaarheid: De projecties en soundscapes moeten gerealiseerd worden en daarbij moeten de beelden goed zichtbaar zijn.
- De infrastructuur van de Basiliek kan mogelijk beperkingen opleggen aan installatie van apparatuur, zoals elektriciteit en projectieoppervlakken.
- Er moet een balans worden gevonden tussen bezoekers van het event en religieuze bezoekers.
- Hoogwaardige apparatuur zoals laserprojectoren, LED-lichtinstallaties en 3D-mapping software brengen hoge kosten met zich mee. Elke installatie moet volledig op maat worden gemaakt. De kosten voor een partner, zoals Moment Factory, kunnen zeer hoog zijn.

## IMPLEMENTATIEPLAN

- Inventarisatie van de historische en culturele verhalen die verteld moeten worden.
- Technische mogelijkheden bepalen.
- Onderzoek naar soortgelijke projecten (Moment Factory of alternatieven).
- Betrekken van kerkbestuur, gemeente, lokale kunstenaars en technologische partners.
- Budget opstellen en sponsoring verkennen.
- Moodboard en schetsen voor projecties, soundscapes en scriptontwikkeling.
- Creatief en technisch ontwerp, passend bij de technische mogelijkheden.

- Veiligheidsmaatregelen garanderen.
- Productie van installatie en content.
- Communicatie: promotie, tickets verkopen.
- Lancering.

## KOSTEN

Vergelijkbare projecten, zoals AURA en Foresta Lumina, vroegen aanzienlijke investeringen die wel terug werden verdiend. Deze projecten vonden plaats in 2014 en 2017. Destijds waren zulke projecten relatief nieuw en werden ze uitgerold in grotere steden. Dit kan een rol gespeeld hebben bij de kosten en het succes. Maastricht heeft een kleiner internationaal publiek en vandaag de dag zijn intensieve licht- en geluidservaringen niet meer zeldzaam. Eindhoven heeft bijvoorbeeld GLOW, hierdoor kan Maastricht moeite hebben met een onderscheidende ervaring te bieden en op te boksen tegen grotere, al succesvolle evenementen. Zie ter inspiratie de website van Luminiscence (<https://luminiscence.com>).

## Geloven in de openbare ruimte

### CONCEPTOMSCHRIJVING

Hoe brengen we geloof naar de straat, zonder dat het voelt als bekering? In een wereld waar de afstand tussen religie en het dagelijks leven steeds groter lijkt te worden, ligt de kracht in het creëren van betekenisvolle ontmoetingen.

Dit concept draait om het zichtbaar maken van geloof door daden, gesprekken en beleving, zonder dwingende overtuiging.

Traditionele vormen van geloofsverspreiding sluiten niet altijd aan bij de belevingswereld van de straatcultuur. Mensen staan minder open voor dogmatische boodschappen, maar zoeken wel naar zingeving en verbinding.

Hoe kunnen we een nieuwe vorm van geloofsbeleving creëren die toegankelijk, open en uitnodigend is? Dit initiatief brengt geloof naar de straat op een organische manier. Geen preken, geen bekering, maar een laagdrempelige, ervaringsgerichte benadering,





waarin mensen op hun eigen manier in contact komen met geloofswaarden als liefde, compassie en gemeenschap. Dit kan op verschillende manieren worden vormgegeven: zichtbare compassie, culturele expressie, een mobiele kapel of -installatie die uitnodigt tot reflectie, zonder expliciete geloofsdruk.

#### ZICHTBARE COMPASSIE

- Gratis koffie met een boodschap.
- Een gratis handgeschreven kaart of doosje troost krijgen met bemoedigende woorden.

#### CULTURELE COMPASSIE

- Een straatmuzikant die een boodschap deelt.
- Pop-up performance waarbij levensvragen worden verkend.

#### SCENARIO

Geen vaste route, geen strak scenario, maar juist het onverwachte en het toevallige maken dit concept krachtig. Geloof verschijnt op plekken waar je het niet verwacht – zonder druk, zonder boodschap, maar als een spontane ontmoeting die raakt.

#### RELEVANTIE VAN HET CONCEPT

In een tijd waarin eenzaamheid toeneemt en menselijke verbinding steeds vluchtiger wordt, biedt het concept 'Geloof in de Openbare Ruimte' een antwoord op een groeiende maatschappelijke behoefte. Veel mensen ervaren de stad als een plaats van haast en anonimiteit, waarbinnen echte ontmoetingen schaars zijn. Dit initiatief creëert momenten van onverwachte verbinding, zonder druk of verwachtingen. Een handgeschreven kaartje met een bemoedigende boodschap, een spontane muziekkuitvoering op een plein of een stilteplek midden in de stad – kleine, betekenisvolle interventies die een moment van rust en reflectie bieden in het dagelijks leven.

Tegelijkertijd is er een groeiende behoefte aan zingeving buiten traditionele, religieuze kaders. Hoewel kerken leeglopen, blijft de zoektocht naar betekenis en spiritualiteit bestaan. Dit concept maakt geloof niet exclusief of institutioneel, maar brengt het terug naar de straat, waar het deel wordt van het dagelijks leven op een open en toegankelijke manier.

Door kunst, ontmoeting en subtiele interventies, ontstaat een vorm van geloof die niemand uitsluit en iedereen uitnodigt om er op zijn of haar eigen manier iets in te herkennen. De openbare ruimte is de afgelopen decennia steeds meer verworden tot een plek van consumptie. Winkels, reclame en commerciële belangen domineren het straatbeeld, terwijl plekken van ontmoeting en bezinning steeds zeldzamer worden. Dit initiatief herstelt de straat als een ruimte waar betekenisvolle interacties kunnen plaatsvinden. Het geeft mensen de mogelijkheid om zonder kosten of verplichtingen deel te nemen aan iets dat raakt, inspireert of eenvoudigweg een glimlach opwekt. Daarnaast speelt dit concept in op de polarisatie die vaak rondom geloof en identiteit ontstaat. In plaats van religie als iets scheidends te presenteren, laat het zien dat geloof een bron van verbinding kan zijn.

#### UITDAGINGEN

- Ervoor zorgen dat mensen het niet ervaren als een verkapte vorm van bekering. De balans tussen openheid en authenticiteit is cruciaal. Er kan argwaan zijn over verborgen intenties.
- Straatevenementen en objecten in de openbare ruimte vragen om toestemming en soms een vergunning.
- Sommige mensen kunnen ontwijkend of negatief reageren.
- Er zijn vrijwilligers nodig om dit concept te dragen.

#### IMPLEMENTATIEPLAN

- Brainstormen met vrijwilligers: welke boodschappen en welke vormen passen.
- Uitwerken van acties.
- Locaties selecteren.
- Vormgeving van de eerste interventies en voorbereiding.
- Uitvoering.
- Observeren welke vormen aanslaan en aanpassingen maken.

#### KOSTEN

Dit concept is grotendeels gebaseerd op spontane en kleinschalige acties. De kosten kunnen zo laag blijven. Er kunnen wel kosten verbonden zijn aan de handgeschreven kaarten, gratis koffie/thee, vrijwilligers, simpele installaties en marketing. Een mobiele kapel, straatkunst en performance kunnen meer kosten.

# Bijlage: De pelgrim en de soepsteen

Dit verhaal werd ons aangereikt in een gesprek met een stakeholder. Het sluit naadloos aan bij het gevoel dat alles in Maastricht er al is om te komen tot een 'Stad voor de Pelgrim'. De ingrediënten moeten alleen bij elkaar worden gebracht, het recept geschreven en het keukenteam bepaalt. Daarbij het besef dat er geen kok is die naar alle monden kan koken.

Ergens in een ver dorpje in de bergen voelden de mensen zich niet meer gelukkig. Vroeger was dat anders. Wanneer de zon van achter de bergruggen tevoorschijn kwam, gingen ze fluitend aan het werk. Maar nu was het anders. Iedereen keek sip, en iedereen dacht alleen maar aan zichzelf.

Ja, er was hongersnood in het dorp. Iedereen dacht dat er een tekort aan eten was, en daarom spaarde iedereen al het voedsel dat hij kon bemachtigen op in zijn kelder.

Op een dag kwam er een pelgrim in het dorp aan. Hij was schamel gekleed, was in dagen niet meer geschoren en zag er graatmager uit. Maar hij had blinkende, fonkelende ogen en een gezicht dat altijd leek te lachen.

"Waarom kijkt iedereen zo sip?", vroeg de pelgrim.

"We hebben honger en er is bijna niets te eten," kreeg hij als antwoord.

De pelgrim krabde even in zijn stoppelbaard, zette zijn hoge hoed wat naar achteren en dacht na.

Opeens zei hij: "Ik zal voor jullie soep maken!" "Soep?" vroegen de mensen.

"En waarmee zouden we dan wel soep moeten maken?"

"Geen nood," zei de pelgrim, "ik heb immers een soepsteen bij me. En daarvan maak je de lekkerste soep ter wereld."

De mensen van het dorp konden hun oren niet geloven: een soepsteen! Neen, daar hadden ze nog nooit van gehoord. Het nieuws verspreidde zich als een lopend vuurtje in het dorp. "Maar ik heb wel nog een ketel nodig," zei de pelgrim.

De mensen haalden een grote ketel met water en zetten die op het vuur. Met een groot gebaar haalde de pelgrim voorzichtig de soepsteen uit zijn zak en legde die in het water dat al begon te koken.

Even later ging hij proeven.

"Hmmm... heerlijk," zei de pelgrim. "Maar de soep zou nog iets beter zijn als we er wat aardappelen bij deden. Heeft er soms iemand een paar aardappeltjes?"

Sommige mensen, die hoopten om ook eens van de soep te mogen proeven, brachten een paar kleine aardappeltjes aan. Na een tijdje proefde de pelgrim weer.

"Prima!" zei hij, "maar het zou nog beter smaken als we er wat groenten bij deden. Wie enkele groenten kan missen, mag straks ook een bordje van mijn heerlijke soep."

Verlegen kwamen enkele bewoners met nog wat prei en selder, en een vrouw bracht een bos worteltjes. Het begon al heerlijk te ruiken op het marktplein en steeds meer mensen kwamen kijken en snuffelden rond de grote soeppot.

"Ze is bijna klaar, maar als we er nu nog wat kruiden en wat zout bij zouden doen, dan zal het de beste soep van heel de wereld zijn. Oh ja, en misschien hebben we ook nog een stuk soepvlees."

De dikke herbergier, die een echte smulpaap was, droomde al van een heerlijk bord soep en kwam met een groot stuk soepvlees aangesjouwd.





De geur van heerlijke soep vulde heel het dorp. Het duurde niet lang of iedereen stond al klaar met een bord en een lepel om van de soep te proeven.

Toen de soep klaar was, werd ze uitgedeeld, en iedereen mocht er een bord van nemen, want iedereen had ook iets van zijn eigen voorraad gegeven.

Alle bewoners begonnen te smullen en te smakken. Zo'n heerlijke soep hadden ze nog nooit geproefd. En telkens kwamen ze weer om hun bord te vullen. Ook de kinderen aten hun buikje rond.

Iedereen voelde zich weer blij, en je kon zien aan de mensen dat ze er echt van genoten hadden. De speelman haalde weer zijn viool uit, en de mensen begonnen te dansen en te lachen. Het dorp was weer in vreugde.

"Het spijt me," zei de pelgrim, "maar ik moet vertrekken."

Alle mensen vonden het jammer.

"Maar de soepsteen mogen jullie houden," zei de pelgrim. "Om zulke lekkere soep te maken, moet je telkens doen wat je vandaag gedaan hebt: samen delen van wat je thuis nog hebt, zodat iedereen ervan kan genieten."

De mensen knikten en voelden zich dolgelukkig dat ze de soepsteen mochten houden. De pelgrim was blij dat hij de vreugde in het dorp had teruggebracht.

En eventjes buiten het dorp bukte de pelgrim zich...

Hij raapte weer een steen van de grond en stak die in zijn zak.

(Bron onbekend)



# Bijlage Brandbook Maastricht

In deze bijlage zijn de relevante passages opgenomen van het Brandbook Maastricht (versie mei 2024) samengesteld door Maastricht Marketing.

## Wereldwijde aantrekking én lokale trots.

Maastricht en regio staan voor goed leven. In alles. Hier bouwen we al eeuwenlang aan cultuur, gebouwen, rituelen en bedrijven die mensen in een ander tempo en met meer liefde laten genieten, werken, ondernemen en leven. Onze vrijetijdseconomie is erop gebouwd. We zijn er wereldberoemd om. Het maakt Maastricht tot de hoofdstad van het goede leven. Toch is het ook tijd om onze stad en regio nog meer inhoud, vorm en richting te geven naar de toekomst. Om, met het bourgondische en monumentale karakter als belangrijke troef, meerdere zaken te belichten die ervoor zorgen dat balans voorop staat en kwaliteit van leven in alle opzichten de beste invulling krijgt.

Uit onderzoek blijkt dat Maastricht een van de meest sterke stadsmerken van Nederland is (in 2022 stonden we op de 2e plaats, na Amsterdam), maar dat het te eenzijdig – vanuit toerisme – geladen is. Doordat het zo'n sterk en bekend merk is, kan het juist voor veel bredere doeleinden ingezet worden. Daarom verbreedt Maastricht Marketing haar horizon naar bezoekers én bewoners én bedrijven én 'brains' (de 4 B's).

# Maastricht

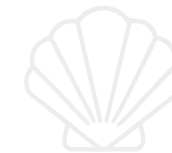
## Merkverhaal

Maastricht, kosmopolitische stad aan de Maas. Je hoeft niet lang te reizen. We zijn dichtbij. Tussen Aken en Luik, Düsseldorf en Antwerpen, midden in Europa. Wij leven op een prachtige plek op de kaart. Dat zagen de Romeinen al, die hier neerstreken om handel te drijven. Dat zagen de Europese machten die door de eeuwen heen om onze stad vochten. Dat zagen ook de regeringsleiders die de Europese Unie in Maastricht het levenslicht deden zien.

De magnetische werking van deze stad en regio bracht economische voorspoed en een rijke cultuur. Onze innovaties zetten vandaag de toon voor morgen. Hier groeit en bloeit het. Maastricht heeft nóg een troef. Onze volksaard. Hier wordt het leven gevierd. Wij rennen niet, wij lopen. Wij geven aandacht aan elkaar en aan de dingen die ertoe doen. Thuis, in het café en op het werk. Sociale kracht noemen wij dat. In Maastricht zijn we goed in het samenbrengen van diversiteit. Inwoners, bezoekers, ondernemers, studenten. Bedrijfsleven, wetenschap en cultuur. Dat voelt goed en is voor ons een voorwaarde voor succes. Toevallige ontmoetingen, een goed gesprek, academische kruisbestuiving: hier gebeurt het. Hier heerst een internationale vibe die de basis vormt voor cultuur, innovaties en creatieve topprestaties.

Work hard, play hard. Maar dan op z'n Mestreechs. Er moet genoten worden van het succes. Op de terrassen, in de restaurants, in de musea, in de sjiekste winkels van Nederland. En te midden van een jaloersmakend ommeland. Zo versterken wij ons internationale karakter, de basis waarop onze stad bouwt. Maastricht trekt aan en houdt vast. De intiemste metropool op aarde. Misschien wil je nooit meer weg...





## Archetypes

We gebruikten de twaalf persoonlijkheidsarchetypes van Carl Jung als basis. Daarbij constateerden we dat niet één maar twee archetypes samen het karakter van Maastricht het best benaderen: de minnares en de heldin.

### MINNARES MAASTRICHT

Maastricht is een geboren minnares. Het dialect, de klassieke architectuur en stijlvolle inwoners geven de stad een charmant gouden randje dat aantrekt. Dat staat niet gelijk aan traditioneel, zoetsappig of een Disneybetovering, maar is echt, zintuigelijk, inclusief en blijft niet onopgemerkt. De stad is verleidelijk en veroverd daarmee een plek op ieders bucketlist en staat vaak tussen de meest dierbare herinneringen.

### HELDIN MAASTRICHT

Als heldin heeft Maastricht lef en loopt ze voorop om nieuwe dingen voor elkaar te krijgen. Moed tonen doet zij niet altijd vanuit innovatie, maar juist ook door dicht bij het eigen DNA te blijven. Maastricht doet dingen op een geheel eigen manier en durft zichzelf daarbij keer op keer opnieuw uit te vinden. Daarnaast zet Maastricht als echte heldin mensen in hun kracht. De makers, onderzoekers, ondernemers, bedrijven en inwoners zijn de iconen van Maastricht en regio. Maastrichtenaren zijn trots, lopen met hun borst vooruit en hun kin omhoog; klaar voor nieuwe uitdagingen.

# Minnares én heldin





De identiteit (DNA) van Maastricht is geen keuze. We zijn wie we zijn: een internationaal georiënteerde stad die gekenmerkt wordt door haar geschiedenis, centrale ligging en de joie de vivre van haar inwoners. Het merk Maastricht is wél een keuze. Het is een communicatief aantrekkelijke samenvatting van het (mooiste) onderscheidende dat onze stad te bieden heeft. We gebruiken het als middel om stad en regio aan verschillende doelgroepen te presenteren en nieuwe (tijdelijke) Maastrichtenaren aan te trekken: inwoners, studenten, bezoekers, bedrijven, instellingen, kennis- en kundewerkers. Een sterk merk is oprecht en geloofwaardig. Daarom bouwen wij het merk Maastricht op een solide fundament; negen typisch Maastrichtse eigenschappen: ons DNA.

#### **GELUKKIG ZIJN DOOR TE GENIETEN**

Geluk is een cruciale sleutel voor gezondheid. In Maastricht & regio genieten we net iets meer. Onze gezonde innovaties helpen ons om lokaal veel bewuster te genieten en internationaal doorbraken te creëren. Dit zijn de ingrediënten van een nieuw bourgondisch leven.

#### **SOCIALE KRACHT**

Hier organiseren we het toeval om mensen te ontmoeten. Door niet alles vast te zetten in een schema en door te zijn waar andere mensen zijn. Zo ontstaan niet-voorbereide gesprekken die kunnen leiden tot een professionele klik, mooie verbindingen en sterke initiatieven. Kortom, sociale kracht.

#### **UNICITEIT DOOR LOKALITEIT**

Maastricht is mede 'groot' geworden door de maakindustrie. Wij stellen onze eigenheid centraal en geven het een kwaliteit van wereldklasse. We halen alles zoveel mogelijk van dichtbij. Zo maken we het oorspronkelijke interessant voor iedereen die hier leeft, werkt of recreëert.

#### **SLIMMER DOOR GESPREKKEN**

Hier vergroten we onze collectieve kennis door het voeren van (academische) gesprekken; zinvolle discussies die helpen bij de ontwikkeling van nieuwe perspectieven en concepten. Gesprekken die ons kritisch denkvermogen laten groeien en het begrip voor elkaar doen toenemen. Een kennisboost voor onze economie.

#### **INFORMEEL SAMENWERKEN**

In Maastricht & regio draagt informele kracht bij aan zakelijk succes. Hier in het zuiden begrijpen wij dat effectief samenwerken begint met elkaar leren kennen. Echt leren kennen; in informele netwerken.

#### **EFFECTIEF DE TIJD NEMEN**

We gebruiken tijd niet efficiënt, maar vooral effectief. We rennen niet, we lopen. We haasten niet, we nemen de tijd. Hier wordt de tijd genomen om na te denken, om de dingen goed te doen, om zorgvuldig te zijn. Zo komen wij tot goede besluiten en bewaken wij ook onze unieke kwaliteit van leven. En dat brengt – op de lange termijn – altijd winst.

#### **EXCLUSIVITEIT DOOR INCLUSIVITEIT**

Hier geloven we niet in meer van hetzelfde, maar in diversiteit en verschillen. Dat wat er broeit, boeit. Nieuwe ideeën, invloeden en perspectieven vanuit ieders inbreng en gelijkwaardigheid brengen ons verder. We pakken samen de problemen bij de kop. Daardoor is het geheel altijd beter dan de delen alleen.

#### **TOEKOMST DOOR TE BOUWEN OP HET VERLEDEN**

Maastricht en Limburg zijn gebouwd op verscheidene crises en overheersingen. Dat maakt ons tot overwinnaars. We hebben een groots verleden. De lessen die we leerden, zorgen altijd voor actualisatie. Met deze winnaarsmentaliteit bouwt de stad aan een duurzame 21e eeuw.

#### **PODIUM VOOR (LEVENS)KUNST**

Maastricht heeft een energie die zorgt dat de stad barst van de creatieven, de onderzoekers en de makers. Maastricht is cultuur. 365 dagen lang het podium voor het zuiden. Geniet van onze levenskunst. Kom op adem in de intiemste metropool op aarde.





## Merkbelofte

In Maastricht en regio combineren wij innovatie en carrièrekansen met een hoge kwaliteit van leven. Volkomen in balans.

## Op weg naar een Blue Zone

In de Stadsvisie Maastricht 2040 ligt de focus op de gezonde stad. Dit is volledig in lijn met de ambities van de provincie die koploper wil zijn bij het innoveren in de zorg, om zowel de kwantiteit (in jaren) als de kwaliteit van leven te verbeteren. Ook sociale innovatie en positieve gezondheid zijn hier een belangrijk onderdeel van. De noodzaak is groot en dat vraagt om innovatieve oplossingen en een zeer sterke samenwerking. Veel activiteiten in ons (wetenschappelijk) ecosysteem hebben enorme potentie en kwaliteit en hangen heel nauw samen met het nastreven van die (internationale) koploperspositie. Zo dragen alle vier de Brightlands-campussen in Limburg (Health, Chemelot, Smart Services en Greenport Venlo) elk vanuit hun eigen expertise bij aan verbetering van de gezondheid en de kwaliteit van leven. Uiteraard spelen Maastricht University en Maastricht UMC+ een evidente rol hierin, evenals vele andere bedrijven en instellingen in Maastricht en regio.



## Negen gemeenschappelijke kenmerken van Blue Zones

### BEWEEG NATUURLIJK

Geen sportschool, maar leven in een gezonde en schone omgeving die stimuleert om te bewegen zonder erbij na te denken.

### KEN JE DOEL

Weet waarvoor je 's ochtends wakker wilt worden. Het hebben van een doel kan zeven jaar extra levensverwachting opleveren.

### ZO MIN MOGELIJK STRESS

Neem dagelijks tijd voor ontspanning.

### DE 80%-REGEL

Verlaag je calorie-inname met 20%.

### PLANTAARDIG VOEDSEL

Verbouw je eigen voedsel. Vooral bonen horen bij de dagelijkse voeding van de meeste honderdjarigen.

### WIJN

Drink regelmatig, met mate en tijdens het eten of samenzijn met vrienden.

### GELIJKGESTEMDEN

Behoren tot een groep die regelmatig samenkomt, heeft een positieve invloed op de gezondheid.

### FAMILIE

Stel familie en geliefden op de eerste plaats.

### VRIENDENKRING

Zorg voor een goede vriendenkring en voldoende sociale contacten.

# Bijlage: Relatie met andere uitdagingen in de stad Maastricht

In een gesprek met de heer Guy Vroemen van Maastricht Marketing werd de uitdaging bij ons neergelegd om de Masterkans ook te toetsen aan de uitdagingen van de stad Maastricht op het gebied van de brede welvaart. Samengevat: welke uitdagingen kent de stad en hoe kan deze Masterkans bijdragen aan oplossingen en verbindingen? Dit thema werd ook meegenomen in de gesprekken met stakeholders. Ter inspiratie hebben we een aantal uitdagingen benoemd die in de gesprekken naar voren kwamen en deze voorzien van een positieve relatie met deze Masterkans.

Verminderde sociale contacten en eenzaamheid	De Masterkans benoemt de verbinding en ontmoeting die centraal staat. De deur van het pelgrimsthuis die straks letterlijk open staat en waar voor iedereen tijd is voor een praatje en een kop soep. Denk ook aan de vele evenementen die georganiseerd worden waarbij iedereen welkom is. Doel is in elk geval een vrije en laagdrempelige infrastructuur te creëren waarbij de mens centraal staat.
Geringe participatie van nieuwkomers/ migranten in sociale structuren	Binnen deze Masterkans is elke bevolkingsgroep meer dan welkom. Er kan ook volop worden ingezet op meertaligheid.
Dalend vertrouwen in instituties & betrokkenheid, waaronder de kerk	De Masterkans wordt breed aangevlogen. Religie is een belangrijke poot onder de beweging, maar niet de enige. Tevens is het een eigentijdse manier om naar de kerk en het geloof te kijken. Deze Masterkans richt zich niet op de pelgrim uit 1525. De Masterkans draagt bij aan gemeenschapsvorming en zorgt op die manier voor verbinding en vertrouwen.
Afnemende deelname aan vrijwilligerswerk	We zijn ervan overtuigd dat 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' een wereldverhaal kan zijn dat juist jongeren uit de hele wereld aantrekt met de juiste bedoelingen om bijvoorbeeld als vrijwilliger bij te dragen aan de concretisering van deze Masterkans.
Verschillen tussen bevolkingsgroepen	'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' is er voor alle bevolkingsgroepen, jong en oud, rijk en arm, student, toerist en langjarig bewoner van de stad, gelovig en niet-gelovig. Het biedt de mogelijkheid voor ontmoeting tussen al deze groepen die elkaar in het normale leven minder snel tegenkomen. Het geeft ook aan Islamitische inwoners van Maastricht een plek om aan te haken bij de eeuwenoude geschiedenis, omdat zij hun pelgrimstraditie zo kunnen delen met andere bevolkingsgroepen.
Veilige en toegankelijke ontmoetingsplekken	De ontwikkeling van het pelgrimskwartier en hopelijk de ontsluiting van de tuin van het Klooster van de Zusters Onder de Bogen, creëert veilige en toegankelijke plekken waar lokale inwoners meer dan welkom zijn. We zien het pelgrimskwartier als een intieme en zeer onderscheidende omgeving.

Maastricht profileert zich op deze wijze niet alleen als toeristische bestemming, maar als plek van ontmoeting van mensen met verschillende achtergronden. 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' kan een katalysator zijn voor sociale verbinding en zingeving. De inwoner wordt mede-pelgrim in de eigen stad: op ontdekkingsstocht, in betrokkenheid, in ontmoeting.

Maastricht kan zich als stad ontwikkelen tot een stad waarin pelgrims niet alleen passanten zijn, maar inspirators van verbinding, én waarin iedereen profiteert van meer betrokkenheid, ontmoeting en welzijn.





# Bijlage: Bronnen

Onderstaande rapporten, publicaties en websites werden aangedragen door stakeholders en geraadpleegd om te komen tot deze Masterkans.

## Rapporten en publicaties

(Op alfabetische volgorde)

Atelier Heiligdomsvaart: *Heiligdomsvaart Maastricht 2025*. Juni 2025.

*Bezin in Limburg*. Magazine met inspirerende locaties, 2011.

EMR 2030, een strategie voor de toekomst van de Euregio Maas-Rijn.

Gemeente Maastricht. *Toekomstverkenning gebedshuizen – waar stadssilhouet en stedelijk cement elkaar ontmoeten*. Juni 2024.

Het Kapittel van Sint Servaas. *Historische waarden, behouden, herbeleven, versterken*. Onderzoeksrapport, oktober 2024, samengesteld door Nina Hendrix.

Het Kapittel van Sint Servaas. *Concepten voor de Sint-Servaasbasiliek*. Onderzoeksrapport, februari 2025.

'*Het Rome van het Noorden*', Maastricht, stad van Kerken, Kloosters en Kapellen, een uitgave van de Raad van Kerken Maastricht, At Ipenburg, tweede herziene druk 2025

Kamer van Koophandel & Provincie Limburg. *Bezinningstoerisme in Limburg: kansen, concepten en voorwaarden*. Rapportage, oktober 2008.

Lettre Pastorale des Évêques de l'euregio pour les élections du 9 juin 2024.  
*Un Souffle nouveau pour l'Europe*.

*Pelgrimage naar Maastricht. De verering van Sint Servaas en de Heiligdomsvaart. Augustus 2025*.

Ralph Kunz, *Pilgern. Glauben auf dem Weg*. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2019.

*Zingeving in Nederland*, Ipsos I&O in opdracht van Trouw, november 2024.

## Officiële en informatieve websites

(Op alfabetische volgorde)

Aartsbisdom Keulen (Erzbistum Köln).

Geraadpleegd via: <https://www.erzbistum-koeln.de/>

Aartsbisdom Utrecht. *Bedevoarten naar Kevelaer*.

Geraadpleegd via: <https://www.bisdom-roermond.nl/Bedevoart-Kevelaer-vanuit-Sittard-en-omgeving>

Abdij Benedictusberg.

Geraadpleegd via: <https://www.benedictusberg.nl/>

Abdij Rolduc

Geraadpleegd via: <https://www.bcrolduc.nl/>

Alle bedevaartsoorden in Nederland.

Geraadpleegd via: [Bedevoarten in Nederland](#)

Archeo Route Limburg.

Geraadpleegd via: <https://archeoroutelimburg.nl/nl>

Bisdom Hasselt.

Geraadpleegd via: <https://www.otheo.be/bisdom-hasselt>

Bisdom Luik (Évêché de Liège).

Geraadpleegd via: <https://www.evechedeliege.be/fr>

Bisdom Roermond.

Geraadpleegd via: <https://www.bisdom-roermond.nl/>





Bisdom Roermond. *Heiligdomsvaart afgesloten – blijf bruggen bouwen.*

Geraadpleegd via: <https://www.bisdrom-roermond.nl/Heiligdomsvaart-afgesloten-blijf-bruggen-bouwen>

Bisdom Roermond. *Voettocht naar Heiligdomsvaart Aken.*

Geraadpleegd via: <https://www.bisdrom-roermond.nl/Warme-voettocht-naar-Heiligdomsvaart-in-Aken>

Brede welvaart

Geraadpleegd via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals/monitor-brede-welvaart-sustainable-development-goals-2022/verdeling/indicatoren>

Broederschappen in Nederland

Geraadpleegd via: <https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen/gids/inleiding/negentiende eeuw>

Camino Academie.

Geraadpleegd via: <https://www.caminoacademie.nl>

Charters van het Kapittel van Sint Servaas

Geraadpleegd via: <https://archivesetmanuscripts.bnf.fr/ark:/12148/cc71924x>

Circuit des Collégiales.

Geraadpleegd via: <https://www.circuitdescollegiales.be/>

Conservatorium Maastricht

Geraadpleegd via: <https://www.conservatoriummaastricht.nl/nl>

Cruises Maastricht.

Geraadpleegd via <https://maastrichtexcursies.nl/vaararrangementen/>

Curator Musica Capitulum Sancti Servatii

Geraadpleegd via: <https://www.vincent-kusters.com>

Dekenaat Maastricht-Meersen.

Geraadpleegd via: <https://www.rkmaastricht.nl/>

Dekenaat Tongeren.

Geraadpleegd via: <https://dekenaattongeren.be>

Dekenaat Tongeren. *Pelgrimage in Tongeren.*

Geraadpleegd via: <https://dekenaattongeren.be/pelgrimage/>

De Nieuwe Ster Maastricht. *Stad mikt op slow traveller.*

Geraadpleegd via: <https://www.denieuwestermaastricht.nl/stad-mikt-op-slow-traveller-voor-avontuur-stijl-of-inzicht/>

Dutch Mountain Trail.

Geraadpleegd via: <https://www.wandel.nl/routes/dutch-mountain-trail/>

Euregio strategie 2030.

Geraadpleegd via: <https://euregio-mr.info/nl/ueber-uns/strategie/>

European Commission.

Geraadpleegd via: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/funding-opportunities-for-cultural-heritage>

Feest van Saint Marie.

Geraadpleegd via: <https://olv-sintpieter.nl>

Gastenverblijf Sacre Coeur Parijs.

Geraadpleegd via: <https://www.sacre-coeur-montmartre.com/en/hospitality-groups/the-guesthouse-of-the-basilica/>

Heiligdomsvaart Maastricht.

Geraadpleegd via: <https://heiligdomsvaartmaastricht.nl/nl>

Het geloof is terug op het filmfestival.

Geraadpleegd via: <https://www.nd.nl/cultuur/films/1282808/het-geloof-is-terug-op-het-filmfestival-van-venetie-veel-film>

Het Historisch Centrum Limburg

Geraadpleegd via: <https://historischcentrumlimburg.nl>

Het Nederlands Genootschap van Sint Jacob.

Geraadpleegd via: <https://www.santiago.nl/genootschap/>

Histories vzw. *Christelijke bedevaarten.*

Geraadpleegd via: <https://histories.be/ritueel/christelijke-bedevoarten/>

Huis voor de Pelgrim.

Geraadpleegd via: <https://www.huisvoordepelgrim.nl>

Jezuïetenberg.

Geraadpleegd via: <https://www.limburgs-landschap.nl/natuurgebied/jezuïetenberg/>

J.M. Vogl-stichting

Geraadpleegd via: <https://www.voordezangkunst.nl/>

Joods Cultureel Kwartier.

Geraadpleegd via: <https://jck.nl>

Joods Maastricht

Geraadpleegd via: <https://www.joodsmaastricht.nl/nl/2022/12/20/de-synagoge/>

Kapittel van Servaas

Geraadpleegd via: <https://www.kapittelvansintservaas.nl>

<https://holyromanempireassociation.org/chapter-saint-servatius>

Katholiek Nieuwsblad. *Pelgrims trekken er weer massaal op uit.*

Geraadpleegd via: <https://www.kn.nl/pelgrims-trekken-er-weer-massaal-op-uit-zon-15-miljoen-gelovigen-bezochten-belgische-heiligdommen-in-2022/>

Katholieke sociale leer.

<https://kro-ncrv.nl/katholiek/encyclopedie/k/katholieke-sociale-leer>

Kerk en Synagoge

Geraadpleegd via: <https://kro-ncrv.nl/katholiek/encyclopedie/k/katholieke-sociale-leer>

Kerknet. Pelgrimspastoraal Bisdom Hasselt.

Geraadpleegd via: <https://www.kerknet.be/organisatie/pelgrimspastoraal-bisdom-hasselt>

Kerkvernieuwing.

Geraadpleegd via: <https://www.kerk2030.nl>

Klein geluk uit Roerdalen.

Geraadpleegd via: <https://www.kleingelukuitroerdalen.nl/onze-geluksplekken>

Kloosterpad Noord-Brabant.

Geraadpleegd via: <https://onskloosterpad.nl/ons-kloosterpad/>

Klooster Wittem.

Geraadpleegd via: <https://kloosterwittem.nl/Pelgrimeren>

Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap

Geraadpleegd via: <https://lgog.nl>

Limburgs Erfgoed.

Geraadpleegd via: <https://www.limburgserfgoed.nl>

Limburgs Samenlevingsarchief

Geraadpleegd via: <https://www.tracelimburg.nl>

Leefstijlvinder.nl.

Geraadpleegd via: <https://leefstijlvinder.nl>

Leger des Heils.

Geraadpleegd via: <https://www.legerdesheils.nl/buurtwerk>

Luminiscence

Geraadpleegd via: <https://luminiscence.com/nl/>

Maastricht Catholic Student Chaplaincy.

Geraadpleegd via: <https://www.maastrichtcatholic.com>





Maastricht, stad van welbevinden.

Geraadpleegd via: <https://www.maastrichtvitalestad.nl/onze-droom>

Mariapark Maastricht.

Geraadpleegd via: <https://mariapark.nl/mariapark-ca-1910/>

Matthias kerk.

Geraadpleegd via: <https://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl/kerken/maastricht/matthias>

Museum Catharijneconvent.

Geraadpleegd via: <https://www.grootstemuseum.nl/nl/>

Musica Sacra Maastricht.

Geraadpleegd via: <https://www.musicasacramaastricht.nl/over-ons>

New Loreto Simpelveld.

Geraadpleegd via: <https://www.newloreto.com>

Oasen van hoop

Geraadpleegd via: <https://www.oasenvanhoop.nl>

Organisaties rondom de Sint-Servaasbasiliek.

Geraadpleegd via: <https://www.sintservaas.nl/index.php/Basiliek-en-parochie/De-Servaas-gemeenschap>

Parochiefederatie Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Pieter.

Geraadpleegd via: <https://olv-sintpieter.nl/kerken/>

Pelgrimeren.

Geraadpleegd via: <https://kro-ncrv.nl/katholiek/encyclopedie/p/pelgrimeren>

Pelgrimeren in deze tijd.

Geraadpleegd via: <https://mjschuurman.wordpress.com/2020/10/17/pelgrimeren-een-oude-praktijk-met-hedendaagse-betekenis/>

Pelgrim in Limburg.

Geraadpleegd via: <https://www.pelgriminlimburg.nl>

Pelgrimstocht het Zonneliedpad.

Geraadpleegd via: <https://www.franciscaansebeweging.nl/activiteiten/pelgrimstocht-het-zonneliedpad>

Phil Zuid.

Geraadpleegd via: <https://philzuid.nl/nl/over-opus-9>

Positieve gezondheid voor iedereen.

Geraadpleegd via: <https://www.iph.nl>

Presentatie stad Aken.

Geraadpleegd via: <https://route-charlemagne.eu>

Pretwerk.nl. *Bezinningstoerisme: inspelen op de reis naar innerlijke verrijking.*

Geraadpleegd via: <https://pretwerk.nl/insight/bezinningstoerisme-inspelen-op-de-reis-naar-innerlijke-verrijking/85808/>

Provincie Limburg. *Erfgoed in Limburg.*

Geraadpleegd via: <https://www.limburg.nl/onderwerpen/cultuur-erfgoed-archeologie/erfgoed/>

Raad van kerken

Geraadpleegd via: <https://www.raadvankerken.nl/organisatie/lokale-raden-van-kerken/>

Religieuze betrokkenheid in Nederland.

Geraadpleegd via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/16/daling-aandeel-mensen-dat-aangeeft-bij-religie-te-horen-stagneert>

Robert Schuman gedachtengoed.

Geraadpleegd via: <https://www.kn.nl/eu-grondlegger-robert-schuman-gebruikte-instrumenten-van-oorlog-voor-de-vrede/>

Ruimte voor vernieuwing in geloofsgemeenschappen.

Geraadpleegd via: <https://spaceforgrace.nl/2025/07/08/gregoriaanse-vespers-in-mokum/>

Servaas legende.

Geraadpleegd via: <https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/servaaslegende-sente-servas>

Schrijnenhuis.

Geraadpleegd via: <https://www.schrijnenhuis.nl>

Sint-Servaaskerk (Quedlinburg) en de collectie.

Geraadpleegd via: <https://www.domschatzquedlinburg.de> en [https://nl.wikipedia.org/wiki/Quedlinburg\\_\(stad\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Quedlinburg_(stad))

Stichting Jacobswegen Nederland. Sint-Jacobswandelpad.

Geraadpleegd via: <https://www.stjacobspad.nl/SPWSPW.html>

St. Janskerk Maastricht.

Geraadpleegd via: <https://www.stjanskerkmaastricht.nl>

Stichting Katholiek erfgoed.

Geraadpleegd via: <https://web.archive.org/web/20250318030023/http://www.stichtingkatholiekerfgoed.nl/>

Stichting Kruisen en Kapellen Limburg.

Geraadpleegd via: <https://www.kruisenenkapellenlimburg.nl/kruisen-kapellen>

Stichting Peelgrijn.

Geraadpleegd via: <https://peelgrijn.nl>

Stichting Pelgrimswegen & Voetpaden Limburg (SPV Limburg).

Geraadpleegd via: <https://www.spvlimburg.nl>

Stichting Sint Carolus Borromeus.

Geraadpleegd via: <https://www.sintcarolusborromeusstichting.nl/>

The British Pilgrimage Trust.

Geraadpleegd via: <https://www.britishpilgrimage.org>

Vereniging van het Heilige Roomse Rijk (Associazioni dei Nobili del Sacro Romano Impero).

Geraadpleegd via: <https://holyromanempireassociation.org>

Visit Maastricht. *Religieuze hotspot Maastricht.*

Geraadpleegd via: <https://www.visitmaastricht.com/nl/dit-is-maastricht/bouwen-op-het-verleden/historie/religieuze-hotspot>

Visit Noord-Limburg. *Pelgrims in Noord-Limburg.*

Geraadpleegd via: <https://www.visitnoordlimburg.nl/nl/pelgrims-noord-limburg>

Visit Zuid-Limburg Partners. *Bezin in Zuid-Limburg.*

Geraadpleegd via: <https://partners.visitzuidlimburg.nl/>

Visit Zuid-Limburg. *Kerken en kloosters in Zuid-Limburg.*

Geraadpleegd via: <https://www.visitzuidlimburg.nl/te-doen-in-zuid-limburg/historisch-erfgoed/kerken-en-kloosters/>

Vrienden van Sint Gerlach in Houthem.

Geraadpleegd via: <https://vriendenvansintgerlach.nl/>

Voormalig kloostercomplex Hoog Cruts.

Geraadpleegd via: <https://www.hxhoogcruts.eu>

Waalse Kerk Maastricht.

Geraadpleegd via: <https://www.waalsekerkmaastricht.nl>

Walk of Wisdom.

Geraadpleegd via: <https://walkofwisdom.org>

Zingeving in Nederland.

Geraadpleegd via: <https://www.ipsos-publiek.nl/actueel/zeven-op-tien-nederlanders-zoeken-naar-zin/>





## Gebruikt fotomateriaal is afkomstig van de volgende bronnen

Website <https://www.maastricht-marketing.nl/nl>

Website: <https://www.sintservaas.nl>

Website: <https://olv-sintpieter.nl/>

Website: <https://www.bisdom-roermond.nl>

Website: <https://www.joodsmaastricht.nl/nl/>

Thijs Vossen, Bureau Leisurebrains

Stefan Vrancken, lid Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig genootschap (LGOG)

Jean-Pierre Geusens, Focuss22 (uitsluitend de foto skyline Maastricht)

Marco Jeurissen, bureau Haven (uitsluitend de Heiligdomsvaartprent 2025)

Len Dumont, initiatiefnemer van Pelgrim in Limburg

Marie-Christine Adams



# Lijst van stakeholders en gespreksleidraad

Bij het tot stand komen van deze Masterkans zijn veel personen gesproken die we stakeholders hebben genoemd. Met het begrip 'stakeholders' bedoelen we de groep belanghebbenden en betrokkenen rondom dit plan. Hun bijdrage werd soms op basis van een persoonlijke visie gegeven en soms vanuit de rol die men vervulde vanuit een organisatie. Dit plan is in elk geval dankzij hen tot stand gekomen. Om de Masterkans meer cachet te geven zijn hier en daar de letterlijke teksten van hen opgenomen. Informatie uit andere bronnen is vaak door waardevolle input vanuit de gesprekken met deze stakeholders verrijkt of aangevuld. De gesprekken vonden plaats in een vrije vorm. Wel werd bij de meesten vooraf een lijst aan vragen toegestuurd. Sommige stakeholders spraken we slechts beperkt over het plan. Zowel de namen van de gesproken personen als de vragenlijst zijn in dit hoofdstuk opgenomen. We zien dit plan als een levendig document dat pas gaat groeien als er steeds meer personen en organisaties aanhaken.

## Namen gesproken personen

- De heer John Aarts, wethouder gemeente Maastricht
- De heer Frans Bastiaens, wethouder gemeente Maastricht
- De heer Matheu Bemelmans, woordvoerder/communicatieadviseur Bisdom Roermond, verantwoordelijk voor PR en Communicatie Huis voor de Pelgrim, voorheen ook betrokken bij initiatieven rond bezinningstoerisme in Limburg.
- Mevrouw Dr. Lydia Beerkens, Kerkbestuur Onze Lieve Vrouwebasiliek-St. Pieter parochiefederatie, portefeuille Kerkschatten. Tevens directeur SRAL Maastricht – Stichting Restauratie Atelier Maastricht
- De heer Theo Bovens, interim-voorzitter vereniging Graf van Sint Servaas
- De heer Jeroen Bollen, Huis voor de pelgrim
- Mevrouw Pieternel Coenen, conservator Schatkamer en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Frans Willem Cox, hotelier in Maastricht, tevens breed maatschappelijk betrokken
- De heer Rolf-Peter Cremer, Domproost Domkapittel Aachen
- De heer Deken John Dautzenberg, voorzitter kerkbestuur Sint-Servaasbasiliek
- De heer Jean-Pierre Deleersnijder, kanzler der Kurie Diocèse de Liège, Directeur Service Communication
- Mevrouw Elly de Haan – Verduyn, als ouderling betrokken in diverse functies in de Protestantse Kerk Nederland, plaatselijk, classis (bisdom) en landelijk (Synode).
- Mevrouw Evelijn de Jong, voorzitter van het CvK Protestantse Gemeente Maas-Heuvelland
- De heer Len Dumont, initiatiefnemer van pelgrimeren in Limburg
- Monseigneur Everard de Jong, missionair (hulp)bisschop en priester
- De heer Paul Elshout, pelgrim, lid broederschap van de heilige Jacobus de Meerdere, voormalig projectleider bezinningstoerisme Zuid-Limburg
- De heer Maurice Essers, Voorzitter Stichting Katholiek Erfgoed, voorzitter Vrienden van St. Gerlach, voorzitter Stichting Steun Stille Omgang Amsterdam. Zijn input is geleverd vanuit Stichting Katholiek Erfgoed.
- De heer René Francot, bestuurslid kerkbestuur en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Henk van Gelderen, penningmeester van het CvK Protestantse Gemeente Maas-Heuvelland
- Mevrouw Vynée Gilissen, 'Maastricht Catholic Youth Professionals'
- Mevrouw Martje Gulikers, manager marketing en communicatie Maastricht Marketing
- De heer Volker Hauck, voorzitter Protestantse Stichting Vrienden van de Sint Janskerk Maastricht





- De heer Peter Hofland, bestuurslid kerkbestuur en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Julien Maquet, conservator Trésor de la Cathédrale de Liège
- De heer Frank Hage, lid Raad Economische Aangelegenheden van de Liefdezusters van de Heilige Carolus Borromeus, ook bekend als de Zusters Onder de Bogen, op persoonlijke titel.
- De heer Thijs Hendrix namens Het Kapittel van Sint Servaas.
- De heer Ir. Servé Hermans, ondernemer op persoonlijke titel.
- Mevrouw Cunera Huenges Wajer- van Lanschot, bestuurslid Stichting monseigneur schrijnenhuis
- De heer Wim Hupperetz vanuit zijn functie bij Centre Céramique, Natuur Historisch Museum en Maastricht Museum.
- De heer ir. Alex Jaminon, vicevoorzitter/penningmeester Parochiefederatie OLV|Sint-Pieter.
- De heer Sam Janssen, beleidsmedewerker vrijetijdseconomie en evenementen
- De heer Mattie Jeukens, Franciscaan en pastor in de parochies van Wijckerpoort en Wittevrouwenveld.
- De heer Klaas Koelewijn, Voorzitter Stichting Waalse kerk Maastricht
- De heer Vincent Kusters, zanger, pianist en organist
- De heer Leerssen, Emeritus professor Universiteit van Amsterdam
- Mevrouw Jeanine Moenen, Huis voor de pelgrim
- De heer Robert Muijsers, Arbol b.v. , in het kader van het bezoek aan de Zusters Onder de Bogen
- De heer Camille Oostwegel vanuit zijn functie als ondernemer in en ambassadeur van Maastricht, eigenaar van divers religieus erfgoed in gebruik als hotels.
- Monseigneur Leo Palm, priester in Banneux
- De heer Chris Pieterse kerkbestuurslid parochie Onze Lieve Vrouw, aandachtsgebieden PR en communicatie
- De heer Frank Pijpers, bestuurslid kerkbestuur en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Ton Raaijmakers, Kloostermanager en Manager Financiën en Beheer, in het kader van het bezoek aan de Zusters Onder de Bogen
- Zuster Lisbeth Ratwasih, Overste, in het kader van het bezoek aan de Zusters Onder de Bogen
- De heer Arnold Sanders, medewerker/vrijwilliger parochiebureau Sint Servaas, bestuurslid Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
- Mevrouw Senta Schiffeleers, Algemeen directeur Historisch Centrum Limburg
- De heer Jacques Schreurs, bestuurslid kerkbestuur en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Raoul Spronken, sportieve lokale gids & globetrotter
- De heer Arjan van der Star, voormalig secretaris van het College van Kerkrentmeesters van de PGMH (Protestantse Gemeente Maas-Heuvelland), liefhebber van het historisch erfgoed in/van de Sint-Janskerk te Maastricht, initiatiefnemer van het HISP (Historische Studies Protestantisme)
- De heer Caspar van Hilten, secretaris kerkbestuur en Sint- Servaasbasiliek
- De heer Jacques van Rensch, voormalige Rijksarchivaris in Limburg, op persoonlijke titel.
- De heer Theo Thuis, Voorzitter Stichting Jeugd- en Verenigingsbelangen Theresia
- De heer Veenhof, Voorzitter Stichting Open Monumentendag Maastricht, Voorzitter Stichting Maastricht Heuvelland Culinair, Voorzitter Stichting Limburgse Oorkondes, Voorzitter Stichting Vrienden Gevelstenen Maastricht.

- Mevrouw Astrid Verberne vanuit haar functie directeur bestuurder centrummanagement Maastricht.
- Monseigneur Jan Vries, Parochiefederatie Onze-Lieve-Vrouwe en Sint-Pieter
- Monsieur Jan Vries, pastoor parochie Onze lieve Vrouw
- De heer Guy Vroemen, directeur bestuurder Maastricht Marketing
- De heer Eric Wetzels, wetenschappelijk beleidsmedewerker cultureel erfgoed gemeente Maastricht
- De heer Benoit Wesley, Honorair Consul Israël in Nederland en ondernemer in Maastricht
- De heer Willem Wolters vanuit zijn functie als bestuurder Dekenaat Maastricht/ Koepelkerk en lid van de Broederschap van Sint Servaas.



We verkennen momenteel de kansen om betekenisvolle vormen van pelgrimage en erfgoedbeleving te ontwikkelen, die niet alleen de positionering van de stad Maastricht, maar ook Limburg en de Euregio als geheel kunnen versterken.

Gesprekken met stakeholders moeten ertoe bijdragen dat er een gedragen, inspirerend en realistisch Masterplan wordt opgeleverd, liefst al voorzien van een globale uitvoeringsagenda dat pelgrimage, religieus erfgoed, zingeving en duurzaam toerisme met elkaar verbindt—naar en vanuit Maastricht, met de verbinding naar andere plekken in Limburg en de Euregio.

**1.**

Welke betekenis geeft u aan pelgrimage in de hedendaagse tijd (persoonlijk of professioneel)?

**2.**

Welke betekenis geeft u aan religieus erfgoed in de hedendaagse tijd?

**3.**

Welke betekenis geeft u specifiek aan religieus erfgoed in het hedendaagse Maastricht (en/of Limburg/ Euregio)?

**4.**

Welke relatie ziet u tussen religieus erfgoed in het hedendaagse Maastricht (en/of Limburg/ Euregio) en de betekenis die u geeft aan pelgrimage?

**5.**

Wat maakt Maastricht in uw ogen mogelijk geschikt als 'Stad voor de Pelgrim'?

**6.**

Hoe zou het idee 'Stad voor de Pelgrim' kunnen bijdragen aan de identiteit van Maastricht (en/of Limburg/ Euregio)?

**7.**

Welke elementen (plaatsen, evenementen, specifiek erfgoed) in Maastricht zouden volgens u een centrale rol kunnen spelen in relatie tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?



- 8.**  
Welke elementen (plaatsen, evenementen, specifiek erfgoed) in Limburg zouden volgens u een ondersteunende rol kunnen spelen in relatie tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 9.**  
Welke elementen (plaatsen, evenementen, specifiek erfgoed) in de Euregio zouden volgens u een ondersteunende rol kunnen spelen in relatie tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 10.**  
Hoe ziet u het evenwicht rondom dit thema tussen authenticiteit en modernisering in bijvoorbeeld beleving, Product-Markt-Combinaties, erfgoedpresentatie en marketing?
- 11.**  
Wat is voor u essentieel om daarbij respectvol met religieus erfgoed om te gaan?
- 12.**  
Hoe zouden we met dit plan bezoekers niet alleen kunnen informeren rondom 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'? Maar ook raken—qua beleving, zingeving om te komen tot een diepere betekenis?
- 13.**  
Welke vormen van storytelling of belevingsconcepten zouden effectief zijn rondom 'Maastricht, 'Stad voor de Pelgrim'?
- 14.**  
Hoe kan een sterk pelgrims-narratief bijdragen aan de (city)marketing van Maastricht?
- 15.**  
Hoe kunnen we voorkomen dat 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' ontaardt in massatoerisme of ongewenste commercie?
- 16.**  
Wat zijn volgens u succesfactoren voor duurzaam, betekenisvol toerisme in deze context?
- 17.**  
Wat zijn voor uw voorbeelden (locaties elders) om in die context van te leren (in positieve en negatieve zin)?
- 18.**  
Ziet u aanknopingspunten voor regionale spreiding, denk bijvoorbeeld aan pelgrimsroutes of belevingsplekken buiten Maastricht? In Limburg, maar zeer zeker ook in de Euregio?
- 19.**  
Aan welke missie denkt u met betrekking tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 20.**  
Aan welke kernwaarden denkt u met betrekking tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 21.**  
Aan welke ambities denkt u met betrekking tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 22.**  
Welke rol zou u of uw bedrijf of organisatie of achterban kunnen of willen spelen rondom het verwezenlijken van ambities met betrekking tot 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 23.**  
Welke andere partijen mogen we absoluut niet vergeten mee te nemen in deze fase of bij de mogelijke uitvoering?
- 24.**  
Wat zijn volgens u voorwaarden voor langdurige samenwerking en gedeeld eigenaarschap rondom 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?
- 25.**  
Waar liggen volgens u de grootste risico's of zorgen bij 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?

**26.**

Wat is uw visie op de samenhang tussen de fysieke ruimte in het centrum van Maastricht en het thema 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?

**27.**

Wat is uw visie op een inhoudelijk programma in het centrum van Maastricht en het thema 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'?

**28.**

Hoe kan 'Het Paleis van de Hoogproost van het Kapittel van Sint Servaas' een plek van betekenis en inspiratie worden binnen het geheel?

**29.**

Welke beelden heeft u bij de opwaardering van het gehele gebied rond de Servaasbasiliek, het Henric van Veldekeplein en 'Het Paleis van de Hoogproost van het Kapittel van Sint Servaas', het terrein Zusters Onder de Bogen, Servaasklooster 14, en het gebied van de Universiteit Maastricht, Minderbroedersberg 4)?

**30.**

Welke infrastructuur of voorzieningen zijn nodig om 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim' tot een succes te maken?





# Bijlage: Profielschets kwartiermaker

## DOEL VAN DE FUNCTIE

De kwartiermaker legt het fundament voor de realisatie van de Masterkans 'Maastricht, Stad voor de Pelgrim'. De kwartiermaker bouwt een gedragen netwerk, ontwikkelt de organisatorische basis en bereidt de operationele uitvoering voor.

## PERSOONLIJK PROFIEL

- Verbindend leider: weet bruggen te slaan tussen kerkelijke, culturele, toeristische, maatschappelijke en bestuurlijke partners.
- Gevoel voor de materie: intrinsieke affiniteit met religie, spiritualiteit, cultuur en erfgoed.
- Geloofwaardig en erkend: wordt herkend en erkend door stakeholders uit zowel het religieuze als het culturele en bestuurlijke veld.
- Regionaal geworteld: goed begrip van de identiteit van Maastricht en de Euregio (NL – BE – DE).
- Meertalig: bij voorkeur vaardig in de talen Nederlands, Frans, Duits en Engels.
- Strategisch denker en doener: schakelt soepel tussen visieontwikkeling, netwerkvorming en praktische organisatie.
- Communicatief vaardig: onderhoudt relaties met media, bestuurders en inhoudelijke partners op natuurlijke wijze.

## KERNVERANTWOORDELIJKHEDEN

- Stakeholdernetwerk verder uitbouwen.
- Identificeren en verbinden van kern- en nevenstakeholders.
- Inrichten van een samenwerkingsstructuur (stuurgroep, werkgroepen).
- Startbijeenkomst organiseren.
- Betrekken van alle kernstakeholders.
- Vaststellen van missie, visie en kernwaarden van de Masterkans.
- Voorstel uitwerken voor organisatievorm (bijv. stichting of coöperatie).
- In overleg bepalen of na lancering een projectleider wordt aangesteld.
- Opstellen profielschets voor deze opvolgende projectleider.
- Strategische en financiële voorbereiding.
- Opstellen van een eerste businessmodel (jaar 1).
- Verkennen van aanjaagsubsidies via gemeente Maastricht, provincie Limburg en LIOF.
- Toewerken naar een formeel moment van vaststelling van het Masterplan en gezamenlijke bekrachtiging.
- Onderhouden van contacten met initiatiefnemers en pers.
- Vertegenwoordigen van het initiatief bij relevante evenementen en platforms.





MAESTRICHT

